



**T.C
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

MÜELLİFİ MEÇHUL BİR LATİFE MECMUASI

DÜRRÜ'L-LETÂİF

(İnceleme-Metin-Günümüz Türkçesi-Dizin-Sözlük)

(Yüksek Lisans Tezi)

Sibel SOYKAN

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA

Danışman

RİZE

2017

KABÛL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında, Sibel SOYKAN tarafından hazırlanan, *Müellifi Meçhûl Bir Latife Mecmûası Dürrül'l-Letâif* 29/11/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabûl edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Hasan Ali ESİR
Üye : Prof. Dr. Beyhan KESİK
Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKKA

İmza

Kabul/Red 

Kabul/Red 

Kabul/Red 

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine âit olduğunu onaylarım.

11.../1.../20178

İmza



Doç. Dr. Ahmet İshak Demir

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezi bilimsel metotlara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak hazırlayıp sunduğumu, tezde bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve sonuçları belirttiğimi ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim. 29./12/2017


Sibel SOYKAN

ÖN SÖZ

Divan Edebiyatı denilince akla öncelikli olarak, manzum eserler, yani daha çok divan ve mesneviler gelmektedir. Ancak başlangıcından XIX. asra kadar geçen süreçte bu edebiyatın mensur eserlerinin de önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Nesir geleneği içerisinde Osmanlı müellifleri, tarih, tezkire ve münşeât başta olmak üzere menâkıbnâme, seyahatnâme, vasiyetnâme, kırk hadis, Kur'an tercümeleleri ve letâifnâme gibi çeşitli türlerde eserler kaleme almışlardır. Son yıllara kadar araştırmacılar tarafından gerek zorluğu gerekse nazım türlerine kıyasen ikinci planda tutulması dolayısıyla nesir sahası üzerinde yeteri kadar bilimsel çalışma bulunmamaktaydı. Ancak yakın tarihte bu sahada yapılan sempozyum ve çalıştaylar neticesinde bu bakir sahayla ilgilenen araştırmacı sayısının önemli bir yekuna ulaştığı görülmektedir.

Yukarıda izah etmeye çalıştığımız ifadeler binaen biz de bu çalışmamızda XIX. yüzyıla ait mensur bir eser olan *Dürrü'l-Letâ'if* isimli müellifi meçhul latîfe mecmuasını Latin alfabesine çevirerek inceleme gayreti içinde olduk. Çalışmamız esnasında, bu alanda yapılmış çalışmaların az olması hasebiyle, birbirini tekrar eden bilgiler arasında, yeni bir şeyler söyleyebilmek adına en güvenilir kaynakları seçmeye çalıştık.

Çalışmamızın konusuna bakıldığında, genel olarak mizahi bir üslup ile yazılan/anlatılan latîfeler vardır. Bu latîfeler arasında en fazla konu edinilen fıkra tipi, Anadolu'da mizah denince ilk akla gelen tip olan Nasreddin Hoca'dır. Bunun yanı sıra yine fıkralara konu olmuş Timur, Harun Reşid gibi tarihî şahsiyetler de eserde yer alan diğer karakterler arasında bulunmaktadır. Ayrıca günümüzde yerel halk sıfatıyla karşımıza çıkan avam tabakasından ve farklı milliyete, farklı dine, farklı meslek gruplarına mensup kişi ve karakterlerin de eserde yer aldığı görülmüştür. Bu vesileyle bu mecmua, bize yazıldığı dönem ve muhitte yaşayan Osmanlı insanının mizah anlayışı ve mizah kültürü hakkında bilgiler vermektedir. Çalışmamızın bizden sonraki çalışmalara bir örnek teşkil edeceği ümidindeyiz.

Çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında genel olarak latîfe kavramından söz edildikten sonra, birinci bölümde çalışma konumuz

olan *Dürrü'l-Letâif* adlı latîfe mecmuasının şekil özelliklerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmeden sonra çalışmanın ikinci bölümünde *Dürrü'l-Letâif*'in muhteva ve dil hususiyetleri incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise metnin transkripsiyon alfabesine aktarılmış hâli ve günümüz Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Ekler kısmında ise sözlüğün yanı sıra metnin tıpkıbasımını verilmiştir.

Bu çalışma sırasında, desteklerini benden esirgemeyen kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA'ya, sevgileriyle her zaman yanımda olan aileme, tez yazım sürecinde bana yardımcı olan değerli arkadaşım Yavuz KILIÇ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Sibel SOYKAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	2
ETİK BEYAN	3
ÖN SÖZ	4
İÇİNDEKİLER	6
ÖZET	10
ABSTRACT	11
KISALTMALAR.....	12
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	13

GİRİŞ

I. Latife ve Letaif Terimi Üzerine.....	14
II. Latifenin Mizah Teorileri İçindeki Yeri ve Diğer Mizahi Unsurlarla İlişkisi... 15	
III. Türk Edebiyatında Latife	19
IV. Klasik Türk Edebiyatında Latife ve Letaif-nameler.....	21
V. Latife ve Letaif-nameler Üzerine Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	23

1. BÖLÜM

DÜRRÜ'L-LETÂİF HAKKINDA	27
1.1. Eserin Müellifi	27
1.2. Dürrü'l-Letâif'in Nüsha Tavsifi	27
1.3. Dürrü'l-Letâif'in Tertibi	28
1.4. Dürrü'l-Letâif'te Bulunan Latifelerin Sınıflandırılması	30

2. BÖLÜM

DÜRRÜ'L-LETÂİF'TE MUHTEVA VE DİL HUSUSİYETLERİ	33
2.1. Dürrü'l-Letâif'teki Tipler ve Şahıs Kadrosu	33
2.2. Dürrü'l-Letâif'te Mekan ve Zaman	37
2.3. Latifelerdeki Maddi Kültür Unsurları.....	39
2.3.1. İnşaatla İlgili Unsurlar	40
2.3.1.1. Mesken Olarak Kullanılanlar	40
2.3.1.2. Meskenlerin Bölümü Olan İnşai Unsurlar	41
2.3.1.3. Dinî Hayatla İlgili İnşai Unsurlar.....	42
2.3.1.4. Korunma ile İlgili İnşai Unsurlar	42
2.3.1.5. Topluluk Hayatından Doğan İnşai Unsurlar	42

2.3.1.6. İş ve Ticaret Hayatıyla İlgili İnşai Unsurlar.....	43
2.3.1.7. Eğlence Hayatı ile İlgili İnşai Unsurlar.....	44
2.3.1.8. Ölümle İlgili İnşai Unsurlar	44
2.3.1.9. Ulaşım ile İlgili İnşai Unsurlar.....	45
2.3.1.10. Yarı İnşai Mahiyette Olanlar.....	45
2.3.1.11. Diğer İnşai Unsurlar	46
2.3.2. İmalatla İlgili Unsurlar	46
2.3.2.1 Yenilen İçilen Maddeler.....	46
2.3.2.1.1. Yemekler	46
2.3.2.1.2. Meyveler.....	47
2.3.2.1.3. Sebzeler	48
2.3.2.1.4. Tahıllar	48
2.3.2.1.5. İçecekler	49
2.3.2.1.6. Diğer Gıda Maddeleri.....	50
2.3.2.1.7. Keyif Verici Maddeler.....	51
2.3.3. Giyeceklerle İlgili Unsurlar	51
2.3.3.1. Giyecek İmalinde Kullanılan Malzemeler	51
2.3.3.2. Giyecek Olarak Kullanılanlar	52
2.3.3.3. Ayakkabılar	53
2.3.3.4. Başlıklar	53
2.3.3.5. Giyeceklerle İlgili Diğer Unsurlar	54
2.3.4. Oyun ile İlgili Unsurlar.....	54
2.3.5. Ev Eşyası ve Alet-Edevat Olarak Kullanılan Unsurlar.....	55
2.3.5.1. Süslenme Araçları	55
2.3.5.2. Aydınlatma Araçları.....	56
2.3.5.3. Ölçü Aletleri.....	56
2.3.5.4. Sofra ve Mutfak Eşyaları	56
2.3.5.5. Alet ve Edevat	57
2.3.5.6. Günlük Hayatta Kullanılan Diğer Eşyalar	58
2.3.6. Musiki Aletleri İle İlgili Unsurlar	59
2.3.7. Savaş Alet ve Malzemeleri ile İlgili Unsurlar	60
2.3.8. Sanat İfade Eden Unsurlar	60

2.3.9. Ulaşım ile İlgili Unsurlar	61
2.3.9.1. Deniz Taşıtları	61
2.3.9.2. Kara Nakil Vasıtaları.....	62
2.3.10. Tıp ile İlgili Unsurlar	62
2.3.11. Kıymetli Taşlar ve Madenler İle İlgili Unsurlar	63
2.3.11.1. Servet İfade Edenler	63
2.3.11.2. Para Birimi Olanlar	64
2.3.11.3. Madenler ve Madenlerle İlgili Olanlar.....	65
2.3.12. Yazı ile İlgili Unsurlar	66
2.3.13. Latîfelerde Sosyal Hayat Unsurları	66
2.3.13.1. Meslekler.....	66
2.3.13.2. Saray ve Çevresi.....	67
2.3.13.3. Kölelik İle İlgili Unsurlar	68
2.3.13.4. Dinî Kimlikler	69
2.3.14. Tarihi ve Dinî Şahsiyetler	71
2.3.14.1. Dinî Şahsiyetler	71
2.3.14.1.1. Peygamberler	71
2.3.14.1.2. Diğer Dinî Şahsiyetler	72
2.3.14.2. Tarihi Şahsiyetler	74
2.3.14.3. Şair Şahsiyetler.....	88
2.3.15. Mekanlar	89
2.3.16. Kavimler ve Irklar.....	90
2.3.17. Gelenekler.....	91
2.4. Dürrü'l-Letâif'in Dil ve Üslup Özellikleri	92
2.4.1.Dürrü'l-Letâif'te Yer Alan Diğer Dil Hususiyetleri	95

3. BÖLÜM

METİN.....	96
3.1. Çeviri Metin Kuruluşunda Dikkat Edilen Hususiyetler.....	96
3.2. Transkripsiyonlu Metin	98
3.3. Metnin Günümüz Türkçesine Aktarımı.....	133
SONUÇ.....	168
EKLER	170

EK 1-ÖZEL İSİMLER DİZİNİ	170
SÖZLÜK.....	174
KAYNAKLAR	179
EK 2-TIPKIBASIM.....	183
ÖZGEÇMİŞ	203

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA

Hazırlayan: Sibel SOYKAN

Yıl: 2017

ÖZET

MÜELLİFİ MEÇHUL BİR LATİFE MECMUASI DÜRRÜ'L-LETÂİF (İNCELEME-METİN-GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ-DİZİN-SÖZLÜK)

Sözlükte “güldürecek tuhaf, güzel söz ve hikâye”, “mizah yollu söz, fıkra”, “şaka” ve “sır, ince mana” gibi anlamlara gelmekte olan latîfe, edebî bir terim olarak sözle ifade edilmesi zor olan durumlarda ince zekâ ve etkileyici bir üslup kullanarak güldürü unsuru/maksadı yanında düşündürmeyi de amaçlayan bir ifade biçimidir. Bu ifade biçimiyle vücuda getirilen eserlere ise latîfe-nâme veya letâif-nâme adı verilmiştir. Söz konusu bu eserler müstakil olarak yazılabildiği gibi mecmualarda da derlenebilmişlerdir. Bilindiği gibi mecmualar derlendikleri dönemin edebî zevkini, edebiyat anlayışını yansıtmanın yanı sıra, tarihî, biyografik birçok bilginin de kapılarını okuyucuya aralamaktadır. Bu bağlamda latîfe mecmuaları da dönemin mizah kültürü hakkındaki bilgileri bizlere sunmaktadır.

Bu çalışmada, Erzurum Seyfettin Özege kütüphanesi Bağış Kataloğu'nda 3073 SÖ 1257 numarada kayıtlı ve *Dürrü'l-Letâif* başlığını taşıyan basma nüsha incelenmeye çalışılmıştır. Giriş kısmında genel olarak latîfe kavramından söz edildikten sonra, birinci bölümde çalışma konumuz olan *Dürrü'l-Letâif*'in şekil özellikleri incelenmiş, ikinci bölümde mecmuanın dil ve imla hususiyetlerine geçilmiştir. Üçüncü bölümde ise metin; transkripsiyon yöntemiyle günümüz alfabesine aktarılmış, ardından günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise sözlük ve metnin tıpkıbasımı verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Latîfe, Letâif, Dürrü'l-Letâif, Mecmua, 19. asır.

Recep Tayyip Erdoğan University Graduate School of Social Sciences

Department: Turkish language and literature

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA

Author: Sibel SOYKAN

Year: 2017

ABSTRACT

DÜRRÜ'L-LETAİF AS AN ANONYMOUS HUMOUR MAGAZINE EXAMINATION-TEXT-CONTEMPORARY TURKISH-DIRECTORY- DICTIONARY

In the dictionary, the *latife* that means "strange, beautiful word and story to laugh", "humorous word, joke", "joke" and "glaze, subtle meaning" is form of expression that also aims to make you think about the laughing element by using wit and an impressive style as a literal term in difficult situations. The artifacts brought to body in this way are called *latife-name* or *letaif-name*. In other words, these works can be written private or compiled in the magazine's. It is known, the magazines as well as reflect the literary relish and literary understanding of the era when they are compiled, reflects the gates of many historical and biographical information to reader. As a result of, *Latife* magazines provide to us with informations about the humor's culture of the period.

In this study, We tried to analysis print copy which registered at number 3073 SÖ 1257 in Erzurum Seyfettin Özege library donation catalog and has *Dürrü'l-Letaif* title's. After the introduction of the notion of *latife* in general at the entrance, in the first part, the shape features of *Dürrü'l-Letaif* was examinationed, in the second part, were passed to the language and the spelling specifications of the magazine. In the third part the text was transferred to the present alphabet by transcription method, and then translated to contemporary Turkish. At the end of the work was given the dictionary and text's facsimile.

Keywords: *Latife*, *Letâif*, *Dürrü'l-Letâif*, Magazine, 19th century.

KISALTMALAR

bk.	Bakınız
C.	Cilt
DİA	Diyanet İşleri İslam Ansiklopedisi
H	Hicri
M	Miladi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
öl.	Ölüm tarihi
S	Sayı
SÖ	Süleyman Özege
TDED	Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
yy	Yüzyıl

TABLÖLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1.: Dürrü'l-Letâif'te Bulunan Fıkraların Konu Başlıklarına Göre Dağılımı 31

Şekil 1.: Dürrü'l-Letâif'te Bulunan Fıkraların Konu Başlıklarına Göre Dağılımı..... 32

GİRİŞ

I. Latife ve Letaif Terimi Üzerine

Arapça “لطف” kökünden türemiş bir kelime olan latîfe, sözlükte “güldürecek tuhaf, güzel söz ve hikâye”¹, “mizah yollu söz, fıkra”², “şaka”³ ve “sır, ince mana”⁴ gibi anlamlara gelmektedir. Bunların yanında “hoşluk, güzellik, iyilik, iyi muamele”⁵ ile “son derece ince bir mana ihtiva eden, anlaşılan ama sözle anlatılamayan işaret, ulûm-ı zevkiye gibi tadılarak öğrenilen bilgiler”⁶ anlamları da bulunmaktadır. Osmanlı döneminde edebî bir terim olarak kullanılması XVI. yüzyıldan sonraya rastlayan latîfe, mecmualarda birçok latîfeyi ihtiva ettiği zamanlarda letâif ismini alır.

Edebî bir kavram olarak ise latîfe, sözle ifade edilmesi zor olan durumlarda ince zekâ ve etkileyici bir üslup kullanarak güldürü unsuru/maksadı yanında düşündürmeyi de amaçlayan bir türdür.

Kültürümüzde latîfe yapmanın veya latîfe söylemenin, sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki günün her safhasında, her anında esnafların, meslaktaşların, kardeşlerin, komşuların, ediplerin birbirleri arasındaki muhabbet ve irtibatı arttırmak, birbirlerine kendilerini daha doğal, daha fitrî bir şekilde ifade etmek ve her şeyden önemlisi birbirlerinin yüzünde tebessüm oluşturmak adına birbirlerine latîfede bulunmayı ihmal etmemişlerdir. Bu vesileyle Klasik Osmanlı nesrinin sade, orta ve süslü nesir olarak ayrıldığı zamanlarda latîfelerin dilinin herkesçe anlaşılabilir, sade bir dil olduğunu söylemek mümkündür. Kullanılan bu dil, o dönem için okuma yazma bilmeyen insanların bile anlayabileceği bir dildir.

Latîfeler; günümüzde genel olarak insanların gülme ihtiyacını karşılayan, insanları neşelendiren, güzel ve hoş sözler manasında kullanılmaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere latîfelerin mizahi özelliği ön plandadır. Buna ilave olarak,

¹ Şemsettin Sami, *Kâmûs-ı Türkî* (İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı, 2008), 1240.

² İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (Ankara: Yargı Yayınevi, 2014), 961.

³ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat* (Ankara: Aydın Kitabevi, 2013), 625.

⁴ Abdürrezzak Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2004), 475.

⁵ Batislam, Hanife Dilek, “Kâni’nin Mensur Letâifnâmesi ve Hezliyyâtı” (Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1997), 8.

⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001), 227.

latifelerde her fıkra ayrı bir nükteye dayandığı için, anlatım yönünden hikâye türünün de özelliğini taşımaktadırlar ve ayrıca “Her şakanın atında bir gerçek/ gerçeklik payı vardır.” sözüne binaen her latîfenin öğretmek istediği bir mevzu, vermek istediği bir mesaj vardır da diyebiliriz.

Türk kültüründe ve özellikle klasik edebiyatımızda latîfe söyleyiciliğiyle ilgili olarak “latîfe-perdaz, latîfe-gû, latîfe etmek, latîfe ber taraf, mülâtafa” vb. kelimeler kullanılmıştır. Bunların günümüzdeki karşılıkları ise sırasıyla “latîfe söylemeyi seven”, “latîfe söyleyici”, “şaka yapmak”, “şaka bir yana” ve “şakalaşmak”tır. Ayrıca eskiler şaka yaparken bile nezâketten uzaklaşmaması gerektiğini “Latîfe latif gerek.” sözleriyle ifade ederken, şaka kaldırmayı ya da şakadan anlamayı da “latîfeden anlamak” sözleriyle karşılamışlardır.⁷

Eski bir tür olan latîfe Türk edebiyatında farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Edebî bir tür olarak ilk defa *Dîvânu Lûgâti 't-Türk*’te karşımıza çıkan latîfenin diğer Türk edebiyatlarında da farklı birçok karşılığı bulunmaktadır.

Kâşgarlı Mahmud’un *küg* ve *külüt* kelimeleriyle karşıladığı -halk arasında ortaya çıkıp insanları güldüren şey, halk arasında gülünç olan nesne- diye açıkladığı tür için Kırım, Kazan, Türkmenistan, Özbekistan ve Uygurlar’da latîfe kelimesi yaygındır. Ayrıca Azerbaycan Türkçesinde zarafat, Kazakçada kaljin, Kırgızcada tamaşa, azil, Özbekçede hâzil, Tatarcada şayartu, Türkmencede değışme, oyun etme ve Uygur Türkçesinde hâzil, çakçak kelimeleri latîfe karşılığı olarak kullanılmaktadır.⁸

II. Latîfenin Mizah Teorileri İçindeki Yeri ve Diğer Mizahi Unsurlarla İlişkisi

Hayatın güldürücü yönlerini ortaya çıkaran sanat türü olarak tanımlanan mizahın çeşitli başlıklar halinde karşımıza çıktığı görülmektedir. Çalışmamızın bu bölümünde, mizah denilince akla gelen ilk türlerden olan, aynı zamanda çalışmamızın konusu olan latîfenin, diğer mizah teorileri içindeki yeri ve diğer mizahi unsurlarla münasebeti incelenecektir. Her tür, birkaç cümle ile açıklandıktan sonra latîfe ile aralarındaki benzerlik ve farklılıklar daha iyi anlaşılacaktır.

Nükte: Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*’ünde “1.İnce anlamlı, düşündürücü ve şakalı söz, esprî 2. yazıda, resimde, sözde ve davranışta ince, derin anlam, esprî” şeklinde tanımlanmaktadır.⁹

⁷ Batislam, “Kâni’nin Mensur Letâifnâmesi ve Hezliyyâtı”, 16.

⁸ İbrahim Altunel, “Latîfe”, *DİA*, C. 27 (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 109.

⁹ *Türkçe Sözlük* (Ankara: TDK Yayınları, 2011), 1783.

Nükte, karşımızdakinin sözlerinden ortaya çıkan bir açığı nezaketten ödün vermeden, iğneleyici bir şekilde kapatma işidir. Nükte, zeki insanların anlayıp fark edebileceği bir mizah çeşididir.¹⁰

Fıkra: *Türk Ansiklopedisi*'nde fıkranın tanımı: “Tanınmış bir şahsiyetin özlü bir sözünü, müstakil bir cevabını, hoş bir tepkisini ilgili tarih olgusu içinde toplayan gerçek veya gerçeğe yakın bir hikâyecik.” şeklinde geçmektedir.¹¹ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* ise fıkrayı, “Fıkra, Türk halk edebiyatında daha çok sözlü geleneğin malı latife, nükte türünde kısa hikâyelere verilen ad. Sözlü edebiyatın yazılı ürünleri arasında yer alan fıkralar, daha çok hoş vakit geçirmek, gülüp eğlenmek ya da taşı gedğine koymak amacıyla söylenir. Aynı zamanda halk zekâsının ürünü olan fıkraların kuruluş düzenine göre, önce kahramanın adıyla başlanır, söylenen söze inandırıcı bir delil olarak geçmişteki bir olay hikâyeye edilir veya söz olarak fıkranın içinde yer alan ya da dinleyicinin anlayışına bırakılan bir sonla fıkra bitirilir. Halkımızın zekâsından doğan fıkra kahramanları belirli tipler çevresinde doğmuş ve doğmaktadır. Malzemesi dile dayanan, şekil ve muhteva bakımından kendine has bir karaktere sahip, başlı başına bir edebî tür teşkil eden fıkraların belli başlı özelliklerini şu şekilde sayabiliriz: 1. Hayattan alınmış bir olaya dayanır; 2. Kısa ve kesif bir anlatımı vardır; 3. Beşeri kusurları, günlük kötü ve gülünç olayları, eski ile yeni arasındaki çatışmaları konu edinir; 4. İnce bir mizah, hikmetli bir sözle sona erer; 5. Nesir diliyle ifade edilirler; 6. Realist küçük bir hikâyeye ya da küçük bir tiyatro oyununu andırırlar; 7. Şahısları hayatın içinden alınmıştır; 8. Zaman ve mekân genellikle belirsizdir; 9. Temsil ettiği zihniyet ve davranışlarla bağlandıkları tiplere göre tasnif edilirler.”¹² şeklinde tanımlanmaktadır.

Türün tüm genel özelliklerini ve tanımları da göz önünde bulundurarak, fıkrayı; günlük yaşamda ortaya çıkan kötü ve gülünç olayları, çatışmaları mizahi bir üslupla yansıtan, genellikle bir tip etrafında oluşturulmuş, her ortamda her

¹⁰ Bayraktar, Zülfikar, “Mizah Teorileri ve Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Tahlili” (Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, 2010), 24.

¹¹ *Türk Ansiklopedisi*, C. 6 (İstanbul: MEB Yayınları, 1971), 283.

¹² *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 3 (İstanbul: Dergah Yayınları, 1979), 221.

yaştan insan tarafından eğlendirmek ve ders vermek gibi sebeplerle anlatılan hikâyelerdir şeklinde tanımlayabiliriz.¹³

Şaka: Sözlükte “Güldürmek, eğlendirmek amacıyla karşısındakini kırmadan yapılan hareket veya söylenen söz, latîfe.”¹⁴ şeklinde tanımlanan şakanın özünde tanımından da anlaşılacağı gibi insanları kırmadan eğlendirmek yatmaktadır.

İstihza ve hezl: Sözlükte “alay etmek” anlamındaki hezl’ (hüzü’, hüzüv) kökünden gelen istihza, “başkasının söz ve davranışlarını kusurlu görmek veya göstermek amacıyla onu alaya alıp küçük düşürmek” manasında kullanılır. Gazzâlî istihzanın alaya alınanı küçük düşürüp mahcup etme durumunda haram olduğunu, ancak kendini alay konusu yapan, hatta kendisiyle eğlenilmesinden hoşlanan kimselerin de bulunabileceğini ve bunlarla ilgili istihzanın haram olmayıp mizah hükmünde sayıldığını ifade eder. İstihza yanında aynı anlamdaki suhriyye kelimesinin kullanımı da yaygındır. Ayrıca “şaka” mânasına gelen hezl kelimesi, daha çok edebiyatta “bir kimseyle alay ederek onu küçük düşürme” anlamında kullanılmaktadır. Sözlü istihza yanında kaş göz işareti gibi hareketlerle ve yazı, resim, şiir, karikatür, taklit gibi ifade tarzlarıyla yapılan istihza şekilleri de vardır. Öte yandan istihza kişiye yönelik olabileceği gibi düşünce, inanç, yaşama tarzı vb. konuları da hedef alabilir.¹⁵

Espri : Türk Dil Kurumunun yayınladığı *Türkçe Sözlük*’e göre espri: “1. ince anlamlı, düşündürücü ve şakalı söz, nükte. 2. yazıda, resimde, sözde ve davranışta ince, derin anlam, nükte.” şeklinde tanımlanır.¹⁶

İroni: Sözlükte 1. gülmece, 2. söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme¹⁷ şekliinden tanımlanan ironinin özünde tariz sanatı olduğu açıktır.

Hiciv: Bir kişi, kurum veya toplumu alaylı tarzda eleştirme ve eleştiri metinlerinin oluşturduğu edebî tür.

¹³Bayraktar, Zülfikar, “Mizah Teorileri ve Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Tahlili” (Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, 2010), 35.

¹⁴*Türkçe Sözlük*, 2198

¹⁵Mustafa Çağrıncı, “İstihza”, *DİA*, C. 23 (Ankara: TDV Yayınları, 2001), 347.

¹⁶Bayraktar, “Mizah Teorileri ve Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Tahlili”, 25.

¹⁷ *Türkçe Sözlük*, 1205.

Kelimenin kökü olan hecv veya hicâ sözlükte “bir lafzı harflerini sayarak ve heceleyerek okumak, bir kişinin veya toplumun ayıp ve kusurlarını sayıp dökmek, yermek” anlamına gelir. Arap edebiyatında hiciv karşılığında hicâ terimi kullanılmakta, hiciv türü şiire ühcüvve, ühciyye (çoğulu ehâcî), karşılıklı hiciv söylemeye mühâcât, tehâcî, bir şiir parçasında hiciv özelliği bulmaya ihcâ denmektedir.

Türk edebiyatında genel olarak hiciv, halk edebiyatında taşlama, çağdaş Türk edebiyatında ise yergi kelimeleri kullanılır. Bu türde yazılmış eserlere de hicviyye adı verilir. Hiciv yazarının (heccâv) amacı toplum veya kurumlardaki aksaklıkları, haksızlıkları, çarpıklıkları, insanın hoşta gitmeyen yönlerini alaya alarak yermektir. Hicvin oluşması için mizah, mübalağa ve kötüleme unsurlarının aynı hedefe yönelmesi gerekir. Bundan dolayı hiciv ve mizah birbirine karışabilir. Nitekim bu tür metinlerin toplandığı antolojilerde her iki türden örnek bulunduğu gibi karikatür ve mizah dergilerinin çoğunda hicivler de yer almaktadır. İkisi arasındaki en önemli fark, mizahta sadece güldürme amacının olmasına ve tamamen uydurulmuş olaylara (kurgu) dayanabilmesine karşılık hicvin az veya çok gerçeği yansıtmasıdır.

Mizahta genel konular işlendiği halde hicivde sosyal bir konu veya toplumu ilgilendiren bir mesele yahut çoğunluğun tanıdığı gerçek kişilerin hedef alınması esastır. Bu türün ikinci unsuru olan mübâlağa, hicvedilecek konunun veya kişinin esasen mevcut bir kusur yahut zaafının abartılarak gülünçleştirilmesidir. Üçüncü unsur olan kötüleme ise tenkidin daha aşırı bir şeklidir. Bu bakımdan hiciv medhin karşıtıdır ve dar anlamda zem ile eş anlamlıdır. Hiciv yazarı konusuna çok defa merhametle değil nefretle bakar; amacı yaralamak, yıkmak, yok etmektir. Hicve, Halk Edebiyatında taşlama denilmesi, *Sihâm-ı Kazâ*, *Sihâm-ı İlhâm* gibi hiciv eserlerinin adındaki ok (sihâm) kavramı, Batı ve Türk karikatüründe hicvin ok veya taş atan insanla sembolize edilmesi aynı düşüncenin ürünüdür.

Hiciv türünde bir eserin edebî değeri olması için zekâ ve nükte unsuru taşıması, zarif ve ince çağrışımlara açılması, mecaz, teşbih, istiare, mübalağa, hüsn-i ta'lîl, tecahül-i arif gibi edebî sanatları ihtiva etmesi gerekir. Bununla beraber özellikle kişileri hedef alan hicivlerde sempati ve şaka ile takılmaktan

başlayarak tenkit ve muâheze ile şiddetini arttıran ve giderek alay, tahkir ve küfre kadar varan ifadelere rastlanır. Bu sonuncuların çoğunda da cinselliğe dayanan galiz sözler yer alır. Bu sözler hedef aldığı kişide gülüp geçmeden başlayarak incinme, kırılma, hakarete uğrama gibi etkiler bırakır. Şairler arasında vuku bulduğu zaman bu durum karşılıklı atışmalara sebep olur.

Fıkralarda olduğu gibi hicivde de espri sona saklanır. Kıtalar halinde yazılan hicviyelerde rubâilere benzer şekilde ilk iki mısrada meseleye genel bir yaklaşım bulunurken son mısralarda asıl vurucu, şaşırtıcı, güldürücü, bazan müstehcen unsur yer alır.

Klasik dönemde hemen bütün türler gibi hicivler de pek az istisnâsıyla manzum olarak vücûda getirilmiştir. XIX. yüzyıldan sonra roman, hikâye, tiyatro ve fıkra gibi nesir türleri arasında hicivler de yer almıştır.

Hicviyelerin bir gerçeğe dayanması, tenkit ve uyarı ihtiva etmesi sebebiyle didaktik tarza girdiği kabul edilmektedir. Bununla beraber bazı hicivler, hiddetindeki coşkunluk ve şiddet dikkate alınarak “lirizm ırmağının coşkun bir kolu” şeklinde değerlendirilmiştir.”¹⁸

Tahkir: Sözlükte aşağılama, onur kırma, onuruna dokunma ¹⁹ anlamlarına gelen tahkir birinin onurunu kırmaya ya da onu küçük düşürme esasına dayanan bir mizah türüdür.

III. Türk Edebiyatında Latife

Her milletin gündelik hayatı (yemek kültürü, eğlence, çocuk oyunları vs.) onların edebiyatına bir nebze de olsa yansımaktadır. Bu bazen bir ölüm üzerine yakılmış bir ağıt ile bazen de bir köy yerinde yapılan bir düğünde söylenen atma türkülerle karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada latîfeler hayatın gülünç ve eğlenceli yönlerinin yanında düşündürülen yanlarının/ olaylarının belli oranda edebiyata yansısıyla ortaya çıkan ürünlerdir. İnsanları hem eğlendiren hem de düşündürülen, bunu yaparken de bir aşağılama, hor görme gibi çirkin ifadelerle yer vermeyen bir ürün olan latîfeler halk arasında önce sözlü olarak doğar ardından da yazıya geçirilerek edebî bir değer kazanırlar.

¹⁸ M.Orhan Okay, “Hiciv”, *DİA*, C. 17 (Ankara: TDV Yayınları, 1998), 447.

¹⁹ *Türkçe Sözlük*, 2243.

Kaynaklarda mizah ve latîfenin ortaya çıkış tarihi Eski Yunan'daki Dionysos şenliklerine dayandırılmaktadır. Bu şenlikleri Aristophanes'in komedyalari takip etmiştir. Orta çağda soytarilar ve karnavallarla gelişimini sürdürmüş, Rönesans sanatçiları elinde ince bir şekilde işlenmiştir. 17. yüzyılda gerçeküstücü sanatçilarla farklı bir boyut kazanan mizah ve latîfenin, 20. yüzyıldan sonra teknolojinin, buna bağılı olarak modernleşmenin meydana getirdiğı sınırsız özgürlükler (!) neticesinde ortaya çıkan yabancılaşmayı merkeze alarak, zaman zaman da absürt olaylar halinde karşımıza çıktığı görülmüştür.²⁰

Türk edebiyatının başlangıcından beri var olduğı kabul edilen²¹ latîfe türünün ilk yazılı örneklerine *Dîvânü Lûgâti't Türk*'te rastlanılmaktadır. Bununla birlikte *Kutadgu Bilig*, *Dede Korkut Hikâyeleri* gibi Türk-İslam edebiyatının ilk dönem ürünlerinde de örneklerine rastlanılan bu tür XVI. yüzyıldan sonra klasik edebiyatımız içinde bir edebî tür olarak yerini almıştır.²² Bu dönemden sonra latîfeler çeşitli mecmualarda bir araya getirilerek latîfe mecmuaları oluşturulmuştur.

Türk edebiyatının başlangıcından itibaren var olduğunu yukarıda belirttiğimiz latîfelerin ilk yazılı örnekleri ilk dönem Türk-İslam edebiyatı eserlerinde görülmektedir. *Kutadgu Bilig*, *Dîvânü Lûgâti't Türk*, *Dede Korkut Hikâyeleri* gibi ürünlerimizde yer alan deyimler, atasözleri, hikâye parçaları ve tekerlemelerde mizahi açıdan oldukça önemli söyleyişler mevcuttur. Bu türün edebî hayatımızdaki ilk dönemleri hakkındaki bilgileri ise Kaşgarlı Mahmut'un *Dîvânü Lûgâti't Türk* adlı eserinden edinmekteyiz. Sözlük türünde düzenlenmiş bu esere göre "Halk arasında ortaya çıkarak insanları güldüren" veya " Halk arasında gülünç olan nesne" karşılığı olarak "Küg" veya "Külüt" kavramları kullanılmıştır.²³

İslamiyetten önce bu adlarla karşılanan kavramlar İslamiyetten sonra ise nükte, mizah, latîfe, fıkra gibi isimler almışlardır. İlk örneklerine ilk Türk-İslâm ürünlerinde rastladığımız mizahi öğeler gerçek anlamda kendinî fıkralar, masallar ve geleneksel Türk tiyatrosu ürünlerimizde (Karagöz, Ortaoyunu, Meddah) göstermiştir.

²⁰ Artun Avcı, "Toplumsal Eleştiri Söylemi Olarak Mizah ve Gülmece", *Birikim Dergisi* (2003) : 80-96.

²¹ Savran, Nurdoğan, "Bursalı Lâmi'î Çelebi'nin Letâifi'nin Erzurum Nüshasının Halk Edebiyatı açısından değerlendirilmesi" (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1989), 20.

²² Altunel, "Latîfe", 109.

²³ Savran, "Bursalı Lâmi'î Çelebi'nin Letâifi'nin Erzurum Nüshasının Halk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi", 17.

Divan Edebiyatındaki gelişimini aşağıda inceleyeceğimiz mizahi unsurların âşık edebiyatına yansması ise daha çok atışma, taşlama gibi karşılıklı söylenen şiir/türkü gibi türlerde kendini göstermektedir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batılılaşmanın da etkisiyle, latîfe türü güldürü unsurunu karşılayan diğer kavramlar (fıkra, nükte vb.) ile eş anlamda kullanılmaya başlanmıştır.

IV. Klasik Türk Edebiyatında Latife ve Letaif-nameler

Başlangıcından itibaren daha çok şiir ağırlıklı gelişen Divan Edebiyatı içinde latîfeler, edebî bir tür olarak pek fazla rağbet görmemiştir. Divan Edebiyatımızda mizah, şiirler aracılığıyla ortaya konmuş, edebî değeri az olduğu gerekçesiyle şairler tarafından ona da pek ilgi gösterilmemiştir. Bunda eskilere göre ciddi ve gururlu bir insanın gülmesinin ayıp sayılmasının da etkisi bulunmaktadır. Ancak zamanla bu anlayış yıkılmış gerek halk arasında gerekse devlet büyükleri arasında özellikle vermek istediği mesajı kısa ve etkili bir şekilde verebilmesinden dolayı mizah rağbet görmeye başlamıştır.

Mizah, edebiyat için önemli bir malzeme olsa da her mizahi eserin edebî sayılamayacağı da bir gerçektir. Mizahi bir eserin, edebî sayılabilmesi için bazı koşulları sağlaması gerekir. Bu hususta İskender Pala'nın görüşleri şöyledir:

“Mizahi bir eserin edebî vasfını taşıyabilmesi için ince bir nükte, zarif bir mazmun içermesi ve doğrudan zekâya hitap etmesi gerekir. Divan şiirimizde ise bu kalıba giren eserler yok değildir. Bunları şöylece sınıflandırabiliriz:

1. Manzum Latîfeler: “Latîfe” veya “Hikaye” başlığı altında yazılan küçük manzumelerdir. Divanlarda, mecmualarda ve bazı mesnevilerde rastlandığı gibi müstakil letaifnameler de yazılmıştır.

2. Nesir fıkralar: Özellikle letaif mecmualarında bu tür eserlere çok rastlanır.

3. Mizahi mektuplar: Şairlerce latîfe yollu yazılmış bazı manzum veya mensur mektuplar vardır. Ebubekir Kanî'nin (öl.1791) Yeğen Mehmet Paşa'ya yazdığı düz yazı mektup ile Ruhî'nin (öl.1606) divanında yer alan latîfe yollu manzum mektupları bunlardandır.

4. Arzuhâller: Divan şairlerinin, başkalarının ağzından yazdıkları, alay içerikli arzuhâllerdir. Sâbit'in (öl.1712) *Arzuhâl-i Şikâri*'si; Osmanzâde Taip'in (öl.1724) *Arzuhâl-i Dârendeli Kadî*'si bunlardandır.

5. Mizahi münazalar: Bir olay veya latîfeyi, münazara şeklinde mizahlaştıran eserlerdir. Molla Lutfî'nin (öl.1495) düz yazı *Harnâme*'si bunlardandır.

6. Mülâtafalar: Büyük kişilerin karşılıklı şakalaşmaları ve latife yapmalarıdır. Manzum veya düz yazı olabilir. Şeyhülislam Yahya (öl.1644) ile Nefî (öl.1635) arasında geçen manzum mülâtafalar oldukça ünlüdür.

7. Name başlığı taşıyan müstakil mizah eserleri: Şeyhî'nin (öl.1428?) *Harname*'si; Kânî'nin (XVII. yy) *Hirrename*'si; Gazalî Deli Birâder (XVI. yy) *Cerrename ve Kaplıcaname*'leri; Fütuhî'nin (XVI. yy) *Pirename*'si; Sâbit'in (XVIII. yy) *Derename*'si, İzzet Ali Paşa'nın (ö.1734) *Nigârname*'si, vs. bunlardandır.

8. Tehziller: Başka şaire ait bir şiirin aynı ölçü ve kafiye kullanılarak gülünç hale getirilmesidir.”²⁴

Ayrıca Divan edebiyatı ürünlerini incelediğimizde rastladığımız latife başlıklı kasidelerden (Bağdatlı Rûhî'nin *Kaside Berây-ı Letâif Güfte Şud*) ve mesnevilerde yer alan ve anlatıma zenginlik katmak için latife başlıklı farklı içerikli kullanılan bölümlerden (Behiştî'nin *Heşt Behişt Mesnevisi*'ndeki *Hikâye-i Latîfe*) yola çıkarak latifelerin Divan edebiyatımızda çeşitli eserlerde farklı kullanım şekilleri olduğunu da söyleyebiliriz.²⁵

İslam dininin insanları küçük düşürücü şeylerden uzak durulmasını, insanlarla alay edilmesini yasaklamasından dolayı latifelerin, belirli kitaplar altında toplanması ihmal edilmiştir. Bununla birlikte az da olsa gelenek içerisinde, latifelerin derlenmiş/toplanmış olduğu, eğlenceli ve gülünç fıkra/latifelerden oluşan latife mecmuaları/ letâif-nâmeler diye adlandırılan eserler bulunmaktadır.

“Eski Türk Edebiyatında bilinen ilk latîfe ya da letâif-nâme örneği XIV-XV. yüzyıl sanatçılarından Hatiboğlu'na aittir. İlk örneklerden sayılabilecek bir diğer letâif-nâme ise, XV. yüzyılın sonunda yaşamış olan Vahyî'ye aittir.”²⁶

Ulaşabildiğimiz diğer letâifname örneklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ahmed Fehmi - Letâif-i Fıkarât
- Ahmed-i Dâi - Mutayebât
- Avanzâde Mehmed Süleyman - Letâif Cüzdanı
- Avanzâde Mehmed Süleyman - Mükemmel Hazine-i Letâif
- Azmî - Letâifnâme
- Bahri - Mutayebât

²⁴ İskender Pala, *Güldeste* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2004), 16.

²⁵ Hanife Dilek Batislam, “Divan Edebiyatında Latîfe Ve Hezl”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1* (2013):229-242.

²⁶ Batislam, “Divan Edebiyatında Latîfe ve Hezl”, 1: 233.

- Bursalı Cinânî - Bedâiyü'l-âsâr
- Faik Reşad - Gencine-i Letâif
- Faik Reşad - Külliyyat-ı Letâif
- Fehîm-i Kadîm-Tercüme-i Letâyif-i Kibâr-ı Kümmelîn²⁷
- Hüsâm Şahraviyyü'l-Gülûgi' - Harnâme
- İbrahim Kemal - Letâif-i Kemal
- Karabet Palamutyan - Letâif Hazinesi
- Lâ-edri - Hazine-i Letâif
- Lâ-edri - Letâif-i Hoca Nasreddin Efendi²⁸
- Lâ-edri - Raznâme
- Lamiî Çelebi - Mecmau'l-Letâif
- Müneccimbaşı Derviş Ahmet Dede - Letâifnâme
- Nasuhi - Letâif
- Şemsettin Sami - Letâif
- Tokatlı Ebubekir Kâni - Letâif ve Hezliyâtı
- Zâtî - Letâif

Latîfeleri derleyip bir araya gelmelerini sağlayan bu eserlerin basılarak daha geniş kitlelere ulaşabilme şansı yakalayanları ise şu şekildedir:

“Külliyyât-ı Letâif (Faik Reşad, 1910), Gencine-i Letâif (Faik Reşad, 1882), Mükemmel Hazine-i Letâif (Avanzâde Mehmed Süleyman, 1898), Letâif-i Kemal (İbrahim Kemal, 1873), Nevâdirü'l-zürefâ (Mehmed Tevfik, ts), Letâif Cüzdanı (M. Süleyman, 1899), Letâif Hazinesi (Karabet Palamutyan, 1897), Letâif-i Fıkarat(Ahmet Fehmi, 1887), Letâif-i Hoca Nasreddin Efendi (Bulak, 1838)²⁹

V. Latife ve Letaif-nameler Üzerine Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Kitaplar

- Çalışkan, Yaşar. *Letâif-i Lâmi'î*, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2015.
- Kavruk, Hasan. *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, İstanbul: MEB Yayınları, 1998.

²⁷ Ramazan Ekinci, “Fehîm-i Kadîm’in Latîfeleri: Tercüme-i Letâyif-i Kibâr-ı Kümmelîn”, *Turkish Studies*, S. 8/4 (2013), 749.

²⁸ Batislam, “Divan Edebiyatında Latife ve Hezl”, 231-232.

²⁹ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 6, 81.

- Koz, M.Sabri Koz. *Letâif/Nasreddin Hoca Fıkralarının İlk Baskısı*, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2015.
- Küçük, Serhat ve Mehmet Akif Gündeş. *Faik Reşad-Külliyât-ı Letâif*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2013.
- Özalp, N. Ahmet. *Külliyat-ı Letâif*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1998.
- Türkmen, Fikret. *Nasreddin Hoca Latîfelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi)*, İzmir: Akademi Kitabevi Yayınları, 1999.

Tezler

- Arkın, Mehmet. “Feyzullah Efendi'nin 'Letaifnâme'si (Metin-dil incelemesi-sözlük)”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2015.
- Batislam, H. Dilek. “Kani'nin Mensur Letaifnamesi ve Hezliyyatı”. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1997.
- Çetin, Abdülbaki. “Ahmet Abdülcebbaroğlu Tuhfetü'l-Letayif (giriş-inceleme-metin-dizin)”. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2002.
- Çıraklı, Durmuş Ali. “Kani'nin manzum Letaifnamesi (inceleme ve metin)”. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1998.
- Gürbüz, İncinur Atik. “Mecmua-i Letaif”. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2011.
- Karaatlı, Recep. “Leta'ifü'l-Kudsiyye (giriş-transkripsiyonlu metin-gramatikal dizin)”. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1999.
- Koçer, İbrahim. “Kitabu'l Leta'if (transkripsiyon-notlar ve dizin)”. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 2002.
- Küçük, Serhat. “Faik Reşad Külliyyat-ı Letaif (giriş, metin, sözlük)”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2004.
- Özel, Birgül “Letayif-Name”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1995.
- Savran, Nurdoğan. “Bursalı Lamii Çelebi'nin Letaifi'nin Erzurum Nüshasının Halk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1989.
- Sevinçli, Veysi. “Letayifname (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)”. Doktora Tezi, 100. Yıl Üniversitesi, 1996.

- Şener, Sedat. “Fâik Reşad Külliyyât-ı Letâif (1-240) (giriş-metin-sözlük)”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2004.
- Türkoğlu, Mustafa Bülent. “Faik Reşat, Külliyyat-ı Letâif, 721-960.sayfalar-metin-sözlük”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2007.
- Ulukoz, Cansu. “M. Cemil’in Hande Adlı Letâif Kitabının Gülme Teorilerine Göre İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, 2014.
- Vural, Hanifi. “Letâyif-Name (giriş-transkripsiyonlu metin-gramatikal dizin)”. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1999.

Bildiriler-Makaleler

- Abik, A.Deniz. “Ali Şir Nevâyî’nin Eserlerinde “Latîfe” Kavramı”. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı 2/5* (2016).
- Batislam, H. Dilek. “Divan Edebiyatında Latîfe ve Hezl”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1* (2013).
- Batislam, H. Dilek. “Tokatlı Ebubekir Kânî Efendi’nin Mensur Letâifnâme ve Hezliyyâtındaki Şerhler”. *Turkish Studies 2/3* (2007).
- Çavuşoğlu, Mehmed. “Zâtî’nin Letâyifi II”, *İstanbul Üniversitesi TDED 22* (1977).
- Çavuşoğlu, Mehmed. “Zâtî’nin Letâyifi”. *İstanbul Üniversitesi TDED 17* (1970).
- Demirel, Şener. “Eski Türk Edebiyatında Letâifnâmeler ve Bir Yazma Eserin Der-Kenarındaki Latîfeler”. *Adıyaman Üniversitesi Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu, (15-16 Mayıs 2009), Adıyaman Üniversitesi Yayınları 3* (2010).
- Demirel, Şener. “Letâifnâme Adlı Eserin Roman Tekniği Açısından İncelenmesi”. *Turkish Studies 6/3* (2011).
- Ekinci, Ramazan. “Fehîm-i Kadîm’in Latîfeleri: Tercüme-i Letâyif-i Kibâr-ı Kümmelîn”. *Turkish Studies 8/4* (2013).

- Esir, Hasan Ali. "Lâmiî Çelebi'nin Münşeâtı'nda Hezel Tarzında Bir Mektup", *Türk Edebiyatında Mizah Sempozyumu/ Rize, (13-15 Mayıs 2016)*.
- Gümüş, Nevin. "Abdurrahman Sâmi Paşa'ya Ait Mensur Bir Letâif-nâme". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (2012).
- Sakaoğlu, Saim. "Geleneksel Fıkra- Modern Fıkra". *Milli Folklor Dergisi*, 97 (2013).
- Tuğluk, Halil İbrahim. "Bir Mecmuada Bâkî, Nevî (Yahya) ve Nefî İle İlgili Bazı Latîfeler". *Turkish Studies* 4/2 (2009).
- Ün, Cumhuri. "Nâbî'nin Bir Latîfesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 1 (2008).
- Yüksel, Hasan Avni. "Latîfe Üzerine". *Milli Folklor Dergisi* 27 (2012).

1. BÖLÜM

DÜRRÜ'L-LETÂİF HAKKINDA

1.1. Eserin Müellifi

Müellifin kimliği belli değildir, lakin Nasreddin Hoca, Timur, Harun Reşit gibi tarihî şahsiyetlere ait fıkralardan yola çıkarak müellifin birtakım tarihî bilgilere hâkim olduğunu, şair (şair Enveri, şair Ferezdak) ve şiirler ile ilgili fıkralardan yola çıkarak şiir bilgisi olduğunu/ en azından şiir ile az da olsa alakadar olduğunu, fıkralardaki bazı arkaik kelimelerden ve aile hukuku ile ilgili fıkralardan yola çıkarak mahallî kültüre hâkim olduğunu söyleyebiliriz.

1.2. Dürrü'l-Letâif'in Nüsha Tavsifi

Çalışmamız boyunca gerek elektronik ortamda gerekse basılı kütüphane kataloglarında basma veya yazma nüsha olarak tespit edebildiğimiz tek nüsha, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Bağış Katalogunda 3073 SÖ 1257 numarada kayıtlı ve *Dürrü'l-Letâif* başlığını taşıyan basma nüshadır. Söz konusu basma nüshanın, nüsha tavsifi şöyledir:

Ebat: 27x19 cm

Kağıt: Fotokopi.

Yazı: Matbu

Varak/Sayfa: 1-41

Sütun: 1

Satır: 23

Müellifi/Müstensihi: Belli değildir.

İstinsah Tarihi: 1257 h./ 1841 m.

Başlangıcı:

Dürrü'l-Letâif yüz fıkra-ı laţifeyi hâvîdir

[1.] Fıkra

Sultân Senceriñ aşırı şuarâsından ve kendi nüdemâsından meşhûr şâir Enveriye bir at bağışlamış. Enveriñ dağı atı alıp evine göndermiş. Keyfe-me'ttefak ol gice at ölmüş. İrtesi gün Enveri, Sultân Senceriñ

huzuruna geldikde at için teşekkür itmemiş. Sulţān Senceriñ buña cāni şıklılıp “Saña dün bağışladığım at pek yigrükdür ve ziyāde çabkındır.” diyü medhe başladıkda Enverī dağı “Evet efendim pek yigrük ve çabkın imiş, hattā bize geldiği gice turmadı āhrete kadar gitdi.” dimiş.

Sonu:

[102.] (Fıkra)

Şāhiniñ biri aķbabaya kaç sene yaşarsın diyü şormuş aķbaba da “İki yüz sene yaşarım.” dimiş. Aķbaba da şahine “Sen kaç sene yaşarsın?” dimiş. Şahin de “İki sene kadar yaşarım.” diyince aķbaba aña “Ne çok yaşıyorsun?” dimiş. Şahin “Sen iki yüz sene yaşarın didin, ben çok dimedim. Sen niçün benim iki sene yaşadığımı çok görüyorsun?” didikde aķbaba “Ben iki yüz sene yaşarım amma kimseyi incitmem, hiç kan dökmem. Sen iki sene yaşarsın amma ne kadar hayvāniñ cānını yaķarsın.” didikde şahin “Naşıl ideyin benim rızķım öyle virilmiş.” diyince aķbaba “Benim rızķım ayağıma gelir.” dimiş. Şahin “Öyle şey olmaz.” dir iken öñünden bir keklik kalkmış. Şahin aña gördüğü gibi alayım diyü süzülünce hızla kendüyi alamayıp bir kayaya çarpılmış ve yamyaşşı olup kalmış. Ol sa‘at aķbaba başı ucuna varıp “Gördün mi hırş adama ne yapar?” dimiş ve “Adamiñ kısmeti işte bak naşıl ayağına gelir” diyip yemeye başlamış. İşte bunlar im‘ān-ı nazar ile okuyacak şeyler ve hişşe alacak meşeller olmağla yārāna bir yadigār olsun ve bu sebeble dünyāda adımız añılsın için cem‘ ve tertīb olunmuşdur ve işbu mecmu‘a-i fiķārāt-ı ‘acībe ve menāķib-ı ġarībeniñ tab‘ ve temşīli şehri Rebī‘ü’l-evveliñ evā‘ilinde hitāma resīde olmuşdur. (1257).

1.3. Dürrü’l-Letâif’in Tertibi

Çalışma konumuz olan eser toplam 41 varaktan oluşmaktadır. Eserin başlığında 100 fıkra olduğu kayıtlı ise de, çalışma neticesinde elde edilen sonuca göre bu sayının 102 olduğu tespit edilmiştir. Eser, matbu ayrıca fotokopi olduğu için ne tür bir mürekkep kullanıldığı tespit edilememiştir. Eserin ana başlığı ve

fıkra başlıkları parantez içinde verilmiştir. Letâifnâmede belirli bir düzen vardır. Fıkralar, muhtevasına göre ardı ardına sıralanmıştır. Örneğin; eserin bir bölümünde dinî içerikli fıkralar, farklı bir bölümünde ise cinsel içerikli fıkralar ardı ardına sıralanmıştır.

Bu eserin derleyicisi belli değildir. Lakin derlenen fıkraların muhteviyatına ve derleme düzenine bakıldığında, derleyicinin en edebî zevk ve mizah hususunda mahir birisi olduğu izlenimi edinilmektedir.

Latîfe mecmuasının içinde bulunan latîfelerin hangi yüzyıla ait olduğu bilinmemesine karşın eserin “Temmet” kısmında latîfelerin 1257 H. /1841 M. yılında bir araya getirildiği zikredilmiş; ancak bu latîfeleri bir araya getirip derleyen, mecmua haline getiren zatın kimliği hakkında herhangi bir malumat verilmemiştir.

Eserde bulunan latîfe kahramanları arasında Harun Reşit (öl. 193/809), Sultan Sencer (öl. 552/1157), Timur (öl. 807/1405) ve Halife Me'mûn (öl. 218/833) gibi tarihî şahsiyetlerin bulunmasına karşın söz konusu latîfelerin ilk kaleme alındığı tarih veya ilk zikredildiği dönem ile ilgili herhangi bir atıfta bulunulmadığı görülmektedir.

Örneğin;

'Hārūnū'r-Reşīd ehli Seyīde Zübeyde ile bir gün şatranç oynamış ve kim kimi yeñer ise göñlünde olan merāmını icrā itsin diyü qavl itmiş. Vaqtā ki Hārūnū'r-Reşīd, Seyīde Zübeydeyi yenmiş. Çırçıplağ oldığı hâlde kendü ile cem' olmağ merāmı olduğunu teklif itdikde Seyīde Zübeyde her ne'kadar imtinā' ve ricā itdiyse de dinlememiş. Seyīde Zübeyde dağı zarūri Hārūnū'r-Reşīdiñ merāmını icrā itmiş ise de gücüne gelmiş. Onuñ üstine tekrār şatranc oynadıklarında teşādūf Seyīde Zübeyde, Hārūnū'r-Reşīdi yeñmiş ve evvelki defada olan intikāmını almağ için Hārūnū'r-Reşīde zenci cariyeleriñ biriyle cem' olmasını teklif itmiş. Hārūnū'r-Reşīd her ne'kadar istinkāf eylemiş ise de Seyīde Zübeydeniñ ibrāmına mebnī çāresiz icrā itdikde hikmet-i Hudā cariyeye hamile qalıp Me'mûn halife andan vucūda gelmiş. Seyīde Zübeydenin oğlu ve Hārūnū'r Reşīdiñ velī'ahdı olan Muhammed Emīn hevasına uyup hükümetde tessebbübüne

mebnî Me‘mûn ‘idâm idip yerine halîfe olduğunu Seyîde Zübeydeye haber verdiklerinde Seyîde Zübeyde “Benim oğlum Muhammed Emîn’i katl iden Me‘mûn değıldir belki Me‘mûnuñ vucûduna sebep olan benim Hârûnû’r-Reşîd ile oynadığım şatrançdır.” demiş. (8. fıkra)’

‘Tîmûrun bir gözi kör ve bir omuzı kanbûr ve bir kolı çolağ ve bir ayağı topal imiş. Bir gün bir üstâd-ı muşavvir çağırıp kendiniñ sûretini yapmasını emretmiş. Muşavvir düşünmüş ki eger oldığı gibi resm ider isem elbetde Tîmûr tarılır. Buña bir zerâfet lâzımdır diyip Tîmûru avda tüfenk atar şekilde bir gözi kapalı ve bir omzı kanburlanmış ve kolunuñ biri girü ve ayağınıñ biri bükülmüş olmak üzere cümle ‘aybını örterek resmini yapıp takdîm itdikde Tîmûr “Benim resmimi niçün böyle avda tüfenk atar gibi yapıdın?” didikde muşavvir dağı “Efendim, herkesiñ resmi kendi şân ve şöhretine yağışacak gibi yapılmak lâzımdır, efendim cihângir olup dünyanıñ serkeşlerini avladığınıza işâret olsun ve ol bâbda olan şân ve şöhretiñize delâlet itsin içün bu resmi yapıdım.” diyü Tîmûruñ elinden kurtulmuş.’ (9. fıkra)

1.4. Dürrü’l-Letâif’te Bulunan Latifelerin Sınıflandırılması

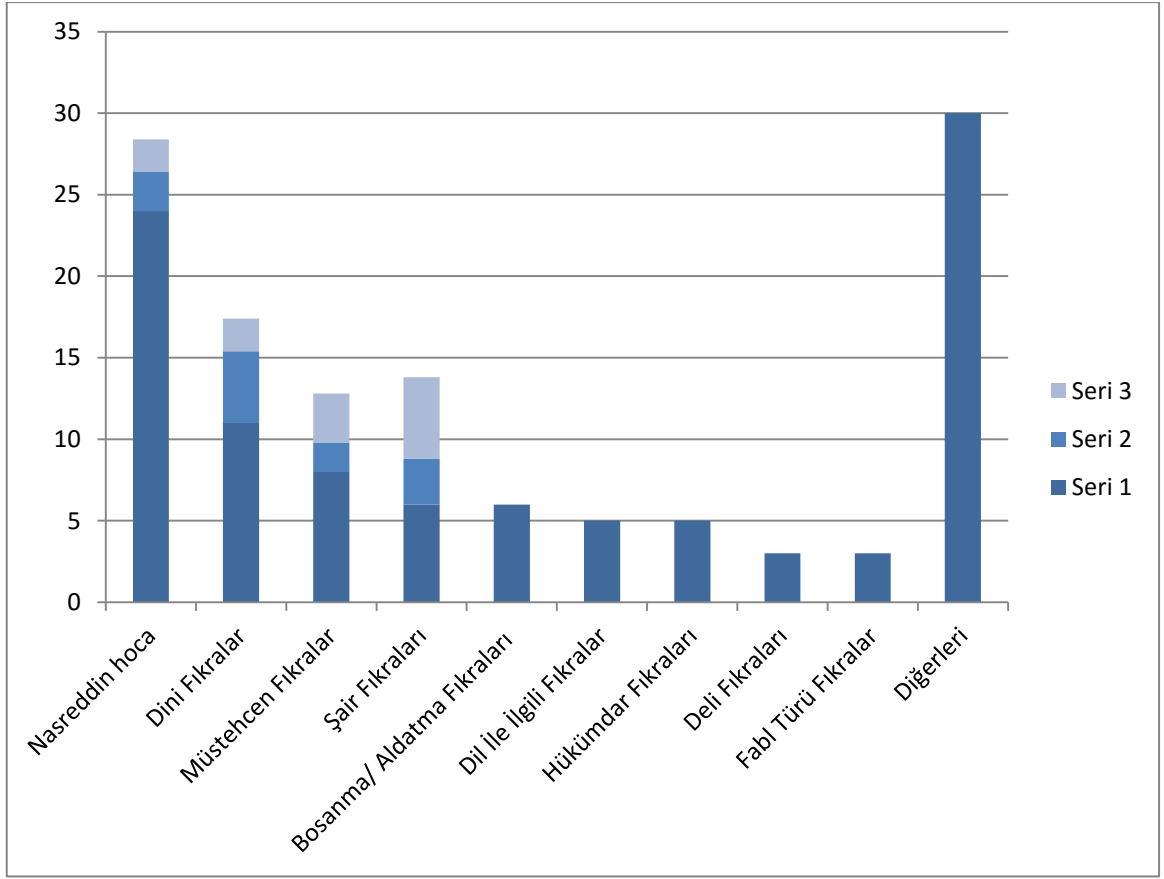
Dürrü’l-Letâif’te toplam 102 latîfe bulunmaktadır. Bunların içeriğine baktığımızda Nasreddin Hoca fıkraların 24, dinî içeriğe sahip fıkralar 11, müstehcen içerikli fıkraların 8, şairler ve şiir meraklılarıyla ilgili fıkraların 6, boşanma ve aldatma üzerine kurulu fıkraların 6, yabancı diller ile ilgili fıkraların 5, hükümdarlar ile ilgili fıkraların 5, deliller üzerine kurulu fıkraların 3, hayvanlardan yola çıkarak insanlara ders vermeyi amaçlayan fabl türü fıkraların 3, tiryakiler ile ilgili fıkraların 2, sarhoş fıkralarının 2, tüccarlar ile ilgili fıkraların 2, avcılar ile ilgili fıkraların 2, köle ve cariyelerle ilgili fıkraların 2, gayrimüslimler üzerine kurulu fıkraların 2, hastalıklarla ilgili fıkraların 1, evlilik ve aile kurumu üzerine kurulu fıkraların 1 ve bu kategorilerin içerisine dâhil edemediğimiz fıkraların da sayısının 16 olduğunu tespit ettik. Fıkraları gruplandırırken anlatılmak istenen düşünce, zikredilmeye çalışılan nükte hangi karakterin ağzından ifade edilmişse biz o latîfeyi, o karakteri merkeze alarak vasıflandırmaya

çalıştık. Örneğin Timur ile Nasreddin Hoca'nın latîfe kahramanı olarak zikredildiği bir latîfenin sonunda mizahi tavrı sergileyen veya nükteyi zikreden Timur ise o fikrayı hükümdar fıkraları arasına Nasreddin Hoca ise de Nasreddin Hoca fıkraları arasına aldık. Yine başka bir örnekle açıklamak gerekirse de Sultan Sencer ile şair Enveri arasındaki fıkrada latîfenin sonunda mizahi tavrı sergileyen zat şair Enveri olduğu için biz o fikrayı şairlerin/şiiir meraklılarının fıkraları içine dâhil ederek değerlendirdik.

Aşağıdaki tablo ve şekilde *Dürrü'l-Letâif*'te bulunan fıkraların konu başlıklarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 1 *Dürrü'l-Letâif*'te Bulunan Fıkraların Konu Başlıklarına Göre Dağılımı

Fıkra Türü	Sayısı
Nasreddin Hoca Fıkraları	24
Dinî Muhtevaya Sahip Olan Fıkralar	11
Müstehcen Fıkralar	8
Şairlerin/ Şiiir Meraklılarının Fıkraları	6
Boşanma/ Aldatma Üzerine Kurulu Fıkralar	6
Dil (Arapça,Farsça vs.) ile ilgili Fıkralar	5
Hükümdar Fıkraları	5
Deli Fıkraları	3
Fabl Türü Fıkralar	3
Tiryaki Fıkraları	2
Sarhoş Fıkraları	2
Tüccar Fıkraları	2
Avcı Fıkraları	2
Köle ve Cariyeler İle Alakalı Fıkralar	2
Gayrimüslümler ile ilgili Fıkralar	2
Hastalıklar Üzerine Fıkralar	1
Oyunlar İle Alakalı Fıkralar	1
Evlilik ve Aile Kurumu Üzerine Fıkralar	1
Diğer Fıkralar	16
Toplam	102



Şekil 1. Dürrü'l-Letâif'te bulunan fıkraların konu başlıklarına göre dağılımı

2. BÖLÜM

DÜRRÜ'L-LETÂİF'TE MUHTEVA VE DİL HUSUSİYETLERİ

Dürrü'l-Letâif'te bulunan latîfelerin tamamı mensurdur. Bu latîfelerin içerikleri yukarıdaki tabloda verildiği gibidir. Tabloya bakıldığında konuların çok çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Fıkraların tek bir konu üzerinden değil de değişik muhtevalar üzerinden durulmuş olması bize müstensihin zengin bir yazılı ve sözlü kültür çevresinden beslendiğini göstermektedir. Nitekim günlük hayata dair her bir olayın fıkraların muhtevalarında yer alması da bunun en açık ispatıdır.

2.1. Dürrü'l-Letâif'teki Tipler ve Şahıs Kadrosu

Dursun Yıldırım, “İnsan günlük yaşamda birçok alanda baş aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Fıkralar ise günlük hayatta karşılaşılan veya yaşanan çeşitli olay ve durumlara bağlı olarak ortaya çıkan bir türdür. Dolayısıyla fıkralara konu olan her olay ve durumda çeşitli şahıslar yer alır. Bu şahıslar, ortaya atılan veya meydana gelen meseleyi karşılıklı konuşmalarla aydınlığa kavuşturur ve bir hükme bağlar. Burada şahıslar âdeta bir piyesin küçük bir bölümünü oynar. Fıkralar bu yapılarıyla birer küçük tiyatro eseridir. Bünyelerindeki gülme olayını yaratan unsurları göz önünde tutarsak bunlar halk komedisinin değişik biçimlerinden biri olarak kabul edebiliriz.” demektedir.

Yine Dursun Yıldırım, konu ile ilgili olarak, “Fıkraların şahıs kadrolarında kesin bir belirlilik yoktur. Halkın belli fikra kahramanları; Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Kemine vb. bir tarafa bırakılırsa, diğer şahıslar cemiyetin her kesiminde görülen insanlardır. Bununla birlikte Türk fıkralarındaki şahıs kategorisinde görülen insanların, gerçek hüviyetleri ve beşerî hususiyetleriyle fıkralarda yer aldığını belirtebiliriz. Türk fıkralarında şahısların muayyenlik derecesinin artmasına yahut bu hususun dikkati çekecek kadar çoğalmasına sebep olarak, fıkralarımızda yer alan insanların gerçekten yaşamış şahıslar, vakaların yaşanmış vakalar olmasını ileri sürebiliriz.”³⁰ demektedir.

³⁰ Bayraktar, “Mizah Teorileri ve Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Tahlili”, 43-44.

Dürrü'l-Letâif'i de yukarıda bahsedilen hususlara göre incelediğimizde eserde Nasreddin Hoca, Harun Reşit, Timur gibi karakterlerin ve sarhoş, tiryaki, tüccar, zampara vs. gibi tiplerin olduğunu görmekteyiz.

Dürrü'l-Letâif'te 24 ayrı fıkrada karşımıza çıkan Nasreddin Hoca karakterini incelediğimizde Hoca'nın bilindiği gibi hazırcevap, nüktedan, güldürürken düşündüren, insanlara yol gösteren, zeki, kanaatkâr ve gözlemci özellikleriyle karşımıza çıktığını görürüz:

Naşreddîn Hoca hekimlik idermiş. Bir hastaya götürmüşler. Nabzınıñ birine bakmış “Taze yumurta var mı?” demiş. “Bulunur.” didikde “Getiriñ.” demiş ve hastanın öbür nabzına bakıp “Tereyağı var mı?” demiş “Vardır.” diyince “Getiriñ ve öbür oçaya bir mangal koyun.” demiş ve onları getirip ve mangalı dañı koyunca Hoca oturup bî-naẓîr yumurtayı pişirip yemeye başlamış. O aralık hasta öldi diyü haber virdiklerinde Hoca da “Eğer ben bu yumurtayı pişirip yemeseydim açlıktan ben de ölürdüm.” demiş. (92. fıkra)

Dürrü'l-Letâif'te geçen özel isimlere baktığımızda ilk olarak hükümdar isimleri dikkatimizi çekmektedir. Sultan Sencer, Timur, Harun Reşit, Harun Reşit'in oğulları Muhammet Emin ve Halife Me'mun gibi karakterler vardır. Bu tür fıkralarda, büyük bir kudrete sahip olan hükümdarların, bazen küçük bir hadise karşısında düştükleri acziyetler ve bazı komik durumlar anlatılmıştır.

Eserde ismiyle zikredilen iki şair, Enveri (öl. 585 H. /1189 M.) ve Ferezdak (öl. 114 H. /732 M.), hazırcevap ve nüktedan olma özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bu şairlerin haricinde bir de daha önce isimleri duyulmamış, bizim araştırmalarımız neticesinde de ulaşamadığımız, lakin fıkrada şair olarak zikredildikleri için bu bölüme aldığımız 3 şair daha vardır ki bunlar Hayati, Memati ve Puseti adlı şahsiyetlerdir:

Bir vaqtd e Hayâtî ve Memâtî ve Püsetî nâm üç şâ'ir varmış. Lâkin Püsetî'nin gözleri a'mâ imiş. Bir gün Hayâtî ve Memâtî hamâma gitmişler. Püsetî'yi göbek taşında oturur görmüşler. Kendilerini bildirmeyerek zevklenme murâdıyla yanına varıp Püsetîye “Sizden bir şey su'âl

ideceğiz.” dimişler Pūsetī de “Buyruñ.” didikde “Ḥinzīr Pūsetī dibāğat kabūl ider mi?” diyü şorduğlarında Pūsetī murādlarını añlayıp “Dibāğat kabūl itmez. Hayātī de mundardır Memātī de mundardır.”dimiş. (12. fıkra)

Şiir meraklılarının anlatıldığı latifelerde ise, şiir meraklılarının şiir yazma konusundaki acizyetleri ama buna rağmen şiir yazma konusunda üstelemeleri ve neticesinde uğradıkları/yaşadıkları başarısızlığın verdiği bocalayışlar anlatılmaktadır:

Vüzerādan birisi şi‘re heves idermiş; lākin bir üstādı olmadığından söylediği eş‘ār pek fenā olmasıyla bir maḥalde fenn-i şiirde be-gāyet māhir bir şāir ḥaber alıp maḥşuş mektüb ve ḥarc-ı rāh gönderip anı yanına celb ve müstakīl oṭa taḥşīş iderek uşūl-ı şiiri andan ta‘līm idermiş. Vezīr-i mezkūr bir gün bir gāzel söyleyip üstād-ı merkūma ‘arz itmiş ve ol daḥı müdāhene itmeyerek “Bu gāzeliñ hiçbir beytinde vezin ve ma‘nā yoğdur.” demesiyle vezīr-i merkūm hiddete gelip zikrolunan şāiri ḥabse göndermiş. Biraz eyyām-ı mürūrudan soñra tekrar bir gāzel söyleyip zu‘munca taḥşīn eylediğinden bağalım bu gāzele daḥı bir bahāne bulur mu diyü üstād-ı merkūmı ḥabsden ḥuzūruna getirip gāzel-i mezkūrı irā‘e eyledikde şāir bakınır bir kerre oğuduğdan soñra kağıdı veziriñ yanına bırağıp hiçbir şey dimeksizin geri kapudan taşra çıkmış. Vezīr bunu görünce “Gelsene nereye gidiyorsun?” didikde şāir-i mezkūr “Ma‘lūm ya ḥabs-ḥāneye gidiyorum.” dimiş. (4.fıkra)

Dürrü’l-Letāif’te sıkça karşımıza çıkan tiplerden bakıldığında ise ilk olarak sarhoş tipi dikkati çekmektedir. Sarhoş tipinin genellikle aldatılmaya maruz kalan, sürekli kaybeden bir tip olarak işlendiği görülmektedir:

Ḳarınıñ biri içerü bir adam almış. Ḳocası ser-ḥoş gelir şızar imiş. Ol vağt sen gel yatağā gir diyü ḳavl eylemiş. Vakı‘a ḳocası gelip yatmış şızmış. Zanpāra da gelmiş zevğ ider iken ḳocası uyanıp maşlahatı tuymış ve şaldırdığı gibi maddeyi tutmuş ise de yaş olduğundan elinden ḳaymış. Zanpāra da bırağıp ḳaçmış. Herīf ḳoğalamış ise de tutamayıp geldikde

karısı uyurluğa urmuş. Kocasını uyandırınca “Rūpyā görüyor idim.” demiş. “Ne gördün?” didikde “Seniñle bir kâyıķda imişiz, kâyıķ batdı, ben çabalıyor idim sen uyandırdın.” demiş. Herîf de “O aralık da benim elime de bir kalkan balığı girdiydi amma yaş olduğundan kaydı ve kaçdı.” demiş. (31. fıkra)

*Dürrü'l-Letâif*teki tiplerden biri de tiryakidir. Tiryaki; afyonun tesirinde olduğundan çevresinde olup bitenlerden bihaber yaşayan hatta aldatıldığında bile bunu umursamayan, afyonun verdiği sarhoşluk halinden kurtulmayı ibadetlerden bile uzak yaşayan bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır:

Tiryākîniñ biri ramazân geldikde “Ramazân ne gündür?” diyü sormuş. “Yarın değil öbür gündür.” demişler. Tiryākî anı belleyip her gün “Yarın değil öbür gün ramazândır.” diyormuş. Bir gün gayrı bugün oruç tutayım demiş, meğer o gün de ‘arefe imiş. Tiryākî güçle ahşam[ı] itmiş. Ba‘de’l-iftâr “Var çârşüya bak herkes bayrâm idecek mi?” diyü oğlunu göndermiş. Oğlu gitmiş gelmiş “Yarın bayrâm olacaķmış baba.” didikde “İderler ay oğul iderler zirâ herkesde hâl kalmadı bu ramazânı halk bir gün anca tutabilir ziyâde tutulmaz mübârek.” demiş. (59. fıkra)

Tüccar tipi ise; iflas eden ama çeşitli vesilelerle, gerekirse hırsızlık yaparak, içinde bulunduğu müşkil durumdan kurtulmayı bilen zeki bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır:

Tüccârîniñ biri müflise çıkıp bir kiliseye gidip gelmeye başlamış ve kiliseyi açıp kapayan adamla dost olmuş. Bir gün “Yalnız kendi kendime Hâzret-i İsâya ve Meryem Anaya yalvaracağım.” diyü kiliseniñ anahtarını alıp açmış ve Hâzret-i İsâ ile Meryem Ananiñ üzerinde olan eşyâyı soymuş. Madde memleketiñ zâbiğine haber virildikde tüccârı çağırıp sormuş. Tüccâr da “Yalnız olarak Hâzret-i İsâya ve Meryem Anaya hâlimi söyledim. Hâzret-i İsâ Meryem Anaya ‘Vâlîde bize her vakt şey getirirler. Gel şu üzerimizde olan eşyâyı bu adama virelim varsın işini görsün.’ didi. Hâzret-i İsâ Meryem Ananiñ üzerinden ve Meryem Ana dağı Hâzret-i

İsānıñ üzerinden kendü elleriyle mücevherātı çıkardılar baña virdiler aldım. İşte Hâzret-i İsā da ve Meryem Ana da kilisede turuyor inanmaz iseñiz variñ anlara soruñ.” didikde “Anlar lakırdı söyleyemez demek elvermeyeceğinden güzel çünkü anlar virmiş var o eşyā seniñ olsun. Lākin bundan soñra bir kimse yalnız varıp Hâzret-i İsā ve Meryem Anadan bir şey istemesin. Eğer isteyecek olur ise yanıñda kiliseden bir adam bulunsun.” diyü tenbîh eylemiş. (33. fıkra)

Son olarak latîfelerin şahıs kadrosuna baktığımızda Osmanlının çok uluslu yapısı göze çarpmaktadır. Fıkralarda Türk, Arap, Acem, Ermeni vs. milletlere ait fıkralar görülmektedir. Bazen farklı din ve milletlerden bazı tipler, aynı fikranın kahramanları olarak görülmektedir:

Tiryākiniñ birisi zoğağda gideriken şancı yakalayıp derhāl haniñ birisinde bir helā bulup oraya girmiş. Afyonuñ hāli dā'imā tiryākide inkıbāz virmesiyle bī-çāre tiryāki bunca çabalayıp bir dürlü def'-i sıklet idemez imiş. Artık derecesiz muztarib olduğundan “A cıfit niçün çıkmazsın taħammül kalmadı amān cıfit çık.” diyü bağırır imiş. Meger ittisālinde olan memşāya dağı bir Yahūdī girmiş olmasıyla tiryākiniñ bu vechile cıfit diyü feryādını işitdikçe bu hitābı kendisine kıyās idip “Amān Müslümān toğunma baña başıñ için ben daha şimdi girdim.” demiş. (40. fıkra)

2.2. Dürrü'l-Letâif'te Mekan ve Zaman

a) Mekân

Fıkralar olaya dayalı metinlerdir. Olaya dayalı metinlerde itibari olmasa dahi bir mekân ögesinin bulunma zorunluluğu mevcuttur. Bu mekân, bazen belirli bir coğrafya olabilirken bazen de belirsiz / şahıslar arasında geçen konuşmalardan çıkarılabilecek bir mahiyette olabilmektedir.

Fıkra mekânları eserimizde ise bazen bire bir yer adı olarak verilirken (Akşehir, Basra, Horasan, Bağdat, Şattü'l Arab, Arabistan, Ayasofya, İstanbul)

bazen de esir pazarı, mahalle, sokak, dükkân, saray, hamam, çadır, mezarlık, mahkeme, ev, bostan, cami, kilise vs. olmaktadır.

b) Zaman

Dürrü'l-Letâif'te yer alan fıkraların zamanı, diğer tüm fıkralarda olduğu gibi belirsiz ve geniş bir zaman dilimidir. Fıkralar, zamanın belli dilimleri arasındaki bağlarını koparmış ve dolayısıyla kendinden sonraki 'gelecek'lere hitabedebilme ayrıcalığını yakalamışlardır.³¹ Bu durumun bizim eserimizdeki fıkralar için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Her fikranın bir başlangıç ve bitiş süresi vardır. Buradan yola çıkarak her fikranın kendine özgü bir zaman dilimi olduğunu söyleyebiliriz. Bu zaman dilimi bazen, fıkralarda olayların bir anda gelişip sonuçlanması kadar kısarken bazen de bir gün, bir hafta, bir ay hatta bir yıl kadar sürmektedir.

Dürrü'l-Letâif'teki zaman unsurlarına bakıldığında zaman ifade eden kelimeler içerisinde en çok 'bir gün' kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Herhangi bir günün herhangi bir zamanını işaret eden bir gün kelimesi 12 fıkra da geçmektedir. Ayrıca fıkralarda geçen ve zaman ifade eden diğer kelimeler de şöyledir: Sultan Sencer'in asrı, hafta, vatka ki, ay, ruz-ı Hızır, bir yaz gecesi, bir gece, sıcak bir ramazan günü, bir kış günü.

Yukarıda zikredilen zaman mefhumları haricinde kısmen de olsa muayyen zaman dilimleri mevcuttur. İlk olarak hükümdar fıkralarında, hükümdarların yaşadıkları asırları dikkate alarak aşağı yukarı bir zaman çıkarılabilir. Söz gelimi Timur'un hamamda yanındakilerden birine (bu şahıs kaynaklarda Nasreddin Hoca veya Ahmedi olarak geçmektedir) kendi değerini sorduğu fıkradan hareketle bu fikranın 1402 - 1403 arasında yaşandığı varsayılabilir. Zira tarihî kaynaklara bakıldığında Timur'un Anadolu'ya, Ankara Savaşı'ndan biraz önce geldiği ve 1 yıl kadar Anadolu'da kaldığı ifade edilmektedir.³² Aynı durum eserde ismi geçen diğer hükümdarlar ve şairler, kısmen de Nasreddin Hoca için de geçerlidir.

Nasreddin Hoca fıkraları için kesin bir zaman tayin edilememesindeki sebeplerden birisi, belki en önemlisi, Nasreddin Hoca'nın vefatından sonra meydana getirilen fıkraların Nasreddin Hoca'ya mal edilmesidir. Örneğin

³¹ Şeref Boyraz vd. *Nasreddin Hoca'ya Armağan*, (İstanbul: Oğlak Yayınları, 1996), 75.

³² Ziya Nur Aksun, *Osmanlı Tarihi*, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 1994), 71-98.

Nasreddin Hoca'nın 13. yüzyılda, Timur'un ise 14. yüzyılın sonu ve 15. yüzyılın başında yaşamış olmalarına rağmen, bazı kaynaklarda ve incelemesini yaptığımız eserde de görüldüğü üzere aynı fıkranın kahramanları olarak gösterilmişlerdir. Bunun çok sebebi olabileceği gibi bize en yakın gelen sebep hakkında Zülfikar Bayraktar şöyle der:

“Nasreddin Hoca ince, düşündürücü ve hikmet dolu nükteleriyle Türk milletinin hayat karşısındaki duruşunu, duru ve hikemi bir üslupla dile getirmiş bir tiptir. Bununla beraber, Türk halkı Moğol zulmünü hiçbir zaman unutmamış ve affetmemiştir. Bu istilanın yakıcı sonuçları birçok tarih kitabına da konu olmuştur. Bilindiği gibi Nasreddin Hoca ve Timur çağdaş değildir. Timur ile Nasreddin Hoca'yı karşı karşıya getiren fıkraların, Timur'un Anadolu'ya gelişi sırasında, ağır şartlarda olan Türk halkı arasında sevilen, sayılan Nasreddin Hoca'nın adı yakıştırılarak anlatılan fıkralar olduğunu düşünüyoruz. Türk halkının hafızasında yaşayan tahribatı ağır olan Moğol istilasına, Timur'un şahsında isyan edilmiş, Türk'ün vakur edasını yansıtan ince esprisi ile cevap verilmiştir. Timur'dan önce ve sonraki bütün zalim kişilikler, Timur'un şahsında toplanmış; Türk halkının zulme karşı tepkisini göstermek üzere, Nasreddin Hoca ve Timur fıkraları olarak yaşatılmıştır.”³³

Bu minvalde *Dürrü'l-Letâif*'ten aşağıdaki pasajı örnek vermek yerinde olacaktır:

Tīmūr Akşehr'e vardıkda Naşreddīn Hoca bir çadırda oturur imiş. Tīmūr yanına varıp “Sen kimsin?” dimiş. Hoca da “Ben yer tanrısıyım.” dimiş. Tīmūr da bir sevgili kölesi varmış. Bir gözi azıcık küçük imiş Hocaya “Çünkü sen yer tanrısı imişsin. Şu köleniñ bir gözünü azıcık büyült.” didikde Hoca da “Ben yer tanrısıyım, belinden aşağısına karışırım eğer belinden aşağı bir istediğini yer var ise büyülteyim.” dimiş. (11.fıkra)

2.3. Latifelerdeki Maddi Kültür Unsurları

Kültürün, bir millete ait olan maddi ve manevi değerler bütünü olması tanımından yola çıkılarak edebiyatın, milletin kültürünü yansıtan önemli bir değer olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü; edebiyatın malzemesi dildir ve dil de kültürün en önemli ve canlı taşıyıcısıdır.

Edebiyata ait her ürün olduğu gibi bizim inceleme konumuz olan latifeler de meydana getirildikleri toplumdan soyutlanamaz ve muhakkak ki o çevrenin izlerini taşır. Biz de maddi malzemenin ve sosyal unsurların latifelere nasıl

³³ Zülfikar Bayraktar, “Nasreddin Hoca ve Timur Konulu Fıkraların Gülmeye Üstünlük Kuramı Açısından Değerlendirilmesi”, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi 1, S. 1 (2012): 265. http://www.tekedergisi.com/makaleler/53201008_17BAYRAKTAR.pdf

yansıdığını incelemek amacıyla çalışmamızın bu bölümünde maddi kültür öğeleri konusunu ele aldık.

2.3.1. İnşaatla İlgili Unsurlar

2.3.1.1. Mesken Olarak Kullanılanlar

Ev, saray, çadır, kârgir, virane:

Ev; bir kimsenin ya da ailenin hayatını sürdürdüğü, yaşadığı yer, konut, hane³⁴ anlamına gelmektedir. 6 ayrı fıkroda insanların yaşadığı yer kavramının karşılığı olarak ev kelimesi kullanılmıştır.

Tiryâkiniñ biri evlenmiş. Bir balcı kızını almış her aḡşam eve geldikde afyonı yuḡar uyuklamaḡa başlar... (27. fıkra)

Saray; hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük ve gösterişli binaya denir. Saray, hükümdar fıkralarında 3 kez geçmiştir.

Kerīm adlı bir pâdişâh var imiş. Bir sarây yapıdırır imiş. (2. fıkra)

Çadır; barınmak maksadıyla yere çakılmış kazıklara keçe, kalın bez, kıl dokuma veya deri gerilmek sûretiyle açık havada kurulan, kolayca sökülüp taşınabilir barınak anlamına gelir. Çadır kelimesi yalnızca Nasreddin Hoca ile Timur arasında geçen bir fıkroda zikredilmiştir.

Tīmūr Akřehre vardıkda Nařreddīn Ḥoca bir çadırdı oturur imiş. (11. fıkra)

Kârgir; taş veya tuğladan yapılmış yapı demektir. Yalnızca 1 fıkroda geçmektedir.

... lâkin zelzeleyi yapmam zīrâ burası kârgirdir, yıkılır diyü ḡorḡarım dimiş. (51. fıkra)

Virâne; yıkılmış, harap olmuş eski yapı anlamına gelen bu kelime de yalnızca 1 fıkroda zikredilmiştir.

Örneḡin; ... ḡerīf te'essüf iderek virâneniñ birinde uyuyakalmış. (44. fıkra)

³⁴ *Türkçe Sözlük*, 665. (Maddi kültür öğelerindeki diğer kelimelerin anlamları için de bu sözlük kullanılmıştır.) Ayrıca bk. Ferit Devellioḡlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, (Ankara: Aydın Kitabevi, 2013).

2.3.1.2. Meskenlerin Bölümü Olan İnşai Unsurlar

Oda, Hela, Yük/Yüklük, Baca, Soğukluk, Harem ve Selamlık:

Oda; bir binanın, özellikle bir evin mutfak, banyo, giriş ve salon dışındaki çalışma, oturma, yatma vb. işlere yarayan, bir veya daha fazla çıkışı olan bölümlerinden her biri demek olan oda 1 fıkra kullanılmıştır:

...harc-ı rāh gönderip anı yanına celb ve müstaķil oda taħşīş iderek uşūl-ı şiiiri andan ta'īim idermiş. (4. fıkra)

Hela; ayak yolu, tuvalet demek olan hela bu anlamıyla 1 fıkra karşımıza çıkmıştır:

Tiryākiniñ birisi zoķaķda gideriken şancı yakalayıp derħal ħanıñ birisinde bir helā bulup oraya girmiş. (6. fıkra)

Yük/yüklük; eski evlerde odaların bir tarafında yatak, yorgan vb. koymaya mahsus büyük yerli dolap demek olan yük, 2 ayrı fıkra aynı anlamıyla karşımıza çıkar. Yüklük, 2 fıkra da kocalarını aldatan kadınların diğer adamı sakladıkları yerdir:

... ħarı maşlahatı duynca irtesi gün bekçi ile bāzārılıđı uydurmuş ve bekçiyi içeri alıp yüke şaķlamış (28. fıkra)

Baca; soba, kazan ve ocaklarda yanan maddelerden çıkan duman, gaz ve kokuların dışarıya atılmasını sağlayan, ocağın üstünden yukarıya doğru uzanan kısımdır ve 1 fıkra geçmektedir:

...ķomşusu bir Yahūdī varmış. Bunu işitmiş Ħocayı tecrube için toķuz yüz toķsan toķuz altını bir kāđıda şarip bacadan Ħocanıñ evine atmış.(83. fıkra)

Soğukluk; hamamlarda soyunma yeri ile sıcaklık arasında bulunan ve sıcaklığa nispetle daha az ısıtılmış olan yer anlamına gelir. Hamamın bir bölümü olan soğukluk konusu hamamda geçer bir fıkra geçmektedir:

“... iķeriden birķaķ adam seğirdip soğukluk yıkıldı ve altında birķaķ adam ķaldı.” diyü ħaber virdiklerinde herkes iķerü seğirtmekle erenler ķapudan taşra çıķmış. (38. fıkra)

Harem ve selamlık ise sarayın kadınlara ve erkeklere mahsus bölümlerine verilen addır. Bunlar da 1 fıkra zikredilmektedirler:

...eşhâb-ı şervetiñ haremde beş on odalığı var iken selâmlıkda dağı birkaç delikanlısı olur. Bunu nasıl idâre iderler diyü ta'accüb iderdim... (42. fıkra)

2.3.1.3. Dinî Hayatla İlgili İnşai Unsurlar

Cami, Kilise:

Müslümanların ibadet ettikleri mihraplı, minberli, genellikle minareli bina, büyük mescit anlamına gelen cami, 3 ayrı fıkroda karşımıza çıkmaktadır:

Kibârîñ biri bir adama her aḡşam cām'ie gelmek için bir şarık virmiş.(60. fıkra)

Hristiyanların ibadet yeri olan kilise ise, yalnızca 1 fıkroda zikredilmiştir:

Tüccârîñ biri müflise çıkıp bir kiliseye gidip gelmeye başlamış ve kiliseyi açıp kapayan adamla dost olmuş. (33. fıkra)

2.3.1.4. Korunma ile İlgili İnşai Unsurlar

Hapishane:

Hapishane; suçluların tutulduğu cezaevi anlamına gelen hapishane yalnızca 1 fıkroda geçmektedir:

... vezîr bunu görünce "Gelsene nereye gidiyorsun?" didikde şâir-i mezkûr "Ma'lûm ya ḡabs-ḡāneye gidiyorum." demiş. (4. fıkra)

2.3.1.5. Topluluk Hayatından Doğan İnşai Unsurlar

Diyar, Memleket, Mahall/Mahalle, Sokak:

Diyar; memleket, ülke anlamlarına gelmektedir. Fıkraların yalnızca birinde belirsiz bir memleketi anlatmak için kullanılmıştır:

... zâtı falân diyârîñ kişizâdelerinden idim faḡîr düşdüm üç çocuḡla ehlimi alıp Baḡdada geldim. (44. fıkra)

Memleket; ülke, şehir,il, kasaba, belde, yöre anlamlarına gelen memleket kelimesinin 3 ayrı fıkroda kullanıldığı görülmektedir:

Hākimiñ biri bir memlekete gitmiş. Ol ay maşrafı çıkmamış. (22. fıkra)

Mahall; Sözlükte “bir yere inmek, konmak, yerleşmek” anlamlarına gelen hall (hâlel ve hulûl) kökünden türetilmiş bir mekân ismi olan mahalle kelimesinin devamlı veya geçici olarak ikamet etmek için kurulan küçük yerleşim birimlerini ifade eder.³⁵ Mahall/Mahalle kelimesi bir yer ifade eden unsur olarak 5 ayrı fıkra da zikredilmiştir:

Naşreddîñ Hoca bir gün bir maḥalden geçer iken birtaḳım ḥalk bir ağacıñ dibine yığılmış görmüş. (5. fıkra)

Sokak; yerleşim yerlerinde ev ve dükkanlar arasında uzanan, caddeye nispetle daha dar ve kısa yol demek olan bu kelime yalnızca 1 fıkra da bilindiği anlamıyla kullanılmıştır:

Tiryākiniñ birisi zoḳaḳda gideriken şancı yakalayıp derḥal ḥanıñ birisinde bir ḥelâ bulup oraya girmiş. (6. fıkra)

2.3.1.6. İş ve Ticaret Hayatıyla İlgili İnşai Unsurlar

Dükkan, Hamam, Değirmen, pazar, çarşı:

Dükkan: İçinde perakende öteberi satılan veya küçük imalat yapılan iş yeri olarak tanımlanan dükkan, 3 ayrı fıkra da bilindiği anlamıyla kullanılmıştır. Bu dükkanlardan biri berber dükkanı, biri sebzevatçı dükkanı diğeri de çizmeci dükkanıdır:

Naşreddîñ Hoca her hafta bir berber dükkânına varıp anda tırâş olurmuş. (7. fıkra)

Hamam; yıkanılacak yer anlamına gelen hamam 6 ayrı fıkranın geçtiği mekân olarak karşımıza çıkmaktadır:

Tīmūr bir gün ḥamama girmiş. Yannda bulunanlardan birine “Ben ne değerim? Bir bahâ biç bakalım.” didikde ḥerif de biñ altun dimiş. (10. fıkra)

Değirmen; iri ve taneli şeyleri öğütmeye yarayan, elle veya su, rüzgâr, elektrik vb. bir güçle çalıştırılan âlet demek olan değirmen 1 fıkra da geçmektedir:

Bir qarı bir değirmene öğütmek için biraz buğday götürmüş. (34. fıkra)

³⁵ Batur, Halil, “Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın Şiirlerinde Maddi Kültür ve Sosyal Hayat Unsurları” (Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, 2015), 55.

Bazar; Pazar kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli, çarşı, alış veriş yeri anlamına gelen bazar 1 fıkra da tanımını yaptığımız şekliyle karşımıza çıkmıştır:

Naşreddīn şardığı şarığın iki ucunu bir yere getiremediği için bāzāra getirip mezāda virmiş. (84. fıkra)

Çarşu; günümüzdeki çarşı kelimesi ile aynı anlama gelen çarşu; pazar, alış veriş yeri anlamıyla 1 fıkra da zikredilmektedir:

... güçle aḥşam[1] itmiş. Ba‘de’l-iftār “Var çārşūya baḡ herkes bayrām idecek mi?” diyü oḡlunu göndermiş. (59. fıkra)

2.3.1.7. Eğlence Hayatı ile İlgili İnşai Unsurlar

Meclis, Kahve:

Meclis; farklı anlamları da bulunan meclis kelimesi sohbet etmek, eğlenmek amacıyla bir araya gelmiş dost ve arkadaş topluluğu manasıyla 1 fıkra da kullanılmıştır. Söz konusu fıkra da meclis, Timur’un oḡlunun düḡünü anlamına gelmektedir:

Tīmūr oḡlunu evlendirdiğinde kemāl-i şevkinden ve ‘işret-i keyfinden meclisde ḡalḡıp oynamış ve meclisde bulunanlara demiş ki... (21. fıkra)

Kahve; para ile kahve, çay vb. şeyler içilen ve oturulup konuşulan, vakit geçirilen dükkan, kahve, kafe anlamına gelen kahvehane 2 fıkra da zikredilmiştir:

...bir gün ḡadın ḡamāma gitmiş. Ḥerīf de ḡahvede oturur iken eski ḡörüştüḡü maḡbūblardan birisi geçer imiş. (42. fıkra)

2.3.1.8. Ölümle İlgili İnşai Unsurlar

Mezar:

Mezar; bir kimsenin öldükten sonra gömüldüğü yer, kabir demektir. İnceleme konumuz olan eserde mezarın 4 fıkra da yer aldığı tespit edilmiştir:

Hārūnü’r-Reşīd’iñ ‘ammīsi kerīmesi müteveffīye olmuş Hārūnü’r-Reşīd kemāl-i ḡüznile mezārıñ başında oturup cenāzeniñ gelmesini bekler iken... (15. fıkra)

2.3.1.9. Ulaşım İlgili İnşai Unsurlar

Yol, Tarik:

Yol; bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik, rah diye tanımlanmaktadır. Mecaz anlam da dâhil olmak üzere çeşitli anlamlara gelebilen yol kelimesi, sadece 1 fıkra da tanımını verdiğimiz şekliyle karşımıza çıkmıştır:

...meğer mezâr yol üzerinde olduğundan filcân yüküyle kaçırılar geçermiş.
(79. fıkra)

Tarik; yol, yöntem, usûl anlamlarına gelir. Fıkralarda ‘tarik-i has’ yani ‘özel yol, özel kimselerin yararlandığı yol’ ve ‘tarik-i âm’ yani ‘herkesin geçmesi için bırakılan yol, kamunun yararlandığı yol’ şeklindeki tamlamalarla birlikte kullanılmıştır. Bu tamlamaların, fıkralarda gerçek anlamının yanında mecaz anlamıyla da kullanıldığı görülmektedir:

...Efendim bārī ʔarīḳ-i ʔāmdan gitmeyelim ʔayıbdır, ʔarīḳ-i ḥāşdan gidelim yine kimse görmez.” didikde o zāt da “Behey aḥmak çünkim ʔarīḳ-i ʔāmiñ fenā olduğımı biliyorsun baña ʔarīḳ-i ḥāşa gidiñ dirsın ben ol ʔarīḳ-i ḥāşda geziyor idim beni niçün ʔarīḳ-i ʔāma çıkardın?” demiş. (16. fıkra)

2.3.1.10. Yarı İnşai Mahiyette Olanlar

Tarla, Bağçe, Bostan:

Tarla; tarıma elverişli, belirli ve sınırlı toprak parçası anlamıyla 1 fıkra da yer almıştır:

...bu nedür diyü sorunca “Karşuki tarlaya kuşlar gelmesin için idiyorum. Beş on para alacağım...” (45. fıkra)

Bağçe; bahçe sözcüğünün eskiden kullanılan asıl şeklidir. Sadece 1 fıkra da görülmektedir:

Cebābireden biri bir adamla bağçede gezer iken incir ağaçları görmüş...
(47. fıkra)

Bostan; sebze bahçesi anlamına gelen bostan 1 fıkra da yine bu anlamıyla zikredilmiştir:

Naşreddīn bir gün bir zenbīl alıp bir bostāna şoğan yolmağa gitmiş... (82. fikra)

2.3.1.11. Diğer İnşai Unsurlar

Tımarhane, Mahkeme:

Tımarhane; akıl hastanesidir. Deliler ile ilgili 3 fıkranın mekân unsuru olarak kullanılmıştır:

Birkaç taşralı adam tımārḥāneye varmışlar. Deliniñ biri bunları görünce... (50. fikra)

Deliniñ biri tımārḥānede tañrılıq duʿası idermiş. (51. fikra)

Mahkeme; davaların incelenerek kanunlara göre hükme bağlandığı yer anlamına gelir. 2 fıkrada da anlaşmazlıkların çözülmesi için başvuru olan yer anlamında kullanılmıştır:

...Yahūdī çıkārıp bir biniş virmiş. Hoca giyip maḥkemeye varmış... (83. fikra)

2.3.2. İmalatla İlgili Unsurlar

2.3.2.1 Yenilen İçilen Maddeler

2.3.2.1.1. Yemekler

Fasulye piyazı, Çorba, Kuzu eti ve Balık:

Fasulye piyazı ile ilgili eserimizin içinde bir fıkradan ziyade hikâyeyi andıran bir latîfe mevcuttur. Söz konusu latîfede fasulye piyazı, hem bir tüccarın fakirlikten kurtulmasına hem başka bir adamın fasulye piyazı hikâyesini hatırlatarak lutûf görmesine hem de Cafer Bermekî'nin Harun Reşit nazarında iade-i itibarına vesile olmuştur:

Cafer Bermekî, Şattü'l-ʿArabîñ ziyāde taşdığı ve şoğağa çıkılmadığı gün sarâyında oturmuş, pencereden eṭrāfı seyr idermiş. Bakmış ki bir adam bir tebsi faşulye piyāzı almış boğāzına kadar çamurlara bulanmış şatmağa çalışmış. Cafer Bermekî bu ḥāline taʿaccüb idip çağırılmış ve “Böyle günde şoğağda kim olur ki senden faşulye alsın?” demiş. (44. fikra)

Çorba da yemeğin başında kaşıkla içilen sulu, sıcak içecek demektir. Çorba bildiğimiz anlamıyla 1 fıkra da zikredilmiştir:

...ve irtesi günü Hocaya varıp “Çabuk çorba getir ve yumurta pişir eşeklik itme.” diyü şabr eylemişler. (94. fıkra)

Kuzu eti ve balık da yine yiyecekler içinde yer alırlar. 75. fıkra da beraber kullanılmışlardır:

...herifler “Hiç kızu eti papasa okutmağla balık olur mu?” didiklerinde herif de “Hiç anadan toğma Müslümân papasıñ okumasıyla Hıristiyân olur mu?” demiş. (75. fıkra)

Ayrıca Nasreddin Hoca’ya ait fıkraların birinde de hangisi olduğu bilinmeyen bir yemeğin içindeki etten ve kemikten bahsedilmiştir. Şöyle ki:

Nasreddin Hoca bir gün oğluyla yemek yer iken oğlu eti çok yemesin için eline bir kemik alıp “Al ey oğul şu kemiği ye, zekeriñ büyük olur.” demiş. Karısı bunu işidince “Ey Hoca öyle şey’i sen yemeyip niçün çocuğa viriyorsun?” demiş. (87. fıkra)

2.3.2.1.2. Meyveler

İncir, Ayva, Karpuz:

İncir; dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, yaprakları geniş dilimli bir ağaç olup bu ağacın yaş ve kuru olarak yenilen etli tatlı yemişlerine verilen addır. Kur’an-ı Kerim’de de “tîn” olarak geçer, aynı zamanda bir sûrenin adıdır.³⁶ İncir yalnızca 1 fıkra da Nasreddin Hoca’nın Timur’a hediyesi olarak zikredilmiştir. Ayva ise iri armut biçiminde üstü tüylü, sarı, sert, ufak çekirdekli, buruk bir tadı olan meyvedir ve söz konusu fıkra da Nasreddin Hoca başlangıçta incir yerine Timur’a hediye olarak ayva götürmeyi düşünmüş ancak karısının sözünü dinleyerek bundan vazgeçmiştir:

Nasreddin Hoca, Timür Akşehre geldikde hediye incir getirmiş. Timür da Hocanıñ başını açdırıp inciri birer birer başına urmuş. Hoca şükr idermiş. Timür “Niçün şükr idiyorsun?” diyü şormuş. Hoca kırk sözde bir kararınıñ sözünü

³⁶Batur, “Erzurumlu İbrahim Hakki’nın Şiirlerinde Maddi Kültür ve Sosyal Hayat Unsurları”, 104.

dinlemelidir derler gerçek imiş. Zīrā ben size ayva getirecek idim. Bizim arı ‘Ayvalar daı iyü olmadı incir götür.’ didi. Anıñ sözünü dinledim, incir getirdim eger sözünü diñlemeyip ayva getirmiş olsam başım yarılırdı, hālīm nice olurdu aña şükr idiyorum.” demiş. (77. fıkra)

Karpuz ise kabakgiller familyasından, sürüngen gövdeli bir yıllık bitkidir ve 1 fıkroda Nasreddin Hoca’nın öküzünün yediğı karpuz kabukları vesilesiyle zikredilmiştir:

Naşreddīn Hıocanıñ öküzü arbuuz abuğı yer iken başını küpüñ içine şokmuş ve ıkaramamış... (91. fıkra)

2.3.2.1.3. Sebzeler

Hıyar, Soğan:

Hıyar; kabakgillerden, yaprakları geniş ve parçalı, ana yurdu Hindistan olan, bir yıllık otsu sürüngen bir bitkidir ve 53. fıkroda mübalağa yapmak isteyen bir adamın seçtiğı bir sebze olarak kullanılmıştır:

“... orada bir yere hıyār ekdim ıdı ve büyüdü. Oradan alkdım on beş kona ırak olan falān maħalle gitdim hıyār uzayıp benimle berāber oraya geldi. Oradan falān yere gitdim hıyār yine berāber geldi.” diyü beş on maħalle gitdiğini ve hıyārıñ berāber geldiğini naql idince elçiniñ cānı şıılıp “Amma uzatdıñ.” didikde “Şu keseri aşığı indir yoksa şimdi hıyārı buraya getirir gözüñe şokarım.” demiş. (53. fıkra)

Soğan da acı ve otsu bir bitkidir. 45. ve 82. fıkralarda kullanılmıştır:

Naşreddīn bir gün bir zenbīl alıp bir bostāna şoğan yolmağa gitmiş. Biraz yolup zenbīle oymuş. O aralık bostān şaħibi gelmiş. İki elleriyle şoğana şarılmış bulduğundan...(82. fıkra)

2.3.2.1.4. Tahıllar

Buğday:

Buğday; taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bir bitkidir. Bu derece önemi olan bir bitkinin fıkralarımızda yer alması da kaçınılmazdır. Buğday 1 değırmenci fıkrasında zikredilmiştir:

Bir çarı bir değirmene öğütmek için biraz buğday götürmüş. Değirmenci de “Senden evvel buğday getirmişler vardır. Burada nevbetle öğünür.” (34. fıkra)

2.3.2.1.5. İçecekler

Su, Şerbet, Hoşaf, Kahve:

Su; hidrojen ve oksijenden meydana gelmiş, rengi, kokusu ve tadı olmayan, şeffaf sıvı madde tanımının da ötesinde yaşam için vazgeçilmez bir unsurdur. En küçük organizmadan en büyük varlığa kadar tüm canlıların yaşaması için hayati öneme sahip olan su içecek anlamının dışında 1 fıkrada temizlenmek için kullanılmasıyla yer almıştır:

...ve kahvesini içip hamāma gitmiş ve kadın dağı gısl için şu ısıdır iken maşlahatı gören kocağarı gelmiş... (42. fıkra)

Şerbet; meyve özü, su ve şekerle yapılan tatlı bir içecektir. Hoşáb ise hoşaf kelimesinin eski metinlerde rastlanan şeklidir. Hoşaf; kayısı, vişne, erik, üzüm vb. meyvelerden birinin kurusunun şekerli suda kaynatılmasıyla elde edilen şerbet kıvamındaki tatlı içecektir. Bu iki içecek de tek bir fıkrada aynı anlam ifade eder şekilde birbirlerinin yerine kullanılmışlardır:

...herifin hāretille şerbeti gördüğü gibi ‘ağlı başından gitmiş ve bir yığın altını dağı görünce vālih gelmiş. Elini cebine şokmuş bağımış ki bir tek gurusu var başka bir pāra yoktur ğayrı herife bir hāl gelip o tek gurusu çıkarıp şarrafın önüne atmış ve hemān şerbet kāsesine şarılıp “Teñrim hoşābı buña virmişsin, altını da buña virmişsin, işte bende olan gurusı da ben buña virdim, ğayrı orucu da bu tutsun.” demiş. (67. fıkra)

Kahve; kahve çekirdeklerinin kavrulup öğütülmesi veya dövülmesiyle elde edilen toz halindeki maddenin sıcak suda pişirilmesiyle elde edilen içecektir. Anavatani Habeşistan (Etiyopya) olan kahvenin Türk kahvesi ifadesiyle Yemen’den geldiği varsayılmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaygınlaştırılan kahve halk arasında da çok sevilmiştir. Kahve 2 ayrı fıkrada kullanılmıştır:

...ehli ahve piŒirirken aralı aralı yine gler imiŒ. arısına merk olup ŒormuŒ ve bi'l ibrm keyfiyeti sylemiŒ... (28. fıkra)

2.3.2.1.6. Diğer Gıda Maddeleri

Un, Hamur, Yumurta, Tereyağı, Kuvvet Macunu:

Un; tahıl veya bazı gıda maddelerinin gtlmesinden elde edilen toz halindeki besindir. Ekmek yapımında kullanılan un nemli bir gıda maddesi olması hasebiyle fıkralarımızda da yerini almıŒtır:

...değirmenci de “Senden evvel buğday getirmiŒler vardır. Burada nevbetle gnr azcık Œabr eyle t ki nevbet gelsin. Unuı gdrm.” demiŒ. (34. fıkra)

Hamur; unun su ile yoğrulmasından meydana gelen, sıvı ile katı arası yumuŒak maddedir. 1 fıkroda zikredilmiŒtir:

...ayaqlarısıyla amr yoğurur imiŒ. “Bu nedir?” diyince “Ekmekileri mrunu yoğuruviriyorum. BeŒ on pra alacağım. Geinme dnysı bu ya” demiŒ...(45. fıkra)

Yumurta; kmes hayvanları ve zellikle tavuk tarafından yumurtlanan, beslenmede ok nemli bir yeri olan, protein ve lipit bakımından ok zengin, st beyaz, kırılan bir kabukla kaplı, beyz biimde bir besin maddesidir. Tereyağı ise stten elde edilen taze yağdır. Yumurta ve tereyağı nemli ve zengin besin maddeleri olmaları sebebiyle beraber 1 fıkroda yer almıŒlardır. Ayrıca yumurtanın yer aldığı baŒka bir fıkra daha vardır:

NaŒreddn oca ekimlik idermiŒ. Bir astaya gtrmŒler. Nabzn birine bamıŒ “Taze yumurta var mı?” demiŒ. “Bulunur” didikde “Getiri” demiŒ ve astanın br nabzna baıp “Tereyağı var mı?” demiŒ. “Vardır” diyince “Getiri ve br oaya bir magal oyun.” demiŒ ve onları getirip ve magalı dağı oyunca oca ourup bi-nazr yumurtaı biŒirip yemeye baŒlamıŒ. O aralı asta ld diy haber virdiklerinde oca da “Eğer ben bu yumurtaı piŒirip yemeseydim alıdan ben de lrdm.” demiŒ. (92. fıkra)

Kuvvet macunu ise şifalı olduğuna inanılan, birçok maddenin karışımından yapılmış macundur. Çeşitli etkileri bulunan kuvvet macunu cinsel güce etkisi sebebiyle 1 fıkra da zikredilmiştir:

Ḥekīm Maḥmūd Efendi de “Birāder, bu ḥekīmlik iş değil, ben buña ne yapayım?” diyince ḥerīf de “Cānım sende bir kuvvet maʿcūnu yok mı vir dimiş. Ḥekīm de maʿcūn çıkarıp şundan iki kaşık ye.” dimiş...(42. fıkra)

2.3.2.1.7. Keyif Verici Maddeler

Çubuk, Afyon:

Çubuk; tütün içmek için kullanılan, ekseri yasemin, kiraz, gül, pelesenk gibi ağaçlardan yapılan uzun ağızlıktır. 3 ayrı fıkra da tütün içildiğini anlatmak için “çubuk içmek” tabiri kullanılmıştır:

Avcımın biri bir dilkü tutmuş. Ayağından bağlayıp meydāna çağa koymuş, bir çubuk içeyim de sonra derisini yüzeyim diyü karşısına geçmiş çubuğunu içer iken dilkü aşağı şıçramış... (41. fıkra)

Afyon; haşhaş kapsüllerinden sızan sütün pıhtılaşmasıyla elde edilen ve içinde morfin, kokain gibi uyuşturucular bulunan maddedir. Afyon kelimesinin yer aldığı 3 ayrı tiryaki fıkrasında, afyonun etkisiyle kendinden, etrafında olup bitenlerin dahi farkına varamayan tiryakinin içine düştüğü gülünç durumlar anlatılmıştır:

Tiryākiniñ biri evlenmiş. Bir balcı kızını almış. Her aḥşam eve geldikde afyonu yutar uyuklamağa başlar, aralıkta uyandıķça “Ḥanım sen kimiñ kızısın?” diyü şorarmış. (27. fıkra)

2.3.3. Giyeceklerle İlgili Unsurlar

2.3.3.1. Giyecek İmalinde Kullanılan Malzemeler

İplik:

İplik; pamuk, keten, yün, ipek ve benzeriden bükülerek yapılan ve dikiş dikmekte kullanılan ince uzun lifdir. Giyecek imalinde önemli bir payı olan iplik 1 fıkra da yer almaktadır:

Bir qarı bir miqdār iplik getirip ‘attāra şatmış. ‘Attār fenādır diyerek ve biñ dürlü bahāne bularaq güçle almış... (65. fıkra)

2.3.3.2. Giyecek Olarak Kullanılanlar

Biniş, Aba, Esvab, Kürk, Peştemal:

Biniş; çok bol ve geniş cüppe, ferace demektir. İncelediğimiz eserde biniş, 2 fıkra bu anlamıyla kullanılmıştır:

... Hoca demiş ki “Benim binişim yokdur.” demiş. Yahūdī çıkarıp bir biniş virmiş, Hoca giyip mahkemeye varmış. (83. fıkra)

Aba; bol ve geniş giyecek, hırka, cüppe anlamına gelen aba, hacca gitmiş bir adamla ilgili bir fıkra da zikredilmiştir:

Hācınıñ biri Mekke’de çārşūda gezer iken dükkāncınıñ biri “Hācı abānı almaz mısın?” demiş. Hācı da “Ya biz buraya niye geldik?” demiş. (63. fıkra)

Esvab; giyecek, elbise anlamına gelir. 1 fıkra da yer almıştır:

Naşreddīn Hocaya “Nay çalar mısın?” demişler. Hoca da “Çalarım amma şimdi çalamam.” demiş. “Niçün?” diyü şorduklarında “Üzerimdeki esvāblarıñ etekleri kışadır olmaz.” demiş. (98. fıkra)

Kürk; işlendiği zaman giyecek yapmak için kullanılan hayvan postu demek olan kürk incelememiz içinde yer alan bir Nasreddin Hoca fıkrasında zikredilmiştir. Nasreddin Hoca’nın “ye kürküm ye” fıkrası kadar meşhur olmasa da kürkle ilgili başka bir fıkrasının olduğunu da görmüş olduk:

Naşreddīn bir gün imām olmuş; lākin arķasındaki kürkü ters giymiş. Cemā’at “Niçün kürkü ters giydin?” diyü şorduklarında “Yüzüne mundārлық bulaşmış idi anıñçün içeri gelsin diyü ters giydim.” demiş. (85. fıkra)

Peştemāl; hamamda vücūdun belden aşığısını örtecek şekilde bele sarılan bezdir. Timur’un kahramanı olduğu bir fıkra da zikredilmiştir:

Tīmūr bir gün hamama girmiş. Yanında bulunanlardan birine “Ben ne değerim, bir bahā biç baķalım?” didikde herif de “Biñ altun.” demiş. Tīmūr da “Kuşandıgım peştemāl biñ altun ider ya ben bir şey değmez miyim?” demiş. Herif dağı “Bendeniz de peştemāle biñ altun bahā biçdim yoğsa siz bir şey itmezsiz.” demiş. (10.fıkra)

2.3.3.3. Ayakkabılar

Çizme:

Çizme; ayağı bacakla beraber örtüp koruyan bir çeşit uzun ayakkabıdır. Çizme, çizmeci ve bir adam arasında geçen bir fıkrada zikredilmiştir:

Siyāh ‘Arabiñ biri bir çizmeci dükkānı önünden geçer iken bakmış ki çizmeci diktiği çizmelerin içini tışaru çeviriyor ve içleri kırmızı çıkıyor. (76. fıkra)

2.3.3.4. Başlıklar

Kalpak, Kavuk, Külah, Sarık:

Kalpak; pöstekiden veya buna benzer çuha vb. kumaştan yapılmış baş giyeceğidir. Kalpak eserimizdeki 20 ve 73. fıkralarda gayrimüslim başlığı olarak kullanılmıştır:

...herif başındaki şey’i çıkarmış bakmış ki bir Ermenī kalpağıdır. Anlamış ki gice çarpıştığı adam Ermenī imiş ve kavuk diyü alıp giydiği anıñ kalpağı imiş. Herife bir hāl gelip “Behey tekerrüm viriyorsun amma adama Ermenīnin kalpağını giydiriyorsun.” demiş. (73. fıkra)

Kavuk; üzerine sarık sarılan çeşitli biçimdeki baş giyeceğidir. Osmanlı İmparatorluğu’nda giyen kişinin sosyal sınıfına göre şekli ve rengi değişebilen bu giyeceğin inceleme eserimizde 4 ayrı fıkrada yer aldığı görülmektedir:

... ser-hoş ya başına kavuk giyiyorsun didikde “Kavugu ben giyerim ama okumağı karındaşım oğur.” demiş. (24. fıkra)

Külah; Askerler ve her tabakadan halk tarafından asırlar boyunca giyilmiş olan, genellikle tepesi sivri, dikişsiz, tek parça keçeden baş giyeceğidir. Külah 1 fıkrada kullanılmıştır:

Adamıñ biri uzağdan bir herifin her ‘azasınıñ bir dürlü hareket itdiğini görüp ta‘accüb itmiş ve yanına varıp görmüş ki başında bir çınkırdaklı külāh varmış. Aralık aralık başını şalladıkça çınkırdaklar seslenirmiş. (45. fıkra)

Sarık; fes, külah, kavuk gibi başa giyilen şeyler üzerine sarılan tülbent, şal vb., amāme, imāme, destar demektir. Sarık 2 fıkrada geçmektedir:

Kibārîñ biri bir adama her aḥşam cām'ie gelmek için bir şarık virmiş. Herîf birkaç gice gelmiş şoñra kesilmiş. Kibār herîfi görüp “Cam'ie seyrek gelirsiniz.” didikde herîf de “Siziñ virdiğiniz şarık da pek şık değıl idi ya.” demiş. (60. fıkra)

2.3.3.5. Giyeceklerle İlgili Diğer Unsurlar

Cep, Çorap, Kefen:

Cep; üstte taşınması istenen öte beriyi koymak için elbisenin üzerine veya iç kısmına dikilen kese biçimindeki ilâvedir. Cep bilindiğı anlamıyla 1 fıkroda kullanılmıştır:

... ve bir yığın altunu dağı görünce vâlih gelmiş. Elini cebine şokmuş bakmış ki bir tek gurus var başka bir pāra yokdur... (67. fıkra)

Çorap; çıplak ayağa giyilen, çeşitli ipliklerden örölmüş giyecektir. Çorap yalnızca 1 fıkroda kullanılmıştır:

...eliyle çorab örer imiş. “Bunu ne yapacaksın?” didikde “Şatacağım, geçinme dünyası bu ya” demiş... (45. fıkra)

Kefen; Gömölmek için hazırlanan bir müslüman ölüsünün kabre konmak üzere yıkandıktan sonra sarıldığı amerikan bezi, kefin demektir. Kefen 1 fıkroda kullanılmıştır:

...şurada bir kürd begi vardır. Çomar derler bir köpeğı var idi. Geçende ölmüş kefenleyip gömmüş... (22. fıkra)

2.3.4. Oyun ile İlgili Unsurlar

Satranç:

Satranç; iki kişi ile, altmış dört kareli bir tahta veya yüzey üzerinde şah, vezir, kale, fil, at, piyon isimlerini alan, farklı biçim ve büyüklükteki on altışar taşla oynanan bir oyundur. Hem tarihimizde hem de edebiyatımızda büyük önemi olan satranç hakkında müstakil satranç-nâmeler yazan sanatçılarımız olmuştur. Ayrıca Yavuz Sultan Selim'in şehzadelik yıllarında yine bir Türk hükümdar olan Şah İsmail ile satranç oynadığı da bilinen bir husustur.

İncelemiş olduğumuz eserde satranç oyununun geçtiği 3 fıkra mevcuttur. Bunlardan biri satrancın hükümdarlar nezdindeki önemini ispatlayan bir fıkradır. (8.fıkra) Çünkü söz konusu fıkrada Harun Reşit eşiyle satranç oynamaktadır:

Hārūnū'r-Reşīd ehli Seyīde Zübeyde ile bir gün şatranc oynamış (8. fıkra)

Satranç ile ilgili 2. fıkra da (54. fıkra) deliler ile ilgili fıkradır ve bizlere bu oyunun deliliğin tedavisinde kullanıldığını gösterir. Zira Osmanlının son dönemlerinde açıldığı kaydedilen Toptaşı Bimarhanesi'nde delilerin tedavisi için, tiyatro gösterimi yapıldığı, satranç ve tavla oyunlarının oynatıldığı ifade edilmektedir.³⁷ Eserimizdeki fıkrada delinin satranç oynaması da bunun güzel bir ispatıdır:

Herīfīñ biri tımārḥāneye seyr itmeye gitmiş. Deliniñ birini güzel güzel şöḥbet ider görmüş. ‘Akıllı zannedip yanına şoḳulmuş. Deli “Gel seniñle satranç oynayalım.” demiş.

Satranç ile ilgili 3. fıkrada da olaylar bir adam ile satranç oynamayı öğrenmiş hatta bu alanda ustalaşmış bir maymun arasında gelişir:

Herīfīñ biri bir maymūn alıp satranç oynamayı öğretmiş ve üstād itmiş. Bir gün maymūnı bir başka adam götürmüş satranç oynatmış ...(42. fıkra)

2.3.5. Ev Eşyası ve Alet-Edevat Olarak Kullanılan Unsurlar

2.3.5.1. Süslenme Araçları

Ayna:

Ayna; karşısındaki şeylerin görüntüsünü aksettiren, özellikle insanların kendilerini görmek için kullandıkları, arkası sırlanmış cam veya madenden levha demektir. Ayna 1 fıkrada kullanılmıştır:

Naşreddīn Ḥoca her hafta bir berber dükkānına varıp anda tırāş olurmuş. Bir gün yine ol vechile tırāş olup āyīneye bakar iken kendü ‘aksin gördükde berbere “Cānım birāder bu adamı her hafta ben dükkānda görürüm hālā bir ünsiyet idemedik bu adam kimdir?” demiş. (7. fıkra)

³⁷ Fatih Artvinli, *Delilik, Siyaset ve Toplum Toptaşı Bimarhanesi (1873-1927)*, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, 2013), 114.

2.3.5.2. Aydınlatma Araçları

Kandil:

Kandil; sıvı hâlindeki yağa batırılmış bir fitilin yanması sûretiyle ışık veren aydınlatma aletidir. İnceleme konumuz olan eserde geçen tek aydınlatma aracı olan kandil 1 fıkra da zikredilmiştir:

Herîfîñ biri zügürtlüğün def' için kırk gün şabâh namâzını Ayaşofyada top kândîl altında kılmaga niyet itmiş. (73. fıkra)

2.3.5.3. Ölçü Aletleri

Endaze:

Endaze; bez, kumaş gibi şeyleri ölçmekte kullanılan ve çarşı arşını da denen 65 santim uzunluğunda ölçüdür. 1 fıkra da görülmektedir:

...çizmecî de bir 'âkil adam imiş. Eline endâze ve maķaş alıp bir müddet ölçmüş biçmiş. (76. fıkra)

2.3.5.4. Sofra ve Mutfak Eşyaları

Kaşık, Tabak, Tepsi, Kase, Fincan:

Kaşık; sulu veya taneli şeyleri yemeye mahsus, ağza giren kısmı genişçe ve çukurca, saplı sofraya aletidir. Kaşık 1 fıkra da kullanılmıştır:

... hekîm de ma'cûn çıkarıp "Şundan iki kaşık ye." demiş. Herîf hırşla on iki kaşık yemiş ... (42. fıkra)

Tabak; içine yiyecek konan yayvan kaptır. Tepsi de fincan, tabak, bardak taşımaya yarayan derinliği az düz kaptır. İkisi de aynı fıkra içinde zikredilmişlerdir:

Ca'fer Bermekî, Şattü'l-'Arabîñ ziyâde taşdığı ve şoķağa çıkılmadığı gün sarâyında oturmuş pencereden eţrâfı seyr idermiş. Bakmış ki bir adam bir tebsî faşulye piyâzı almış boĝâzına kadar çâmuurlara bulanmış şatmaĝa çalışmış...

...çâresiz "İşte şoķaklara düşdüm şatayım diyü çalışıyorum." didikde Ca'ferîñ bunuñ hâline cânı acıyıp hizmetkârlarına bir takım tabak getirtmiş. (44. fıkra)

Kase de çini, toprak veya camdan yapılmış çukur çanaktır ve 1 fıkra da geçmektedir:

Herîfiñ biri bir şıcağ ramazān günü çārşūda gider iken görmüş ki bir şarrāfiñ biri yığın ile altunu koymuş şayıyor ve bir kāse dağı ʿālā buzlu şerbet koymuş ...(67. fıkra)

Filcan (fincan); çay, kahve, süt vb. sıcak şeyleri içmek için kullanılan, porselenden yapılmış kulplu ufak kaptır. Nasreddin Hoca'nın fincan taşıyan katırları ürkütüp fincanların kırılmasına yol açtığı ve bu nedenle fincancıdan dayak yediği fıkra da geçmektedir:

... meğer mezār yol üzerinde olduğundan filcān yüküyle kaçırılar geçermiş. Hoca kaçırılarñ gürültisini işidip nedir şu baķayım diyüp mezārından başını çıkarınca kaçırılar görüp ürkümüşler ve sırtlarında olan filcān yükünü devirip kırmışlar ... (79. fıkra)

2.3.5.5. Alet ve Edevat

Makas, Keser, İp ve Çengel:

Makas; ortadan bir pimle çapraz şekilde birleştirilmiş, iç tarafları keskin iki bıçaktan meydana gelen ve saplarındaki yuvalara yerleştirilen el parmaklarının kumandasıyla açılıp kapanarak aralarına konulan kâğıt, bez, kumaş, saç vb. şeyleri kesmeye yarayan âlettir. Makas 1 fıkra da kullanılmıştır:

... çizmeci de bir ʿāķil adam imiş. Eline endāze ve maķaş alıp bir müddet ölçmüş biçmiş. (76. fıkra)

Keser; ortasında çivi çıkarmaya mahsus bir delik bulunan, bir tarafı köşeli, bir tarafı keskin ağızlı bir demir ve bunun geçirildiği sert tahta bir saptan ibaret kesme, yontma ve çakma aletidir. Keser de yine 1 fıkra da zikredilmiştir:

Elçiniñ biri pādişāhñ ʿazāmetini beyān kaşdıyla “Bizim pādişāhımız bir büyük sarāy yapıyor idi, ğāyet yüksekdir hattā üst katda işleyen dülgeriñ biriniñ elinden geçen sene bir keseri düşmüşdü hālā aşığı inmedi...” (53. fıkra)

İp; giyecek imalinde kullanılan malzemelerde incelediğimiz ipin haricinde bağ yapmak için kullanılan halat anlamındaki iptir. İp, bu anlamıyla 2 fıkra da geçmektedir. Ayrıca ipin geçtiği fıkraların birinde (5. fıkra) ip ile birlikte ipin

ucuna takmaya yarayan eğri demir anlamına geçen çengal (çengel) de kullanılmıştır:

... varıñ şundan bir ip ve bir çengāl getirin.” demiş. Anlar dañı “Bağalım ne maʿrifet gösterecek?” diyü derhāl getirip Hıocaya virdüklerinde Hıoca derhāl çengāli ipe bağlayıp ağaca atmış ... (5. fıkra)

2.3.5.6. Günlük Hayatta Kullanılan Diğer Eşyalar

Yatak, Yastık, Döşek, Beşik, Değnek, Küp, Tabut, Tespih, Kutu:

Yatak; üzerine yatılmak üzere hazırlanmış şilte, döşek anlamına gelen yatak bu anlamıyla 1 fıkra da zikredilmiştir:

Çarıñıñ biri içeri bir adam almış. Çıocası ser-hoş gelir şızar imiş. Ol vañt sen gel yatağā gir diyü kavlı eylemiş ... (31. fıkra)

Yastık; baş altına koymak veya dayanmak için kullanılan, içi pamuk, yün, ot, kuş tüyü vb. ile doldurulmuş, torba şeklinde, dört köşe, uzun veya yuvarlak küçük minderdir. Yastık da 1 fıkra da tespit edilmiştir:

... cimʿa gicesi olunca sen kavuğumu yatağıñ baş yaşıdığı üstüne koy andan ben añlarım demiş ... (86. fıkra)

Döşek; yatak anlamına gelen bu kelime de 1 fıkra da geçmektedir:

Naşreddīn Hıoca bir gice çarıısıyla bir döşekde yatarken gavğā idip kalkmış. (90. fıkra)

Beşik; bebeklerin içine yatırılıp uyutulduğı küçük karyola anlamına gelen beşik 2 ayrı fıkra da zikredilmiştir:

... ve çocuğūñ beşiğiniñ ön tarafına geçip yatmış bir müddet geçince “Hay gidi ğurbet hay çok zañmetli imiş.” demiş. (90. fıkra)

Değnek; elde taşınacak uzunluk ve incelikte düzgün ağaç, sopa, çomak anlamına gelir. Değnek 1 fıkra da geçmektedir:

... behey birāder ʿİsā sīn ile ħarf-i cerdir ʿaşā şād ile değnek maʿnāsına ve Fārisīde ħar eşek maʿnāsına ise ʿArabīde o maʿnā değildir ... (20. fıkra)

Küp; içine su, yağ, pekmez gibi sıvılar ve buğday, un vb. erzak konan, karnı geniş, dibi dar toprak kaptır. Küp Nasreddin Hıoca'nın eşeğinin yemek yediğı kap anlamında 1 fıkra da kullanılmıştır:

Naşreddīn Hıcanıñ öküzü karbuz kabuğı yer iken başıñı küpüñ içine şokmuş ve çıkaramamış. (91. fıkra)

Tabut; içine ölü konan sandıktır. 1 adet Nasreddin Hoca ile ilgili fıkrada zikredilmiştir:

Naşreddīn Hıcaya “Hoca cenāze getirir iken tabutuñ ne tarafında bulunmalıdır?” demişler. Hoca da “Tabutuñ içinde bulunma da ne tarafında bulunur iseñ bulun.” demiş. (89. fıkra)

Tespah; Allah’ı zikir ve tenzih ederken sayının anlaşılması için kullanılan, ibrişim veya ipliğe dizilmiş, çeşitli ağaç veya taşlardan yapılmış, genellikle 33 veya 99 taneden meydana gelen dizi anlamıyla 1 fıkrada geçmektedir:

Hıcanıñ evine varmışlar ve biraz tesbīh ve tefārīk gibi hediye getirmişler. (94. fıkra)

Kutu; çeşitli malzemedden yapılmış, genellikle kapaklı, taşınabilir kap anlamıyla 1 fıkrada kullanılmıştır:

“... şu ipliği benden alır iken biñ dürlü bahāne bulduñ azcık kütüye koyduñ durdu şoñra bu kadına biñ dürlü muħassenātını beyān iderek şatdıñ zāhir bu iplik azcık şu kütüde durmağla iyi olmuşa benzer. İsterim ki beni de azcık şu kütüye koyasın bir parça durayım belki ben de bir ‘ālā şey olurum.” demiş. (65. fıkra)

2.3.6. Musiki Aletleri İle İlgili Unsurlar

Ney:

Ney; musikimizde, bilhassa Mevlevî musikisinde çok yer tutmuş olan, dokuz boğumlu kamaştan yapılan, ön tarafında altı, arka tarafında bir deliği bulunan nefesli sazdır.

“Tasavvufi olarak ney’in hikāyesi şöyle anlatılır: Ney, bir zamanlar, kendi asıl vatanı sazlık, kamaştık bir bölgede hemcinsleriyle birlikte yaşamaktadır. Onu oradan keserler, pişsin olgunlaşsin, içi boşalsın diye, gübre yığınının içine sokarlar, o karanlık ve pis yerde kalır. Çile çeker, sabır ve tahammül gösterir. Sonunda, içi bomboş hale gelir, rengi sapsarı olur. Oradan çıkarırlar, üzerine delikler açarlar. Ağız kısmından üfürölünce, kalpleri yakan bir ses ile feryada başlar. Bu feryadı, asıl vatanından ayrılığının doğurduğu hasretten kaynaklanmaktadır. O, nağmeleri ile ötelerin mükemmelliğini, ötelerin

güzelliğini terennüm etmektedir. Kamış, içi boşalmadan yani fena halini, yokluk, hiçlik makamını elde etmeden, ötelere ruhanî soluklarını haykıramaz. Ney sesi, aşk çılgılığıdır. Mevlana, içteki İlâhî cezbeyi harekete geçiren bir ilham kaynağı olduğu için, Ney'e âşıktır. Bu yüzden, o, ney'i insan-ı kâmil'e benzetir.”³⁸

Edebiyatımızda özellikle Tasavvufî edebiyatta bu denli büyük önemi olan ney inceleme konumuz olan eserde geçen tek musiki aletidir. Ney, Nasreddin Hoca ile ilgili bir fıkrada zikredilmektedir:

Naşreddîn Hocaya “Nay çalar mısın? dimişler. Hoca da “Çalarım amma şimdi çalamam.” dimiş. “Niçün?” diyü sorduklarında “Üzerimdeki esvâblarıñ etekleri kışadır olmaz.” dimiş. (98. Fıkra)

2.3.7. Savaş Alet ve Malzemeleri ile İlgili Unsurlar

Tüfenk, Kurşun:

Tüfenk; uzun namlulu, taşınabilir ateşli silahtır. Tüfenk 1 fıkrada geçmektedir:

...Tīmūr'ı avda tüfenk atar şekilde bir gözü kapalı ve bir omzu kanburlanmış ve kolunuñ biri girü ve ayağınıñ biri bükülmüş olmak üzere ...(9. fıkra)

Kurşun; tabanca, tüfek gibi silahlarda kullanılan mermidir. Kurşun bilindiği anlamıyla 1 fıkrada kullanılmıştır:

“...hay korkak Türkler benim bir avic necâsetimden kaçıyorlar sefere gidip gelenin kurşunuñ önüne nasıl dayanacaklar?” dimiş. (50. fıkra)

2.3.8. Sanat İfade Eden Unsurlar

Resim, Şiir:

Resim; bir nesne, bir canlı yahut tabiatın kara kalemle, sulu veya yağlı boya ile kâğıt, bez vb. bir yüzey üzerine yapılan benzeri, tasvirdir. Güzel sanatların önemli bir dalı olan resim Timur'a ait bir fıkrada geçmektedir. Söz konusu fıkrada Timur'un resmini yaptırmak için ressam çağırmasına dayanarak

³⁸ Batur, “Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Şiirlerinde Maddi Kültür ve Sosyal Hayat Unsurları”, 168.

resim sanatının hükümdarlar tarafından önemsenen bir sanat dalı olduğunu söyleyebiliriz. Zira Fatih Sultan Mehmet'in, İtalyan Ressam Gentile Bellini'ye portresini yaptırdığı da bilinen bir gerçektir:

... cümle ‘aybını örterek resmini yapıp taqdīm itdikde Tīmūr “Benim resmimi niçün böyle avda tüfenk atar gibi yapıdın?” didikde muşavvir daħı “Efendim herkesiñ resmi kendi şān ve şöhretine yaķışacak gibi yapılmak lāzımdır. Efendim cihāngir olup dünyanıñ serkeşlerini avladığınızda işāret olsun ve ol bābda olan şān ve şöhretiñize delālet itsin içün bu resmi yapıdım.” diyü Tīmūruñ elinden kurtulmuş. (9. fıkra)

Şiir; duygu ve heyecanları, güzellikleri, seslerin uyumundan ve âhenginden faydalanarak etkili bir şekilde anlatma sanatı ve bu sanat yolu ile verilen edebî eserdir. Edebiyatın temel taşı olan ve ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmeyen şiir, her dönemde ilgi görmüş toplumun en alt kesiminden en üst kesmine kadar (şair padişahlar) şiire yoğun ilgi gösterilmiştir. Ancak şiir yazmak herkesin yapabileceği bir iş değildir. Duygularla yeteneğin harmanlanmasını gerektiren bir sanat dalı olan şiir, şiir yazmaya merakı olup yeteneği olmadığından şiir yazamayan insanların içine düştükleri gülünç durumlar vesilesiyle eserimizdeki fıkralara konu olmuştur:

Vüzerādan birisi şiire heves idermiş lākin bir üstādı olmadığından söylediği eş‘ār pek fenā olmasıyla bir maħalde fenn-i şiirde be-ğāyet māhir bir şāir haber alıp ... (4. fıkra)

İncelediğimiz eserden başka bir örnek daha vermek gerekirse:

Bir adam şiir söylemeye yeltenip söylediği hezeyānı getirip dā'im bir üstāda gösterirmiş. (13. fıkra)

2.3.9. Ulaşım ile İlgili Unsurlar

2.3.9.1. Deniz Taşıtları

Kayık, Gemi:

Kayık; deniz, göl ve nehirlerde dolaşmak, yük taşımak için yapılmış, kürek veya yelkenle yol alan küçük teknedir. Bilindiği anlamıyla 1 fıkroda kullanılmıştır:

... “Ne gördün?” didikde “Seniñle bir k̄ayıqda imişiz k̄ayıq batdı ben çabalıyor idim sen uyandırdın.” demiş. (31. fıkra)

Gemi; su üstünde giden büyük taşıt, sefine demektir. Gemi 4 ayrı fıkroda kullanılmıştır:

Bir suhte bir gemiye binip gider iken re'ise yanaşıp “Sen mantık bilir misin?” demiş re'is de “Hayır bilmem.” didikde “Gitdi ‘ömrünüñ yarısı.” demiş. (39. fıkra)

2.3.9.2. Kara Nakil Vasıtaları

At, Katır, Eşek/Merkep, Deve, Beygir:

Kara ulaşımında eskiden daha yoğun olarak kullanılırken günümüzde motorlu araçların yaygınlaşmasıyla artık bu alanda daha az kullanılan hayvanlardan eserimizde zikredilenler at (1. fıkra), katır (79. fıkra), eşek (20. fıkra), merkeb (56. fıkra), deve (55., 56. ve 66. fıkralar), bargir/beygir (81. fıkra) ‘dir.

Sultān Senceriñ ‘aşrı şu‘arāsından ve kendi nüdemāsından meşhūr şāir Enveriye bir at bağışlamış. Enveri dahı atı alıp evine göndermiş. (1. fıkra)

Diğer bir örnek ise:

Heriñ biri ‘Arabistān’dan gelmiş ehibbāsı “Siz ‘Arabistānı gezdiñiz elbetde ‘Arabça öğrenmişsiniz.” didiklerinde “Evet pek ‘ālā bilirim.” demiş. “Deveye ne derler?” diyü şorduğda “O kadar büyük şey’i kim bilecek?” demiş. (55. fıkra)

2.3.10. Tıp ile İlgili Unsurlar

İlaç, Kınakına:

İlaç; derde deva olan şey, çare anlamına gelmektedir. İlaç, içinde bulunulan zor durumun kurtuluş yolu anlamında 1 fıkroda kullanılmıştır:

... tiryākī “Be cānım ben bunca otuz yıldır öyle iş itdiğim var mı?” demiş. Kārısı da “Ben ğayrı bunca munca bilmem ‘ilācı meydānda tıruyor, sen de adam iseñ yap.” (42. fıkra)

Kınakına ise kök boyasıgillerden, Endonezya, Seylân, Güney Amerika ve Batı Afrika gibi tropikal bölgelerde yetiştirilen, taşıdığı alkaloitler bakımından çok zengin, kabuğundan kinin denen sıtma ilācı ve kuvvet ve peklik verici, ateş düşürücü, mikrop öldürücü, iştah açıcı hassalara sâhip şuruplar elde edilen, 15 – 20 metre boyunda ağaçtır. Kınakına sıtma hastalığının tedavisinde kullanılan bir ilâç olması hasebiyle 1 fıkroda zikredilmiştir:

Herīfīñ birini şıtma tıtarımış. Hekīm kınaķına virmiş. Anı içeriken ba‘zı aħbābı “Bir hoca vardır nefesi pek te’sīrlidir aña bir oķunsanız.” demişler ve ibrām itmişler. Herīf de hocayı getirmiş oķunur iken hoca şormuş “Hiç kendiñizi hekīme gösterdiñiz mi? demiş. Herīf de “Evet hekīm kınaķına iç didi.” didikde hoca da “Ben sizi oķuyayım ama siz yine kınaķına için.” demiş. (40. fıkra)

2.3.11. Kıymetli Taşlar ve Madenler İle İlgili Unsurlar

2.3.11.1. Servet İfade Edenler

Mal, Emval, Masraf, Harçlık, İrad, Sermaye:

Mal; bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, irad, varlık, servettir. Mal kelimesi bu anlamıyla 2 fıkroda geçmektedir:

“ ...ölen çomar bendeñiziñ üç bin koyunu vardır ve şülüş mālını size vaşiyet itmişdir.” didikde ol sâ‘at hākım yumuşayıp “Estagfurullāh merhūm kârındaşımızdır.” demiş. (22. fıkra)

Emval; mallar, mülkler, satın alınan şeyler anlamına gelir. Emval 1 fıkroda fıkra kahramanı olan tüccarın satacağı malı, mülkü anlamında kullanılmıştır:

... nihāyet bir pārası kalmadıķda memleketime gideyim orada olan emvālimi şatayım dönüp geleyim ... (29. fıkra)

Masarif/Masraf; sarf edilenler, harcananlar, masraflar anlamına gelir. Eğlencenin ardından ödenecek hesap anlamında, 1 fıkra da yer almıştır. Masraf şeklindeki yazılımla da yine aynı anlamda 1 fıkra da görülmektedir:

... adam elini cebine şokmuş bakmış ki beş para vardır çāresiz “Be cānım bir de beşerden hesab idin belki maşārif çıkar.” demiş ... (23. fıkra)

Harçlık; ufak tefek gereksinimler için ayrılan para demektir. Yine bu anlamda 1 fıkra da kullanıldığı görülmektedir. Aynı cümlede bir önce tanımını yaptığımız masraf kelimesinin 2. örneği de görülmektedir:

... karınıñ biri “Eğer gulāmpārelige tövbe ider ise anı alırım ve o maşrafı istemem ve cebiniñ harçlığını dañı veririm.” demiş. (42. fıkra)

İrad; gelir anlamına gelmektedir. İncelediğimiz eserde de 2 ayrı fıkra da aynı anlamda kullanılmıştır:

Naşreddiñ Hoca “Bir pāra ĩrādım olsa geçinirdim.” demiş. İşidenler “Hoca hiç bir pāra ĩrād ile geçinirler mi?” didiklerinde “Ya şimdi bir pāra dañı ĩrādım yok geçiniyorum ya” demiş. (88. fıkra)

Sermāye; bir ticaret girişiminin gerçekleştirilmesi ve yürütülmesi için gerekli olan, bu işte kullanılan para ve paraya çevrilebilecek malların tümü anlamına gelir. 1 fıkra da kullanılmıştır:

... faķır düşdüm üç çocukla ehlimi alıp Bağdada geldim güçle beş pāra sermāye tedārik itdim. Faşulye alıp pişirip ben şatarım. Bir iki pāra da kazanıp añınla ta‘ayyüş iderim... (44. fıkra)

2.3.11.2. Para Birimi Olanlar

Para/ Akçe, Kuruş, Kese:

Para; Alış verişte ödeme aracı olarak kullanılmak üzere devlet tarafından basılıp tedavüle çıkarılan, üzerinde itibari değeri yazılı kâğıt veya madendir. Ayrıca eskiden kuruşun kırkta biri anlamına da gelen para, insanların onun için verdiği mücadeleler açısından fıkralarda önemli bir yere sahiptir. Akçe, kuruş, altın, kese, gibi değişik isimlerle de incelediğimiz fıkralarda hemen hemen aynı anlamda kullanılmış olan para kelimesi, bu şekliyle 7 ayrı fıkra da kullanılmıştır:

Ser-hoşuñ biri gider iken bir mezāra rāst gelip bu babamıñ mezārıdır şuña bir Yāsīn okutdırayım diyü kırmış. O aralık bir suhte geçer imiş. “Gel hāce diyü çağırmış.” suhte “Zāhir babasınıñ cāniçün para virecekdir...” (24. fıkra)

Akçe; Selçuklular ve Osmanlılar’da para birimi olarak kullanılan gümüş sikke demektir. 2 fıkroda zikredilmiştir:

... ve kayyūmlar gelmiş. Bunuñ önüne bir maķreme açmışlar ve bulunan cemā‘at hayli akçe virmişler herif memnūn olmuş. (73. fıkra)

Kuruş; 1 liranın yüzde biri değerindeki Türk para birimi, guruş demektir. Kuruş 4 ayrı fıkroda geçmektedir:

... kapudan taşra çıkmış. Yolda ta‘accüb iderek gider iken iki adama rāst gelmiş. Biri öbürüne “Benim on guruşı virseñe” didikde “Param yok” demiş. (38. fıkra)

Kese; Fatih Sultan Mehmed devrinden itibaren zamana ve paranın rayicine göre değişen, nihayet 500 kuruşta karar kılan para birimidir. Para ifade eden kese kelimesi çalışmamızda 2 fıkroda kullanılmıştır:

... o mahalledeki yüz guruşluk kirā evleri beş yüz guruşa ve yüz kiselik evleriñ bahāsı beş yüz kiseye çıkmış (42. fıkra)

2.3.11.3. Madenler ve Madenlerle İlgili Olanlar

Altın, Mücevherat:

Altın; kıymetli bir madendir. 4 ayrı fıkroda bu madenden yapılmış para anlamıyla kullanılmıştır:

Tīmūr bir gün hamama girmiş. Yanında bulunanlardan birine “Ben ne değerim? Bir bahā biç baķalım.” didikde herif de “Biñ altun.” demiş. Tīmūr da “Kuşandığım peştemāl biñ altun ider ya ben bir şey değmez miyim?” demiş. Herif dağı “Bendeniz de peştemāle biñ altun bahā biçdim yoħsa siz bir şey itmezsiz.” demiş. (10. fıkra)

Mücevherat; elmas vb. değerli taşlarla süslü veya kıymetli madenlerden yapılmış mücevher takımı, mücevherler demektir. Yalnızca 1 fıkroda zikredilmiştir:

... ve Meryem Ana dağı H azret-i  s n n üzerinden kendü elleriyle m cevher t   ıkarırdılar ba na virdiler aldım ... (33. fıkra)

2.3.12. Yazı ile İlgili Unsurlar

Mektup, K ağıt:

Mektup; başka yerde bulunan bir kimseye haber ulaştırmak, hal hatır sormak, istek bildirmek vb. bir maksatla elden yahut posta aracılığı ile gönderilen yazılı k ağıt, n me anlamına gelir. Yalnızca 1 fıkrada uzaktaki bir insanı davet etme vesilesiyle gönderildiği için kullanılmıştır:

V zer dan birisi şiire heves idermi  l kin bir  st d  olmadığından söylediği e  ar pek fen  olmasıyla bir ma alde fenn-i şiirde be-g yet m hir bir şair haber alıp ma  u  mekt b ve  arc-ı r h gönderip ... (4. fıkra)

K ağıt; hamur h line getirilmiş bitki maddelerindeki çok ince liflerin ke ele tirilmesi s retiyle  mal edilen, yazı yazmak, kitap basmak, sarmak, kaplamak gibi birçok i te kullanılan ince yapraktır. 1 fıkrada kullanılmıştır:

Na redd n bir gün evinde o urmu . “Y rabbi bi  altun vir lakin  okuz yüz  oksan olsa almam.” demiş.  om usu bir Yah d  varmış. Bunu i itmi .  ocayı tecrube için  okuz yüz  oksan  okuz altını bir k ağıda  arıp bacadan  ocanı  evine atmış ... (83. fıkra)

2.3.13. Latifelerde Sosyal Hayat Unsurları

2.3.13.1. Meslekler

Kültür bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlanır. Fıkraları ise, içinde olu turuldukları toplumun kültürünü yansıtan bir ayna olarak kabul edebiliriz. O topluma ait olan maddi ve manevi her şeyin izlerine fıkralarda rastlamak mümkündür. Sosyal hayatın önemli bir bölümünü oluşturan ve bize fıkraların meydana getirildiği dönemlerin sosyal, siyasi ve ekonomik hayatı hakkında önemli ipuçları veren unsurlardan biri de mesleklerdir. İnceleme konumuz olan esere baktığımızda fıkraların içeriğinde 34 farklı meslek grubundan bahsedildiğini görmekteyiz. 102 fıkranın içerisinde 34 farklı meslek

grubunun yer alması, fıkraların oluşturuldukları toplumun değişik kesimlerini de içine alarak toplumla nasıl bütünleşmiş olduklarının en açık kanıtıdır. Dürrü'l-Letâif adlı latîfe mecmuâmızdaki meslek grupları şu şekildedir: amele/ırgat/kalfa (2. fıkra), mutemed (2. fıkra), esirci (3. fıkra), berber (7. fıkra), musavvir/ressam (9. fıkra), şair (14. fıkra), hâkim (22. fıkra), mahzarbaşı (22. fıkra), balcı (27. fıkra), beççi (28. fıkra), tüccâr (29, 33 ve 44. fıkralar), zâbit (34. fıkra), reis/gemi kaptanı (39. fıkra), hekim/doktor (40, 42 ve 92. fıkralar), avcı (41. fıkra), hidmektar/hizmetkar (44. fıkra), kalaycı (45. fıkra), etmekçi/ekmekçi (45. fıkra), bağçevan/bahçıvan (47. fıkra), elçi (53. fıkra), dülger (53. fıkra), akkâm/deveci (56.ve 66. fıkralar), dükkancı (63. fıkra), attar /aktar (64. fıkra), sarraf/kuyumcu (67. fıkra), sebzevatçı/manav (72. fıkra), kayyûm/cami hademesi (73. ve 74. fıkralar), çizmeci (76. fıkra), katırcı (79. fıkra), sırik hamalı (81. fıkra), bostancı (82. fıkra), kadı (83. fıkra), imam (85. fıkra), tellak (97. fıkra)

Meslek gruplarının yer aldığı fıkralara birkaç örnek vermek gerekirse:

Kerîm adlı bir pâdişâh var imiş. Bir sarây yaptırmış imiş. Bir gün sarâyı gezmeye gelmiş ve bir yere oturup ‘ameleyi seyr idermiş ve pâdişâh geldi diyü mu‘temedler dağı ‘ameleyi ziyâde şıkışdırıp işledirlermiş. Teşâdüf Kerîm adlı ırgaduñ biri arkasında taş yüklü olarak pâdişâhıñ önünden geçerken gülmüş ...(2. fıkra)

... tırâş olup âyîneye bakar iken kendü ‘aksin gördükde berbere “Cânum birâder bu adamı her hafta ben dükkânda görürüm hâlâ bir ünsiyet idemedik bu adam kimdir?” demiş. (7. fıkra)

Tüccârıñ biri bir memlekete varıp bir çarı ile görüşmüş ve aña mâ’il olup cümle malını yedirmiş ...(29. fıkra)

2.3.13.2. Saray ve Çevresi

Padişah, Vezir, Efendi:

Padişah; Osmanlı Devleti’nde hükümdarlara verilen unvan, sultan anlamına gelir. Padişah bu tanım itibariyle 3 ayrı fıkroda zikredilmiştir:

Kerim adlı bir pādīṣāh var imiş. Bir sarāy yapdırır imiş. Bir gün sarāyı gezmeye gelmiş ve bir yere oturup ‘ameleyi seyr idermiş ve pādīṣāh geldi diyü ... (2. fıkra)

Vezir; Osmanlı Devleti’nde askerî ve idari yetkisi olan en yüksek rütbedeki devlet memuru, vezirlik rütbesine sahip kimsedir. Vezir de 1 fıkroda kullanılmıştır:

Vüzerādan birisi şiire heves idermiş lākin bir üstādı olmadığından söylediği eş‘ār pek fenā olmasıyla bir maḥalde fenn-i şiirde be-ğāyet māhir bir şāir ḥaber alıp maḥşuş mektüb ve ḥarc-ı rāh gönderip anı yanına celb ve müstaḫil oda taḥşīş iderek uşūl-ı şīri andan ta‘līm idermiş. Vezīr-i mezkūr bir gün bir ḡazel söyleyip üstād-ı merkūma ‘arz itmiş ... (4. fıkra)

Efendi; erkekler için kullanılan hitap sözüdür. Osmanlılarda yüksek derecedeki devlet memurları için de kullanılırdı. İncelediğimiz eserde de 94. fıkroda “Defterdār Efendi” ve 42. fıkroda da “Saray Hekimi Mahmut Efendi” şeklinde 2 ayrı fıkroda kullanıldığı tespit edilmiştir:

... Ḥoca “Siz kimlersiz?” diyü şorduḡda “Defterdār Efendi’niñ köleleriyyiz bizleri ḥacca gönderdi gitdik.” demişler. Ḥoca da “Peh peh Defterdār Efendi ne güzel adam imiş siziñ gibi köleler almış ve terbiye itmiş ve ḥac itdirmiş.” demiş ... (94. fıkra)

2.3.13.3. Kölelik İle İlgili Unsurlar

Cariye, Odalık, Köle:

Cariye; para ile alınıp satılan, üzerinde sahibinin her türlü hakka sahip bulunduğu kız, halayık anlamına gelir. Esir pazarlarında maddi gücü yeten insanlarca alınıp satılabilen cariyeler özellikle sarayların harem dairelerinde çeşitli hizmetlerde bulunmuşlardır. Hatta cariyeleriyle evlenen padişahlar bile vardır. Cariye, eserimizde iki farklı fıkroda zikredilmiştir:

Hārūnū’r-Reşīd bir gün esīr pazarına varmış. Bir esīrcide iki cāriye görmüş, birini beğenmiş ... (3. fıkra)

Odalık; eskiden bir erkeğin nikahsız olarak aldığı kadın yani cariyeye anlamına gelir ve bu kelime de bir yerde kullanılmıştır:

... eşhâb-ı servetîñ haremde beş on oṭalıḡı var iken selâmlıkda daḡı birkaç deliḡanlısı olur bunu naşıl idâre iderler diyü ta'accüb iderdim ... (42. fıkra)

Köle ise savaşta esir alınan, başka ülkelerden zorla kaçırılıp getirilen veya başkasından para ile satıl alınan, özgürlükten yoksun erkek anlamına gelir. İncelediğimiz eserde kölelik anlayışının varlığını ispatlayan iki fıkra yer almıştır:

... Tīmūr da bir sevgili kölesi varmış. Bir gözü azıcık küçük imiş. Hocaya çünkü sen yer tañrısı imişsin şu köleniñ bir gözünü azıcık büyült didikde... (11. fıkra)

2.3.13.4. Dinî Kimlikler

Suhte, Hâce/ Hoca, Vaiz, Eren, Papaz, Rafız, Hacı :

Suhte; kaba sofu, softa anlamına gelir. Mutaassıp medrese mensupları için alay yollu kullanılan bir kelimedir. Eserde 3 yerde geçmiştir:

Ser-ḡoşuñ biri gider iken bir mezâra râst gelip bu babamıñ mezârıdır şuña bir Yâsîn okutdırayım diyü ḡurmuş. O aralık bir suhte geçer imiş ... (24. fıkra)

Hâce/ hoca ise dinî hizmetlerde görevli kimse demektir. Hâce şekliyle bir suhteye seslenmek amacıyla 1 fıkroda kullanılan bu kelime, diğerk fıkralarda hoca şekliyle zikredilmiştir. Farsçası hâce (çoğulu hâcegân) olan kelime, Türkçede hoca şeklinde kullanılmaktadır:

Nasreddin Hoca Tīmūr Akşehre geldikde hediye incir getirmiş. Tīmūr da Hocanıñ başını açdırıp inciri birer birer başına urmuş. Hoca şükr idermiş. Tīmūr “Niçtin şükr idiyorsun?” diyü şormuş. Hoca “Kırık sözde bir ḡarınıñ sözünü dinlemelidir.” derler gerçek imiş zîrâ ben size ayva getirecek idim bizim ḡarı ‘Ayvalar daḡı iyü olmadı incir götür.’ didi anıñ sözünü diñledim incir getirdim eger sözünü diñlemeyip ayva getirmiş olsam başım yarılırdı ḡâlim nice olurdu aña şükr idiyorum.” dimiş. (77. fıkra)

Vaiz; ibadethanelerde kalpleri yumuşatacak, sevaba, güzel ahlaka, iyiliğey, nefsi ıslaha sevkedecek, kötülüklerden tövbe ettirecek şekilde dinî konuşma yapan, nasihat veren kimsedir. 1 fıkroda kullanılmıştır:

Herifin biri bir vâ'izden şormuş ki “Bir günâh ve beş şevâb işliyorum olmaz mı?” didikde vâ'iz de “İşlediğün günâh nedir?...” (25. fıkra)

Erenler; dervişler arasında hitap ve selam sözü olarak kullanılan bir kelimedir. Ancak eserde dört fıkraya konu olan erenler bu fıkraların ikisinde oğlancılık veya genç erkeklere düşkünlük gibi halk nazarında ayıplanacak davranışlar sergileyen olumsuz tipler olarak karşımıza çıkmıştır:

Erenlerin biri bir deliķanlıyla bir gice bir maħalde bulunmuş. Herkes yatıp âlem-i âgyârdan hâli olduğdan sonra erenler deliķanlıya yanaşmak istemiş. Deliķanlı da “Erenler siz bizi âdetâ düzmek istiyorsuz.” didikde erenler “Şuş küstağ o zâhir şohbetidir.” demiş. (36. fıkra)

Papas; papaz kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şeklidir. Hristiyan din adamdır. Gayrimüslimlerle ilgili iki fıkrada zikredilmiştir:

Papasın biri bir gāvur ölisinün üzerine oğurmuş. Ölüntün çarısı dağı oturmuş ağlarmış ağlar iken “Beni şimden sonra kimler alacak?” dermiş. Papas kalınca ses ile “Ben ben” dermiş. (46. fıkra)

Râfiz; Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Osman’ın hilâfetlerini kabul etmeyen Şîi fırkasıdır ve kabul etmedikleri için bu isimlerin zikredildiği meclislerde bulunmak istemezler. Bu zatlara muhabbet duyanları da sevmezler hatta daha ileri giderek onlara karşı alaycı tavırlar sergilerler. Eserimizde rafizilerle ilgili olan tek fıkrada da bu durum görölmektedir:

Râfizin biri bir adam öldürmüş. Anı dağı öldürmeye götürürler iken bir zât râst gelip diyetini virip kırtarmış ve alıp evine getürmüş. Eve varınca râfizi “Sizin adınız nedir?” diyü şormuş o zât da “Ebû Bekir bin Ömer ibn-i Ösmân” didikde râfizinin cânı şıķılıp “Ĥamzâ-nâme mi okuyorsun hey Yezid?” demiş. (48. fıkra)

Hacı ise hacca giden kimse demektir. Hac vazifesini yerine getiren insanlarla ilgili iki fıkrada karşımıza çıkmaktadır:

Ĥacının biri Mekke’de çarşuda gezer iken dükkâncının biri “Ĥacı abânı almaz mısın?” demiş. Ĥacı da “Ya biz buraya niye geldik?” demiş. (63. fıkra)

2.3.14. Tarihi ve Dinî Şahsiyetler

2.3.14.1. Dinî Şahsiyetler

2.3.14.1.1. Peygamberler

Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. Adem:

Hz.İsa, İsrailoğullarına gönderilen ve Kur'ân-ı Kerim'de ismi bildirilen peygamberlerdendir. Peygamberler arasında en yüksekleri olan ve kendilerine Ülül'azm denilen altı peygamberin beşincisidir. Annesi Hz. Meryem'dir.³⁹ Hz. İsa ve annesi Meryem Ana bir fikrada, kilisedeki heykellerine dua etme bahanesiyle gelen bir adam tarafından üzerlerindeki mücevherlerin çalınması münasebetiyle zikredilmişlerdir:

Tüccârîñ biri müflise çıkıp bir kiliseye gidip gelmeye başlamış ve kiliseyi açıp kapayan adamla dost olmuş. Bir gün yalnız kendi kendime Hâzret-i İ̄sāya ve Meryem Anaya yalvaracağım diyü kiliseniñ anahtarını alıp açmış ve Hâzret-i İ̄sā ile Meryem Ananiñ üzerinde olan eşyāyı şoymuş ... (33. fıkra)

Hz.Musa; İsrâiloğullarına gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamberdir. Hem Yahudilik ve Hristiyanlığa hem de İslam'a göre büyük bir peygamber ve İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşuran bir liderdir.⁴⁰

Hz.Âdem; Semavi kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamberdir. İslami kaynaklarda insanlığın atası olması sebebiyle ebü'l-beşer, Kur'ân-ı Kerîm'de (bk. Âl-i İmrân 3/33) Allah'ın seçkin kıldığı kişiler arasında sayılmış olduğundan safiyyullah unvanlarıyla da anılmaktadır.⁴¹

Kur'ân-ı Kerim'de Hz.Mûsa ve Hz. Âdem'den bahsedilmesi sebebiyle, eserimizde yazısı güzel bir adamın mushaf yazarken kendince yaptığı düzeltmelerle alakalı bir fikrada Hz. Mûsa ve Hz. Âdem'in ve aynı zamanda Hz. İsa'nın isimleri zikredilmiştir:

³⁹ Mehmet Oruç, "İsa Aleyhisselâm", *Peygamberler Tarihi Ansiklopedisi*, C. 2 (İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınları, 2004), 383.

⁴⁰ Ömer Faruk Harman, "Hz.Musa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 31 (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 207.

⁴¹ Süleyman Hayri Bolay, "Hz. Adem", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1 (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 358.

Bir adamın güzel yazısı var imiş lakin her ne yazar ise aklıyla ğalaatını taşhîhe kalkarmış. Bir zât bunu çağırıp “Baña bir muşhaf yaz lakin Allâhı sever isen ğalaat taşhîh ideyim dime, bulduğun gibi yaz.” demiş. Herîf “Pek eyü.” diyip muşhafi yazıp götürdükde “İnşâallâh bir ğalaat taşhîh itmediniz?” diyü sormuş. Herîf de “Hayır tenbihîñiz üzre çok da ilişmedim fakat iki yerine tayanamadım taşhîh itdim.” demiş. “Onlar nedir?” didikde “Bir yerde ‘aşâ-yı Ādeme rabbehû’ var idi hâlbûki ‘asâ Ādem’iñ degildir Mūsâ’nundur anı ‘aşâ-yı Mūsâ rabbehû’ yazdım ve bir yerde dağı ‘ve ħarra Mūsâ şa’iķan’ geldi ħarr dağı Īsâ’nundur orasını da ‘ ve ħarra Īsâ şa’iķan’ yapdım.” ... (20. fıkra)

2.3.14.1.2. Diğer Dinî Şahsiyetler

Mevlânâ, Hacı Bektaş Velî:

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî; (Mevleviyye tarikatının kurucusu, mutasavvıf, âlim ve şâir) Adı tezkire yazarlarının ittifakı ile Muhammed, lakabı Celâleddîn’dir. Ancak özellikle Mevlânâ, Mevlevî, Hüdâvendigâr, Mevlânâ Hüdâvendigâr, Molla-yı Rûm, Mevlânâ-yı Rûm lakaplarıyla; Belhî, Rûmî ve nadir de olsa Konevî nisbeleriyle anılan Celâleddîn Muhammed, bugün Afganistan’ın kuzeyinde yer alan Belh şehrinde 604 H. / 30 Eylül 1207 M. tarihinde doğmuştur. Mevlânâ’nın, Rûmî diye şöhret kazanması, uzun bir seyahatten sonra, Konya’ya gelip yerleşmesi, uzun müddet burada oturması, ömrünün büyük bir kısmını burada geçirmesi ve türbesinin burada olması dolayısıyladır.

Mevlânâ’nın babası Bahâüddîn Veled, İslâm dünyasının önemli merkezlerinden biri olan Belh’te etkin bir bilgin ve filozof olarak yaşamaktayken, XIII. asrın ilk yarısındaki ilmi ve siyasi ortamdan duyduğu rahatsızlık dolayısıyla hicreti tercih etmiş, Nişabur, Bağdat, Mekke, Şam gibi şehirleri dolaşarak Anadolu’ya ulaşmış ve bu yolculuk vesilesiyle de birçok âlim ve sufi ile karşılaşarak sohbet etme fırsatı bulmuşlardır. Konya’ya gelmelerinden iki yıl sonra Bahâüddin Veled vefat edince Mevlânâ’dan babasının yerini alması istendi. Önce Şems-i Tebrîzî’yi ardından ümmî Konyalı Kuyumcu Selahaddîn-i Zerkûb’u

onun ölümünden sonra da Hüsameddin Çelebi'yi kendisine hemdem edinen Mevlânâ, 5 Cemaziyelevvel 672 H. / 16 Aralık 1273 M. yılında Konya'da vefat etti.⁴²

Hacı Bektâş-ı Velî ise; Bektaşilik tarikatının kurucusu kabul edilen Türkmen şeyhidir. Asıl adı Bektaş olup muhtemelen ölümünden sonra Hacı Bektâş-ı Velî diye şöhret bulmuştur. XIII. yüzyıl Selçuklu Anadolu'sunda Babaî hareketinin lideri Baba İlyâs-ı Horasânî'nin çevresine, XIV. Yüzyılda Yeniçeri Ocağı'nın kuruluşuna, XIV. yüzyılda kendi adını alacak olan Bektaşilik tarikatının teşekkülüne adı karışan Hacı Bektâş-ı Velî'nin, devrinin kaynaklarında hemen hiçbir iz bırakmadığına bakılırsa yaşadığı dönemde yaygın bir şöhrete sahip olmadığı söylenebilir.⁴³

Gerek Mevlânâ'ya gerekse Hacı Bektâş-ı Velî'ye baktığımızda hayatları etrafında çeşitli menkıbeler oluşturulmuş iki din büyüğü görürüz. Halkın nazar-ı itibarında çok büyük yeri olan bu iki mutasavvıf şahsiyet, evliya menkıbelerinde anlatılan tarzda kerametler gösterme vasıflarıyla eserde zikredilmişlerdir. Bilindiği gibi Allah'ın sevgili kulu olarak tanımlanan evliyaların, darda kalanlara yardım ettiği inancından hareketle, Mevlânâ ve Hacı Bektâş-ı Velî'nin isimlerinin bir fıkra kullanıldığını görmekteyiz:

Bir adam deñiz seferine gider iken ehibbâsından biri “Eğer bir fırtunaya teşâdüf ider ve bir müzâyağa çeker iseñ yâ Mevlânâ diyü üç kere çağır veyâhüd ya Hâcî Bektâş Velî diyü üç kere çağır her kangısı hâtırına gelir ise anîñ ismini yâd iderek üç nidâ eyle anîñ himmet-i rûhâniyeti hazır olur o müzâyağadan seni kırtarır.” demiş. Vaktâ ki herîf gemide bir fenâ fırtunaya tutulmuş. O aralık ahbabınıñ tenbîh itdiği şey hâtırına gelmiş kemâl-i şikletinden ikisini birden çağırayım diyip “Yâ Mevlânâ ya Hâcî Bektâş-ı Velî” dediği gibi ikisiniñ dağı himmet-i rûhâniyetleri hâzır olup herîfiñ biri bir kolundan ve birisi bir kolundan yapışıp biri garba ve diğeri şarka çekmekle herîf ortadan iki parça olmuş kalmış. (69. fıkra)

⁴² Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: Dergah Yayınları, 2013, 108-110.

⁴³ Ahmet Yaşar Ocak, “Hacı Bektâş-ı Velî”, *DİA*, C.14 (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 455.

2.3.14.2. Tarihi Şahsiyetler

Harun Reşit, Timur, Nasreddin Hoca:

Harun Reşit; beşinci ve en tanınmış Abbasi halifesidir. Harun Reşit'in dönemi Abbasi hilâfetinin altın çağıdır. Hattâ bütün Orta çağ İslam tarihinin ihtişam dönemi demek de mümkündür. Harun Reşit döneminde Abbasi devleti kuvvetinin zirvesine ulaşarak tüm komşularına karşı tartışılmaz bir üstünlük kurdu. Devlet dışta itibarlı, içte ise kuvvetli ve huzurluydu.

Reşit, 145 H. (763 M.)'de Rey'de doğmuştur. Annesi Hayzuran, babası Mehdî'nin sarayında cariye idi. Cariyenin efendisinden çocuğu olursa buna Ümmü'l Veled denilir ve özel bir hukuka sahip olurdu. Hayzuran ayn zamanda Hâdî'nin de annesi idi. Harun Reşit'in yetişmesi çok parlak olmuş, iyi eğitim görmüş, olgun ve kuvvetli bir kişilik kazanmıştı. Babası, Hâdî gibi ona da devlet yönetimi konusunda iyi bir eğitim vermeye çalıştı. 163 H. (780 M.) senesinde Bizans'a yapılan seferde komutan tayin edildi. 164 H. (781 M.)'de de Anbar'dan başlamak üzere bütün Batı eyâletlerinin vâlisi oldu. Yetkisi genişti. Bu bölgedeki valileri Harun tayin ederdi. Harun Reşit, özellikle Bizanslılara karşı büyük başarılar kazanmıştır.

166 H. (783 M.)' da babası Mehdî, Hadî'den sonra Reşit'i velaht tayin etti. Hadî ölünce Reşit, 170 H. (786 M.)'de hilafete geçti.⁴⁴

İslam tarihi açısından önemi büyük olan Halife Harun er-Reşit, eserimizde 4 ayrı latîfede, latîfe kahramanı olarak zikredilmiştir. Bu lâtifelerde o dönem ile ilgili edindiğimiz sosyal, siyasi bilgilerin yanında Harun Reşit'in aile bireyleri de görmekteyiz. Şöyleki:

Harun Reşit ile ilgili ilk fıkrada Reşit'i bir esir pazarında cariye beğenirken görmekteyiz. Bu durum daha önce de değindiğimiz gibi o dönemde köle/esir anlayışı olduğunu bizlere kanıtlar:

Hārūnū'r-Reşīd bir gün esīr pazarına varmış. Bir esīrcide iki cāriye görmüş, birini beğenmiş. Esīrciden şorduğda “O seyyibedir beriki bākiredir...” (3. fıkra)

⁴⁴ *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C. 3 (İstanbul: Çağ Yayınları, 1986), 129.

Harun Reşit ile ilgili ikinci fıkranın, Reşit'in eşi Zübeyde ile oynadığı satranç oyunu üzerine kurulduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda bu fıkranın içerisinde Harun Reşit ile Zübeyde'nin oğulları Emin'in ve Harun'un zenci kölesi ile ondan olan oğlu Memun'un isimleri de zikredilmektedir. Ve hatta fıkraya göre Memun'un doğma sebebi Reşit ile Zübeyde'nin aralarında oynanan bu satranç oyunudur. Nitekim kaynaklar da Emin'in, Zübeyde'nin oğlu olduğunu, Memun'un ise bir cariyeden (Merâcil isimli bir köleden) doğmuş olduğunu doğrular:⁴⁵

... gelmiş Seyîde Zübeyde'nin oğlu ve Hārūnū'r Reşīdīñ velī'ahdı olan Muḥammed Emīn hevasına uyup ḥukūmetde tessebbübüne mebnī Me'ṣmūn 'idām idüp yerine ḥalīfe olduğunu Seyîde Zübeydeye ḥaber virdiklerinde Seyîde Zübeyde "Benim oğlum Muḥammed Emīn'ci ḳatlı iden Me'ṣmūn değıldir belki Me'ṣmūnūñ vucūduna sebep olan benim Hārūnū'r-Reşīd ile oynadığım satrançdır." demiş. (8. fıkra)

Harun Reşit'i, kendisiyle ilgili üçüncü fıkrada ise bir mezarın başında derin bir keder içerisinde görmekteyiz. Fıkroda amcasının kızını kaybeden Reşit, büyük bir üzüntü içindedir. Harun Reşit'in eşi Zübeyde'nin, onun amcasının kızı olmasından hareketle ismi verilmeyip fıkroda yalnızca amcasının kızı diye zikredilen bu şahsın onun eşi olduğu kanaatindeyiz:

Hārūnū'r-Reşīd'īñ 'ammīsī kerīmesi müteveffīye olmuş. Hārūnū'r-Reşīd kemāl-i ḥüznile mezārīñ başında oturup cenāzeniñ gelmesini bekler iken zamānı şu'arāsından Ferezdaḳ gelmiş. Hārūnū'r-Reşīd "Buraya ne hazır itdiñ?" diyü mezārı gösterip Ferezdaḳdan şorduḳda bi'l-bedāhe "Ḥalifenīñ 'ammīsī kerīmesini ḥazırladım." demiş. (15. fıkra)

Harun Reşit'in isminin zikredildiği son fıkra ise aslında onun halifesi Cafer Bermekî üzerine kuruludur. Cafer Bermekî, Reşit'in veziridir ve kaynaklarda Reşit'in, ona olan sevgisinden sırf beraber giyebilmek amacıyla iki yakalı, iki kişilik bir hil'at diktirdiği bile mevcuttur.⁴⁶ Harun Reşit'in kız kardeşi

⁴⁵ Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, 175.

⁴⁶ Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, 144.

Abbase ile de evli olan Cafer Bermeki çeşitli sebeplerden dolayı onu derin bir kedere sürükleyecek olsa bile Reşit tarafından öldürtülmüştür. Tarihî kaynakların verdiği bilgilerle örtüşen bu fıkra da Cafer'i öldürttükten sonra, onun yaptığı iyilikleri öğrenen Reşit'in duyduğu pişmanlık görülmektedir:

“... buraya niçün geldiñ ve Caferi neden bilür idiñ ve mezârına gidip niçün ağladıñ?” demiş. Herîf de keyfiyeti nakl idince Başraya adam gönderip der-
‘ağab biñ altını veren tüccârı getirtmiş ve ondan “Faşulye piyâzı maddesi nedir?”
diyü şordukda tüccâr da o kışşayı nakl idince Hârünü’r-Reşîd inşâfa gelüp Caferi
katl itdiğine pişmân olmuş ve “Bundan şoñra Caferi sevenleri ben de severim.”
demiş. (44. fıkra)

Timur; Timurlu hanedanının kurucusu ve ilk hükümdarıdır. 25 Şaban 736 H. (8 Nisan 1336 M.) 'da, on iki hayvanlı Türk takvimine göre Sıçan yılında Keş (Şehrisebz) yakınlarındaki Hoca Ilgar köyünde doğdu. Babası yöredeki Barlas kabilesinin emiri Turagay, annesi Tekina Hatun'dur. Timur doğduğu sırada Çağatay Hanlığı çökmeye yüz tutmuştu ve hakimiyet Cengiz Han soyundan gelen hanlardan çok kabile reislerinin elinde bulunuyordu. Batı Çağatay ulusunda beylik Barlaslar ve Celâyirliler'in elinden çıkıp Karaunaslar'ın (itibarı olmayan, melez ve karışık) eline geçmişti. İlk defa 761 H. (1360 M.) yılında adından söz edilen Timur, Çağataylar ve Moğollar arasındaki çatışmalara katıldı, sık sık saf değiştirdi. Yararı dokunacağını ümit ettiği kimselerle akabalık bağları kurdu. Kendine müttefikler sağlamak suretiyle on yıllık mücadeleden sonra Mâveraünnehir'e hâkim olarak Semerkant'ta tahta oturdu. (12 Ramazan 771 H./ 9 Nisan 1370 M.) Onun başarısının en önemli sebebi bölgedeki kabileler arasındaki mücadeleler ve ciddi bir rakibinin bulunmaması idi. Kendisinin “Aksak” veya “Lenk” diye anılması da bu mücadele döneminde sağ kolu ve sağ bacağından yaralanmasından dolayıdır.⁴⁷

Timur, sıfırdan kendi adıyla kurmuş olduğu büyük imparatorluğu ile dünyaya hükmetmiş, onlarca sultana diz çöktürmüş, çıktığı yirmi büyük seferinin tamamını kazanmış ve yaptığı savaşları kaybetmeyerek tarihe adını “Yenilmez Hakan” olarak yazdırmış bir hükümdardır. Dolayısıyla böyle bir hükümdarın

⁴⁷ İsmail Aka, “Timur”, *DİA*, C. 41 (Ankara: TDV Yayınları, 2012), 173.

Anadolu’da dilden dile anlatılan fıkralara kahraman olması da kaçınılmazdır. Eserimizde beş ayrı fıkrada zikredilen Timur’un, nasıl büyük ve rakipsiz bir hükümdar olduğunu kendi ağzıyla anlattığı bir fıkra da yine eserimizdeki fıkraların içinde mevcuttur:

Tīmūr oğlunu evlendirdiğinde kemāl-i şevkından ve ‘işret-i keyfinden meclisde kalkıp oynamış ve meclisde bulunanlara demiş ki “Sizler şimdi benim oynadığıma ta’acüb idersiz ve bir pādişāhdır utanmadan bu kadar halk yanında kalkıp oynuyor dırsiz, lakin ben bir pādişāhım ki benden büyük bir pādişāh yokdur utanmak didikleri şey’ akran arasında olur benim akrānım yok ki ondan utanayım.” demiş. (21. fıkra)

Timur’un hayatından bahsederken savaşta aldığı yaralardan dolayı sağ kolu ve sağ bacağından sakatlandığını ve bu nedenle “Aksak Timur” diye anıldığını söylemiştik. Timur’un fiziksel özelliklerine değinen bir fıkra da yine eserimiz içinde yer almaktadır:

Tīmūr’un bir gözi kör ve bir omuzu kırbūr ve bir kolu çolağ ve bir ayağı topal imiş. Bir gün bir üstād-ı muşavvir çağırıp kendiniñ sūretini yapmasını emretmiş... (9. fıkra)

Eserde Timur ile ilgili olan bir fıkra da Timur’un hamamdayken yanındakilerden birinden kendisine bir değer biçmesini istediği fıkradır. Bu fıkra bazı kaynaklara göre Nasreddin Hoca ile Timur arasında geçer.⁴⁸ Lāmiî Çelebi ise *Letâif* adlı eserinde Nasreddin Hoca ile Timur arasında geçtiği rivâyet edilen bu fikranın *İskendernâme* yazarı Ahmedî ile Timur arasında geçtiğini söyler.⁴⁹ Bizim eserimizde ise Timur bu soruyu yanındakilerden birine sormakta; ancak bu kişinin kim olduğuyla ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir:

Tīmūr bir gün hamama girmiş. Yanında bulunanlardan birine “Ben ne değerim? Bir bahā biç bakalım.” didikde herif de “Biñ altun.” demiş.

⁴⁸ *Fıkralarla Nasreddin Hoca*, (Konya: Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017), 11

⁴⁹ Mustafa Duman, “Halkın Kahramanı Nasreddin Hoca Timur’a Karşı”, *Uluslar arası Kıbrıs Üniversitesi Folklor/Edebiyat Dergisi* 18 S. 69, (2012) : 62 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/255684>.

Tīmūr da “Kuşandıgım peştemāl biñ altun ider ya ben bir şey değmez miyim?” demiş. Herif dağı “Bendeniz de peştemāle biñ altun bahā biçdüm yoğsa siz bir şey itmezsiniz.” demiş. (10. fıkra)

Eserimizde Timur ile ilgili olan diğer iki fıkra da Nasreddin Hoca ile Timur arasındaki fıkralardır. (11.ve 77. fıkralar) Nasreddin Hoca ile Timur çağdaş değildir. Timur’un, Nasreddin Hoca’nın ölümünden onlarca yıl sonra Anadolu’ya gelmiş olduğunu da düşünürsek karşılaşma ihtimallerinin olmadığını görürüz. Saim Sakaoğlu bunun sebebi olarak Evliya Çelebi’yi gösterir ve şöyle der: “Evliyâ Çelebi, Seyahatnâme adlı eserinde Akşehir’i anlatırken, Hoca ile Timur’un çağdaş olduklarından, ikisinin arasında pek çok maceranın anlatıldığından söz ederek, Nasreddin Hoca ve Timur’un hamama gitmesi fıkrasını eserine almıştır. Araştırmacılar da olayın tarihî boyutuna inmeden Nasreddin Hoca ve Timur konulu fıkraları eserlerine almışlardır.”⁵⁰

Ayrıca bu konuyla alakalı göz ardı etmememiz gereken bir ihtimal de tezimizin “fıkralarda zaman” mevhumu ile ilgili bölümünde de değindiğimiz gibi Osmanlıları yenilgiye uğratan, cihan devleti kurmalarını geciktiren ve uğrattığı yıkımlar nedeniyle Anadolu halkı tarafından sevilmeyen Timur’u, savaş meydanında yenemeyen halkın intikamını fıkralarla almak istemesidir. Çağdaş olmadıkları halde aralarında geçtiği rivayet edilen fıkraları, halkın, Anadolu’yu yakıp yıkan, kendilerine zulmeden Timur’un karşısına öclerini alması için hazır cevap, zekâsıyla ön plâna çıkmış, toplum içinde saygın, bilge bir kişilik olan Nasreddin Hoca’yı çıkarmalarıyla meydana getirdikleri düşüncesi kuvvetli bir ihtimaldir. Aralarında geçen fıkraların çoğunda Nasreddin Hoca’nın Timur’a galip gelmesi de Anadolu insanında yarattığı rahatlamayla beraber düşünüldüğünde durum daha anlaşılır hale gelmektedir:

*Tīmūr Akşehre vardıkda Naşreddīn Hoca bir çadırda oturur imiş.
Tīmūr yanına varıp “Sen kimsin?” demiş. Hoca da “Ben yer tanrısıyım.”
demiş. Tīmūr da bir sevgili kölesi varmış bir gözi azıcık küçük imiş
Hocaya “Çünkü sen yer tanrısı imişsin şu köleniñ bir gözünü azıcık büyült.”*

⁵⁰ Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin, *Nasreddin Hoca*, (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2014), 238.

didikde Hoca da “Ben yer tañrısıyım belinden aşığısına karışırım eğer belinden aşığı bir istediđiñ yer var ise büyülteyim.” dimiş. (11. fıkra)

Nasreddin Hoca; yaşadığı dönem, doğum ve ölüm yılları, tarihî kişiliği ve ailesi hakkındaki bilgiler tartışmalıdır. Yaşadığı dönem ve yöre hakkındaki en önemli kanıtlar Akşehir’deki türbesi, soyundan geldikleri söylenen kişilere ait mezar taşı kitabeleri ve adına kurulmuş olan vakıfla ilgili Fatih Sultan Mehmed devrine ait bir arşiv belgesidir. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Nasreddin Hoca, Sivrihisar’ın Hortu köyünde 605 H. (1208 M.) yılında doğdu. Köyün imamı olan babası Abdullah’tan sonra bu görevi kendisi üstlendi. Ardından Akşehir’e göç etti, burada kadılık yaptı ve 683 H. (1284 M.) yılında öldü. Eskiden Hortu köyünde Nasreddin Hoca’ya ait olduğu rivayet edilen bir ev harabesinin ve onun soyundan geldiklerini söyleyen kimselerin bulunduğu birçok kaynakta belirtilmektedir. Ayrıca Mükrimin Halil Yinanç, bir gezisi sırasında hocanın oğullarına ait mezar taşlarını Sivrihisar’a yakın Sultana köyünde gördüğünü söylemiştir. Nasreddin Hoca’nın kızlarından birine nisbet edilen bir mezar taşı da Sivrihisar’da bulunmuştur. İstanbul’un ilk kadısı ve Fatih Sultan Mehmed’in hocası Hızır Bey’in de Sivrihisarlı ve annesinin hocanın torunu olduğuna dair bilgilere kaynaklarda rastlanmaktadır.⁵¹

Yaşadığı çağdan yüzlerce yıl sonrasına bile damgasını vuran, ünü tüm dünyaya yayılmış, ince, düşündürücü ve ders verici nükteleriyle Anadolu halkının hayat karşısındaki duruşunu kendine has üslubuyla dile getiren Nasreddin Hoca’ya ait fıkraların eserimizdeki sayısı yirmi dördttür. Ayrıca birkaç fıkranın da başka kaynaklarda Nasreddin Hoca’ya ait fıkralar olarak yer aldıkları, ancak bizim eserimizde aynı fıkraların kahramansız olarak verildiği tespit edilmiştir. Örneğin incelediğimiz eserdeki 55. fıkra, Saim Sakaoğlu’nun *Nasreddin Hoca* kitabında Hoca’ya ait bir fıkra iken bizim eserimizde fıkra kahramanından herifin biri diye bahsedilir.⁵² Aynı şekilde eserimizde Timur ile bir adam arasında geçen ve Timur’a yanındaki kişinin değer biçtiği peştemâl fıkrasının da (10.fıkra) yine

⁵¹ Nurettin Albayrak, “Nasreddin Hoca”, *DİA*, C. 32 (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 418.

⁵² Sakaoğlu ve Alptekin, *Nasreddin Hoca*, 222.

Saim Sakaoglu'nun aynı eserinde Nasreddin Hoca ile Timur arasında geçtiği ifade edilir.⁵³

Nasreddin Hoca insanları iyiye, doğruya, güzele sevk eden ve bunu yaparken de kendine has uslûbunu kullanan, halkın bozuk olan yönlerinin düzeltilmesi için çaba sarf eden biridir. Halk filozofu olarak da bilinen Nasreddin Hoca'nın fıkralarının bir kısmının Hoca'nın gerçekten yaşadığı olaylara dayandığı bilinirken birçoğunun da sonradan halk arasında oluşturulan ve Hoca'ya atfedilen fıkralar olduğu bir gerçektir.

İncelediğimiz eserdeki fıkralara baktığımızda Nasreddin Hoca'nın hayatı ve kişiliği hakkında ipuçları da yakalayabiliriz. Bunlardan ilki Nasreddin Hoca'nın, kaynakların da doğruladığı gibi Akşehirli olmasıdır:

Tīmūr Akşehre vardıkda Naşreddīn Hoca bir çadırda oturur imiş. Tīmūr yanına varıp “Sen kimsin?” demiş. (11. fıkra)

Hayatı hakkındaki tüm kaynaklar Hoca'nın imamlık yaptığı konusunda hemfikirdir. Bu gerçeğe fıkralarda da rastlıyoruz:

Naşreddīn bir gün imām olmuş lakin arkasındaki kürkü ters giymiş. Cemāat “Niçün kürkü ters giydin?” diyü şorduğlarında “Yüzüne mundārlık bulaşmış idi anıñçün içeri gelsin diyü ters giydim.” demiş. (85. fıkra)

Hayatı hakkında fıkralardan yakaladığımız bir diğer ipucu da Nasreddin Hoca'nın geçim sıkıntısı çekmiş olmasıdır. Hoca'nın evine giren hırsızdan çalacak bir şey bulamadığı için utanmasından, onun yoksulluk içinde bir hayat sürdüğü anlaşılır.⁵⁴ Eserimizde de Nasreddin Hoca'nın geçim sıkıntısı çektiğinin delili sayılabilecek bir fıkra mevcuttur:

Naşreddīn Hoca “Bir pāra ĩrādım olsa geçinirdim.” demiş. İşidenler “Hoca hiç bir pāra ĩrād ile geçinirler mi?” didiklerinde “Ya şimdi bir pāra dañı ĩrādım yok geçiniyorum ya.” demiş. (88. fıkra)

⁵³ Sakaoglu ve Alptekin, *Nasreddin Hoca*, 239.

⁵⁴ İsmet Şanlı, “Nasreddin Hoca Fıkralarında Kültürel Unsurlar”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 S. 1, (2012): 265, http://sbd.ogu.edu.tr/makaleler/3540910_1_Makale_11.pdf.

Nasreddin Hoca'nın dinin gereklerini bildiği ve bunları yerine getirdiği şüphesizdir. Ancak onun, her şeyi kurallara bağlayan, kaideci tiplerle dalga geçen biri olduğunu da yine fıkralarından çıkarabiliriz:

Naşreddīn Hocasaya “Hoca cenāze getirir iken tabutuñ ne tarafında bulunmalıdır?” demişler. Hoca da “Tabutuñ içinde bulunma da ne tarafında bulunur iseñ bulun.” demiş. (89. fıkra)

Genel olarak Nasreddin Hoca fıkralarına baktığımızda kadın figürü olarak Hoca'nın yanında bazen annesini, bazen karısını bazen kızlarını bazen de kaynanasını görürüz. İncelediğimiz eserdeki fıkralarda ise yalnızca Hoca'nın karısı yer alır. Fıkralarda, Hoca'nın karısının genelde olumsuz özelliklere sahip olduğunu görürüz. Şöyleki;

Nasreddin Hoca'nın karısı gezmeyi öyle çok sever ki bu durum halkın dilindedir. Hoca, çok gezdiği için evini de ihmâl eden karısının bu durumuna kendine has üslûbuyla yaklaşır:

Naşreddīn Hocasaya “Hoca seniñ qarıñ çok geziyor.” demişler. Hoca da “Aşlı yokdur.” demiş. “Neden bildiñ Hoca?” didiklerinde “Bizim qarı eğer çok gezseydi elbetde bir kere de bizim eve gelirdi.” demiş. (78. fıkra)

Ayrıca karısını akıntının tersine aradığı ve karısıyla kavga edip yatağı terk ettiği fıkralara bakarak da karısıyla geçinemediğini ve onun ters biri olduğunu düşündüğünü çıkarabiliriz:

Naşreddīn Hoca karısını gayb itmiş. Belki şuya düşmüştür diyü ararmış lakin akındıya yukarı toğru gidermiş. Rāst gelenler “Hoca nereye gidiyorsun? demişler. “Kārıyı gayb itdim şuya düşmüştür diyü bakarım.” demiş. “Ya sen tersine gidiyorsun hiç efendi ya yukarı şey' gider mi?” didiklerinde “Bizim qarı tersdir tersine gider siz bilmezsiniz.” demiş. (99. fıkra)

Başka bir örnek vermek gerekirse:

Naşreddīn Hoca bir gice karısıyla bir döşekde yatarken gavga idip kalkmış ve çocuğın beşiğiniñ ön tarafına geçip yatmış. Bir müddet geçince “Hay gidi gurbet hay çok zahmetli imiş.” demiş. (90. fıkra)

Karısı ile ilgili fıkralarına bakarak çok fazla çıkarımda bulunabileceğimiz Nasreddin Hoca'nın, karısı öldüğünde küçük kıyametin kendi öldüğünde büyük kıyametin kopacağını söylediği fikranın ise Hoca'nın şahsında toplumun evlilik ve kadına bakışı ile değer yargılarını mizahi bir şekilde ortaya koyması açısından önemli bir fikra olduğunu söyleyerek karısı hakkındaki çıkarımlarımıza son veriyoruz:⁵⁵

Nasreddin Hoca "Kıyāmet ne vakt kopar?" diyü karısı şormuş. Hoca "Kaᅇᅇᅇ kıyāmeti şorarsın?" dimiş. Karısı "Kıyāmet kaçdır?" dimiş. Hoca "İkidiᅇ birisi büyük kıyāmetdiᅇ birisi küçük kıyāmetdiᅇ."dimiş. "Ey anlar ne vakt kopar?" diyü karısı şorunca Hoca da "Büyük kıyāmet ben öldüᅇüm vakt kopar küçük kıyāmet sen öldüᅇün vakt kopar." dimiş. (100. fikra)

Eserimizdeki bir fıkroda Hoca'yı hasta başında hekimlik/doktorluk yaparken görürüz. Kaynaklarda bu konuyla ilgili net bir bilgi olmasa da dönemin koşullarıyla Hoca'nın halk tarafından güvenilen, bilge kişiliğini birleştirdiᅇimizde bunun imkansız olamayacağını düşünebiliriz:

Nasreddin Hoca hekimlik idermiş. Bir hastaya götürmüşler nabzınıᅇ birine bakmış. "Taze yumurta var mı? dimiş. "Bulunur." didikde "Getiriᅇ." dimiş. (92. fikra)

Nasreddin Hoca'nın en önemli özelliklerinden biri olan hazırcevaplıᅇını yine eserimizdeki fıkralarda görmekteyiz. Hazırcevap olma özelliᅇinin Hoca'yı, içinde bulunduᅇu birçok zor durumdan kurtardığını görürüz:

Tīmūr Akşehre vardıkda Nasreddin Hoca bir çadırda oturur imiş. Tīmūr yanına varıp "Sen kimsin?" dimiş. Hoca da "Ben yer taᅇrısıyım." dimiş. Tīmūr da bir sevgili kölesi varmış bir gözü azıcık küçük imiş Hocaya "Çünki sen yer taᅇrısı imişsin şu köleniᅇ bir gözünü azıcık büyült." didikde Hoca da "Ben yer taᅇrısıyım belinden aᅇaᅇısına karışırım eᅇer belinden aᅇaᅇı bir istediᅇiᅇ yer var ise büyültelim." dimiş. (11. fikra)

⁵⁵ Şanlı, "Nasreddin Hoca Fıkralarında Kültürel Unsurlar", 265.

Hazırcevaplığın doğrudan zekâ ile ilişkili bir kavram olması münasebetiyle Hoca'nın zeki biri olduğu açıktır. Ancak bazı fıkralarında Hoca'nın saf, hatta aptallık derecesinde bön olduğunu görmekteyiz. Hoca'nın saf yahut aptal olarak görülmesi onun öyle olduğu anlamına gelmez. Toplumun içinde alık, saf, bön, aptal, sinsi vs. her karakterde insan olduğundan hareketle çok yönlü kimliğe sahip olan Nasreddin Hoca'nın durum, şart veya olaya göre saf biri olarak karşımıza çıkması, toplumun içinde olan bu tarzdaki insanların yansıması olduğu şeklinde düşünülmelidir.⁵⁶

Naşreddin Hoca bir gün bir mahalden geçer iken birtakım halk bir ağacın dibine yığılmış görmüş olmasıyla bu cem'iyetin sebebi nedir diyü su'âl eyledikte "Şu büyük ağaca nasıl itmiş ise itmiş bir adam çıkmış lakin şimdi aşağıya inemediğinden aña bir tedbir mü'tala'asıyçün bu mahalle cem' olduk." didiklerinde Hoca kahkaha ile gülüp "Be ne şaşkın adamlarsınız, bu bir güç şey midir varın şundan bir ip ve bir çengâl getirin." demiş. Anlar dağı bakalım ne ma'rifet gösterecek diyü derhâl getirip Hocaya virdiklerinde Hoca derhâl çengâli ipe bağlayıp ağaca atmış ve ol ağacda olan adama "Şu çengâli kuşağına ilişdir." demiş. Ol bî-çâre dağı işin nere varacağını bilmeyerek çengâli ilişdirdiği anda Hoca ipi çekip bî-çâre herif ol hız ile yere düşdüğü anda bin pâre olmuş. Hâzır bulunan kimseler "Behey hoca bu nasıl şeydir?" didiklerinde Hoca cevâbında "Ecele çâre nedir? Ben şimdiye kadar kaç adamı kuyudan bu çengâller ile kurtardım hiç birisi böyle ölmedi lakin bu bî-çârenin eceli gelmiş artık benim elimden ne gelir? Ben bunu fa'kaş aşağıya indirmeye ta'ahhüd eyledim." demiş.

Eserimizde Nasreddin Hoca'ya ait olan fıkraları incelemeye devam ettiğimizde fıkraların bazılarının mantık, ahlak açısından ve dinî açıdan Nasreddin Hoca'ya ait olamayacak fıkralar olduklarını da görürüz. Bu konuda Ahmet Kabaklı da mert, güler yüzlü, gerçekçi, sabırlı, ağırbaşlı yanları ile Nasreddin Hoca'nın, Türk kültürünün yüksek bir tarafını temsil ettiğini ve onun bu

⁵⁶ Doğan Kaya, "Nasrettin Hoca Saf Birisi miydi?", *Nasrettin Hoca 800 Yaşında Sempozyumu*, (İstanbul: 24-25 Ekim 2008), 8.

karakteriyle çatışan uydurma fıkraları, pirinç içinden taş ayıklar gibi atmak gerektiğini söyler.⁵⁷

Yaşadığı devrin özelliklerini yansıtan, Türk toplumunun kültürüyle ve ahlaki yapısıyla ters düşmeyen kısacası gerçekten Nasreddin Hoca'ya ait olan fıkraların titiz bir çalışmayla diğerlerinden arındırılıp bir araya toplanması zaruri bir ihtiyaçtır. Kolay olmayacak böyle bir ayıklama çalışmasını incelediğimiz eserdeki Nasreddin Hoca'ya ile ilgili yirmi dört fıkra üzerinde gerçekleştirdik. Eserimizde, Nasreddin Hoca'ya çeşitli sebeplerle atfedilen ancak onun bildiğimiz/tanıdığımız karakteriyle örtüşmediğinden ona ait olmadığını düşündüğümüz veya başka kaynaklarda verildiği şekliyle farklı olarak Nasreddin Hoca'ya ait olamayacak derecede olumsuz değişikliklere uğrayarak eserimiz içerisinde yer alan fıkralar üzerinde yaptığımız ayıklama çalışmamız şu şekildedir;

Nasreddin Hoca fıkralarını incelediğimizde Hoca'nın pek çok fıkroda evine çeşitli sebeplerle giren hırsızları alt ettiğini görürüz. Bazen de 'Hırsızın hiç mi suçu yok?' fıkrasında olduğu gibi bu durum karşısındaki tepkisini söylediği sözlerle dile getirir. Ancak eserimizdeki 82. fıkroda Nasreddin Hoca'yı bir bostanda hırsızlık yaparken görürüz:

Nasreddin bir gün bir zenbîl alıp bir bostāna şoğan yolmağa gitmiş. Biraz yolup zenbîle koymuş. O aralık bostān şahibi gelmiş iki elleriyle şoğana şarılmış bulduğundan “Şu qarşuki dağda iki arkadaş idik bir rüzgār çıkdı beni buraya atdı şoğanın köklerine şarılıp kurtuldum lakin arkadaşım bilmem nasıl oldu.” demiş. Bostān şahibi de zenbîle bakıp içinde olan şoğanlar için “Ya bunlar nedir?” didikde Hoca “Oña sen de şaş ben de şaşayım.” demiş. (82. fıkra)

Elimizdeki bilgilere baktığımızda Nasreddin Hoca'nın babasının imam olduğunu ve babasının ölümünün ardından da bu görevi kendisinin üstlendiğini görürüz. Nasreddin Hoca, her şeyden önce bir din adamıdır. Hoca'nın İslim dinini ve onun gereklerini bilemeyecek yahut bunları mazeretsiz uygulamayacak bir tip

⁵⁷ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C.1 (İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2008), 222.

olduğunu düşünmek zordur. Ayrıca bazı fıkraların eserimizde başka kaynaklardan farklı/değiştirilmiş ve Hoca'nın dinî kimliğine yakışmayacak şekilde yer aldığı da yaptığımız araştırmalar sonucunda gördük. Örneğin eserimizde fincancı katırlarıyla ilgili olan 79. fıkra Nasreddin Hoca'nın canı Ramazan günü çubuk yani sigara içmek ister ve kimseye görünmemek için bir mezarın içine saklanarak sigara içmeye çalışırken hadiseler gelişir. Oysa Abdülbaki Gölpınarlı'nın Nasreddin Hoca adlı kitabında Hoca'nın mezarlıkta dolaşırken ayağı kayarak mezarlığın içine düşmesiyle fıkra başlamaktadır.⁵⁸ Nasreddin Hoca'nın ramazan günü oruç tutmayı üstüne sigara içmeye kalktığı bu fıkra muhtemelen sözlü geleneğin etkisiyle değişime uğramıştır.

Anadolu insanının dillere destan misafirperverliği varken, onları en iyi şekilde yansıtan Nasreddin Hoca'nın bu durumun tam tersi şekilde davranması beklenemez. Başak Uysal ve Müzeyyen Altunbay da Uluslararası Nasreddin Hoca Sempozyumu'nda bu konuyla alakalı olarak Fuad Köprülü'nün Nasreddin Hoca adlı kitabını temel alarak Hoca'nın fıkraları üzerinde yaptıkları incelemede misafirperverliğin, işleniş açısından beşinci sırada olduğunu ve Hoca'nın bu konudaki nüktelerinde özellikle zıtlıklardan yararlanarak olması gerekene işaret ettiğini söylemişlerdir.⁵⁹ Oysa eserimizdeki 80. fıkra Nasreddin Hoca evine kimseyi misafir olarak kimseyi almayacağına yemin etmiştir:

Nasreddin Hoca “Kim gelir ise gelsin eve misafir almam.” diyi yemin etmiş. Bir adam da “Ben elbetde giderim ve Hocaya misafir olurum beni koğamaz.” diyi gelmiş. Hoca “Sen kimiñ nesisin?” diyi şorduğda “Allah'ın dāmādıyım.” demiş. Hoca da “Pek güzel tur azıcık” diyip aşağı inmiş ve “Gel” diyip herifi alıp cām'ie getirmiş. “İşte kayınpederiniñ evi budur cānın ne kadar ister ise ol kadar otur sen bilirsin.” demiş. (80. fıkra)

Aynı fıkra başka kaynaklarda bize göre daha makul ve akla yatkın şekliyle verilmiştir. Eserimizde ya anlatıldığı çevrenin etkisi ya da eser müellifinin yaptığı değişiklik bizce olumsuz yönde olmuş ve bizlere bu fıkranın Hoca'ya ait olamayacağını düşündürmüştür. Olumsuz yönde olan bu değişikliğe 79. fıkramız

⁵⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, *Nasreddin Hoca*, (İstanbul: İnkilap Kitabevi, 1996), 28.

⁵⁹ Başak Uysal ve Müzeyyen Altunbay, “Ahilik Ahlakının Yansıtırıcı Olarak Nasreddin Hoca Fıkraları”, *Eskişehir Uluslararası Nasreddin Hoca Sempozyumu*, (Eskişehir: 30 Eylül 2016), 113.

olan “Fincancı Katırları” fıkrasını ele alırken de değinmiştik. Aynı duruma tekrar rastladığımız bu fıkra, diğer kaynaklardaki şu şekliyle eserimizde verilseydi bu düşünce de ortadan kalkmış olacaktı;

“Hoca, işten yorgun dönüp dinlenirken kapıyı çalarlar. Hoca, birkaç defa “kim o?” diye bağırsa da cevap veren olmaz. Bunun üzerine Hoca kalkar, kapıyı açınca, karşısında yeşil kaftanlı, sarıklı bir adamın durduğunu görür.

-Ne istiyorsun? der. Adam:

-Ben Tanrı misafirim. Bu gece sizde kalmak istiyorum, der.

Hoca, onu yanına alıp camiye gider:

-İşte Allah’ın evi! Eğer sen Tanrı misafiriysen burada kalman gerekir, diye söyler.”⁶⁰

Ayrıca hasislik de Nasreddin Hoca’ya ait bir özellik olamaz. Şükrü Kurgan bu konuda şunları söyler: “Hoca’nın hasis olarak gösterildiği fıkralar onun değildir; çünkü onun fıkralarında hasislik yerilmektedir.”⁶¹ Oysa incelediğimiz eserdeki 87. fıkroda Hoca, hasis biri olarak yansıtılmıştır:

Nasreddin Hoca bir gün oğluyla yemek yer iken oğlu eti çok yemesin için eline bir kemik alıp “Al ey oğul. Şu kemiği ye zekeriñ büyük olur.” demiş. Karısı bunu işidince “Ey Hoca öyle şey’i sen yimeyip niçün çocuğa viriyorsun?” demiş. (87. fıkra)

Aynı şekilde başka kaynaklardaki haliyle, Nasreddin Hoca fıkrası olma özelliği gösteren ancak bizim incelediğimiz eserdeki haliyle Hoca’ya yakışmadığını düşündüğümüz bir fıkra da 83. fıkradır. Bu fıkroda Nasreddin Hoca’nın Allah’tan bin altın istediği ancak dokuz yüz doksan dokuz olduğu takdirde kabul etmeyeceği şeklindeki duasını duyan Yahudi komşusu Hoca’ya bir oyun oynamak ister ve dokuz yüz doksan dokuz altını bir kağıda sararak Hoca’nın bacasından atar. Hoca altınları görünce sayar ve bunu veren birini de verir diyerek cebine atar. Ertesi gün gelen Yahudi komşusu durumu anlatır ancak altınları Hoca’dan alamaz. Kadıya giderler ancak Hoca giyecek bir şeyim yok diyerek komşusundan bir de elbise alır. Kadıya durumu anlattıklarında Hoca komşusunu

⁶⁰ İsa Özkan, *Nasreddin Hoca Fıkraları* (Ankara: Tika Yayınları, 1999), 121.

⁶¹ Sakaoğlu ve Alptekin, *Nasreddin Hoca*, 149.

yalancılıkla suçlar ve utanmasa üstündeki elbiseye de sahip çıkacağını söylediği anda Yahudi elbisenin de kendisinin olduğunu söyler ve kadı tarafından mahkemeden kovulur. İncelediğimiz eserdeki fikranın sonunda Nasreddin Hoca, Yahudi'nin altınlarının ve elbisesinin sahibi olur ve fıkra burada biter. Ancak başka kaynaklarda fikranın devamında Nasreddin Hoca, evine döndükten sonra büyük bir üzüntü içinde olan komşusunu çağırarak altınlarını ona geri verirken “Bu sana bir ders olsun komşum, sakın bir daha Allah ile kul arasına girmeye kalkışma! der.”⁶² Nasreddin Hoca'nın insanlara ders verici yönünü, kendinin olmayan şeylere yani harama el uzatmayacağına eklediğimizde incelediğimiz eserdeki fikranın ona yakışmayacak şekilde değişime uğradığı açıktır.

Olumsuz yönde değişime uğrayarak eserimizde yer aldığını düşündüğümüz fıkralardan biri de 84. fıkradır. Söz konusu fikranın eserimizdeki hâli şöyledir:

Nasreddin şardığı sarığın iki ucunu bir yere getiremediğün bāzāra getirip mezāda virmiş. Bir adam alacak olmuş Hoca “Bu sarığın bir kabāhati vardır iki ucu bir yere gelmez.” didikde alacak herif de “Ucu nereye gelir ise oraya şokarım.” diyince Hoca da “Çünkü öyle olur ise niçün şatayım ben de ucunu nereye gelir ise oraya şokarım.” diyip sarığı almış gitmiş.

Oysa başka kaynaklarda verildiği hâliyle fıkra şu şekildedir:

“Nasreddin Hoca, bir sabah sarığını sarar sarar bir türlü ucu arkaya gelmez. Bozar sarar, yine gelmez. Canı sıkılıp sarığı satılığa çıkarır. Bir biçāre müşteri olur. Hoca gizlice müşterinin kulağına, “Sakın fiyat verme arkadaş, sonra elinde kalır. Nâfile bu sarığın ucu arkaya gelmez.” der.”⁶³

Birbirine benzer gibi görünen aynı fikranın bu iki varyantı arasında aslında büyük fark vardır. Bu farkı görebilmek için öncelikle sarığın nasıl sarıldığını bilmek gerekir. Peygamber Efendimiz sarığını sardıktan sonra sarığının bir ucunu arkadan iki omuzu arasından sarkıttığı için Müslümanlar arasında sarığın bir ucunu en az dört parmak en çok bir karış olacak şekilde omuz arasından sarkıtmak

⁶² *Fıkralarla Nasreddin Hoca*, 47.

⁶³ Selâmi Şimşek, *Seçme Nasreddin Hoca Fıkraları* (İstanbul: Buhara Yayınları, 2005), 93.

müstehap sayılırdı. Kendisi de bir imam olan Nasreddin Hoca'nın sarığını sararken yapmaya çalıştığı şeyin de bu olduğu açıktır ve sarığın ucu arkaya gelmediği için onu satmaya çalışması ve bunu kusur olarak gördüğü için satın almaya çalışan adama da bunu itiraf etmesi bizce mantıklı olandır. Zira eserimizde yer alan şekliyle Hoca'nın sarığın iki ucunu bir türlü bir yere getirememesi ve satın alacak adamın nereye denk gelirse oraya sokarım demesinin ardından ben de öyle yaparım bunda ne var diye düşünüp sarığını alıp gidecek denli saf ve dinden uzak bir Nasreddin Hoca'yı tasavvur dahi edemediğimizden eserimizdeki fikranın yine olumsuz yönde değişime uğrayan bir fikra olduğu kanaatindeyiz.

2.3.14.3. Şair Şahsiyetler

Ferezdak, Enveri:

Ferezdak; Emeviler devrinde eski üslubu devam ettiren üç büyük hiciv şairinden biridir. 20 H. (641 M.) yılında Basra yakınındaki Kâzime'de varlıklı, cömert ve nüfuzlu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası ona, amcasının da adı olan Hemmâm isminin küçültmeli şekliyle Hümeym diye hitap ederdi. Yüzü veya alt dudağı somuna benzediği için kendisine bu anlama gelen "Ferezdak" lakabı verilmiş ve bu lakapla tanınmıştır. Ferezdak'ın yetiştiği dönemde Basra önemli bir ilim ve kültür merkeziydi. Edebiyatta özellikle hicve çok önem verildiği için Ferezdak da, bu sanata ilk önce hiciv şiirleriyle katıldı. Hiciv onda bir karakter haline geldiğinden kendi kabilesine mensup şairler bile onun eleştirisinden kurtulamamışlardır. Hicivlerinde merhametsizdir, hasımlarını acı bir dille eleştirir, âdeta hakaretler yağdırır. Şiirin her türünde örnekler veren Ferezdak fahriyede de çok başarılıdır. Bu sebeple şiirlerinin önemli bir kısmını fahriye ve hicviye teşkil eder.⁶⁴

Ferzdak, Emeviler döneminde yaşamış bir şairdir. 114 H. (732 M.) tarihinde öldüğü rivayetini doğru kabul edersek yaşadığı tarihler dolayısıyla Abbasi hükümdarı Harun Reşit ile karşılaşma ihtimali yoktur; ancak eserimizdeki bir fikra bu iki kişi arasında geçer. Devrindeki hükümdarları bile eleştirmekten

⁶⁴ Ali Şakir Ergin, "Ferezdak", *DİA*, C. 12 (Ankara: TDV Yayınları, 1995), 374.

çekinmeyen Ferezdak, söz konusu fıkrada da hükümdara karşı sergilediği hazırcevaplılığıyla dikkat çekmektedir:

Hārūnū’r-Reşīd’iñ ‘ammīsi kerīmesi müteveffīye olmuş. Hārūnū’r-Reşīd kemāl-i hüznile mezārīñ başında oturup cenāzeniñ gelmesini bekler iken zamānı şu‘arāsından Ferezdak gelmiş. Hārūnū’r-Reşīd “Buraya ne hazır itdiñ?” diyü mezārı gösterip Ferezdakdan şorduğda bi’l-bedāhe “Halifenīñ ‘ammīsi kerīmesini hazırladım.” dimiş. (15. fıkra)

Enveri; Horasan’ın Deşt-i Haveran vilâyetine bağlı Ebiverd ilçesinin Bedene köyünde doğdu. Hayatı hakkındaki bilgiler başta şura tezkireleri olmak üzere diğer kaynaklarda rastlanan fıkralardan ibarettir. Bir manzumesine dayanılarak babasının Selçuk şehzadeleriyle ilişkisi bulunduğu, Enveri’nin de bundan faydalanarak Sultan Sencer’e intisap ettiği söylenebilir. Şiirden çok iyi anlayan Sencer ona aylık bağlamış, şair de kendi ifadesine göre Sencer ölünceye kadar yanından ayrılmamıştır.⁶⁵ Eserimizde yer alan fıkra da Sultan Sencer ile Enveri arasında geçmektedir:

Sultān Senceriñ ‘aşrı şu‘arāsından ve kendi nüdemāsından meşhūr şāir Enveriye bir at bağışlamış. Enverī dahı atı alıp evine göndermiş. Keyfe-me’ttefak ol gice at ölmüş. İrtesi gün Enverī, Sultān Senceriñ huzuruna geldikde at için teşekkür itmemiş. Sultān Senceriñ buña cānı şıklılıp “Saña dün bağışladığım at pek yigrükdür ve ziyāde çabkıdır.” diyü medhe başladıkda Enverī dahı “Evet efendim pek yigrük ve çabkın imiş hattā bize geldiği gice turmadı āhrete kadar gitdi.” dimiş. (1. fıkra)

2.3.15. Mekanlar

Ülke, Yer ve Şehir İsimleri:

Eserimizde geçen mekânlar; Akşehir (Nasreddin Hoca nedeniyle 77. ve 94. fıkralar), Uzunçarşılı (16.fıkra), İstanbul (42., 71. ve 94. fıkralar), Bağdat, Basra ve Horasan (44. fıkra), Arabistan (57. fıkra), Şam (57. fıkra), Mekke (63. fıkra) ve

⁶⁵ Abdülkadir Karahan, “Enveri”, *DİA*, C. 11 (Ankara: TDV Yayınları, 1995), 268.

Karaman (66. fıkra) ‘dır. Bu mekânlara baktığımızda genel itibariyle dinî-idari merkezler ile kültür merkezleri olduklarını görürüz:

‘Osmānlınıñ biri birçok gurbet gezip şaçalını ağartdıktan soñra İstanbula gelmiş. (42.fıkra)

Herifiniñ biri ‘Arabistāndan gelmiş. Ehibbāsı “Siz ‘Arabistānı gezdiñiz elbetde ‘Arabça öğrenmişsiniz.” didiklerinde... (55. fıkra)

2.3.16. Kavimler ve Irklar

Osmanlı Devleti’nin etnik yapısına baktığımızda dil, din, ırk ayrımı yapılmaksızın insanların uzun yıllar barış ve hoşgörü içerisinde beraberce yaşadıklarını görürüz. Osmanlı, içerisinde pek çok milletin yaşadığı çok uluslu bir imparatorluktu. Osmanlının bu çok uluslu yapısını fıkralarımızda da görürüz. Eserimizde değişik ırklardan ve çeşitli dinlere mensup insanlar fıkra kahramanı olarak yer almışlardır.

Fıkralarda yer alan milletler şöyledir: Türk (50., 61., 68. ve 96. fıkralar), Tatar (95. fıkra), Acem (68. fıkra), Arab (68., 71. ve 76. fıkralar), Ermeni (73. fıkra). Ayrıca üç fıkra da (22., 68. ve 70. fıkralar) Osmanlı Devleti içinde Türklerle kaynaşmış bir şekilde yaşayan Kürtler üzerine kurulmuştur. Bir fıkroda da (42.fıkra) fıkra kahramanından Osmanlının biri diye bahsedildiği görülür:

‘Osmānlınıñ biri birçok gurbet gezip şaçalını ağartdıktan soñra İstanbula gelmiş. Karınıñ biri eğer gulāmpāreliğe tövbe ider ise anı alırım ve o maşrafı istemem ve cebiniñ harçlığını dañı viririm dimiş ... (42.fıkra)

Ayrıca insanların ırklarıyla değil dinleriyle zikredildiği fıkralar da mevcuttur. Bu fıkralar da Yahudi (6. ve 83. fıkra), Müslüman (6. ve 75. fıkra), Hristiyan (75. fıkra)’dır:

Tiryākiniñ birisi zoğakda gideriken şancı yakalayıp derhal hanıñ birisinde bir helā bulup oraya girmiş. Afyonuñ hāli dā'imā tiryākide inkıbāz virmesiyle bī-çāre tiryāki bunca çabalayıp bir dürlü def'-i sıķlet idemez imiş. Artıķ derecesiz mużtarib olduğından “A cıfit niçün çıkılmazsın

taḥammül ḳalması amān cıfıt çık!” diyü bağıırır imiş. Meger ittişālinde olan memşāya daḫı bir Yahūdī girmiş olmasıyla tiryākiniñ bu vechile cıfıt diyü feryādını işitdikçe bu ḫitābı kendisine kıyās idip “Amān Müslümān toḳunma baña başıñ için ben daha şimdi girdim.” dimiş. (6.fikra)

2.3.17. Gelenekler

Rûz-ı Hızır/ Hıdırellez: rûz (gün) ve hızır (yeşillik) kelimelerinin terkihiyle oluşturulan Farsça bir tamlamadır. Miladi 6 Mayıs’a tekâbül eder. Bugün Hızır ve İlyas peygamberlerin yeryüzünde buluştuğuna, bu buluşma neticesinde bolluk ve bereketin geleceğine inanılır. Bu sebeple bayram olarak çeşitli ritüellerle kutlanır. Eserimizde de Rûz-ı Hızır, bir gün kavramı olarak kullanılmıştır:

Herifîñ biri Rûz-ı Hızır’da bir maḫkemenin önünden gezer iken kuzu getirmediñ diyü ğavğa idip bir ḳarınıñ ḳocasından boşandığını görmüş. Aḫşam evine varıp “Çoḫdan berü işidir idim amma görmemişdim bugün gözümle gördüm.” maddeyi ḳarısına naḫl idince ḳarı da “Eğer böyle giderise o ğavğa yakında bizim evde daḫı olacaḫdır.” dimiş. (26. fikra)

Kısas (diyet): Eski hukukta öldürme ve yaralama suçlarını işleyen bir kimseyi bu fiilleri aynen kendisine uygulamak suretiyle cezalandırma, misilleme yapma anlamına gelir. Kısa kisas tabiriyle de bilinmektedir. Genelde öldürme/yaralama gibi suçlarda uygulanan ceza anlamına gelen kısas, hırsızlık gibi suçlarda da el/kolun kesilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İslam’a göre bu cezalardan kurtulabilmenin yolu da diyet ödemektir. Diyet kavramı eserimizde iki fıkroda işlenmiştir. Bunlardan birincisinde (48. fıkra) kâtili diyetle kurtarma konusu, ikinci fıkroda da (49. fıkra) hırsızın kolunu diyetle kurtarma konusu işlenmiştir. Aynı zamanda ikinci fıkranın (49. fıkranın) Ömer Seyfettin’in meşhur “Diyet” hikâyesiyle gösterdiği benzerlik dikkate değerdir. Ömer Seyfettin’in hikâyesindeki ayrıntılar çıkarıldığında benzerlik daha açık hâle gelecektir. Ömer Seyfettin’in çocukluğunda çok sayıda masal ve hikâye dinlediği kaynaklarda kayıtlıdır. Bu durum bizlere, inceleme konumuz olan eserin basım tarihinin Ömer Seyfettin’in doğumundan önce olmasından yola çıkarak, yazarın kendi diyet

hikâyesini, eserdeki fıkrayı daha önceden duyup yer, zaman ve olay unsurlarıyla zenginleştirip yazdığı ihtimalini düşündürmektedir:

Herîfîñ biri hırsızlık itmiş elini kesecek olmuşlar. Bir adam kırtarmış lakın rāst geldiği yerde “Elini ben kırtardım.” diyü söylemiş. Herîfîñ gayrı cānına yetmiş bir gün “Al kırtardığıñ el baña lāzım değıldir var başıña çal.” demiş. (49. fıkra)

2.4. Dürrü’l-Letâif’in Dil ve Üslup Özellikleri

Her eser söylendiği/derlendiği dönemin izlerini taşır. Dönemin siyasi, sosyal, ekonomik zihniyeti eserlere yansırken dil ve üslup özelliklerinin eserden bağımsız kalması düşünülemez. Bu bağlamda latîfeler söylendiği/derlendiği dönem ve o muhitte yaşayan halkın dil ve üslup özelliklerini taşımaları yanında sosyal, tarihî ve edebî hayata dair olay ve simalara, ışık tutmaları sebebiyle önemlidirler.

Eserimizin malzemesi olan 102 latîfeyi incelediğimizde latîfelerde kullanılan dilin halkın konuşma dili olduğunu, bazı Arapça ve Farsça kelimeler kullanılsa da bu kelimelerin herkes tarafından kullanılan/ anlaşılabilir kelimeler olduğunu görürüz. Bunun yanı sıra zarf fiiller ile birbirine bağlanmış kısa cümleler ve konuşma cümleleri latîfelerde karşılaştığımız en belirgin dil hususiyetleridir.

Eserde kullanılan dil hususiyetlerinden bazıları şu şekildedir:

Seslenme Edatları : Behey Hoca (5. fıkra), A cıfıt (6. fıkra), behey birāder (20. fıkra), ey Tañırım (38. fıkra), ey ağa (42. fıkra) , behey qarı (42. fıkra), hey Yezīd (48. fıkra), hey herif (66. fıkra), behey Tañırım (81. fıkra), ey qarı (91. fıkra)

g > v değışmesi : Bu ses değışimi metnimizde sadece bir kelimedede görülmektedir.

Soğuk→şovuğ (71. Fıkra)

k > ħ değişmesi :

aĥşam (26., 27., 59. ve 60. fıkralar)

v > g değişmesi :

dögüb (30. fıkra), ĳoęmuş (30. ve 83. fıkralar), ĳoęalamıř (31. fıkra), gögercin (101. fıkra)

k > ğ değişmesi :

ğavğa (26., 52. ve 90. fıkralar) , ğuruş (38. ve 67. fıkralar)

m > n benzeşmesi :

zanpāra (30. fıkra), tenbīh (47. fıkra)

e > i değişmesi:

Bugün yazı dilimizde “e” sesi kullanılarak yazılan bazı kelimelerin eserde “i” sesi ile yazıldığı görölmüştür.

gice (1., 28. ve 90. fıkralar), itmezsiz (10. fıkra), dimiş (11. fıkra), virdiler (33. fıkra), virür (83. fıkra), didikde (95. fıkra), kise (46. fıkra)

Kelime grupları: Cümlelerin yapı ve anlamca kusursuz olması, kelime gruplarının cümlede yerli yerinde kullanılmasına bağlıdır. Bu açıdan metnimizin kuruluşunda yer alan bazı kelime gruplarına örnek vermemiz gerekirse:

Birleřik fiiller: teşekkür itmek (1. fıkra), seyr itmek (2. fıkra), medh itmek (3. fıkra), heves itmek (4. fıkra), ta‘lim itmek (4. fıkra), ‘arz itmiş (4. fıkra), tahsin eylemek (4. fıkra), mużtarib olmak (6. fıkra), tıraş olmak (7. fıkra), ünsiyet itmek (7. fıkra), kavlı itmek (8. fıkra), cem‘ olmak (8.fıkra), ricā itmek (8. fıkra), su‘al itmek (12. fıkra), perhiz eylemek (14. fıkra), vasiyet itmek (22. fıkra), ğavğa itmek (26. fıkra), kavlı eylemek (31. fıkra), tenbih eylemek (33. fıkra), ibrām itmek (40. fıkra), ta‘accüb itmek (42. fıkra), tedārik itmek (44. fıkra), katlı eylemek (44. fıkra), hırsızlık itmek (49. fıkra), niyet itmek (57. fıkra), ta‘lim eylemek (68. fıkra), azad itmek (70. fıkra)

Zıt Anlamlı Kelimeler: günāh-sevāb (25.fıkra), gidüb-gelmek (33. fıkra), aşıağı-yukarı (41. fıkra),büyük-küçük (55.ve 100. fıkralar), inmek-binmek (56. fıkra), seyrek-şık (60. fıkra), iç- dış (76. fıkra)

Eş Anlamlı Kelimeler: yügrük ve çabkın (1. fıkra), şan ve şöhret (9. fıkra), kemāl-i şevkinden ve ‘işret-i keyfinden (21. fıkra), faır u fāk (44. fıkra)

İkilemeler : harıl harıl (13. ve 32. fıkralar), beşik meşik (16. fıkra), aralık aralık (28., 45. ve 67. fıkralar), aman aman (39. fıkra), güzel güzel (54. fıkra), peh peh (94. fıkra)

Deyimler:⁶⁶

cānı şıkılmak: öfkelenmek (1. fıkra)

eceli gelmek: ölmek, sonu gelmek, yok oluş vakti gelmek (5. fıkra)

başı için: değer verilen kişinin hayatı söz konusu edilerek kullanılan ant sözü (6. fıkra)

‘aqlını çelmek: niyetinden, kararından caydırmak (16. fıkra)

cānını dişine alıp çalışmak: büyük sıkıntıları, tehlikeleri göze alarak bir işi başarmaya çalışmak (37. fıkra)

ayağı yerden kesilmek: herhangi bir nedenle ayağı yere değmez duruma gelmek (42. fıkra)

cānı acımak: üzülmek, rahatsız olmak (44. fıkra)

gözü doymamak: elde ettiğiyle yetinmemek (45. fıkra)

ocağına incir ağacı dikmek: birinin evini barkını dağıtmak, düzenini alt üst etmek, yuvasını yıkıp toparlanamaz hāle getirmek (47. fıkra)

cānına yetmek: bezmek, bıkmak, bir zorluğa dayanamayacak duruma gelmek (49. fıkra)

başına çalmak: bir şeyi öfkeyle geri vermek, kafasına vurmak (49. fıkra)

cānı sıkılmak: bir olay nedeniyle keyifsiz olmak (53.fıkra)

‘aqlı başından gitmek: çok korkudan veya çok sevinçten ne yapacağını şaşırarak (67. fıkra)

⁶⁶ Deyimler ve atasözleri için bk. Necmi Akyalçın, *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri* Deyimlerimiz, (Ankara: Ertem Basım, 2012) Ayrıca bk. *TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*.

ümit kesmek: artık ummaz olmak, olacağını beklememek (68.fıkra)

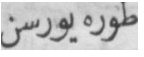
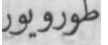
2.4.1.Dürrü'l-Letâif'te Yer Alan Diğer Dil Hususiyetleri

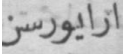
XIX. yüzyıl her alanda olduğu gibi dil ve edebiyatta da değişmelerin olduğu, eski usul ile yeni sözlerin söylenmeye çalışıldığı bir dönemdir. Haliyle bu değişim sürecinde her şeyin bir anda topyekûn olarak değiştiği söylenemez.

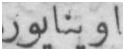
Çalışmış olduğumuz esere bakıldığında dil bilgisi kurallarının yukarıdaki ifadeye uygun düştüğü görülmektedir. Bazı fiilerin çekimlenmesinde çift kullanım, daha doğru bir tabir ile aynı fiilin, aynı çekimle farklı kurallar çerçevesinde yapıldığı fark edilmektedir. Sözelimi bazı kullanımlarda ünlü daralmasına uyulmuşken, diğer bazı kullanımlarda ise bu kural göz ardı edilmiştir.⁶⁷

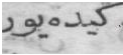
Örnek olarak şu tasarruflar zikredilebilir:

“Tırayorsun” kelimesi (metin çevirimizdeki şekli “duruyorsun”)

42.fıkroda  şeklinde yazılmışken aynı kelimenin yine aynı fıkroda,  “tırayıyor” (metinde “duruyor”) şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Bu şekildeki kullanımlara birkaç örnek daha vermek yerinde olacaktır:

 : arayorsun/arıyorsun (13. fıkra),

 : oynuyor/oynuyor (21. fıkra),

 : gideyor/gidiyor (24. fıkra).

⁶⁷ Dil Bilgisi Kuralları için bk. Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2003). Ayrıca bk. Atilla Özkırmı, *Türk Dili/Dil ve Anlatım*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2001).

3. BÖLÜM

METİN

3.1. Çeviri Metin Kuruluşunda Dikkat Edilen Hususiyetler

1. Metinde bulunan fıkraların her biri “Fıkra” başlığı altında numaralandırılmıştır. Örnek: [1.] (Fıkra), [2.] (Fıkra).
2. Metnin orijinalinde olmamasına rağmen anlamın daha iyi verilmesini sağlamak amacıyla noktalama işaretleri kullanılmıştır.
3. Metinde ünlü daralmasına uğramayan kelimelerin üzerinde (gideyor→gidiyor, ideyorum→idiyorum vs.) düzeltmelere gidilmiştir.
4. Eser basma bir kitap olduğundan varak numaraları şeklinde değil de sayfa numaraları [1], [2], [3]... şeklinde düzenlenmiştir.
5. Eserde yer alan satırlar da numaralandırılmış ve ⁽¹⁾, ⁽²⁾, ⁽³⁾... şeklinde her bir satırın sonunda belirtilmiştir.
6. Metinde geçen Arapça ve Farsça ibareler asıl hâliyle verilmiş, bu ibarelerin anlamları, Ayet-i Kerime ise geçtiği sûre adı ve âyet numarası da dipnotta verilmiştir.
7. Metinde, az da olsa, müstensihthen kaynaklandığı düşünülen, başka bir deyişle metin tamirine ihtiyaç duyulan yerlerde yapılan düzeltmeler [] işareti ile gösterilmiştir.
8. Metin Latin harflerine aktarılırken aşağıda verilen transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.

Transkripsiyon Alfabeti

آ (ā)	a, ā	كس	ş
ا (a)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ţ
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	c
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ķ
ح	ḥ	ك	k, g, n
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, o, ö, u, ū, ü
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	o

3.2. Transkripsiyonlu Metin

DÜRRÜ'L-LEŦĀİF YÜZ FIKRA-I LAŦĪFEYİ HĀVĪDİR

[1.] (Fıkra)

Sultān Senceriñ ʿaşrı şuʿarāsından ve kendi nüdemāsından ⁽¹⁾ meşhūr şāir Enveriye bir at bağışlamış. Enverī dağı atı alıp ⁽²⁾ evine göndermiş. Keyfe-me'ttefak ol gice at ölmüş. İrtesi ⁽³⁾ gün Enverī, Sultān Senceriñ huzurına geldikde at için ⁽⁴⁾ teşekkür itmemiş. Sultān Senceriñ buña cānı şıkılıp “Saña dün ⁽⁵⁾ bağışladığım at pek yigrükdür ve ziyāde çapķındır.” diyü medhe başladıķda ⁽⁶⁾ Enverī dağı “Evet efendim, pek yigrük ve çapķın imiş, hattā bize geldiği ⁽⁷⁾ gice turmadı āhrete ķadar gitdi.” demiş.

[2.] (Fıkra)

Kerīm ⁽⁸⁾ adlı bir pādişāh var imiş. Bir sarāy yapıdır imiş. Bir gün sarāyı gezmeye ⁽⁹⁾ gelmiş ve bir yere oturup ʿameleyi seyr idermiş ve pādişāh geldi diyü ⁽¹⁰⁾ muʿtemedler dağı ʿameleyi ziyāde şıkışdırıp işledirlermiş. Teşādüf ⁽¹¹⁾ Kerīm adlı ırğadıñ biri arķasında taş yüklü olarak pādişāhiñ ⁽¹²⁾ [3] önünden geçerken gülmüş. Pādişāha merāk olup ırğadı çağırıp ⁽¹⁾ “Niye güldün?” diyü şormuş. İrğad da “Haķķıñ ismi Kerīmdir, siziñ ismiñiz ⁽²⁾ Kerīmdir, benim ismim dağı Kerīmdir; lākin Haķķıñ ʿazametine baķ, siziñ ⁽³⁾ salţanatiñiza baķ, benim şu hāl-i felāketime baķ. Aña taʿaccüb idip güldüm.” ⁽⁴⁾ demiş.

[3.] (Fıkra)

Hārünü'r-Reşīd bir gün esīr pazarına varmış. Bir ⁽⁵⁾ esīrcide iki cāriye görmüş. Birini beğenmiş, esīrciden şorduķda ⁽⁶⁾ “O seyyibedir, beriki bākiredir; lākin seyyibeniñ işte hüsnü gāyet güzel ⁽⁷⁾ ve hūlķı da peķ aʿlādır.” diyü medh itdikde Hārünü'r-Reşīd de “İyi ⁽⁸⁾ amā ne fāide seyyibe imiş.” didikde esīrci dağı

“Efendim, kızlık didikleri ⁽⁹⁾ şey Kadir gicesi gibi bir gicelik maddedir.” didikde bākire olan ⁽¹⁰⁾ cāriye bunu işidine cānı şıkılıp ⁶⁸ ، لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ⁽¹¹⁾ dimiş.

[4.] (Fıkra)

Vüzerādan birisi şiire heves idermiş lākin ⁽¹²⁾ bir üstādı olmadığından söylediği eş‘ār pek fenā olmasıyla ⁽¹³⁾ bir maħalde fenn-i şiirde be-gāyet māhir bir şāir haber alıp maħşuş ⁽¹⁴⁾ mektüb ve ħarc-ı rāh gönderip anı yanına celb ve müstaķil oħa ⁽¹⁵⁾ taħşiş iderek uşul-ı şiiri andan ta‘līm idermiş. Vezīr-i mezkūr ⁽¹⁶⁾ bir gün bir ğazel söyleyip üstād-ı merkūma ‘arz itmiş ve ol daħı ⁽¹⁷⁾ müdāhene itmeyerek bu ğazeliñ hiçbir beytinde vezin ve ma‘nā yokdur demesiyle ⁽¹⁸⁾ vezīr-i merkūm hiddete gelip zikrolunan şāiri ħabse göndermiş. ⁽¹⁹⁾ Biraz eyyām-ı mürūrundan soñra tekrar bir ğazel söyleyip zu‘munca taħsīn ⁽²⁰⁾ eylediğinden bakalım bu ğazele daħı bir bahāne bulur mu diyü üstād-ı ⁽²¹⁾ merkūmı ħapisden ħuzūruna getirip ğazel-i mezkūrı irā‘e eyledikde ⁽²²⁾ şāir bakınır bir kerre okudukdan soñra kağıdı veziriñ yanına ⁽²³⁾ [4] bırağıp hiçbir şey dimeksizin geri kapıdan taşra çıkmış. ⁽¹⁾ Vezīr bunu görünce “Gelsene nereye gidiyorsun?” didikde şāir-i mezkūr ⁽²⁾ “Ma‘lūm ya ħapis-ħāneye gidiyorum.” dimiş.

[5.] (Fıkra)

Naşreddīn Ħoca ⁽³⁾ bir gün bir maħalden geçer iken birtakım ħalk bir ağacın dibine ⁽⁴⁾ yığılmış görmüş olmasıyla “Bu cem‘iyetiñ sebebi nedir?” diyü su‘āl ⁽⁵⁾ eyledikde “Şu büyük ağaca nasıl itmiş ise itmiş bir adam çıkmış ⁽⁶⁾ lākin şimdi aşāğıya inemediğinden aña bir tedbīr mü‘tāla‘asıyçün ⁽⁷⁾ bu maħalle cem‘ olduk.” didiklerinde Ħoca kaħkaħa ile gülüp “Be ne ⁽⁸⁾ şaşkın adamlarsınız, bu bir güç şey midir varın şundan bir ip ve bir ⁽⁹⁾ çengāl getirin.” dimiş. Anlar daħı bakalım ne ma‘rifet gösterecek diyü ⁽¹⁰⁾ derħāl getirip Ħocaya virdiklerinde Ħoca derħāl çengāli ⁽¹¹⁾ ipe bağlayıp ağaca atmış ve ol ağacda olan adama “Şu çengāli ⁽¹²⁾ kuşāğıña ilişdir.” dimiş. Ol bī-çāre daħı işiñ nere varacağını ⁽¹³⁾ bilmeyerek

⁶⁸ Kadr, 97/2: “Kadir gicesi bin aydan daha hayırlıdır.”

çengali ilişirdiği anda Hoca ipi çekip ⁽¹⁴⁾ bî-çāre herîf ol hız ile yere düşdüğü anda biñ pāre olmuş. ⁽¹⁵⁾ Hāzır bulunan kimseler “Behey hoca bu nasıl şeydir?” didiklerinde ⁽¹⁶⁾ Hoca cevābında “Ecele çāre nedir? Ben şimdiye kadar kaç adamı ⁽¹⁷⁾ kuyudan bu çengāller ile kurtardım hiç birisi böyle ölmedi lākin ⁽¹⁸⁾ bu bî-çārenin eceli gelmiş artık benim elimden ne gelir? Ben bunu faḫaṭ ⁽¹⁹⁾ aṣağıya indirmeye ta‘ahhüd eyledim.” demiş.

[6.] (Fıkra)

Tiryākiniñ birisi ⁽²⁰⁾ zoḫaḫda gideriken şancı yakalayıp derḫal ḫaniñ birisinde ⁽²¹⁾ bir ḫelā bulup oraya girmiş. Afyonuñ ḫāli dā‘imā tiryākide inḫıbbāz ⁽²²⁾ virmesiyle bî-çāre tiryāki bunca çabalayıp bir dürlü def’-i sıḫlet ⁽²³⁾ [5] idemez imiş. Artık derecesiz muḫtarib olduğundan “A cıfit ⁽¹⁾ niçün çıkmazsın taḫammül ḫalmadı, amān cıfit çık!” diyü ⁽²⁾ bağırir imiş. Meger ittişālinde olan memşāya daḫı bir Yahūdī girmiş ⁽³⁾ olmasıyla tiryākiniñ bu vechile cıfit diyü feryādını işitdikçe ⁽⁴⁾ bu ḫitābı kendisine ḫıyās idip “Amān Müslümān ṭoḫunma baña ⁽⁵⁾ başıñ için ben daha şimdi girdim.” demiş.

[7.] (Fıkra)

Naşreddīn ⁽⁶⁾ Hoca her hafta bir berber dükkānına varıp anda tırāş olurmuş. ⁽⁷⁾ Bir gün yine ol vechile tırāş olup āyineye baḫar iken kendi ⁽⁸⁾ ‘aksin gördükde berbere “Cānım birāder, bu adamı her hafta ben dükkānda ⁽⁹⁾ görürüm hālā bir ünsiyet idemedik. Bu adam kimdir?” demiş.

[8.] (Fıkra)

⁽¹⁰⁾ Hārünü’r-Reşīd ehli Seyīde Zübeyde ile bir gün şaṭranç oynamış ⁽¹¹⁾ ve kim kimi yeñer ise göñlünde olan merāmını icrā itsün ⁽¹²⁾ diyü ḫavl itmiş. Vaḫtā ki Hārünü’r-Reşīd Seyīde Zübeydeyi yenmiş. ⁽¹³⁾ Çırçıplaḫ olduğu hālde kendü ile cem’ olmak merāmı olduğunu ⁽¹⁴⁾ teklīf itdikde Seyīde Zübeyde her ne ḫadar imtinā‘ ve ricā itdiyse de ⁽¹⁵⁾ dinlememiş. Seyīde Zübeyde daḫı zārūri Hārünü’r-Reşīdiñ merāmını ⁽¹⁶⁾ icrā itmiş ise de gücüne gelmiş. Onuñ üstüne tekrār şaṭranç ⁽¹⁷⁾ oynadıklarında teṣādūf Seyīde Zübeyde Hārünü’r-Reşīdi yeñmiş ⁽¹⁸⁾ ve evvelki

defada olan intikāmını almak için Hārūnū'r-Reşīde ⁽¹⁹⁾ zenci cariyeleriñ biriyle cem' olmasını teklif itmiş. Hārūnū'r-Reşīd ⁽²⁰⁾ her ne' kadar istinkāf eylemiş ise de Seyīde Zübeydeniñ ibrāmına mebnī ⁽²¹⁾ çāresiz icrā itdikde hikmet-i Hūdā cariyeye hamile kalıp ⁽²²⁾ Me'mūn halīfe andan vucūda gelmiş. Seyīde Zübeydenin oğlu ve Hārūnū'r ⁽²³⁾ [6] Reşīdiñ velī'ahdı olan Muhammed Emīn hevasına uyup hükümetde ⁽¹⁾ tesebbübüne mebnī Me'mūn 'idām idip yerine halīfe oldığını Seyīde ⁽²⁾ Zübeydeye haber virdiklerinde Seyīde Zübeyde “Benim oğlum Muhammed Emīni katl iden ⁽³⁾ Me'mūn değildir belki Me'mūnuñ vucūdına sebep olan benim ⁽⁴⁾ Hārūnū'r-Reşīd ile oynadığım satrançdır.” demiş.

[9.] (Fıkra)

⁽⁵⁾ Tīmūrun bir gözi kör ve bir omuzu kanbūr ve bir kolu çolağ ve bir ayağı ⁽⁶⁾ topal imiş. Bir gün bir üstād-ı muşavvir çağırıp kendinīñ ⁽⁷⁾ sūretini yapmasını emretmiş. Muşavvir düşünmüş ki eger olduğu gibi ⁽⁸⁾ resm ider isem elbetde Tīmūr tarılır. Buña bir zerafet lāzımdır diyip ⁽⁹⁾ Tīmūrı avda tüfenk atar şekilde bir gözü kapalı ve bir omzu ⁽¹⁰⁾ kanburlanmış ve kolunuñ biri geri ve ayağınıñ biri bükülmüş olmak üzere ⁽¹¹⁾ cümle 'aybını örterek resmini yapıp taqdīm itdikde Tīmūr “Benim ⁽¹²⁾ resmimi niçün böyle avda tüfenk atar gibi yaptın?” didikde muşavvir ⁽¹³⁾ dağı “Efendim, herkesiñ resmi kendi şān ve şöhretine yakışacak ⁽¹⁴⁾ gibi yapılmak lāzımdır. Efendim cihāngir olup dünyanıñ serkeşlerini ⁽¹⁵⁾ avladığımızı işāret olsun ve ol bābda olan şān ve şöhretiñize ⁽¹⁶⁾ delālet itsin için bu resmi yaptım.” diyü Tīmūruñ elinden kurtulmuş. ⁽¹⁷⁾

[10.] (Fıkra)

Tīmūr bir gün hamama girmiş. Yanında bulunanlardan birine ⁽¹⁸⁾ “Ben ne değerim bir bahā biç bakalım.” didikde herif de “Biñ altun.” demiş. ⁽¹⁹⁾ Tīmūr da “Kuşandığım peştemāl biñ altun ider ya ben bir şey değmez miyim?” ⁽²⁰⁾ demiş. Herif dağı “Bendeniz de peştemāle biñ altun bahā biçdim ⁽²¹⁾ yoğsa siz bir şey itmezsiniz.” demiş.

[11.] (Fıkra)

Tīmūr Akşehre vardıkda ⁽²²⁾ Naşreddīn Hoca bir çadırda oturur imiş. Tīmūr yanına varıp ⁽²³⁾ [7] “Sen kimsin?” demiş Hoca da “Ben yer tanrısıyım.” demiş. Tīmūr da ⁽¹⁾ bir sevgili kölesi varmış bir gözü azıcık küçük imiş. ⁽²⁾ Hocaya “Çünkü sen yer tañrısı imişsin şu köleniñ ⁽³⁾ bir gözünü azıcık büyült.” didikde Hoca da “Ben yer tañrısıyım ⁽⁴⁾ belinden aşağısına karışırım eğer belinden aşağı bir istediğim ⁽⁵⁾ yer var ise büyülteyim.” demiş.

[12.] (Fıkra)

Bir vaqtde Hayātī ve Memātī ⁽⁶⁾ ve Pūsetī nām üç şair varmış. Lākin Pūsetīnin gözleri ⁽⁷⁾ a^cmā imiş. Bir gün Hayātī ve Memātī hamāma gitmişler. Pūsetīyi ⁽⁸⁾ göbek taşında oturur görmüşler. Kendilerini bildirmeyerek ⁽⁹⁾ zevklenme murādıyla yanına varıp Pūsetīye “Sizden bir şey^o su^{al} ⁽¹⁰⁾ ideceğiz.” demişler. Pūsetī de “Buyruñ.” didikde “Hınzīr Pūsetī dibāgat ⁽¹¹⁾ kabül ider mi?” diyü şorduklarında Pūsetī murādlarını añlayıp ⁽¹²⁾ “Dibāgat kabül itmez Hayātī de mundardır, Memātī de mundardır!” demiş. ⁽¹³⁾

[13.] (Fıkra)

Bir adam şiir söylemeye yeltenip söylediği hezeyānı ⁽¹⁴⁾ getirip dā'im bir üstāda gösterirmiş. Bir gün bir beyt söyleyip ⁽¹⁵⁾ yine getirip göstermiş. O zāt bakmış ki beytiñ mışra^c-ı şānīsinde ⁽¹⁶⁾ kâfiye olan kelimeniñ birkaç harfi noqşāndır diyü beyti şordukda ⁽¹⁷⁾ “Vezne şıgmadığı çün hafz itdim.” demiş. “Güzel ammā beytiñ ⁽¹⁸⁾ mışra^c olunañ kâfiyesi dāl iken mışra^c-ı şānīsiniñ rā oluyor ⁽¹⁹⁾ bu nasıl olur?” didikde Çelebiniñ cānı şıkılıp “Ben vezn için ⁽²⁰⁾ bir iki harf hafz itdüm, sen harıl harıl bir noqşayı ⁽²¹⁾ arıyorsun. Be ne ahmaq adamsın!” demiş.

[14.] (Fıkra)

Bir adam gazel ⁽²²⁾ söyleyip bir şaire gösterir imiş. Şair de aña perhīz eyle der imiş. ⁽²³⁾ [8] Herīf gerçek şanıp bir şey^o yemez imiş bir gün yine gazel getirip ⁽¹⁾ gösterdikde “Perhīz eyle.” demiş. “Cānım efendim bendeñiz bir şey ⁽²⁾ yediğim

yoğdur.” didikde řāir de “Çünkü sen bir şey yemiyorsun ya bu ⁽³⁾ herzeleri kim yiyor?” dimiş.

[15.] (Fıkra)

Hārūnū’r-Reřīdiñ ‘ammīsi ⁽⁴⁾ kerīmesi müteveffiye olmuř. Hārūnū’r-Reřīd kemāl-i hüznile mezārīñ ⁽⁵⁾ bařında oturup cenāzeniñ gelmesini bekler iken zamāni řuarāsından ⁽⁶⁾ Ferezdağ gelmiř. Hārūnū’r-Reřīd “Buraya ne hazır itdiñ?” diyü mezārı ⁽⁷⁾ gösterip Ferezdağdan řorduğda bi’l-bedāhe “Ĥalifenīñ ‘ammīsi ⁽⁸⁾ kerīmesini hazırıladı.” dimiř.

[16.] (Fıkra)

Kibārīñ biri evlenmez imiř. ⁽⁹⁾ Pederinden şalma ittibā’sınıñ biri söyleye söyleye ‘aqlını çelip ⁽¹⁰⁾ evlendirmiş. Vaqtā ki bir çocuğı olmuş. “Beřik meşik taķımını ⁽¹¹⁾ nerde şatarlar?” diyü o ittiba’sından şormuş. O da “Uzunçārřūda ⁽¹²⁾ şatarlar.” didikde “Ey hayde beraber gidelim de alalım.” diyip atına binip ⁽¹³⁾ Uzunçārřūya varıp beşik meşik almış. “Tecemmülātınıñ cümlesini ⁽¹⁴⁾ beřiğīñ içine koy da baña vir, omuzumda götüreceğim” ⁽¹⁵⁾ dimiş. İttibā’sı her ne kadar olmaz dimiş ise de söz dinlememiş. O zāt ⁽¹⁶⁾ beşiği omuzına alıp debdebesiyle gider iken ittiba’sı “Efendim ⁽¹⁷⁾ bārī řarīķ-i ‘āmdan gitmeyelim ‘ayıbdır řarīķ-i ĥāřdan gidelim ⁽¹⁸⁾ yine kimse görmez.” didikde o zāt da “Behey aĥmak çünkim řarīķ-i ‘āmıñ ⁽¹⁹⁾ fenā oldığımı biliyorsun baña řarīķ-i ĥāřa gidiñ dirsın, ben ol ⁽²⁰⁾ řarīķ-i ĥāřda geziyor idim beni niçün řarīķ-i ‘āma çıķardıñ?” ⁽²¹⁾ dimiş.

[17.] (Fıkra)

Ĥerīfin biri evlenmiş lakin bir müddet mücāma’ata ⁽²²⁾ muķtedir olamamış. Bir gün kendisine ķudret gelip teşebbüs itdikde ⁽²³⁾ [9] řarīķ-i ĥāřa toğru gitmiş. Ķarı “Aşağı gitdi.” didikde ĥerīf de ⁽¹⁾ “‘Arabīde ķā’idedir ki bir sākin şey harekelendiği vaķt kesre ile ⁽²⁾ ya’ni aşağıdan harekelenir.” dimiş.

[18.] (Fıkra)

Bir adam cārīyesiyle ⁽³⁾ cimā'da tarīk-i ʿāmı bırakıp tarīk-i hāşa togru yürüdükde ⁽⁴⁾ cārīye “Niçün idiyorsunuz günāhdır?” demiş. Herif de “Mālik misin ⁽⁵⁾ mālikiñ kavlini bilmiyor musun?” didikde cārīye dağı “Hađ seni mālikiñ ⁽⁶⁾ elinden kırtarsın.” demiş.

[19.] (Fıkra)

Herifiñ biri “Kağı velidür ⁽⁷⁾ o ki kızını Yemen çöllerinde kaplanlar pārelemişidi?” diyü bir adamdan ⁽⁸⁾ şorduğda o adam da “Ābrādur, o zāt velī degil nebī idi ve kıızı degil ⁽⁹⁾ oğlu idi ve Yemen çöllerinde degil Kenʿān illerinde idi ve kaplan ⁽¹⁰⁾ degil kurd idi bu söylediđiñ şey başdan başa yañlıştır bunuñ ⁽¹¹⁾ kağısını toğruldayım?” demiş.

[20.] (Fıkra)

Bir adamıñ güzel yazısı ⁽¹²⁾ var imiş, lākin her ne yazar ise ʿaqlıyla ğalaatını taşhīhe kalkarmış. ⁽¹³⁾ Bir zāt bunu çağırıp “Baña bir muşhaf yaz lakin Allāhı sever isen ⁽¹⁴⁾ ğalaat taşhīh ideyim dime bulduđuñ gibi yaz.” demiş. Herif ⁽¹⁵⁾ “Pek eyü” diyip muşhafı yazıp götürdükde “İnşāallāh bir ğalaat taşhīh ⁽¹⁶⁾ itmediniz.” diyü şormuş. Herif de “Hayır tenbihiñiz üzre çok da ⁽¹⁷⁾ ilişmedim fağat iki yerine tayanamadım, taşhīh itdim.” demiş. “Onlar nedir?” ⁽¹⁸⁾ didikde “Bir yerde ʿašā-yı Ādeme rabbehū var idi hālbūki ʿasā Ādemiñ ⁽¹⁹⁾ degildir Mūsānındır, anı ʿašā-yı Mūsā rabbehū yazdım ve bir yerde dağı ⁽²⁰⁾ ʿve harra Mūsā şaʿiķan’ geldi harra dağı İsanındır orasını da ʿve harra ⁽²¹⁾ Īsā şaʿiķan’ yaptım”. Yazdıran zāt “Peh bārekallāh şu dikkatiñize diyecek ⁽²²⁾ yok! Behey birāder ʿĪsā sīn ile harf-i cerdir ʿašā şād ile değnek ⁽²³⁾ [10] maʿnāsına ve Fārisīde har eşek maʿnāsına ise ʿArabīde o maʿnā değildir, ⁽¹⁾ hālbūki Kurʿān-ı Kerīm ʿArabīdir siziñ evvelā sīn ile sād’ı bilmeñiz ⁽²⁾ şoñra ʿArabī lafzıyla Fārisī lafzı farđ idememeñiz meydānda iken ⁽³⁾ bunuñ üstüne ʿaqlıñızca ğalaat taşhīhine kalkmañıza ne diyeyim.” didikde ⁽⁴⁾ herif “Siz bilmiyorsunuz, ʿArabī başka Fārisī başka degildir ikisi ⁽⁵⁾ bir lafzdır fağat bir kelimeyi tekellüm ider iken ađzıñı eğerek söyler isek ⁽⁶⁾ ʿArabī olur yok hızlı ve

imāleli tekellüm ider isek Fārisī olur ⁽⁷⁾ işte zāt-ı kelime birdür faqat tekellümünde fark bulunur. Şimdi siziñ başınıza ⁽⁸⁾ kavuq giydirseler Müselmān dirler, qalpaq giydirseler gavur dirler. Maḥāzā siz ⁽⁹⁾ yine adamsız ancak görinişinize iṭibār iderler.” didikde o zāt da “Aferīn ⁽¹⁰⁾ yādigār! Biz sana ʿilm taʿlīm idiyoruz sen ise bizi gāh gāvur gāh Müselmān ⁽¹¹⁾ idiyorsun, gayrı maʿlūmātūñ teşbīhātūñdan fenādır bu bābda ⁽¹²⁾ saña şeddelice eşşek oğlu eşşek dimek sezadır!” demiş.

[21.] (Fıkra) ⁽¹³⁾

Tīmūr oğlunu evlendirdiğinde kemāl-i şevkınden ve ʿişret-i keyfinden meclisde ⁽¹⁴⁾ qalkıp oynamış ve meclisde bulunanlara demiş ki “Sizler şimdi benim ⁽¹⁵⁾ oynadıgıma taʿaccüb idersiz ve bir pādişāhdır uñanmadan bu kadar halk ⁽¹⁶⁾ yanında qalkıp oynuyor dersiz; lakin ben bir pādişāhım ki benden büyük ⁽¹⁷⁾ bir pādişāh yoqdur. Uñanmaq didikleri şey aqrān arasında olur ⁽¹⁸⁾ benim aqrānım yoq ki ondan uñanayım.” demiş.

[22.] (Fıkra)

Hākimiñ biri ⁽¹⁹⁾ bir memlekete gitmiş. Ol ay maşrafı çıkmamış. Bu naşıl olacak diyü ⁽²⁰⁾ maḥzarbaşından şorduqda “Şurada bir kürd begi vardır. Çomar derler ⁽²¹⁾ bir köpeği var idi geçende ölmüş kefenleyip gömmüş. Anı varıp ⁽²²⁾ çağırayım, siz biraz tekdīr idiñ andan biraz şey uyar.” demiş. Hākim de ⁽²³⁾ [11] “Göreym seni.” didikde maḥzar varıp kürd begini çağırmış. Gelince ⁽¹⁾ hākim bunu tekdīre qalkmış. Kürd begi de “Efendim size bir vaqt bulup ⁽²⁾ geledim yoqsa ölen çomar bendeñiziñ üç bin koyunu vardır ⁽³⁾ ve sülüş mālını size vaşiyet itmişdir.” didikde ol sāʿat hākim ⁽⁴⁾ yumuşayıp “Estagfurullāh, merḥūm qarındaşımızdır.” demiş. ⁽⁵⁾

[23.] (Fıkra)

Birkaç herif bir herife hayde seyre gidelim diyü ⁽⁶⁾ götürmüşler ve gitdikleri yerde yiyip içmişler. Vaqtā ki ʿ avdet ⁽⁷⁾ vaqti gelmiş. Meger seyirleri ʿār-ʿāneyle imiş. Ne maşārifımız gitdi ⁽⁸⁾ ve adam başına ne düşdi diyü hesāba qalkıp adam başına yigirmi beşer ⁽⁹⁾ paradan hesāb itmişler maşārifları çıkmamış.

Otuzar paradan ⁽¹⁰⁾ hesāb idelim der iken ʿarīfāne olduğunu bilmeyerek giden adam ⁽¹¹⁾ elini cebine şokmuş bakmış ki beş para vardır çāresiz “Be cānım bir de ⁽¹²⁾ beşerden hesāb idiñ belki maşārif çıkar.” demiş.

[24.] (Fıkra) ⁽¹³⁾

Ser-hoşuñ biri gider iken bir mezāra rāst gelip bu babamñ ⁽¹⁴⁾ mezārıdır şuña bir Yāsīn okutdırayım diyü kırmuş. O aralık ⁽¹⁵⁾ bir suhte geçer imiş “Gel hāce” diyü çağırmuş. Suhte zāhir ⁽¹⁶⁾ babasının cānıçin para virecekdir diyü gelmiş. Ser-hoşuñ “Şu babama ⁽¹⁷⁾ Allāh için bir Yāsīn oku.” didikde suhte maddeyi añlayıp ⁽¹⁸⁾ ser-hoşuñ elinden kırtulmak için “Tur, abdest alayım.” diyü almış ⁽¹⁹⁾ yürüyevarmış. Ser-hoş bakmış ki hāce gidiyor “Nereye gel oku- ⁽²⁰⁾ saña!” didikde hāce “Ben okumak bilmem.” demiş ser-hoş “Ya başıña ⁽²¹⁾ kavuğ giyiyorsun?” didikde “Kavugı ben giyerim ama okumağı kıarındaşım ⁽²²⁾ okur.” demiş.

[25.] (Fıkra)

Herifin biri bir vāʿizden şormuş ki ⁽²³⁾ [12] “Bir günāh ve beş şevāb işliyorum olmaz mı?” didikde vāʿiz de ⁽¹⁾ “İşlediğün günāh nedir ve sevāb nedir söyle bakalım?” didikde herif de ⁽²⁾ “Bir öküz çalarım işte o bir günāhdır lākin dört ayağıyla başını fuķarāya ⁽³⁾ viririm bu da beş şevābdır.” demiş. Vāʿiz de “Bir dağı ne o bir günāhı ⁽⁴⁾ işle ve ne dağı o beş şevābı kıazan lāzım değıldir.” demiş.

[26.] (Fıkra) ⁽⁵⁾

Herifin biri Rūz-ı Hızırda bir maħkemenin önünden geçer iken kıuzu ⁽⁶⁾ getirmedin diyü ğavġa idip bir kıarınıñ kıocasından boşandığını ⁽⁷⁾ görmüş. Aħşam evine varıp “Çokdan berü işidir idim amma ⁽⁸⁾ görmemişdim bugün gözümlle gördüm.” maddeyi kıarisına naql idince ⁽⁹⁾ kıarı da “Eğer böyle giderise o ğavġa yakında bizim evde dağı ⁽¹⁰⁾ olacağıdır.” demiş.

[27.] (Fıkra)

Tiryākiniñ biri evlenmiş bir balcı ⁽¹¹⁾ kıızı almış. Her aħşam eve geldikde afyonu yutar uyuklamaġa başlar ⁽¹²⁾ aralıkda uyandıķça “Hanım sen kimiñ kıızısın?” diyü şormuş. ⁽¹³⁾ O da “Balcı kıızıyım.” didikde “Daha tatlıya hele tur

şu keyfimi ⁽¹⁴⁾ yetiştireyim de nestenin bir rābıtasını virelim.” dermiş. Tamam bir sene böyle ⁽¹⁵⁾ gitmiş. Kızıñ cānı şıkılıp bir gün bir komşu deliķanlısıyla ⁽¹⁶⁾ nestenin rābıtasını virmiş. Aħşam tiryāki gelip yine evvelki gibi ⁽¹⁷⁾ söyledikde kız da “Komşunuñ oğlıyla bugün nestenin rābıtasını ⁽¹⁸⁾ virdik” diyince tiryākiniñ zevķine gidip “Ya, o zahmetden de mi ⁽¹⁹⁾ kurtulduk?” demiş.

[28.] (Fıkra)

Yaz gicesi tiryākiniñ biri ⁽²⁰⁾ eğlenmeden gelir iken maħalle bekçisini kaldırım üstünde yatmış ⁽²¹⁾ harekete gelmiş görmüş. Tiryākiniñ öyle şey başına ⁽²²⁾ gelmediğinden zevķine gitmiş ve bir hayli turup seyr itmiş ⁽²³⁾ [13] ve gülerек evine gelip oturmuş. Ehli kähve pişirirken aralık ⁽¹⁾ aralık yine güler imiş. Karısına merāk olup şormuş ve bi'l ibrām ⁽²⁾ keyfiyeti söylemiş. Karı maşlahatı tıyınca irtesi gün bekçi ile ⁽³⁾ bāzārlığı uydurmuş ve bekçiyi içeri alıp yüke şaklamış. Tiryāki ⁽⁴⁾ gelip yatıncaya kādar bekçi uyuyakālmış, rū'yāsında yangın olduğını ⁽⁵⁾ görmüş. Hemān ‘ādeti üzre şopayı kapıp maħalleye yangın çağırmağa ⁽⁶⁾ çıkmış. Tiryāki şeker [leme] yapar iken bekçi de yükün içinden sesi ⁽⁷⁾ çıkdığı kadar “Yangın var!” diyü bağırdığı gibi tiryāki bekleyip ⁽⁸⁾ “Bre bu nedir?” diyinceye kadar bekçi yine “Yangın var!” diyü bağırdıkda tiryāki ⁽⁹⁾ kalkıp yükü açıp bakmış ki bekçi içeride uyuyor ve harıl harıl ⁽¹⁰⁾ yangın var diyü bağırıyor bunu böyle gördükde “Hay Allāh belā ⁽¹¹⁾ virmesin! Bu yangının kundağını evvelki gice ben bıraktıydım işte ⁽¹²⁾ bu gice ateş almış.” demiş.

[29.] (Fıkra)

Tüccāriniñ biri bir memlekete varıp ⁽¹³⁾ bir karı ile görüşmüş ve aña mā'il olup cümle malını yedirmiş. Nihāyet ⁽¹⁴⁾ bir pārası kalmadıkdā “Memleketime gideyim orada olan emvālimi şatayım ⁽¹⁵⁾ dönüp geleyim seninle olunca burada zevķ ideyim.” diyü izin istedikde ⁽¹⁶⁾ karı “Ben seniñ ħasretiñe tayanamam ve sensiz eğlenemem bāri bir bergüzār ⁽¹⁷⁾ viresiz gelince anıñla eğleneyim.” didikde tüccār bir dişini çekip çıkarmış ⁽¹⁸⁾ ve karıya bergüzār virip gitmiş ve iki seneden şoñra dönüp ⁽¹⁹⁾ geldikde maħbūbesi tarafından hiç iltifāt görmemekle kalkıp ⁽²⁰⁾ evine varmış ve sitem itdikde karı “Siziñ geldiđiniñizi işitmişdik ⁽²¹⁾ ve vāk'a su'āl-i

hātıra adam yollamağı dağı kurmuşidim lākin eskiden ⁽²²⁾ ülfetimiz olmadığına mebnī cesāret idemedik.” didikde tüccār dağı iki ⁽²³⁾ [14] sene mağdem olan ülfetlerini yād idip ve “Hatta berāy-ı yādigār size ⁽¹⁾ bir dişimi dağı çıkarıp virmiş idim.” didikde qarı cebinden bir avıç ⁽²⁾ diş çıkarıp “Bağı bunlarıñ içinde siziñ dişiñiz kağısı ise ⁽³⁾ ayırın.” demiş. Tüccār da “Bu bir avıç dişiñ içinden ben kendü dişimi ⁽⁴⁾ naşıl ayırayım.” demiş. Ol vağıt qarı da “İş bu gösterdiğim dişler kağıdar bende ⁽⁵⁾ dost var iken anlarıñ içinde seni naşıl bileyim?” demiş.

[30.] (Fıkra) ⁽⁶⁾

Herifiñ biri bir mağallede zanpāralığa gidermiş ve dā'imā kendiniñ yiğitliğini ⁽⁷⁾ medğ idermiş. Qarı uşanmış ve bir başka zanpāra alıp yüke şaklamış. ⁽⁸⁾ Herifiñ hālini söylemiş vağıtā ki beriki herif gelip yine ögünmeye ⁽⁹⁾ başladığı gibi yükdeki herif çıkıp bunu eyü döğüp ve taşra ⁽¹⁰⁾ koğmuş. Birkaç günden sonra herif yine gelmiş. Qarı “Sen kendiñi ⁽¹¹⁾ medğ iderdiñ. Niçün geçen gün ol herife karşı koyamadıñ döğüldün?” ⁽¹²⁾ didikde herif de “O herif gavğaniñ usulını bilmiyor. Zirā gavğaniñ ⁽¹³⁾ usūli bir urup bir de tūrmalıdır o herif hemān uruyor hiç ⁽¹⁴⁾ tūrmuyor ki bir de ben aña urayım.” demiş.

[31.] (Fıkra)

Qarınıñ biri içeri ⁽¹⁵⁾ bir adam almış. Kocası ser-ğuş gelir şizar imiş. Ol vağıt sen gel ⁽¹⁶⁾ yatağa gir diyü kavlı eylemiş. Vakı'a kocası gelip yatmış şızmış. ⁽¹⁷⁾ Zanpāra da gelmiş zevk ider iken kocası uyanıp maşlahatı tıymış ⁽¹⁸⁾ ve şaldırdığı gibi maddeyi tıtmış ise de yaş olduğundan elinden ⁽¹⁹⁾ kaymış. Zanpāra da bırakıp kaçmış. Herif koğalamış ise de ⁽²⁰⁾ tutamayıp geldikde qarısı uyurluğa urmuş. Kocası ⁽²¹⁾ uyandırınca “Rū'yā görüyor idim.” demiş. “Ne gördün?” didikde “Seniñle ⁽²²⁾ bir kāyıkda imişiz, kāyık batdı ben çabalıyor idim sen uyandırdın.” demiş. ⁽²³⁾ [15] Herif de “O aralık da benim elime de bir kalğan balığı girdiydi amma yaş ⁽¹⁾ olduğundan kaydı ve kaçdı.” demiş.

[32.] (Fıkra)

İki arkadaş ⁽²⁾ ayı yavrularının evine gidecek olmuşlar. Birisi ayının inine ⁽³⁾ girmek ve birisi taşrada beklemek üzere kavlı eylemişler. Vaqtā ki ⁽⁴⁾ ayının inine varmışlar. İçeri girecek olan ine girmiş ve beriki ⁽⁵⁾ arkadaşı iniñ ağzında beklemiş. O aralık ayı gelmiş ve ine girmiş. ⁽⁶⁾ Taşrada bekleyen arkadaş kuyruğundan şarılmış. Ayı kuyruğunu ⁽⁷⁾ kırtarmağičin çabaladıkça içeriye toz girmiş ve aydınlık kesilmiş ⁽⁸⁾ olduğundan hārıl hārıl içeride olan arkadaş “Ne yapıyorsun? ⁽⁹⁾ Ortalık karanlık oldu, ben işimi göremiyorum.” demiş. Taşrada ⁽¹⁰⁾ olan arkadaş da “Eğer elimdeki kuyruk kıparise sen işi ⁽¹¹⁾ ol vaqt görürsün.” demiş.

[33.] (Fıkra)

Tüccārın biri müflise ⁽¹²⁾ çıkıp bir kiliseye gidip gelmeye başlamış ve kiliseyi açıp ⁽¹³⁾ kapayan adamla dost olmuş. Bir gün “Yalnız kendi kendime Hāzret-i ⁽¹⁴⁾ Īsāya ve Meryem Anaya yalvaracağım.” diyü kiliseniñ anahtarını alıp açmış ⁽¹⁵⁾ ve Hāzret-i Īsā ile Meryem Ananın üzerinde olan eşyāyı şoymuş. ⁽¹⁶⁾ Madde memleketiñ zābiğine haber virildikde tüccārı çağırıp şormuş. ⁽¹⁷⁾ Tüccār da “Yalnız olarak Hāzret-i Īsāya ve Meryem Anaya hālimi ⁽¹⁸⁾ söyledim. Hāzret-i Īsā Meryem Anaya ‘Vālide bize her vaqt şey getirirler. ⁽¹⁹⁾ Gel şu üzerimizde olan eşyāyı bu adama virelim, varsın işini ⁽²⁰⁾ görsün.’ didi. Hāzret-i Īsā Meryem Ananın üzerinden ve Meryem Ana ⁽²¹⁾ dağı Hāzret-i Īsānıñ üzerinden kendi elleriyle mücevherātı ⁽²²⁾ çıkardılar, baña virdiler aldım. İşte Hāzret-i Īsā da ve Meryem Ana da ⁽²³⁾ [16] kilisede тұruyor. İnanmaz iseñiz variñ anlara soruñ.” ⁽¹⁾ didikde “Anlar lakırdı söyleyemez demek elvermeyeceğinden güzel; çünkü anlar ⁽²⁾ virmiş. Var o eşyā seniñ olsun lākin bundan soñra bir kimse ⁽³⁾ yalnız varıp Hāzret-i Īsā ve Meryem Anadan bir şey istemesin. Eğer ⁽⁴⁾ isteyecek olur ise yanında kiliseden bir adam bulunsun.” diyü tenbīh ⁽⁵⁾ eylemiş.

[34.] (Fıkra)

Bir arı bir değirmene gütmek için biraz ⁽⁶⁾ buğday götürmüş. Değirmenci de “Senden evvel buğday getirmişler ⁽⁷⁾ vardır, burada nevbetle ğündür. Azcık şabr eyle t ki nevbet gelsin, ⁽⁸⁾ unuı ğüdürem.” demiş. arı da beklemiş. Değirmenci aralık aralık ⁽⁹⁾ “Hey neler olacak, neler olacak” dirmiş. arıya merk olup “Cnım ⁽¹⁰⁾ değirmenci ne olacak?” diyü şordukda değirmenci de “Şimdi ben seni ⁽¹¹⁾ al aşığı ideceğim. Sen de bağırıp çağıracaksın. Zbit tıyacak, ⁽¹²⁾ gelip ikimizi de tutacaktır.” didikde arı “Ya ben bağırıp ⁽¹³⁾ çağırmaz isem naşıl olur?” didikde değirmenci de “Ol vaqt hiç ⁽¹⁴⁾ bir şey olmaz seni hemn ın gibi unuı ğüdürem, alır gidersin.” demiş. ⁽¹⁵⁾

[35.] (Fıkra)

Bir ztn biri bir maalle gider iken bir ağaqlık arasından ⁽¹⁶⁾ geçer imiş. Bağmış ki bir ağacn dalı tırmayıp şallanıyor. ⁽¹⁷⁾ Uşklarnı gönderip bağdırmış. Meğer bir adam maşlahatnn başına ⁽¹⁸⁾ bir ip tağmış bir ucunu bir dala bağlamış ol hareket itdikçe ⁽¹⁹⁾ dal da annçn şallanır imiş. Gelip haber virmişler. Herfi ⁽²⁰⁾ çağırıp keyfiyeti şordukda “Efendim, birine ‘alkam var idi. Hezr ⁽²¹⁾ zahtmet çekerek ve ağçe dökerek celb itdim. Bu kfir başını aşığı ⁽²²⁾ dikdi. Olmadı. O kadar emek heb oldu gitdi. Annçn ⁽²³⁾ [17] boğazndan aşdım.” didikde o zt da dşnp “Doğrusu hağn ⁽¹⁾ var, yle bir boğazndan aşılacak kfir de bizde var.” demiş.

[36.] (Fıkra) ⁽²⁾

Erenlern biri bir delianlıyla bir gice bir maalde bulunmuş. Herkes yatıp ⁽³⁾ ‘lem-i ağyrdan hli olduğdan şonra erenler delianlıya yanaşmak ⁽⁴⁾ istemiş. Delianlı da “Erenler, siz bizi ‘adet dzmetk istiyorsuz!” didikde ⁽⁵⁾ erenler “Şuş kstah! O zhir şohbetidir.” demiş.

[37.] (Fıkra) ⁽⁶⁾

Erenlern biri bir delianlı ile bir gice birlikde bulunmuş. Yatdıklarndan ⁽⁷⁾ şonra erenler “Evld, demlenir misin yoksa demleneyim mi?” demiş. Delianlı ⁽⁸⁾

“Demlenirim erenler” diyü yanaşmış. Bir müddetden soñra erenler yine “Evlād⁽⁹⁾ demlenir misin yoksa demleneyim mi?” demiş. Deliķanlı “Demlenirim erenler”⁽¹⁰⁾ diyü yanaşmış. Böyle birkaç defa olup deliķanlı erenlere nevbet⁽¹¹⁾ gelmesin diyü cānını dişine alıp alışmış. Tā ki şabāh yaklaşmış.⁽¹²⁾ Erenler yine “Evlād demlenir misin yoksa demleneyim mi? didikde deliķanlı yine⁽¹³⁾ “Demlenirim” didiği gibi erenleriñ cānına yetip “Bir de erenler demlenmesin mi⁽¹⁴⁾ küstağ? demiş.

[38.] (Fıkra)

Erenleriñ biri oynunda beş on pāra⁽¹⁵⁾ var zannıyla ħamāma gitmiş. Yıķanıp ıkdıkdan soñra baķmış ki oynunda⁽¹⁶⁾ bir pāra yokdur. Meğer ħarc itmiş imiş. “Ey Tañrım şundan beş on pāra⁽¹⁷⁾ yarāt şu ħamamıñ pārasını vireyim şunlara eyvallāh dimeden ıķayım⁽¹⁸⁾ gideyim.” demiş. Bir miķdār tırmuş oynuna baķmış ki bir şey yokdur⁽¹⁹⁾ “Ėayrı uzatma beş on pāra yarāt lañife vaķti değildir.” demiş. Biraz⁽²⁰⁾ dağı beklemiş yine baķmış ki pāra yok “Anladım ki virmeyeceksiñ bāri⁽²¹⁾ şurada bir gürültü ıķar da o aralık ben de şavuşayım.” demiş. O anda⁽²²⁾ ieriden birkaç adam seğirdip soğukluk yıķıldı ve altında birkaç⁽²³⁾ [18] adam aldı diyü ħaber virdiklerinde herkes ieri seğirtmekle erenler⁽¹⁾ apudan taşra ıķmış. Yolda ta‘accüb iderek gider iken iki⁽²⁾ adama rāst gelmiş biri öbürüne “Benim on ħuruşu virseñe” didikde⁽³⁾ “Param yok.” demiş. “Arķañda olan binişi şat benim pāramı vir.” diyince⁽⁴⁾ “Niçün binişi şatayım tır Allāh virsin viririm.” demiş. Erenler bu sözü⁽⁵⁾ işitdiği gibi varıp ħerīfiñ yaķasına şarılıp “Muţlak binişi⁽⁶⁾ şat, şu adamıñ pārasını vir.” demiş. Ėerīf de “Seniñ ne vazifen?”⁽⁷⁾ diyince erenler “Naşıl vazifem olmasın? Şimdi ben on pāra istedim⁽⁸⁾ virmedi anuñcün bir ħamāmın soğukluğını yaķdı beş on adam telef⁽⁹⁾ oldu eğer bu on ħuruşu saña virecek olur ise dünyāyı⁽¹⁰⁾ yaķar ben de iindeyim elbetde baña da bir zararı olur ħayrı sen binişi⁽¹¹⁾ şat borcıñ vir.” demiş.

[39.] (Fıkra)

Bir suħte bir gemiye binip⁽¹²⁾ gider iken re‘ise yanaşıp “Sen mantıķ bilir misin?” demiş. Re‘is de⁽¹³⁾ “Ėayır bilmem.” didikde “Gitdi ‘ömrünüñ yarısı.”

dimiş. Re'isiñ bu söze ⁽¹⁴⁾ cānı şıķılmış. Birķaç gün şoñra bir büyük furtuna olmuş. Gemide olanlar ⁽¹⁵⁾ aman aman çağırmağa başlamış. Re'is ol vaķt suħteye ⁽¹⁶⁾ yanaşıp “Sen yüzmek bilir misin?” dimiş. Suħte “Bilmem” diyince ⁽¹⁷⁾ re'is de “Gitdi ömrünüñ hepsi.” dimiş.

[40.] (Fıkra)

Herifin ⁽¹⁸⁾ birini şıtma tutarmış. Hekim kınaķına virmiş. Anı iķeriken ba'zı ⁽¹⁹⁾ aħbābı “Bir hoca vardır. Nefesi pek te'sirlidir, aña bir oķunsanız.” ⁽²⁰⁾ dimişler ve ibrām itmişler. Herif de hocayı getirmiş oķunur iken ⁽²¹⁾ hoca şormuş “Hiç kendiñizi hekime gösterdiñiz mi? dimiş. ⁽²²⁾ Herif de “Evet, hekim kınaķına iķ didi.” didikde hoca da ⁽²³⁾ [19] “Ben sizi oķuyayım ama siz yine kınaķına iķin.” dimiş.

[41.] (Fıkra) ⁽¹⁾

Avcınıñ biri bir dilkü tutmuş. Ayağından bağlayıp meydāna ⁽²⁾ çaķa koymuş. Bir çubuk iķeyim de şoñra derisini yüzeyim diyü ⁽³⁾ karşısına geķmiş, çubuğünü iķer iken dilkü aşıağı şıķramış ⁽⁴⁾ yukarı şıķramış öte itmiş beri itmiş bir dürlü bağdan ⁽⁵⁾ kırtulamamış. Nihāyet ölmüşlüğe urmuş. Herif de kıalkmış ⁽⁶⁾ yüzeceğı vaķt dilkü öldü gitdi bāri rāhat rāhat yüzeyim ⁽⁷⁾ diyü ayağından bağ çözdiğı gibi dilkü kaķmış. Lākin uzaķdan ⁽⁸⁾ avcıyı gözetlermiş. Avcı başka bir dilkü dağı tutmuş anı da ⁽⁹⁾ öyle meydāna çaķmış. Karşısında oturup çubuk iķer iken ⁽¹⁰⁾ muķaddem kaķan dilkü dağı karşuda bir tepe üstünden seyr idermiş. ⁽¹¹⁾ Bađlu olan dilkü bir öte şıķramış seyr iden dilkü dimiş ki ⁽¹²⁾ “Ben öyle itdim olmadı” dimiş. Yine dilkü bir beri şıķramış yine ⁽¹³⁾ seyr iden dilkü “Böyle de itdim olmadı.” dimiş. “Ėayrı bunuñ başka ⁽¹⁴⁾ çāresi yokdur ancak ölüp de kırtulmalıdır.” dimiş.

[42.] (Fıkra) ⁽¹⁵⁾

‘Oşmānlınıñ biri birçok Ėurbet gezip şaķalını ađartdıķdan şoñra ⁽¹⁶⁾ İstanbula gelmiş. Karınıñ biri “Eğer Ėulāmpārelige tövbe ider ise anı ⁽¹⁷⁾ alırım ve o maşrafı istemem ve cebiniñ harçlığını dağı viririm.” dimiş. ⁽¹⁸⁾ Herif de nā-ķār

ka'ıl olup gulāmpāreliğe tövbe eylemiş. Bir müddet ⁽¹⁹⁾ böyle geçdikden sonra bir gün kadın hamāma gitmiş. Herīf de kahvede ⁽²⁰⁾ oturur iken eski görüşüğü maḥbūblardan birisi geçer imiş. ⁽²¹⁾ “Uğurlar olsun nereye?” diyince “Gemiye gidiyorum, şabāḥ kalkacağız. ⁽²²⁾ Allaha ısmarladık.” diyince “Aman bir görüşemez miyiz?” didikde “Eğer yerin ⁽²³⁾ [20] var ise hayde gidelim.” demiş. Herīf düşünmüş ki böyle fırsat ⁽¹⁾ her vaḫt ele girmez kadın hamāmdadır ḥāzır evde kimse yok ⁽²⁾ çocuğı götürüyim kim görecektiyü eve atmış. Ešnā-yı zevkde ⁽³⁾ karşısında komşu olan bir kocağarı maşlahatı görmüş. Çocuk ⁽⁴⁾ gitdikden sonra “Ey ağa! Ben münāfık değilim amma şimdi hanım gelir ⁽⁵⁾ bu maddeyi tıyar ise nasıl olur?” didikde herīf çıkarıp ⁽⁶⁾ beş on gurus virecek ve süküt eyle diyecek olmuş amma ⁽⁷⁾ kocağarı iki günde bir hanım tıyacak didiğı gibi yine beş ⁽⁸⁾ on gurus vormeli, ‘ādetā bu bir irād olacak bunuñ eyisi sarāy ⁽⁹⁾ ḥekīmlerinden Maḥmūd Efendi bildiğimdir. Andan bir çāresini şorayım.” diyü ⁽¹⁰⁾ gitmiş. Varıp ana keyfiyeti anlatdıkda Ḥekīm Maḥmūd Efendi de “Birāder ⁽¹¹⁾ bu ḥekīmlik iş değil. Ben buña ne yapayım? diyince herīf de “Cānım sende ⁽¹²⁾ bir kuvvet ma‘cūnu yok mı vir.” demiş. Ḥekīm de ma‘cūn çıkarıp ⁽¹³⁾ “Şundan iki kaşık ye.” demiş. Herīf hırşla on iki kaşık ⁽¹⁴⁾ yemiş. Yolda gelir iken ayağı yerden kesilmiş. Ne ḥāl ise eve gelip ⁽¹⁵⁾ kadını bekler iken kadın hamāmdan gelip kapuyı açar açmaz avludan ⁽¹⁶⁾ karşılayıp oṭaya kadar beş on biniş birkaç cübbe yapmış. ⁽¹⁷⁾ Yorgunluk gelip çubuk için oturur iken kadına demiş ki ⁽¹⁸⁾ “Acāyibdir eşḥāb-ı servetiñ haremde beş on oṭalığı var iken ⁽¹⁹⁾ selāmlikda daḫı birkaç deliḫanlısı olur bunu nasıl idāre iderler ⁽²⁰⁾ diyü ta‘accüb iderdim. Meğer maşlahat deliḫanlıda imiş bugün anladım.” ⁽²¹⁾ demiş. Kadın da “Neden anladın?” didikde “Bağsaña, hiç benim bugünkü gibi ⁽²²⁾ bir iş itdiğim var mıydı?” didikde kadın da “Ḥayır, sebebi nedir? diyü ⁽²³⁾ [21] şorunca “Bugün ben eve bir çocuk atdım. Bu işler hep andan ⁽¹⁾ oldu.” diyince kadın “Ey öyle ise bir çocuk al.” demiş. Herīf de ⁽²⁾ “Benim de niyetimde var tır hele bir güzel çocuk bulup alacağım.” demiş ⁽³⁾ ve kahvesini içip hamāma gitmiş ve kadın daḫı gusl için ⁽⁴⁾ şu ısıdır iken maşlahatı gören kocağarı gelmiş. “Kızım ben münāfık ⁽⁵⁾ değilim amma o seniñ kocan olacak herīfiñ bugün itdiğı işler ⁽⁶⁾ hele ben söylemem amma elbet tıyarsın.” didikde kadın da “Komşu

nene ⁽⁷⁾ sen o işiñ kâ'idesini bilseñ şaşarsın.” diyip keyfiyeti naql idince ⁽⁸⁾ ihtiyār kadınıñ ağızının şuları aqıp “Ey varayım benim herife ⁽⁹⁾ söyleyim bir çocuk alsın zīrā otuz yıldır öyle bir iş gördiği ⁽¹⁰⁾ yokdur.” diyip toğru kocasına varıp “Bizim komşu hanımıñ kocası ⁽¹¹⁾ bugün şöyle bir iş itmiş iki sa'atini içinde karısına ⁽¹²⁾ on beş biniş ile on kadar cübbe kesmiş herif ne turuyorsun ⁽¹³⁾ sen de bir çocuk bul al.” didikde tiryākī herif henüz afyonu atmış ⁽¹⁴⁾ şeker yapar iken böyle bed sözleri işitdikde “Behey karı vazgeç ⁽¹⁵⁾ öyle şey olmaz.” didikçe karısı “Niçün olmaz imiş? İşte olmuş ⁽¹⁶⁾ gitmiş. Komşu hanım yalan mı söyler?” didikde tiryākī “Be cānım ben bunca ⁽¹⁷⁾ otuz yıldır öyle iş itdiğim var mı?” demiş kārısı da “Ben ğayrı ⁽¹⁸⁾ bunca munca bilmem ğilācı meydānda turuyor. Sen de adam ⁽¹⁹⁾ iseñ yap.” didikde tiryākī “Hay Allāh belāsını virsin şu herifiñ. ⁽²⁰⁾ Kırk yılda bir ğulāmpārelik itdi. Encāmında maħalleniñ erkeğiñi karısını ⁽²¹⁾ birbirine katdı. Halkın başını derde uğratdı.” demiş. Bu madde ⁽²²⁾ maħallede bolca olduğu ve etrafı duyulduğu gibi ğayrı ⁽²³⁾ [22] o maħalledeki yüz ğuruşluk kirā evleri beş yüz ğuruşa ve yüz ⁽¹⁾ kiselik evleriñ bahāsı beş yüz kiseye çıkmış.

[43.] (Fıkra) ⁽²⁾

Herifiñ biri bir maymūn alıp şatranç oynamağı öğretmiş ve üstād ⁽³⁾ itmiş. Bir ğün maymūnu bir başka adam götürmüş şatranç oynatmış. ⁽⁴⁾ Maymūn anı yenmiş. Herifiñ cānı şıkılıp şatranç taşınıñ birini ⁽⁵⁾ maymūnuñ başına urmuş. Tekrār oynamışlar yine maymūn yenmiş. Herif de ⁽⁶⁾ yine taşınıñ birini maymūnuñ başına urmuş. Maymūnuñ başı acımış. Tekrār ⁽⁷⁾ oyuna başlamışlar. Maymūn tamām yeñeceđi vaqt ortada taķatūka ⁽⁸⁾ durur imiş, anı alıp başına giymiş ve andan soñra herifi ⁽⁹⁾ yeñip başındaki taķatūkayı göstermiş.

[44.] (Fıkra)

Ca'fer Bermekī, ⁽¹⁰⁾ Şattü'l-'Arabiñ ziyāde taşdığı ve şoķađa çıkılmadığı ğün sarāyında ⁽¹¹⁾ oturmuş pencereden etrafı seyr idermiş. Bakmış ki bir adam ⁽¹²⁾ bir tebsi faşulye piyāzı almış bođāzına kadar çāmuurlara bulanmış şatmağa ⁽¹³⁾ çalışmış. Ca'fer Bermekī bu hāline ta'accüb idip çağırmış ve “Böyle ⁽¹⁴⁾ ğünde şoķakda kim olur ki senden faşulye alsın? demiş. Herif de ⁽¹⁵⁾ “Zātı falān diyārini

kişizādelerinden idim. Faķır düşdü̇m. Üç çocukla ⁽¹⁶⁾ ehlimi alıp Baēdada geldim. Güçle beř pāra sermāye tedārik itdim. ⁽¹⁷⁾ Fařulye alıp pişirip ben şatarım bir iki pāra da şazanıp ańınla ⁽¹⁸⁾ ta‘ayyüş iderim. řattüñ pek şaşması münāsebetiyle dünki piřirdiēi ⁽¹⁹⁾ faşulyeyi şatmadım eēer bunu bugün de şatmaz isek fenā olur ⁽²⁰⁾ sońra sermāye de ēayb olur. Naşıl ider iseñ eyle řunu bugün ⁽²¹⁾ şatagör diyü ehlim tenbīh itdi. Ben de baēdım vāķı‘ā bugün de ⁽²²⁾ şatamaz isem faşulye bozulacaē sońra beř pārasız sermāye de ⁽²³⁾ iēine gidecek çāresiz iřte řoēaēlara düşdü̇m şatayım diyü ⁽²⁴⁾ [23] çalışıyorum.” didikde Ca‘feriñ bunuñ hāline cānı acıyıp hı̇dmetkār ⁽¹⁾ larına bir řaķım řabaē getirtmiş ve kendü eliyle her biriniñ iēine bir mikdār ⁽²⁾ faşulye koyup her birini bir hı̇dmetkār ile kibār-ı devletden birine hediye ⁽³⁾ göndermiş ve her hediye giden maħalden řabaēiñ şolusu altun ⁽⁴⁾ gelmiş ve kendisi daēı on biñ altun virmiş ve kendiniñ ‘ıyāli ⁽⁵⁾ ve Harūnü’r-Reşı̇diñ hemşiresi de ‘Abbāse daēı on biñ altun virmiş. ⁽⁶⁾ Herıf bir sā‘atde kırķ elli biñ altun řaēibi olmuş ve ol sā‘at ⁽⁷⁾ Baēdaddan çıkıp Bařraya gitmiş ve orada bir büyük tüccār olup ⁽⁸⁾ kalmış. Ėorasanda bir herıf de faķr u fāēa pek ēalebe itmiş. Varayım Baēdada ⁽⁹⁾ Ca‘fer Bermekı̇den bir iħsān isteyim diyü gelmiş. Meēer o aralıē Hārūnü’r-Reşı̇d ⁽¹⁰⁾, Ca‘feri řatl eylemiş imiř. Ca‘feri řaē bulamdıēıēün ⁽¹¹⁾ herıf te‘essüf iderek virāneniñ birinde uyuyakałmıř. Rū’yāsında ⁽¹²⁾ Ca‘feri görmüş ve hālini ‘arz itdikde “Bařraya git. Orada ⁽¹³⁾ falān tüccāra benden selām eyle, saña biñ altun virsin, al. Eēer o tüccār ⁽¹⁴⁾ ‘Sen Ca‘feri nerede gördün. Ca‘fer merħūm olmuşdur’ dir ise ‘Ca‘feri ⁽¹⁵⁾ ben rū’yāda gördüm ve beni saña gönderdi, geldim.’ ve eēer saña biñ altunı ⁽¹⁶⁾ virmez ve niřān ister ise benimle anıñ beyninde olan faşulye piyāzı ⁽¹⁷⁾ fıķrasını söyle o bilir didi iřte o fıķra ne ise sen bilirsin ⁽¹⁸⁾ diyü söyle.” dimiş. Herıf uyanıp toēru Basraya gitmiş ve o tüccārı ⁽¹⁹⁾ bulup Ca‘feriñ selāmını tebliē itdikde niřāne istemiş. “Beyniñizde ⁽²⁰⁾ faşulye piyāzı fıķrası varmış.” diyince “řaēıhsin anladım.” diyip biñ ⁽²¹⁾ altunı çıkarıp virmiş ve aēlayaraē Ca‘feriñ ruħuna Fātiħa ⁽²²⁾ okumuş. Herıf biñ altunı alıp Baēdāda gelmiş. Ca‘fer ölmüş iken ⁽²³⁾ [24] bu kadar iħsānını gördüm eēer řaē iken kendisini göreydim ⁽¹⁾ kaēdir luşfunı görecek idim diyü baētına levm iderek Ca‘feriñ mezārına ⁽²⁾ varmış ve aēlar imiř. Meēer Ca‘feriñ mezārına kim gelir de

ağlar ise ⁽³⁾ tutuñ baña getiriñ katl ideyim diyü Hārūnü'r-Reşīd maḥşuş ⁽⁴⁾ gözciler koymuş imiş. Bu herīfi tutup getirmişler. Hārūnü'r-Reşīd ⁽⁵⁾ bakmış ki Bağdād ehlisine beñzemiyo bir ġarībü'd-diyār adamdır. “Adam sen ⁽⁶⁾ nerelisin?” diyü şormuş. Herīf de “Ḥorāsān diyarındanım.” demiş. “Buraya ⁽⁷⁾ niçün geldiñ ve Caferi neden bilir idiñ ve mezārına gidip niçün ⁽⁸⁾ ağladıñ?” demiş. Herīf de keyfiyeti naql idince Başraya adam gönderip ⁽⁹⁾ der-ᶤaḳab biñ altını viren tüccarı getirtmiş ve ondan “Faşulye piyāzı ⁽¹⁰⁾ maddesi nedir?” diyü şorduğda tüccār da o kışşayı naql idince ⁽¹¹⁾ Hārūnü'r-Reşīd inşāfa gelip Caferi katl itdiğine pişmān ⁽¹²⁾ olmuş ve “Bundan şoñra Caferi sevenleri ben de severim.” demiş. ⁽¹³⁾

[45.] (Fıkra)

Adamıñ biri uzağdan bir herīfin her ᶤazasınıñ ⁽¹⁴⁾ bir dürlü hareket itdiğini görüp taᶤaccüb itmiş ve yanına varıp ⁽¹⁵⁾ görmüş ki başında bir çınkırdaklı külāh varmış. Aralık aralık başını ⁽¹⁶⁾ şalladıkça çınkırdaklar seslenirmiş. “Bu nedir?” diyü sorunca “Karşuki ⁽¹⁷⁾ tarlaya kuşlar gelmesin için idiyorum. Beş on para alacağım. Geçinme ⁽¹⁸⁾ dünyası bu ya.” demiş. Eliyle çorap örer imiş. “Bunu ne yapacaksın? ⁽¹⁹⁾ didikde “Şatacağım, geçinme dünyası bu ya.” demiş. Kolumuñ birine bir ip ⁽²⁰⁾ takmış. Aralık aralık anı çekermiş. “Bunuñla ne yapıyorsun?” didikde ⁽²¹⁾ “Komşu çocuğunuñ beşiğini şallıyorum. Beş on pāra alacağım. Geçinme ⁽²²⁾ dünyası bu ya.” demiş. Ayaklarıyla hamūr yoğurur imiş. “Bu nedir?” diyince ⁽²³⁾ [25] “Ekmekçileriñ hāmūrunu yoğuruyorum beş on pāra alacağım. ⁽¹⁾ Geçinme dünyası bu ya.” demiş. Aralık aralık belini şallarmış. ⁽²⁾ “Bunuñla ne iş görüyorsun? didikde “Kālāycınıñ körüğüñü çeki ⁽³⁾ viriyorum. Beş on pāra alacağım. Geçinme dünyası bu ya.” demiş. O a[da]m da ⁽⁴⁾ “Bu kadar çalışıyorsun, bārī geçimiñ naşıldır? didikde “Ey işte ⁽⁵⁾ şogan ekmek güç belā kırmız toyuyor.” demiş. “Başka iş ⁽⁶⁾ görecek ᶤazāñ kılmamış yine gözüñ toyuyor ⁽⁷⁾ hay Allāh belāñi virmesin.” demiş.

[46.] (Fıkra)

Papasıñ biri ⁽⁸⁾ bir gāvur ölüsünüñ üzerine okurmuş. Ölüñüñ kıarı sı dağı ⁽⁹⁾ oturmuş ağlarmış. Ağlar iken “Beni şimden şoñra kimler alacak?” ⁽¹⁰⁾ dermiş.

Papas alınca ses ile “Ben ben” dermiş. “Ya benimle bundan şoıra ⁽¹¹⁾ kimler yataca?” dermiş. Papas yine alın sesle “Ben ben” dermiş. Yine “Benimle ⁽¹²⁾ ‘aceb kimler zev idecek?” dermiş. Papas yine “Ben ben” dermiş. “Ya seniñ ⁽¹³⁾ drt yz kise borcuñu kimler verecek? didikde papas “İşvaş ⁽¹⁴⁾ Kristos yardımcı ıla.” diy oumaa başlamış.

[47.] (Fıra) ⁽¹⁵⁾

Cebbireden biri bir adamla baede gezer iken incir aaları grmş. ⁽¹⁶⁾ “Bunlar neye lzım? şunları ıkarın.” diy baevna tenbh ider iken o adam ⁽¹⁷⁾ “Trsun efendim, size lzım olur.” demiş. Cebbireden zt da “Niye lzım ⁽¹⁸⁾ olur? diy şorduda “Efendim itiz itdike her birini bir hnedniñ ⁽¹⁹⁾ ocaına dikersiniz.” demiş.

[48.] (Fıra)

Rfızniñ biri bir adam ⁽²⁰⁾ ldrmř. Anı daı ldrmeye gtrrler iken bir zt rst gelip ⁽²¹⁾ diyetini virip urtarmış ve alıp evine getirmiş. Eve varınca ⁽²²⁾ rfız “Siziñ adnız nedir?” diy şormuş o zt da “Eb Bekr bin ‘mer ⁽²³⁾ [26] ibn-i ‘Ořmn” didikde rfızniñ cnı şıklp “Hmz-nme mi ⁽¹⁾ ouyorsun hey Yezd?” demiş.

[49.] (Fıra)

Herfiñ biri ⁽²⁾ hrsızlık itmiş. Elini kesecek olmuşlar. Bir adam urtarmış lkin ⁽³⁾ rst geldii yerde “Elini ben urtardım.” diy sylermiş. Herfiñ ⁽⁴⁾ ayrı cnına yetmiş. Bir gn “Al urtardiñ el baña lzım deildir ⁽⁵⁾ var başna al.” demiş.

[50.] (Fıra)

Bira taşralı adam tmrhaneye ⁽⁶⁾ varmışlar. Deliniñ biri bunları grince ıyfetlerinden ne memleketli ⁽⁷⁾ olduklarını bilmiş. Oranıñ hlinden bazı şeyler şormuş ve bunlara ⁽⁸⁾ “Buraya nin geldiniz?” didikde “Sefere me’mruz, gidiyoruz.” demişler. ⁽⁹⁾ O aralı deli yestehleyip bir avic bunlarıñ zerine atmış.

Bunlar ⁽¹⁰⁾ kaçınca “Hay korkak Türkler! Benim bir avic necâsetimden kaçıyorlar, sefere ⁽¹¹⁾ gidip gelenin kurşunuñ öñüne nasıl tayanacaklar?” demiş. ⁽¹²⁾

[51.] (Fıkra)

Deliniñ biri tumârhânedede tañrılık du‘ası idermiş. ⁽¹³⁾ Herîfiñ biri seyr idip “Tañrı çimşek çağdırır, yağmur yağdırır, ⁽¹⁴⁾ zelzele itdirir. Sen de bunları yapabiliyor musun?” demiş. Deli de “Hepsini yaparım ⁽¹⁵⁾ lâkin zelzeleyi yapamam; zîrâ burası kârgirdir yıkılır diyü korkarım.” demiş. ⁽¹⁶⁾

[52.] (Fıkra)

Ğavğada suhteniñ biri “Halka cennet kapuları açıktır, ⁽¹⁷⁾ buyruñ.” demiş. Herîfiñ biri de “Vāk‘ân açık amma öñünde on iki ⁽¹⁸⁾ biñ şultāñ bekliyor. Ellerinden kurtılabilir iseñ var kapudan ⁽¹⁹⁾ içeri gir.” demiş.

[53.] (Fıkra)

Elçiniñ biri pâdişâhıñ ‘azâmetini ⁽²⁰⁾ beyân kaşdıyla “Bizim pâdişâhımız bir büyük sarây yapıyor idi. Ğâyet ⁽²¹⁾ yüksektir hattâ üst katda işleyen dülgeriñ biriniñ elinden geçen ⁽²²⁾ sene bir keseri düşmişdi hâlâ aşağı inmedi.” didikde bu mübalağasına ⁽²³⁾ [27] meclisde bulunan zevâtdan biriniñ cānı şıkılıp “Evvelki sene buradan ⁽¹⁾ on beş konağ uzak olan falān yere gitmişidim. Orada bir yere ⁽²⁾ hıyār ekdim, çıkdı ve büyüdü. Oradan kalkdım, on beş konağ ⁽³⁾ ırak olan falān maħalle gitdim. Hıyār uzayıp benimle berāber oraya geldi. ⁽⁴⁾ Oradan falān yere gitdim, hıyār yine berāber geldi.” diyü beş on maħalle ⁽⁵⁾ gitdiğini ve hıyārıñ berāber geldiğini naql idince elçiniñ cānı ⁽⁶⁾ şıkılıp “Amma uzatdñ.” didikde “Şu keseri aşağı indir yoksa ⁽⁷⁾ şimdi hıyārı buraya getirir gözüñe şoğarım.” demiş.

[54.] (Fıkra) ⁽⁸⁾

Herîfiñ biri tumârhâneye seyr itmeye gitmiş. Deliniñ birini güzel güzel ⁽⁹⁾ şöhet ider görmüş. ‘Akıllı zannedip yanına şoğulmuş. Deli “Gel ⁽¹⁰⁾ seniñle satranç oynayalım.” demiş. Herîf de “Tağımıñ var mı?” didikde ⁽¹¹⁾ deli “İşte şu râfdadır, indir.” diyü herîfi içerü alıp kapu tarafını ⁽¹²⁾ kesmiş. Herîf bakmış ki necâsetden yapılmış birtağım toplar var. ⁽¹³⁾ “Bunlar ile nasıl oynanılır?” diyince

“Deli hay hay pek ʿālā oynanılır, ⁽¹⁴⁾ hem yeñilen bir taş yutmalıdır.” diyü kavlı itmiş. Herîf bakmış ki çāre ⁽¹⁵⁾ yok “Pek ʿālā” diyü oynamağa başlamışlar. Deli bir iki taş sürer ⁽¹⁶⁾ sürmez “Yeñdim yendim” diyü zor ile herîfe taşın birini yutdurmuş. ⁽¹⁷⁾ Tekrār oynamağa başlamışlar yine çābucāk yeñdim demiş bir taş dağı ⁽¹⁸⁾ yutdurmuş hāşılı öyle öyle herîfe o tākımı hep yutdurmuş. ⁽¹⁹⁾ Ğayrı taş kalmayınca herîf deliye “Sen oyun bilmiyorsun.” demiş. ⁽²⁰⁾ Deli de herîfe “Sen biliyor musun her oyunda bir b.k yedin.” demiş. ⁽²¹⁾

[55.] (Fıkra)

Herîfin biri ʿArabistāndan gelmiş. Ehibbāsı “Siz ʿArabistānı ⁽²²⁾ gezdiñiz elbetde ʿArabça öğrenmişsiniz.” didiklerinde “Evet, pek ʿālā ⁽²³⁾ [28] bilirim.” demiş. “Deveye ne derler?” diyü sorduğda “O kadar büyük şey’i kim ⁽¹⁾ bilecek?” demiş. “Ey pāraya ne derler?” didiklerinde “O kadar küçük şey’i kim ⁽²⁾ añlıyacak?” demiş. “Ey koyuna ne derler diyince ğanem derler.” demiş. “Kuzuya ⁽³⁾ ne derler?” diyü sorunca adını bilmediğinden düşünmüş düşünmüş, soñra ⁽⁴⁾ “Gerçek kuzuya bir sene kadar bir şey dimiyorlar soñra koyun oluyor ⁽⁵⁾ ol vaqt aña da ğanem diyorlar.” demiş.

[56.] (Fıkra)

Herîfin biri ⁽⁶⁾ hacca gidip gelmiş. Ehibbāsı “Siz ʿArabça bilmezdiñiz ʿakkāmların sözünü ⁽⁷⁾ nasıl anlardınız?” diyü sorduklarında “Pek ʿālā añlar idim hattā⁽⁸⁾ hınzır derler deveden iner idim merkeb derler deveye biner idim.” demiş. ⁽⁹⁾

[57.] (Fıkra)

Mirasyedinin biri dālķavukların teşvikiyle hacca niyet ⁽¹⁰⁾ itmiş ve memleket halkına ziyāfet idip duʿā itdirmiş. Birkaç ⁽¹¹⁾ günden soñra pederi aħbābından birisi gelip “Cānım efendim siziñ dahā ⁽¹²⁾ yaşıñız gençdir hacca gitmeñe daha vaqt var idi niçün ʿacele itdiñiz?” ⁽¹³⁾ didikde “Biz de ne ğalt itdiğimizi añladık amma ğayrı toķunma Şāma ⁽¹⁴⁾ kadar böyle gitsin.” demiş.

[58.] (Fıkra)

Herîfiñ birine pederîñ adı ⁽¹⁵⁾ ne idi şorduklarında Ya'qûb diyü bir sâ'at kadar uzatmış. Şoran ⁽¹⁶⁾ adamîñ cānı şıkılıp “Bizim pederîñ adı da Ya'qûb idi amma bu kadar ⁽¹⁷⁾ uzun değıl idi.” demiş.

[59.] (Fıkra)

Tiryākîniñ biri ramazān ⁽¹⁸⁾ geldikde “Ramazān ne gündür?” diyü şormuş. “Yarın değıl öbür gündür.” ⁽¹⁹⁾ demişler. Tiryākî anı belleyip her gün yarın değıl öbür gün ramazāndır ⁽²⁰⁾ diyormuş. Bir gün ğayrı bugün oruç tutayım demiş. Meğer o gün de ⁽²¹⁾ carefe imiş. Tiryākî güçle aħşam[ı] itmiş. Ba'de'l-ifţār ⁽²²⁾ “Var çārşūya bak herkes bayrām idecek mi?” diyü oğlunu göndermiş. ⁽²³⁾ [29] Oğlu gitmiş, gelmiş “Yarın bayrām olacaqmış baba.” didikde “İderler ay ⁽¹⁾ oğul iderler zīrā herkesde hāl qalmadı bu ramazānı halk bir gün ⁽²⁾ anca tutabilir ziyāde tutulmaz mübārek.” demiş.

[60.] (Fıkra)

Kibārîñ ⁽³⁾ biri bir adama her aħşam cām'ie gelmek için bir şarık virmiş. ⁽⁴⁾ Herîf birkaç gice gelmiş, şoñra kesilmiş. Kibār herîfi görüp ⁽⁵⁾ “Cam'ie seyrek gelirsiniz.” didikde herîf de “Siziñ virdiğiniz ⁽⁶⁾ şarık da pek şık değıl idi ya.” demiş.

[61.] (Fıkra)

Türküñ birine ⁽⁷⁾ “İslāmîñ şartı kaçdır?” diyü şormuşlar. “Birdir.” demiş. “Şuş ⁽⁸⁾ beşdir, hattā; şavm, salāt, hac ve zekāt, kelime-i şehādet değıl midir?” didiklerinde ⁽⁹⁾ “Güzel amma şavm, şalātı biz kaldırdık, hac ve zekātı siz kaldırdınız. ⁽¹⁰⁾ Şimdi ortalıkda dönen kuruca bir kelime-i şehādetdir.” demiş.

[62.] (Fıkra) ⁽¹¹⁾

Herîfiñ biri ‘Arabistānda gezermiş lākin hiç Arabça bilmez imiş. ⁽¹²⁾ ‘Arabistānın büyüğünüñ biri “Niçün ‘Arabça öğrenmiyorsun?” demiş. ⁽¹³⁾ “Ben ‘Arabça tekellümüñ bir zevkini anlayamadım.” demiş. “Neden?” diyü su'āl itdikde

(14) herif de “Ben ‘Arabların birinden geçende ‘Mel fark beyne’l-öksürük (15) ve ‘osuruk ’ diyü şordum ‘Arab düşündü düşündü ‘Miş fark (16) beyne hümā küllün vāhid’ diyü cevāb gayrı böyle birbirine zıd (17) iki kelāmın tekellümünde fark bulunmayan lisānıñ ta‘līminden hazzitmem.” (18) demiş.

[63.] (Fıkra)

Hācınıñ biri Mekke de çārşuda gezer iken (19) dükkāncınıñ biri “Hācı abānı almaz mısın?” demiş. Hācı da “Ya biz buraya (20) niye geldik?” demiş.

[64.] (Fıkra)

Herifin birinin bir yılan ile dostluğu (21) varmış. Hacca gitmiş. Aralık aralık evine gelip yaklaşmış yılan tenbīh (22) itmiş. Yılan bir gün eve gelmiş. Hācınıñ oğlu küçük imiş. Yılan (23) [30] gider iken deliğe girdikten sonra kıyruğundan tutup koparmış. (1) Yılan da çocuğu şokup öldürmüş. Hācı hacdan geldikten (2) sonra yılan tehniyete gelmiş. Hācı keyfiyete vākıf olup itizār itmiş (3) ve yine evvelki gibi gelip gitmesini ricā eylemiş. Yılan “Gayrı bizim seninle (4) evvelki muhabbetimiz olmaz; zīrā sende evlād acısı bende kıyruk acısı (5) var iken görüşmemiz uymaz.” demiş.

[65.] (Fıkra)

Bir karı bir miqdār (6) iplik getirip ‘atṭāra şatmış. ‘Atṭār fenādır diyerek ve biñ (7) dürlü bahāne bularak güçle almış, kıtuuya koymuş. O aralık bir başka (8) kadın gelip iplik istemiş. ‘Atṭār o ipliği kıtudan çıkarıp (9) maşşüş koparılmış ve işmarlama yapılmış şöyle ‘ālādır böyle ‘ālādır (10) diyerek kadına şatmış. İpliği şatan karı dañı keyfiyeti görür imiş. (11) İplik isteyen kadın ipliği alıp gitdikden sonra ipliği (12) şatan karı ‘atṭārın yanına gelmiş ve “Sizden bir ricām var.” demiş. (13) ‘Atṭār “Nedir?” didikde “Şu ipliği benden alır iken biñ dürlü bahāne (14) bulduñ azcık kıtuuya koyduñ turdı sonra bu kadına biñ dürlü (15) muhasseñatını beyān iderek şatdıñ. Zāhir bu iplik azcık şu kıtuda (16) durmağla iyi olmuşa benzer. İsterim ki beni de azcık şu kıtuuya (17) koyasın bir parça durayım belki ben de bir ‘ālā şey olurum.” demiş. (18)

[66.] (Fıkra)

Bir zātın biri bir deveciye “Yükün nedir?” diyü şormuş. ⁽¹⁹⁾ “Kara kömür.” dimiş. “Deven nedir?” diyü şormuş. “Kara maya.” dimiş. “Adın nedir?” diyü ⁽²⁰⁾ şormuş. “Kara Halil.” dimiş. “Memleketin neresidir?” diyü şormuş. ⁽²¹⁾ “Karaman” dimiş. Herifin cânı şıkılıp “Kabkara mı kesildin ⁽²²⁾ hey herif?” dimiş.

[67.] (Fıkra)

Herifin biri bir şıcağ ramazan ⁽²³⁾ [31] günü çarşuda gider iken görmüş ki bir şarrafın biri yığın ile ⁽¹⁾ altını koymuş, sayıyor ve bir kase dağı cālā buzlu şerbet koymuş ⁽²⁾ aralık aralık içiyor. Herifin hararetle şerbeti gördüğü gibi cāklı ⁽³⁾ başından gitmiş ve bir yığın altını dağı görünce vālih gelmiş, elini cebine ⁽⁴⁾ şokmuş bakmış ki bir tek ğuruş var başka bir pāra yokdur. Ğayrı ⁽⁵⁾ herife bir hāl gelip o tek ğuruşu çıkarıp şarrafın önüne ⁽⁶⁾ atmış ve hemān şerbet kasesine şarılıp “Teñrim hoşābı buña ⁽⁷⁾ virmişsin altını da buña virmişsin işte bende olan ğuruşu da ⁽⁸⁾ ben buña virdim ğayrı orucu da bu tutsun.” dimiş.

[68.] (Fıkra) ⁽⁹⁾

Acemiñ biri bir gemide bulunmuş. Pek fenā furtunaya tutulmuş. Gemide ⁽¹⁰⁾ olanların ümidleri kesilmiş. O aralık ‘Acemiñ hatırına gelmiş ki falān ⁽¹¹⁾ āyet bi’l-ittifāğ okunsa furtuna defc olur. Cümle ahāliyi gemiye ⁽¹²⁾ ta’līm eylemiş; lākin kimi Türk kimi Kürd kimi ‘Arab kimi sā’ir millet ⁽¹³⁾ olmağ hasebiyle her biriniñ lisānı bir dürlü olup āyeti bir güzelce ⁽¹⁴⁾ okuyamadıklarını ‘Acem gördükde cânı şıkılıp “Böyle herifler dünyada ⁽¹⁵⁾ sağ kalmadan ise ölmeleri evlādır gerçi ben de içlerinde buldum ⁽¹⁶⁾ ise de zararı yok yā ‘Alī ğarğ beğen!” dimiş.

[69.] (Fıkra)

Bir adam ⁽¹⁷⁾ deñiz seferine gider iken ehibbāsından biri “Eğer bir furtunaya teşādūf ⁽¹⁸⁾ ider ve bir müzāyağa çeker iseñ yā Mevlānā diyü üç kere çağır ⁽¹⁹⁾ veyāhūd ya Hācı Bektāş Velī diyü üç kere çağır. Her kangsı ⁽²⁰⁾ hātırına gelir ise anın ismini yād iderek üç nidā eyle. Anın himmet-i ⁽²¹⁾ rühāniyeti hazır olur, o müzāyağadan seni kırtarır.” dimiş. Vaqtā ki ⁽²²⁾ herif gemide bir fenā

furğunaya tutulmuş. O aralık ahbabınıñ tenbîh ⁽²³⁾ [32] itdiği şey hâtırına gelmiş. Kemâl-i sıkketinden ikisini birden çağırayım ⁽¹⁾ diyip “Yâ Mevlânâ ya Hâcî Bektâş-ı Velî” dediği gibi ikisiniñ dağı himmet-i ⁽²⁾ rûhâniyetleri hâzır olup herîfiñ biri bir kólundan ve birisi ⁽³⁾ bir kólundan yapışıp biri ğarba ve diğeri şarka çekmekle herîf ⁽⁴⁾ ortadan iki parça olmuş kalmış.

[70.] (Fıkra)

Kürdüñ biri ⁽⁵⁾ hacca gitmiş. ‘Avdet idip geldikde oğlu “Baba ne yapıñ?” diyü şormuş. ⁽⁶⁾ Kürd dağı “‘Arafât diyorlar bir yere çıkdık. Yetmiş iki biñ adam ⁽⁷⁾ lebbeyk lebbeyk didikleri vaqt adamda ne dîn kalıyor ne ĩmân.” demiş. ⁽⁸⁾ “Herkes bir şey azâd itdi, ben de anañ Faţoyu azâd itdim gitdi.” ⁽⁹⁾ demiş.

[71.] (Fıkra)

‘Arabıñ biri İstanbula gelmiş. Şoğukdan ⁽¹⁰⁾ bükülmüş. Azcık ısınmağ için bir kahveye girip “Şovuğ⁶⁹ çok” ⁽¹¹⁾ didikde kahve halkı “Birazcık soğuk var hâcî baba.” demişler ‘Arabıñ ⁽¹²⁾ gücüne gelip “70 يقول من ال برد ف ي قول birazcık sovuğ var.” ⁽¹³⁾ demiş.

[72.] (Fıkra)

Herîfiñ biri kış günü şabâh erken önden çıkmış. ⁽¹⁴⁾ Yolda gider iken soğukdan bükülmüş. Bakmış ki bir sebzevâtçı ⁽¹⁵⁾ dükkânı açıkdır, hemân içine girmiş. Sebzevâtçı da “Ne alacağsınız?” ⁽¹⁶⁾ diyü şormuş. Herîf de “Aman şur soğukdan büküldüm, bir nefes ⁽¹⁷⁾ alacağım.” demiş.

[73.] (Fıkra)

Herîfiñ biri zügürtlugin def’içün ⁽¹⁸⁾ kırk gün şabâh namâzını Ayaşofyada top kandîl altında kılmağa ⁽¹⁹⁾ niyet itmiş ve yeri uzak olduğundan kırkıncı günü kemâl-i hırşından ⁽²⁰⁾ erkeñden önden çıkip gelir iken karanlıkda yolda bir adam ile ⁽²¹⁾ çarpışmış ve başından kavuğu düşmüş. Karanlıkda kavuğunu ⁽²²⁾ bulup alıp başına giymiş ve gelip yine top kandiliñ altında namâzını ⁽²³⁾ [33] kılmış ve

⁶⁹ Soğuk kelimesi muhtemelen ağız özelliği dolayısıyla sovuğ şeklinde yazılmıştır.

⁷⁰ يقول من ال برد ف ي قول : Soğuktan ölümler, (ancak yine de birazcık soğuk) derler. Kibâr-ı Kelâm.

kayyūmlar gelmiş. Bunuñ önüne bir maḳreme açmışlar ve bulunan ⁽¹⁾ cemā‘at hayli aḳçe virmişler. Herīf memnūn olmuş. Şoñra ḳayyūmlar ⁽²⁾ “Ḡayrı var işiñe git; lākin şükr olsun ḡayrı İslām naşīb ⁽³⁾ olmuş. Şu başındaki ḳalpaḡı çıkar.” didiklerinde herīf başındaki ⁽⁴⁾ şey’i çıkarmış bakmış ki bir Ermenī ḳalpaḡıdır añlamış ki gice ⁽⁵⁾ çarpışdığı adam Ermenī imiş ve ḳavuk diyü alıp giydiḡi anıñ ⁽⁶⁾ ḳalpaḡı imiş. Herīfe bir hāl gelip “Behey tekerrüm veriyorsun amma adama ⁽⁷⁾ Ermenīnin ḳalpaḡını giydiriyorsun.” demiş.

[74.] (Fıḳra)

Kelbiñ biri ⁽⁸⁾ bir cām‘ie girip sinmiş. Ḳayyūm görüp kelbi döḡer iken erenleriñ biri ⁽⁹⁾ görmüş. “Bu kelbi niçün döḡiyorsun?” didikde ḳayyūm da keyfiyeti naḳl ⁽¹⁰⁾ itmiş. Erenler de “Zararı yok. O hayvāndır bilmez; zīrā ‘aḳlı olmadığından ⁽¹¹⁾ cām‘ie girmiş. Baḳ benim ‘aḳlım var da cām‘ie girer miyim?” demiş. ⁽¹²⁾

[75.] (Fıḳra)

Herīfiñ biri bir kıza ‘ālāḳa idip almak istedikde ⁽¹³⁾ akrabaları Hıristiyān olmayınca olmaz demişler. Herīf de “Hıristiyān ⁽¹⁴⁾ nasıl olurum?” demiş. Papası getiririz oḳur, Hıristiyān olursun ⁽¹⁵⁾ gider.” demişler. Herīf “Pek eyü” demiş. Papası getirmişler oḳumuş ⁽¹⁶⁾ herīf Hıristiyān olmuş, kıızı virmişler, almış. Bir müddetden şoñra kıziñ ⁽¹⁷⁾ akrabalarını çağırmiş ve perhīz içinde imiş. Ḳuzu etini balıḳ gibi ⁽¹⁸⁾ kebāb itdirmiş. Yemekde yerler iken herīfler bilmişler “Ay bu ḳuzu ⁽¹⁹⁾ etidir.” demişler. Herīf de “Vākı‘a ḳuzu eti idi amma bir papasa oḳutdum ⁽²⁰⁾ balıḳ oldu, zararı yokdur.” demiş. Herīfler “Hiç ḳuzu eti papasa ⁽²¹⁾ oḳutmaḡla balıḳ olur mu?” didiklerinde herīf de “Hiç anadan doḡma ⁽²²⁾ Müslümān papasıñ oḳumasıyla Hıristiyān olur mu? demiş.

[76.] (Fıḳra) ⁽²³⁾

[34] Siyāh ‘Arabıñ biri bir çizmeci dükkānı önünden geḳer iken bakmış ki ⁽¹⁾ çizmeci diktiḡi çizmeleriñ içini tışaru çeviriyor ve içleri ⁽²⁾ kırmızı çıkıyor. ‘Arab bundan hāz idip “Aman çizmeci, benim de ⁽³⁾ içimi tışıma çevir kırmızı

olsun.” demiş. Çizmeci de bir ‘ākıl ⁽⁴⁾ adam imiş. Eline endāze ve maķaş alıp bir müddet ölçmüş biçmiş nihāyet ⁽⁵⁾ “İçin tışaru döner amma vaķtiyle üstādlıksız ters biçmişler olduğından ⁽⁶⁾ hayālarıñ eline gelir, ķa’ il olur musun?” didikde ‘Arab rāzı olmayıp ⁽⁷⁾ “Aman tırsun.” demiş.

[77.] (Fıkra)

Nasreddīn Hoca, Tīmūr ⁽⁸⁾ Akşehre geldikde hediye incir getirmiş. Tīmūr da Hocanın başını ⁽⁹⁾ açdırıp inciri birer birer başına urmuş. Hoca şükr idermiş. ⁽¹⁰⁾ Tīmūr “Niçün şükr idiyorsun?” diyü şormuş. Hoca “Kırk sözde bir ⁽¹¹⁾ karınıñ sözünü dinlemelidir derler gerçek imiş; zīrā ben size ayva ⁽¹²⁾ getirecek idim, bizim karı ‘Ayvalar dañı iyü olmadı incir götür.’ ⁽¹³⁾ didi. Anıñ sözünü dinledim. İncir getirdim. Eđer sözünü dinlemeyip ⁽¹⁴⁾ ayva getirmiş olsam başım yarılırdı, hālim nice olurdu aña ⁽¹⁵⁾ şükr idiyorum.” demiş.

[78.] (Fıkra)

Naşreddīn Hocaya ⁽¹⁶⁾ “Hoca, seniñ karıñ çok geziyor.” demişler. Hoca da “Aşlı yokdur.” ⁽¹⁷⁾ demiş. “Neden bildiñ Hoca?” didiklerinde “Bizim karı eğer çok gezseydi ⁽¹⁸⁾ elbetde bir kere de bizim eve gelirdi.” demiş.

[79.] (Fıkra)

Naşreddīn ⁽¹⁹⁾ Hocanın ramazan günü cānı çubuk istemiş. “Şu mezārıñ içine ⁽²⁰⁾ girerim, öldüm derim bir çubuk içerim.” demiş. Bir eski mezārıñ içine ⁽²¹⁾ girip çubuk içer imiş. Meğer mezār yol üzerinde olduğundan ⁽²²⁾ filcān yüküyle kaçırılar geçermiş. Hoca kaçırılarıñ gürültüsünü ⁽²³⁾ [35] işidip nedir şu bakayım diyip mezārından başını çıkarınca kaçırılar ⁽¹⁾ görüp ürkmüşler ve şirtlarında olan filcān yükünü devirip ⁽²⁾ kırmışlar. Kaçırcı gelip Hocayı tutmuş ve eyü döğmüş. Hoca ⁽³⁾ oradan gelmiş. Görenler “Hoca nerden geliyorsun?” diyü şorduklarında ⁽⁴⁾ “Āhretten geliyorum.” dermiş “Ey āhretde ne var ne yok?” diyenlere “Eğer ⁽⁵⁾ filcāncı kaçırını ürktürmez iseñ hiçbir şey yokdur; lākin eğer ⁽⁶⁾ ürktür iseñ eyü dayak var.” demiş.

[80.] (Fıkra)

Naşreddīn ⁽⁷⁾ Hoca kim gelir ise gelsin eve misāfir almam diyü yemīn itmiş. ⁽⁸⁾ Bir adam da ben elbetde giderim ve Hıocaya misāfir olurum beni koğamaz ⁽⁹⁾ diyü gelmiş. Hıoca “Sen kimiñ nesisin?” diyü şorduğda “Allahın ⁽¹⁰⁾ dāmādıyım.” demiş. Hıoca da “Pek güzel, dur azcık.” diyip aşıağı ⁽¹¹⁾ inmiş ve gel diyip herīfi alıp cāmıe getirmiş. “İşte kayın ⁽¹²⁾ pederiniñ evi budur. Cānın ne kadar ister ise ol kadar otur, ⁽¹³⁾ sen bilirsin.” demiş.

[81.] (Fıkra)

Naşreddīn Hıocanıñ ⁽¹⁴⁾ bir bārgiri ve bir de ineği varmış; lākin bārgir ihtiyārlamış işe ⁽¹⁵⁾ yaramaz imiş. İneğin sütünü şatıp bārgiri beslermiş. Bir gün bārgiri ⁽¹⁶⁾ koğmuş. Ay Hıocanıñ bārgiri kaçmış diyerek çocuklar tutup ⁽¹⁷⁾ getirmişler. Hıocanıñ cānı şıkılıp karısına “Gel duca idelim, ⁽¹⁸⁾ Allāh şu bārgiriñ cānını alsın kırtulalım.” demiş. Hıoca duca itmiş, ⁽¹⁹⁾ karısı āmīn demiş. Hıoca ğāyri beher-hāl bārgir ölmüşdür diyip ⁽²⁰⁾ şırık hamālları getirmiş ve “Ağura giriñ bir ölmüş bārgir vardır ⁽²¹⁾ alın getirin.” demiş. Hamāllar bakmış ki bir bārgir var amma şağdır ⁽²²⁾ ve bir inek var ölmüş yatıyor. Hıocaya haberi virdiklerinde “Behey Tañırım! ⁽²³⁾ [36] Ğayrı şırık hamālları kadar hayvan tayanmaz mı olduñ ben saña bārgiri ⁽¹⁾ öldür didim, inekden ne ister idin?” demiş.

[82.] (Fıkra)

Naşreddīn ⁽²⁾ bir gün bir zembīl alıp bir bostāna şoğan yolmağa gitmiş. Biraz yolup ⁽³⁾ zembīle koymuş. O aralık bostān şaħibi gelmiş iki elleriyle şoğana ⁽⁴⁾ şarılmış bulduğundan “Şu qarşuki dağda iki arkadaş idik. ⁽⁵⁾ Bir rüzgār çıkdı beni buraya atdı, şoğanın köklerine şarılıp ⁽⁶⁾ kırtuldum; lākin arkadaşım bilmem nasıl oldu.” demiş. Bostān ⁽⁷⁾ şaħibi de zembīle bakıp içinde olan şoğanlar için “ya bunlar nedir?” ⁽⁸⁾ didikde Hıoca “Oña sen de şaş ben de şaşayım.” demiş.

[83.] (Fıkra) ⁽⁹⁾

Naşreddīn bir gün evinde oturmuş. “Yārabbi biñ altun vir lakin ⁽¹⁰⁾ tokuz yüz tokşan olsa almam.” demiş. Kıomşusu bir Yahūdī ⁽¹¹⁾ varmış, bunu işitmiş.

Ḥocayı tecrube için toķuz yūz toķsan ⁽¹²⁾ toķuz altunı bir kāğıda Őarıp bacadan Ḥocanıñ evine atmıř. ⁽¹³⁾ Ḥoca gōrūp almıř ve Őayıp bunu viren Allāh birini dađı virir ⁽¹⁴⁾ diyū cebine koymuř. İrtesi gūnū Yahūdī gelip keyfiyeti añladıķda ⁽¹⁵⁾ Ḥoca “Maḥkemeye gidelim.” dimiř. Yahūdī “Pek gūzel.” diyince Ḥoca ⁽¹⁶⁾ dimiř ki “Benim biniřim yoķdur.” dimiř. Yahūdī ıķārıp bir biniř ⁽¹⁷⁾ virmiř. Ḥoca giyip maḥkemeye varmıř. Yahūdī da‘vayı zabt ⁽¹⁸⁾ itdirip altunı iddi‘aya kalkınca Ḥoca “Ařlı yoķdur, bu Yahūdī ⁽¹⁹⁾ mūzevirdir. Őimdi arķadaki biniře dađı řāhib ıķar.” dimiř. ⁽²⁰⁾ Yahūdī de “Ya biniř benim deęil mi?” diyince Ḥoca ķadıya “İřte gōrdūnūz mi ⁽²¹⁾ efendim?” didikde ķādı Yahūdīyi koęmuř.

[84.] (Fıkra)

Nařreddīn ⁽²²⁾ şardığı şarığın iki ucunu bir yere getiremediğiin bāzāra ⁽²³⁾ [37] getirip mezāda virmiş. Bir adam alacaķ olmuş. Ḥoca “Bu řarıęıñ ⁽¹⁾ bir ķabāḥati vardır, iki ucu bir yere gelmez.” didikde alacaķ ḥerīf de ⁽²⁾ “Ucu nereye gelir ise oraya řoķarım.” diyince Ḥoca da “ūnkūm öyle ⁽³⁾ olur ise niin şatayım ben de ucunu nereye gelir ise oraya řoķarım.” ⁽⁴⁾ diyip şarığı almış gitmiş.

[85.] (Fıkra)

Nařreddīn bir gūn imām olmuř; ⁽⁵⁾ lākin arķasındaki kūrķū ters giymiř. Cemā‘at “Niin kūrķū ters ⁽⁶⁾ giydin?” diyū řorduķlarında “Yūzūne mundārlık bulařmıř idi anıñin ⁽⁷⁾ ierū gelsin diyū ters giydim.” dimiř.

[86.] (Fıkra)

Nařreddīn Ḥoca ⁽⁸⁾ biroķ vaķt ķarısıyla iř gōrmemiř. Bir gūn ķarısı sebebini ⁽⁹⁾ řorduķda “Cim‘a gicelerini bilmiyorum, cim‘a gicesi olunca sen ⁽¹⁰⁾ ķavuęumu yataęıñ bař yaşdığı ũstūne koy andan ben anlarım.” dimiş. ⁽¹¹⁾ Ķarısı da her gice koymağa başlamış. Ḥocanıñ dermānı ķalmayıp ⁽¹²⁾ bir gice ķarısına “Ya cim‘a gicesi ũrsun ya ben ũrayım.” dimiş.

[87.] (Fıkra) ⁽¹³⁾

Nařreddīn Ḥoca bir gūn oęlıyla yemek yer iken oęlu eti oķ ⁽¹⁴⁾ yemesin iin eline bir kemik alıp “Al ey oęul, řu kemięi ye zekeriñ būyūķ ⁽¹⁵⁾ olur.” dimiř.

Ḳarısı bunu işidince “Ey Ḥoca, öyle şey'i sen ⁽¹⁶⁾ yemeyip niçün çocuğa viriyorsun?” demiş.

[88.] (Fıkra)

Naşreddīn ⁽¹⁷⁾ Ḥoca “Bir pāra īrādım olsa geçinirdim.” demiş. İşidenler “Ḥoca, hiç ⁽¹⁸⁾ bir pāra īrād ile geçinirler mi?” didiklerinde “Ya şimdi bir pāra daḥı īrādım yok ⁽¹⁹⁾ geçiniyorum ya.” demiş.

[89.] (Fıkra)

Naşreddīn Ḥocaya “Ḥoca, cenāze ⁽²⁰⁾ getirir iken tabutuñ ne tarafında bulunmalıdır?” demişler. Ḥoca da “Tabutuñ ⁽²¹⁾ içinde bulunma da ne tarafında bulunur iseñ bulun.” demiş.

[90.] (Fıkra) ⁽²²⁾

Naşreddīn Ḥoca bir gice ḳarısıyla bir döşekde yatarken ğavġa idip ⁽²³⁾ [38] kalkmış ve çocuġuñ beşiġiniñ ön tarafına geçip yatmış. Bir müddet ⁽¹⁾ geçince “Hay gidi ğurbet hay, çok zahmetli imiş.” demiş.

[91.] (Fıkra) ⁽²⁾

Naşreddīn Ḥocanıñ öküzü ḳarbus ḳabuġı yer iken başını küpüñ ⁽³⁾ içine şokmuş ve çıkaramamış. Ḳarısı Ḥocaya haber virdikde ⁽⁴⁾ gelip bakmış “Öküzü kesmelidir.” demiş ve kesmiş; lākin öküzüñ başı ⁽⁵⁾ yine küpüñ içinde ḳalmış. Bu def'a küpü kırmış çıkarmış. Ḳarısı da ⁽⁶⁾ “Çünkü Ḥoca küpü kırcaḳ idin, niçün öküzü kesdiñ?” didikde ⁽⁷⁾ “Ey ḳarı, kim bilir imiş iş açar?” demiş.

[92.] (Fıkra)

Naşreddīn ⁽⁸⁾ Ḥoca hekimlik idermiş. Bir ḥastaya götürmüşler. Nabzınıñ birine ⁽⁹⁾ bakmış “Taze yumurta var mı?” demiş. “Bulunur.” didikde “Getirin.” demiş ⁽¹⁰⁾ ve ḥastanın öbür nabzına bakıp “Tereyaġı var mı?” demiş. “Vardır.” diyince ⁽¹¹⁾ “Getiriñ ve öbür oḡaya bir maḅal ḳoyun.” demiş ve onları getirip ⁽¹²⁾ ve maḅalı daḥı ḳoyunca Ḥoca oturup bī-naẓīr yumurḡayı pişirip ⁽¹³⁾ yemeye

başlamış. O aralık hasta öldü diyü haber virdiklerinde Hoca da ⁽¹⁴⁾ “Eğer ben bu yumurtayı pişirip yemeseydim açlıktan ben de ölürdüm.” demiş. ⁽¹⁵⁾

[93.] (Fıkra)

Naşreddin Hoca tağa togru gidemiş ve türkü çağırır ⁽¹⁶⁾ mış. Rāşt gelenler “Nereye gidiyorsun?” diyü şorduklarında “Öküzü ⁽¹⁷⁾ gayb itdim aramağa gidiyorum.” demiş. “Ya Hoca türkü çağırıyorsun, ⁽¹⁸⁾ hiç te’essüf itmiyorsun.” didiklerinde “Şu tağın arkasında bir gümānım vardır; ⁽¹⁹⁾ eğer olmaz ise bak bende ağlamağa.” demiş.

[94.] (Fıkra)

Naşreddin Hoca ⁽²⁰⁾ Akşehirde oturur iken birkaç adam hacdan gelirmiş. “Varalım ⁽²¹⁾ Hoca ile görüşelim ve bir tuhaf fıkrasını işidip İstanbula ⁽²²⁾ vardıkda nakl idelim.” diyü Hocanın evine varmışlar ve biraz tesbîh ⁽²³⁾ [39] ve tefārîk gibi hediye getirmişler. Hoca “Siz kimlersiz?” diyü ⁽¹⁾ şordukda “Defterdār Efendiniñ köleleriyiz. Bizleri hacca gönderdi ⁽²⁾ gitdik.” demişler. Hoca da “Peh peh, Defterdār Efendi ne güzel adam imiş. ⁽³⁾ Siziñ gibi köleler almış ve terbiye itmiş ve hac itdirmiş.” demiş. Mācādā ⁽⁴⁾ bir tuhaf şey söylememiş. Herifler dönmüş yerlerine gelmişler ve “Yarın ⁽⁵⁾ Hocaya gidelim lākin biraz kızdıralım, elbetde bir şey söylediriz.” demişler ⁽⁶⁾ ve irtesi günü Hocaya varıp “Çabuk çorba getir ve yumurta ⁽⁷⁾ pişir eşeklik itme.” diyü şabr eylemişler. Ne ise Hoca bunların ⁽⁸⁾ istediklerini yapmış soñra “Sizler kimlersiz?” diyü şormuş. Bunlar da ⁽⁹⁾ “Allāh’ın köleleriyiz.” didiklerinde Hocanın cānına yetip “Behey Tañırım ⁽¹⁰⁾ çünkü cāniñ istemiş köle alacak olmuşsun niçün bir kerre ⁽¹¹⁾ Defterdār Efendi ile şoşbet itmedin? İşte o adam iyi köle bulup ⁽¹²⁾ almasını biliyor, sen bilmiyorsun bārī aña ışmarlaya idiñ ve saña güzel ⁽¹³⁾ köleler bulur alır idi. Niçün böyle kendi başına iş görürsün?” ⁽¹⁴⁾ demiş.

[95.] (Fıkra)

Tatarın biri “Hacca gitdim.” demiş. “Hācer’ül-esvedi ⁽¹⁵⁾ gördüñ mü?” didiklerinde “Evet gördüm, bir sarı şakallı kişi idi.” ⁽¹⁶⁾ demiş. Su’āl iden “Cānım,

o bir taşdır.” didikde “Ben gördükde ʿāmeli ⁽¹⁷⁾ azıp duyulur idi. Ben anıñ taş olacağını añlamışdım, zāhir benden ⁽¹⁸⁾ soñra taş olmuşdur.” demiş.

[96.] (Fıkra)

Ĥamāmıñ ve taşviriñ ⁽¹⁹⁾ aşl türkçe adı ne olduğunuñ añlamasını padişāhıñ biri merāk itmiş ⁽²⁰⁾ ve bir kaba Türki getirip yalnızca bir ĥamāmıñ içine koymuşlar ve ĥamāmıñ ⁽²¹⁾ kapusınıñ üstüne dağı bir şüret aşmışlar. Türk ĥamāmında oțura ⁽²²⁾ oțura uşanmış ve şıcağdan buñalmış taşraya çıkıp ⁽²³⁾ [40] o şüreti görünce “Hele bak kılığa” demiş ve “İşitam⁷¹ şāhibi cızığım bızıktı.” demiş. Meğer taşviriñ Türkçesi kılık ve ĥamāmıñ adı işitam ve cızığın canım ve bızıkdı şıkıldı demek imiş.

[97.] (Fıkra)

Ĥerifıñ biri ĥamāma gitmiş. Ĥalvetde dellakla uyuşdurmuş. O aralık ⁽⁴⁾ bir başka ĥerif yer bulamadığıçün ĥalvetiñ kapusından içerü bakıp ⁽⁵⁾ orada adam görünce “Amma galebelik.” demiş. İçerüdeki ĥerif de “Evet ⁽⁶⁾ galebelikten oturacak yer yok da bakşaña biz birbiri üstüne bindik.” ⁽⁷⁾ demiş.

[98.] (Fıkra)

Naşreddin Ĥocaya “Nay çalar mısın?” ⁽⁸⁾ demişler. Ĥoca da “Çalarım amma şimdi çalamam.” demiş. “Niçün?” diyü ⁽⁹⁾ şorduklarında “Üzerimdeki eşvāblarıñ etekleri kışadır, olmaz.” demiş. ⁽¹⁰⁾

[99.] (Fıkra)

Naşreddin Ĥoca kārısını ġayb itmiş. Belki ⁽¹¹⁾ şuya düşmüşdür diyü ararmış lākin akındıya yukarı toğru ⁽¹²⁾ gidermiş. Rāst gelenler “Ĥoca nereye gidiyorsun?” demişler. “Kārıyı ⁽¹³⁾ ġayb itdim, şuya düşmüşdür diyü bakarım.” demiş. “Ya sen

⁷¹ Anadolu’da halk ağzında ıssı dam veya ıscak şeklinde kullanılır. Bk. *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* C. 4 (Ankara: TDK Yayınları, 2009), 2490.

tersine ⁽¹⁴⁾ gidiyorsun hiç efendi ya yukarı şey' gider mi?" didiklerinde ⁽¹⁵⁾ "Bizim kararı tersdir tersine gider siz bilmezsiniz." demiş.

[100.] (Fıkra) ⁽¹⁶⁾

Naşreddin Hoca "Kıyāmet ne vakt kopar?" diyü karısı sormuş. ⁽¹⁷⁾ Hoca "Kağı kıyāmeti şorarsın?" demiş. Karısı "Kıyāmet kaçdır?" ⁽¹⁸⁾ demiş. Hoca "İkidir; birisi büyük kıyāmetdir, birisi küçük ⁽¹⁹⁾ kıyāmetdir." demiş. "Ey anlar ne vakt kopar?" diyü karısı şorunca ⁽²⁰⁾ Hoca da "Büyük kıyāmet ben öldüğüm vakt kopar, küçük kıyāmet ⁽²¹⁾ sen öldüğün vakt kopar." demiş.

[101.] (Fıkra)

Güvercin ⁽²²⁾ yavrusunu yuvadan uçurur iken naşihat virip "Sen bir yerde ⁽²³⁾ [41] oturur iken bir adam eğilir ise ol sâ'at turma kaç. Zirā ⁽¹⁾ o eğilip yerden taş almışdır, saña atacağdır." demiş. Yavrusu da ⁽²⁾ "Ya taş koyunda olur da çıkarıp atarsa?" didikde güvercin ⁽³⁾ "Ey sen naşihatiñi almışsın." demiş.

[102.] (Fıkra)

Şāhiniñ biri ⁽⁴⁾ aq̄babaya kaç sene yaşarsın diyü sormuş. Aq̄baba da "İki yüz sene ⁽⁵⁾ yaşarım." demiş. Aq̄baba da şahine "Sen kaç sene yaşarsın?" demiş. ⁽⁶⁾ Şahin de "İki sene kadar yaşarım." diyince aq̄baba aña "Ne çok yaşıyorsun?" ⁽⁷⁾ demiş. Şahin "Sen iki yüz sene yaşarım didin, ben çok dimedim. Sen ⁽⁸⁾ niçün benim iki sene yaşadığımı çok görüyorsun?" didikde aq̄baba ⁽⁹⁾ "Ben iki yüz sene yaşarım amma kimseyi incitmem hiç kan dökmem. Sen iki ⁽¹⁰⁾ sene yaşarsın amma ne kadar hayvāniñ cānını yaşarsın." didikde şahin ⁽¹¹⁾ "Naşıl ideyin? Benim rızkım öyle virilmiş" diyince aq̄baba "Benim rızkım ayağıma ⁽¹²⁾ gelir." demiş. Şahin "Öyle şey olmaz." dir iken öñünden bir keklik ⁽¹³⁾ kalkmış. Şahin aña gördüğü gibi alayım diyü süzülünce hızla kendüyi ⁽¹⁴⁾ alamayıp bir kayaya çarpılmış ve yamyaşşı olup kalmış. Ol sa'at aq̄baba ⁽¹⁵⁾ başı ucuna varıp "Gördüñ mi hırş adama ne yapar?" demiş ve "Adamiñ ⁽¹⁶⁾ kısmeti işte bak naşıl ayağına gelir?" diyip yemeye başlamış.

İşte bunlar ⁽¹⁷⁾ imc̄ān-ı nazar ile okıyacak şeyler ve hişse alacak meşeller
olmağla ⁽¹⁸⁾ yārāna bir yadigār olsun ve bu sebeble dünyāda adımız ⁽¹⁹⁾ añılsın için
cemc̄ ve tertīb olunmuşdur ⁽²⁰⁾ ve işbu mecmuca-i fıķārāt-ı c̄ācibe ve menākıb-ı
ğarībeniñ tabc̄ ve temşili ⁽²¹⁾ şehr-i Rebī'ü'l-evveliñ evā'ilinde hitāma ⁽²²⁾ reside
olmuşdur. (1257) ⁽²³⁾

3.3. Metnin Günümüz Türkçesine Aktarımı

LATİFELER İNCİSİ YÜZ FIKRAYI İÇERMEKTEDİR

[1.] (Fıkra)

Sultan Sencer, zamanının şairlerinden ve kendi arkadaşlarından meşhur şair Enveri'ye bir at bağışlamış, Enveri de atı alıp evine götürmüş ve nasıl denk gelmişse at o gece ölmüş ertesi gün Enveri, Sultan Sencer'in huzuruna çıktığında at için teşekkür etmemiş. Sultan Sencer'in buna canı sıkılıp "Sana dün bağışladığım at pek hızlıdır." diye övmeye başlayınca Enveri de "Evet efendim pek hızlı çıktı hatta bize geldiği gece duramadı ahirete kadar gitti." demiş.

[2.] (Fıkra)

Kerim adında bir padişah varmış ve bir saray yaptırmış. Bir gün yaptırdığı sarayı gezmeye gitmiş ve bir yere oturup işçileri seyretmeye başlamış. Kalfalar da padişah geldiği için işçileri fazlasıyla sıkıştırıp çalıştıyorlarmış. O sırada Kerim adlı ırgadın biri arkasında taş yüklü olarak padişahın önünden geçerken gülmüş. Padişah merakından ırgadı çağırıp "niye güldün" diye sorunca ırgad da "Allah'ın ismi Kerim'dir, sizin isminiz Kerim'dir, benim ismim de Kerim'dir lakin Allah'ın büyüklüğüne bak, sizin saltanatınıza bak, benim şu perişan halime bak, ona şaşırıp güldüm." demiş.

[3.] (Fıkra)

Harun Reşit bir gün esir pazarına gitmiş. Bir esircide iki cariye görmüş ve cariyelerden birini çok beğenmiş. Esirciye sorduğunda "O dul kadındır beriki bakiredir lakin dul kadının güzelliği ortadadır, hem gayet güzel hem de huyu pek iyidir." diyip övdükten sonra Harun Reşit de "İyi ama ne fayda dulmuş." deyince esirci de "Efendim kızlık dedikleri şey Kadir gecesi gibi bir gecelik meseledir." diye cevap vermiş. Bakire olan cariye de bunu işitince canı sıkılıp "Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır." demiş.

[4.] (Fıkra)

Vezirlerden birisi şiir yazmaya heves edermiş; fakat bir üstâdı olmadığından söylediği şiirler pek kötüymüş. Bir yerde şiir sanatında son derece becerikli bir şair olduğunu haber almış ve özel mektup ile davet edip yol masraflarını da göndererek onu yanına çekmiş. Kendisine ayrı oda tahsis ederek orada, şiirin esaslarını ondan öğrenmeye başlamış. Adı geçen vezir, bir gün bir gazel söyleyip üstadına sunmuş ve o da dalkavukluk etmeyerek “Bu gazelin hiçbir beytinde vezin ve anlam yoktur.” dediği gibi vezir hiddete gelip şairi hapse attırmış. Aradan biraz zaman geçtikten sonra, tekrar gazel söyleyip kendince beğendiğinden bakalım bu gazele de bir bahane bulur mu diye düşünerek üstadını hapisten huzuruna getirip gazelini gösterdiğinde şair gazele şöyle bir bakınmış. Bir kere okuduktan sonra kağıdı vezirin yanına bırakmış ve hiçbir şey demeden kapıdan dışarı çıkmış. Vezir bunu görünce “Gelsene, nereye gidiyorsun?” diye seslendiğinde şair de “Malum ya hapishaneye gidiyorum.” demiş.

[5.] (Fıkra)

Nasreddin Hoca bir gün bir mahalleden geçerken bir grup insanın bir ağacın dibinde toplandığını görmüş. “Toplanmanızın sebebi nedir?” diye sorduğunda “Şu büyük ağaca nasıl etmiş ise etmiş bir adam çıkmış, fakat şimdi aşağıya inemediğinden ona bir çare düşünmek için bütün mahalleli toplandık.” demişler. Bunu duyan Hoca kahkaha ile gülüp “Ne şaşkın adamlarsınız bu zor bir şey değil ki, gidin şuradan bir ip ve bir çengel getirin.” demiş. Onlar da bakalım ne marifet gösterecek diyip hemen istediklerini getirip hocaya verdiklerinde hoca derhal çengeli ipe bağlayıp ağaca atmış ve ağaçta olan adama “Şu çengeli kuşağına iliştir!” demiş. O zavallı herif de işin sonunun nereye varacağını bilmeyerek çengeli iliştiirdiği anda hoca ipi çekmiş ve zavallı herif o hız ile yere düştüğü anda bin parça olmuş. Orada bulunanlar “Behey hoca bu nasıl iştir?” dediklerinde hoca “Ecele çare nedir? Ben şimdiye kadar kaç adamı kuyudan bu çengellerle kurtardım hiç birisi böyle ölmedi; lakin bu zavallının eceli gelmiş artık, benim elimden ne gelir zaten ben size bu adamı aşağı indirmek için söz vermiştim, işte adam aşağıda.” demiş.

[6.] (Fıkra)

Tiryakinin birisi sokakta giderken sancıya yakalanmış, hemen hanın birinde bir tuvalet bulup oraya girmiş. Afyon tiryakide daima kabızlık hali yarattığı için zavallı tiryaki ne kadar çabalasa da bir türlü hacetini gideremezmiş. Son derece sıkıntılı olduğundan “A Çıfit! Niçin çıkmazsın? Artık dayanacak gücüm kalmadı aman çıfit çık!” diye bağırmış. Meğer bitişiğinde olan tuvalete de o sırada bir Yahudi girmiş. Ve tiryakinin bu üslupla Çıfit diye feryadını işitince bu hitabını duyduğu anda bunun kendisine olduğunu sanıp “Aman Müslüman başın için dokunma bana, ben daha şimdi geldim.” demiş.

[7.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca her hafta bir berber dükkanına gidip orada tıraş olurmuş. Bir gün yine o sebeple gittiğinde tıraş olup aynaya bakarken aynada kendi yansımasını görünce berbere “Canım kardeşim, ben bu adamı her hafta bu dükkanda görürüm bir türlü tanışamadık, bu adam kimdir?” diye sormuş.

[8.] (Fıkra)

Harun Reşit eşi Seyide Zübeyde ile bir gün satranç oynamış ve kim kimi yener ise yenilen, yenenin dileğini yerine getirsin diye sözleşmişler. Harun Reşit, Seyide Zübeyde’yi yenmiş ve ona çırılçıplak bir şekilde kendisiyle birlikte olmasını teklif etmiş. Seyide Zübeyde her ne kadar çekinmiş ve rica etmişse de Harun Reşit dinlememiş ve Seyide Zübeyde de mecburen Harun Reşit’in isteğini yerine getirmiş fakat bu durum çok gücüne gitmiş. Bu durumun üstüne tekrar satranç oynadıklarında tesadüf bu ya Seyide Zübeyde, Harun Reşit’i yenmiş ve Seyide Zübeyde önceki oyundan olan intikamını almak için Harun Reşit’den zenci cariyelerden biriyle birlikte olmasını istemiş. Harun Reşit her ne kadar bu durumdan kaçınsa da Seyide Zübeyde’nin zorlamasından dolayı çaresiz bu isteği gerçekleştirmek zorunda kalmış ve Allah’ın hikmeti, cariye hamile kalıp Halife Memun ondan vücuda gelmiş. Seyide Zübeyde’nin oğlu ve Harun Reşit’in veliahdı olan Muhammed Emin’in arzularına uyup hükümete zarar vermesine dayanılarak idam edilip, yerine Memun’un halife olduğunu Seyide Zübeyde’ye haber verdiklerinde Seyide Zübeyde “Benim oğlumu katleden Memun değildir;

çünkü Memun'un doğumuna sebep olan benim Harun Reşit ile oynadığım satrançtır." demiş.

[9.] (Fıkra)

Timur'un bir gözü kör ve bir omuzu kambur ve bir kolu sakat ve bir ayağı topal imiş. Bir gün bir ressam çağırıp ondan resmini yapmasını istemiş. Ressam eğer olduğu gibi resmedersem elbette ki Timur buna bozulur buna bir incelik katmak lazımdır diye düşünüp, Timur'u avda tüfek atar şekilde bir gözü kapalı ve bir omzu kamburlanmış ve kolunun biri geride ve ayağının biri bükülmüş şekilde tüm ayıplarını örterek resmetmiş ve o şekilde takdim etmiş. Resmi gören Timur "Benim resmimi niçin böyle avda tüfek atar gibi yaptın?" diye sorduğunda ressam da "Efendim herkesin resmini kendi şan ve şerefine yakışacak şekilde yapmak lazımdır, dünyayı hükmünüz altına alıp isyankarları avladığınıza işaret olsun ve o yoldaki şan ve şöhretinize rehberlik etsin diye bu resmi yaptım." diye cevap verip Timur'un elinden kurtulmuş.

[10.] (Fıkra)

Timur bir gün hamama gitmiş ve yanında bulunanlardan birine "Benim değerim nedir? Bir paha biç bakalım." demiş. Herif de "Bin altın." diye cevap vermiş. Timur da "Kuşandığım peştamal bin altın eder ya ben bir şey etmez miyim?" diyince, herif de "Bendeniz de peştemale bin altın biçmiştim, yoksa siz bir şey etmezsiniz." demiş.

[11.] (Fıkra)

Timur, Akşehir'e gittiğinde Nasreddin Hoca'yı bir çadırda otururken görmüş. Yanına gidip "Sen kimsin?" diye sormuş. Hoca da "Ben yer Tanrısıyım." demiş. Timur'un da sevdiği bir kölesi varmış, bu kölenin bir gözü azıcık küçük imiş hocaya "Madem sen yer Tanrısısın şu kölenin bir gözünü azıcık büyült." demiş. Hoca da "Ben yer Tanrısıyım, belinden aşağısına karışırım eğer belinden aşağıda istediğin bir yer var ise büyülteyim." demiş.

[12.] (Fıkra)

Zamanın birinde Hayati, Memati ve Puseti isimli üç şair yaşarmış ama Puseti'nin gözleri körmüş. Bir gün Hayati ve Memati hamama gitmişler. Puseti'yi göbek taşında otururken görmüşler. Kim olduklarını söylemeyerek zevklenme amacıyla yanına gidip Puseti'ye "Size bir şey soracağız." demişler. Puseti de "Buyrun." dediğinde "Hınzır Puseti deri tabaklamayı kabul eder mi?" diye sormuşlar. Puseti amaçlarını anlayıp "Deri tabaklama kabul etmez çünkü Hayati de mundardır Memati de mundardır." demiş.

[13.] (Fıkra)

Bir adam şiir yazmaya yeltenip söylediği saçmalıkları sürekli olarak getirip bir üstada gösterirmiş. Bir gün bir beyit yazıp, yine getirip göstermiş o zat bakmış ki beytin ikinci mısrasında kafiye olan kelimenin birkaç harfi eksiktir. Şiiri yazan adama bu durumu sorduğunda "Ölçüye uymadığı için çıkardım." cevabını vermiş. Üstad da "Güzel ama beytin ilk mısrasının kafiyesi dal iken ikinci mısrasının ra oluyor, bu nasıl olur?" dediğinde Çelebinin canı sıkılıp "Ben ölçü için bir iki harf çıkardım diyorum sen harıl harıl bir noktayı arıyorsun ne ahmak adamsın!" demiş.

[14.] (Fıkra)

Bir adam gazel yazıp bir şaire gösterirmiş. Şair de yazdıklarına bakıp ona perhiz eyle dermiş. Herif bunu gerçek sanıp hiçbir şey yemezmiş. Bir gün yine gazelini getirip gösterdiğinde şair, perhiz eyle demiş "Canım efendim, bendeniz bir şey yediğim yoktur." dediği anda şair de "Madem sen bir şey yemiyorsun ya bu halteri kim yiyor?" demiş.

[15.] (Fıkra)

Harun Reşit'in amcasının kızı ölmüş. Harun Reşit üzüntü içinde mezarın başında oturup cenazenin gelmesini beklerken, yanına zamanın şairlerinden Ferezdak gelmiş. Harun Reşit "Burası için ne hazırladın?" diye mezarı gösterip Ferezdak'a sorduğunda, Ferezdak da irticalen "Halifenin amcasının kızını hazırladım." demiş.

[16.] (Fıkra)

Devrin ileri gelenlerinden bir zat evlenmezmiş. Babasının arkadaşlarından biri ne yapıp etmiş, aklını çelip onu evlendirmiş. Bir çocuğu olduğu zaman da “Beşik takımlarını nerede satarlar?” diye gidip yine o adama sormuş. O da “Uzunçarşı’da satarlar.” diye cevap verince “E hadi beraber gidip alalım.” demiş. Ata binip Uzunçarşı’ya gitmişler ve oradan beşik takımlarını almışlar. Adam “Süslerin hepsini beşiğin içine koy da bana ver, omzumda götüreceğim.” demiş. Yanındaki adam her ne kadar olmaz demiş ise de söz dinlememiş ve beşiği omzuna vurup tüm ihtişamıyla gitmeye başlamış. Yanındaki adam “Efendim, bari herkesin kullandığı yoldan gitmeyelim ayıptır, تنها yoldan gidelim kimse görmez.” dediğinde o zat da “Behey ahmak! Herkesin tuttuğu yolun kötü olduğunu biliyorsun ve bana kimsenin olmadığı yerden gidelim diyorsun, ben zaten kimsenin olmadığı bir yolda yürüyordum madem öyle beni niçin herkesin olduğu yola çıkardın!” demiş.

[17.] (Fıkra)

Adamın biri evlenmiş fakat eşiyile bir müddet cinsel münasebette bulunamamış. Bir gün kendisine bir güç gelip girişimde bulunduğu farklı bir yola doğru gitmiş. Karısı “Aşağı gittin.” diye uyarınca adam da “Arapçada kuraldır ki harekesiz bir harf harekelendiği vakit kesre ile yani aşağıdan harekelenir.” diye cevap vermiş.

[18.] (Fıkra)

Bir adam cariyesiyle ilişki esnasında farklı bir yola doğru yürüdüğünde cariye “Niçin böyle yapıyorsunuz, günahdır.” demiş. Herif de “Sahip olan benim, sen cariyesin sahiplik nasıl olur bilmiyor musun da karışyorsun?” demiş. Bunun üzerine cariye de “Allah seni gerçek sahibin elinden kurtarsın.” demiş.

[19.] (Fıkra)

Adamın biri “Hangi velidir o ki kızını Yemen çöllerinde kaplanlar parçalamıştı.” diye bir adamdan sormuş. O adam da “Yanlısın var, o kişi veli değil peygamber idi, ve kızı değil oğlu idi ve Yemen çöllerinde değil Kenan illerinde

idi ve kaplan değil kurt idi bu söylediğin şey baştan başa yanlıştır ben bunun neresini düzelteyim.” demiş.

[20.] (Fıkra)

Bir adamın güzel yazısı varmış fakat ne yazsa aklınca o yazının yanlışlarını düzeltmeye çalışmış. Bir zat bunu yanına çağırıp “Bana bir Kuran-ı Kerim yaz fakat Allah’ını seversen yanlış bulup düzeltmeye çalışayım deme, bulduğun gibi yaz.” demiş. Adam da “Tamam.” demiş ve Kuran-ı Kerim’i yazıp götürdüğünde “İnşallah bir hata bulup düzeltmeye kalkmadınız?” diye sormuş. O adam da “Hayır tembihlediğiniz için çok da ilişmedim fakat iki yerine dayanamadım düzeltiltim.” demiş. Diğer adam “Nereleri düzelttin?” diye sorduğunda “Bir yerde ‘*asâ-yı Ademe rabbehu*’ var idi halbuki asa Adem’in değil Musa’nındır onu ‘*asâ-yı Mûsâ rabbehu*’ olarak yazdım ve bir yerde de ‘*ve harra Musa sa’ikan*’ yazıyordu harr da İsa’ya mahsustur orasını da ‘*ve harra İsâ sâ’ikan*’ yaptım.” deyince kitabı yazdıran kişi “Hey maşallah, şu dikkatinize diyecek söz yok behey birader İsa sin ile harf-i cerdir asa sad ile değnek anlamına ve Farsçada har eşek manasına gelir ise de, Arapçada o manaya gelmez; halbuki Kuran-ı Kerim Arapçadır sizin her şeyden önce sin ile sad’ı bilmeniz, sonra Arapça sözler ile Farsça sözleri ayıramanız ortada iken bunun üstüne aklınızca düzeltme yapmaya kalkmanıza ne diyeyim!” dediğinde herif de “Asıl siz bilmiyorsunuz. Arapça başka Farsça başka değildir ikisi de bir sözdür fakat bir kelimeyi söylerken ağzını eğerek söylersek Arapça olur, yok hızlı ve imâleli söylersek Farsça olur. İşte kelime tektir fakat söyleyişte fark bulunur. Şimdi sizin başınıza kavuk giydirdiler Müslüman derler, kalpak giydirdiler gavur derler; bununla beraber siz aynı adamsınız fakat görünüşünüze itibar ederler.” dediğinde o adam da “Aferin Yadigar! Biz sana ilim öğren diyoruz, sen bizi bazen gavur bazen de Müslüman yapıyorsun. Senin benzetmelerin bilginden de kötüyümüş. Bu durumda sana şeddeli bir şekilde eşşek oğlu eşşek demek yaraşır.” demiş.

[21.] (Fıkra)

Timur oğlunu evlendirdiğinde aşırı hevesinden ve keyfinden toplantı yerinde kalkıp oynamış ve orada bulunanlara dönüp “Sizler şimdi benim

oynadığıma şaşırıyorsunuz ve ‘koskoca bir padişaktır utanmadan bu kadar insan içinde kalkıp oynuyor’ diyorsunuz; fakat ben öyle bir padişahım ki benden daha büyük bir padişah yoktur. Utanma denilen şey denk kişiler arasında olur. Benim dengim yok ki ondan utanayım.” demiş.

[22.] (Fıkra)

Hakimin biri bir memlekete tayin olmuş. O ay parası yetmemiş ve bu durum karşısında ne yapabileceğini katibine sorduğunda o da “Şurada bir Kürt beyi var. Çomar adında bir köpeği vardı, geçende ölmüş. O da köpeği kefenleyip gömmüş. Gidip onu çağırayım. Siz de biraz azarlayın belki ondan bir şeyler koparabilirsiniz.” demiş. Hakim de “Hadi göreyim seni.” dedikten sonra katip gidip Kürt beyini çağırmış. Kürt beyi gelince hakim bunu azarlamaya kalkmış. Kürt beyi de “Efendim, bir fırsatını bulup size gelemedim yoksa ölen Çomar kulunuzun, üç bin koyunu vardır ve üçte bir malını da size vasiyet etmiştir.” dediği gibi hakim yumuşayarak “Estağfurullah, rahmetli kardeşimiz sayılırdı.” demiş.

[23.] (Fıkra)

Birkaç adam, bir adamı “Haydi eğlenceye gidelim.” diyerek alıp götürmüşler ve gittikleri yerde yiyip içmişler. Eğlenceleri de hesabın bölüşülerek ödendiği şekildeymiş ve eğlencenin sonunda ne masrafımız çıktı ve adam başına ne düştü diye hesaplamaya kalkmışlar. Önce adam başı yirmi beşer liradan hesapladıklarında masraflarına yetmediğinden otuzar liradan hesap edelim demişler. Hesabın ortaklaşa ödeneceğini bilmeyerek onlarla eğlenmeye giden adam elini cebine sokmuş bakmış ki beş lira vardır çaresiz bir şekilde “Be canım bir de beşer liradan hesap edin, belki masrafımız ödenir.” demiş.

[24.] (Fıkra)

Sarhoşun biri yolda giderken bir mezara rast gelip bu babamın mezarıdır, şuna bir Yasin okutturayım diye düşünürken o sırada yoldan bir sofunun geçtiğini görmüş ve “Gel hoca!” diye çağırmış. Sofu da babasının canı için bana para verecektir diye düşünerek gelmiş. Sarhoş: “Şu babama Allah rızası için bir Yasin

oku.” dediğinde sofu durumu anlayıp, sarhoşun elinden kurtulmak için “Dur, abdest alayım.” deyip kaçmaya başlamış. Sarhoş bakmış ki hoca gidiyor “Nereye gidiyorsun, gel okusana!” demiş. Sofu da “Ben okuma bilmem.” diye cevap vermiş. Sarhoş “Nasıl bilmiyorsun? E başına kavuk takmışsın ya!” dediğinde sofu da “Kavuşu ben takarım ama okumayı kardeşim okur.” demiş.

[25.] (Fıkra)

Herifin biri bir vaize “Bir günah ve beş sevap işliyorum. Bunlar birbirini götürür mü?” diye sormuş vaiz de “İşlediğin günah ve sevap nedir söyle bakalım?” dediğinde herif de “Bir öküz çalarım. İşte bu bir günahımdır; fakat dört ayağı ile başını da fakirlere dağıtırım, bu da beş sevaptır.” demiş. Vaiz de “Bir daha ne o bir günahı işle ne de o beş sevabı kazan lazım değildir!” demiş.

[26.] (Fıkra)

Herifin biri Hıdırellez’de bir mahkemenin önünden geçer iken kuzu getirmediği için kavga ederek, bir kadının kocasından boşandığını görmüş. Akşam evine gidip “Çoktan beri duyardım ama hiç görmemiştim bugün gözümle gördüm.” diyerek olan biteni karısına anlatınca karısı da “Eğer böyle devam ederse o kavga yakında bizim evde de olacaktır.” demiş.

[27.] (Fıkra)

Tiryakinin biri bir balcı kızı ile evlenmiş. Her akşam eve geldiğinde afyonu yutar uyuklamaya başlar, aralarda uyandıkça da “Hanım sen kimin kızıydın?” diye karısına sorarmış o da “Balcı kızuyım.” dediğinde “Dur daha tatlıya var hele bir şu afyon keyfimi bitireyim de ondan sonra seninle birlikte oluruz.” dermiş. Tam bir sene bu durum böyle devam etmiş. Kızın canı sıkılıp bir gün bir komşularından bir delikanlıyla birlikte olmuş. Akşam tiryaki gelip yine her zamanki sözlerini söylemeye başladığında kız da komşunun oğluyla bugün birlikte olduğunu söyleyince bu durum tiryakinin hoşuna gitmiş ve “Yaaa o zahmetten de mi kurtulduk?” demiş.

[28.] (Fıkra)

Bir yaz gecesi, tiryakinin biri eğlenceden dönerken mahalle bekçisini kaldırım üstüne yatmış ve harekete gelmiş halde görmüş. Tiryakinin öyle bir şey başına gelmediğinden bu durum hoşuna gitmiş ve bir hayli zaman durup seyretmiş. Ardından evine gitmiş. Karısı kahve pişirirken ara ara aklına geldikçe gülermiş. Karısı merak edip sormuş, üstüne ısrar da edince adam durumu anlatmış. Kadın bunları duyunca ertesi gün bekçi ile pazarlığı uydurmuş ve bekçiyi içeri alıp evin kilerine saklamış. Tiryaki gelip yatıncaya kadar bekçi uyuyakalmış. Rüyasında da yangın çıktığını görmüş. Alışkanlığı olduğu üzere sopasını kapıp mahalleye yangını haber vermeye çıkmış. Tiryaki şekerleme yaparken bekçinin kilerden avazı çıktığı kadar yangın var diye bağırdığını duyunca kalkıp ‘Bre bu nedir?’ diyinceye kadar bekçi yine “Yangın vaaaaaar!” diye bağırmış. Tiryaki de kalkıp kileri açınca görmüş ki bekçi içeride uyuyor ve bir yandan da avazı çıktığı kadar “Yangın vaaaaaar!” diye bağıyor. Bu durumu görünce “Hay Allah belasını vermesin, bu yangının kundağını önceki gece ben bırakmıştım. İşte bu gece de ateş almış!” demiş.

[29.] (Fıkra)

Tüccarın biri bir memlekete gitmiş. Orada bir kadın ile görüşmüş ve ona tutulup tüm parasını yedirmiş. Sonunda parası kalmadığında “Memleketime gideyim, oradaki mallarımı satayım, dönüp geleyim ve seninle burada zevk etmeye devam edelim.” diyerek izin istediğinde kadın “Ben senin hasretine dayanmam ve sensiz eğlenemem bari bir hatıra bırak da sen yokken onunla avunayım.” deyince tüccar da bir dişini çekip çıkarmış ve kadına hatıra olarak bırakıp gitmiş. İki yıl geçtikten sonra dönüp geldiğinde sevgilisi tarafından hiç ilgi görmemiş ve kalkıp sitem etmek için kadının evine gitmiş. Kadın da “Sizin geldiğinizi duymuştuk fakat eskiden dostluğumuz olmadığından tanışmaya cesaret edemedik.” dediğinde tüccar da iki sene önce gelişmiş olan muhabbetlerini yad etmiş ve hatta “Beni hatırlamanız için de size bir dişimi çıkarıp vermiştim.” demiş. Bunun üzerine kadın da cebinden bir avuç diş çıkarıp “Bakın, bunların içinde sizin dişiniz hangisi ise seçin, ayırın.” demiş. Tüccar da “Bu bir avuç dişin içinden ben kendi dişimi nasıl ayırayım.” demiş. O zaman kadın da “İşte bu

gösterdiğim dişler kadar bende dost var iken onların arasından seni nasıl bileyim.” demiş.

[30.] (Fıkra)

Adamın biri bir eve zamparalığa gidermiş ve orada sürekli kendinin nasıl bir yiğit olduğunu anlatır dururmuş. Kadın da bu durumdan usanmış ve başka bir zamparaya durumu anlatıp getirip onu kilere saklamış. Diğer herif gelip yine kendini övmeye başladığı gibi kilerdeki herif çıkıp bunu bir güzel dövdürmüş ve evden dışarı attırmış. Birkaç gün sonra herif yine geldiğinde kadın ona “Sen kendini sürekli överdin. Niçin geçen gün o adama karşı koymadın ve ondan dayak yedin?” demiş. Adam da “O herif kavganın usulünü bilmiyor, kavganın usulü bir vurup bir durmaktır. O herifse hep vurdu, hiç durmadı ki bir de ben ona vurayım.” demiş.

[31.] (Fıkra)

Kadının biri eve bir adam almış. Kocasını sarhoş gelip sızdığı zaman yatağa gelmesi için adamla sözleşmiş. Kocasını gelip sızdıktan sonra zampara da yatağa gelmiş ve zevk ederlerken adam uyanıp onları duymuş ve saldırdığı gibi adamın hayalarını tutmuş ise de yaş olduğu için elinden kaymış. Bunu fırsat bilen zampara da kaçmaya başlamış. Herif kovalamışsa da yakalayamamış ve geri döndüğünde karısının uyuma taklidi yaptığını görmüş. Hemen karısını uyandırdığı gibi kadın “Rüya görüyordum.” demiş. Adam “Ne gördün?” diye sorunca karısı da “Bir kayıktaymıştık. Kayık battı, ben de kurtulmak için çırpınıyordum ki sen uyandırdın.” demiş. Adam da “O sırada benim elime de bir kalkan balığı girdiydi ama yaş olduğundan kaydı ve kaçtı.” demiş.

[32.] (Fıkra)

İki arkadaş ayı inine girmeye karar vermişler. Biri içeri girmek ve biri de dışarıda beklemek üzere sözleşmişler. Ayı inine vardıklarında biri içeri girmiş ve diğeri de dışarıda beklemeye başlamış. O sırada ayı gelmiş ve ine girmek üzereyken dışarıda bekleyen adam bu durumu görünce ayıyı kuyruğundan yakalamış. Ayı kuyruğunu kurtarmak için çabaladıkça içeriye toz girmiş ve bu

yüzden de içerisi kararmaya başlamış. İçeride olan arkadaş da “Ne yapıyorsun? Ortalık karardı işimi göremiyorum.” diye bağırınca dışarıda olan arkadaş da “Eğer elimdeki kuyruk koparsa sen işi o zaman görürsün.” demiş.

[33.] (Fıkra)

Tüccarın biri iflas ettikten sonra bir kiliseye gidip gelmeye başlamış ve kiliseyi açıp kapayan adamla dost olmuş. Bir gün tek başına Hazret-i İsa’ya ve Meryem Ana’ya yalvaracağım diyerek kilisenin anahtarını alıp içeri girmiş ve Hazret-i İsa ile Meryem Ana’nın üzerindeki çalmış. Durumu memleketin zabıtine haber verdiklerinde tüccarı çağırıp sormuş. Tüccar da “Tek başına gidip Hazret-i İsa ile Meryem Ana’ya durumumu anlattım. Hazret-i İsa Meryem Ana’ya ‘Valideciğim, bize nasılsa her zaman bir şey getirirler. Gel şu üzerimizdekileri bu adama verelim de işini görsün.’ dedi bunun üzerine Hazret-i İsa, Meryem Ana’nın ve Meryem Ana da Hazret-i İsa’nın üzerindeki elleriyle çıkarıp bana verdiler. Ben de aldım. İşte Hazret-i İsa da Meryem Ana da kilisede duruyor inanmazsanız gidin onlara sorun.” deyince zabıt “Onların söz söyleyemeyeceğini bildiğinden böyle diyorsun, iyi madem onlar vermiş al bu mücevherler senin olsun. Yalnız bundan sonra hiç kimse tek başınayken gidip Hazret-i İsa ile Meryem Ana’dan bir şey istemesin. İsteyeceği zaman da muhakkak yanında kiliseden bir adam buldursun.” diye de tembihlemiş.

[34.] (Fıkra)

Kadının biri, bir değirmene öğretmek için biraz buğday götürmüş. Değirmenci de “Burada nöbetle öğütülür. Azıcık sabret ki nöbet sırası sana gelsin. O zaman senin ununu öğütürüm.” demiş. Kadın da beklemeye başlamış. Zaman zaman değirmenci yanına gelip “Hey neler olacak, neler olacak!” dermiş. Kadın merak edip “Değirmenci, söyle bakalım neler olacak?” diye sormuş. Değirmenci de “Şimdi ben seni al aşağı edeceğim, sen de bağırıp çağıracaksın. Zabıt duyup gelecek, ikimizi de tutuklayacak.” dediğinde kadın da “Ya ben bağırıp çağırmazsam?” demiş. Bunun üzerine değirmenci de “O zaman hiçbir şey olmaz ben senin ununu hemen kına gibi öğütürüm, alır gidersin.” demiş .

[35.] (Fıkra)

Adamın biri yolda giderken bir ağaçlık arasından geçiyormuş. O sırada durmadan sallanan bir ağaç dalı gözüne çarpmış. Adamlarını gönderip durumu öğrenmiş. Meğerse bir adam organının başına bir ip takmış, bir ucunu da bir dala bağlamış. O hareket ettikçe ağacın dalı da bundan dolayı sallanırmış. “Adamı çağırıp sebebini sorduğunda adam ‘Efendim, bir kadına büyük bir ilgim vardı. Bin zahmet çekerek ve para dökerek kadını çağırttım. Bu kafir başını aşağı dikti bir türlü olmadı, o kadar emek boşa gitti. Ondandır dolayı boynundan astım.’ deyince o zat da düşünüp ‘Doğrusu haklısın, öyle bir boğazından asılacak kafir de bizde var.’ demiş.

[36.] (Fıkra)

Dervişin biri bir delikanlıyla bir gece bir evde bulunmuş. Herkes yatıp etrafta kimse kalmadıktan sonra, derviş delikanlıya yanaşmak istemiş. Delikanlı da “Sen beni adeta düzmek istiyorsun.” deyince derviş de “Sus küstah! Bu sohbetinin görünen kısmıdır.” demiş.

[37.] (Fıkra)

Dervişin biri bir delikanlı ile bir gece birlikte bulunmuş. Yattıklarından sonra derviş “Evlat demlenir misin yoksa demleneyim mi?” demiş. Delikanlı “Demlenirim derviş.” deyip yanaşmış bir zaman sonra derviş yine “Evlat demlenir misin yoksa demleneyim mi?” demiş. Delikanlı da “Demlenirim derviş.” deyip yanaşmış. Bu durum birkaç defa tekrarlamış. Delikanlı dervişe sıra gelmesin diye sabaha kadar canını dişine takıp böyle uğraşmış. Sabah olmaya yakın derviş yine “Evlat demlenir misin yoksa demleneyim mi?” demiş. Delikanlı yine “Demlenirim.” deyince dervişin canına yetip bir de “Bir de derviş demlenmesin mi küstah?” demiş.

[38.] (Fıkra)

Dervişin biri cebinde beş on kuruş var zannederek hamama gitmiş. Yıkanıp çıktıktan sonra bakmış ki cebinde hiç para yok. Meğer tüm parasını harcamışmış. “Ey Allahım! Beş on kuruş yarat, şu hamamın parasını vereyim.

Kimseye eyvallah demeden şurdan çıkayım.” diye dua etmiş. Bir müddet bekledikten sonra koynuna bakmış ki hiçbir şey yok. “Yeter artık uzatma, beş on kuruş yarat! Şaka yapmanın sırası değildir.” demiş ve biraz daha beklemiş. Yine bakmış ki para yok. “Anladım ki vermeyeceksin, bari şurada bir gürültü çıkar da o sırada ben savuşayım.” demiş. O anda içeriden birkaç adam koşarak gelerek, hamamın girişinin yıkıldığını altında da birkaç adamın kaldığını haber vermişler. Herkes içeri koşarken derviş kapıdan dışarı çıkmış ve hayretle yolda giderken iki adama denk gelmiş. Bu adamlardan biri öbürüne “Benim on kuruşumu versene.” deyince öteki de “Param yok.” demiş. Bunun üzerine diğer adam “Sırtındaki cüppeni sat, benim paramı ver.” deyince “Niçin cüppemi satayım? Dur hele Allah versin, ben de sana veririm.” diye cevap vermiş. Derviş bu sözü işittiği gibi gidip herifin yakasına yapışmış ve “Mutlaka cüppeni sat ve şu adamın parasını ver.” demiş. Herif de “Sana ne bundan?” deyince derviş de “Ne demek sana ne, ben Allah’tan on kuruş istedim, vermedi bunun için hamamın girişini yaktı ve beş on adam telef oldu. Eğer bu on kuruşu sana verecek olursa, dünyayı yakar. Ben de içindeyim elbette bana da bir zararı olur. Gayrı sen cüppeni sat borcunu ver.” demiş.

[39.] (Fıkra)

Sofunun biri bir gemiye binip giderken kaptana yanaşıp “Sen mantık bilir misin?” diye sormuş kaptan da “Hayır bilmem.” deyince “Gitti ömrünün yarısı.” diye cevap vermiş. Kaptaninsa bu duruma canı sıkılmış. Birkaç gün sonra büyük bir fırtınaya yakalanmışlar. Gemide olanlar aman Allah çağırmaya başlamışlar. O sırada kaptan sofuya yanaşıp “Sen yüzme bilir misin?” diye sormuş. Sofu da “Bilmem” deyince kaptan “Gitti ömrünün hepsi.” demiş.

[40.] (Fıkra)

Adamın biri sıtmaya yakalanmış. Doktor da ona Kınakına diye sıtmaya iyi gelen bir ilaç vermiş. Adam bunu içerken birkaç tanıdığı “Nefesi pek etkili bir hoca vardır ona bir okunsan.” deyip ısrar etmişler. Adam da hocaya gitmiş. Okunurken hoca “Kendinizi hiç doktora gösterdiniz mi?” diye sormuş. Adam da

“Evet, Kınakına iç dedi” deyince hoca “Ben sizi okuyayım ama siz yine Kınakına içmeye devam edin.” demiş.

[41.] (Fıkra)

Avcının biri bir tilki tutmuş ve onu ayağından bağlayıp meydana çakmış. Bir tütün içeyim de sonra derisini yüzerim diye düşünerek karşısına geçmiş tütününü içerken tilki aşağı sıçramış, yukarı sıçramış, öte ittirmiş, beri ittirmiş bir türlü bağdan kurtulamamış. Sonunda ölü taklidi yapmaya karar vermiş. Adam da kalkmış derisini yüzeceği zaman tilki öldü gitti bari rahat rahat yüzeyim diye ayağındaki bağı çözdüğü gibi tilki kaçmış; fakat uzaktan da avcuyu gözlemeye devam etmiş. Avcı başka bir tilki daha tutmuş. Onu da aynı şekilde meydana çakmış, karşısında oturup tütün içerken kaçan önceki tilki de karşıda bir tepe üstünden onları seyrediyormuş. Bağlı olan tilki bir öte sıçramış, seyreden tilki “Ben öyle ettim olmadı” demiş, yine tilki bir beri sıçramış seyreden tilki “Böyle de ettim olmadı, artık bunun başka çaresi yoktur; ancak ölüp de kurtulmalıdır.” demiş.

[42.] (Fıkra)

Osmanlının biri gurbette birçok yer gezip sakalını ağarttıktan sonra İstanbul’a gelmiş. Kadının biri “Eğer oğlancılığa tövbe eder ise onu alırım ve hiçbir masrafı da istemem hatta cebine harçlık da veririm.” demiş. Herif de çaresiz kabul edip oğlancılığa tövbe etmiş. Bir müddet böyle geçtikten sonra bir gün kadın hamama gitmiş. Adam da kahvede otururken eski sevgililerinden birinin geçtiğini görmüş. “Uğurlar olsun, nereye gidiyorsun?” diye sorduğunda “Gemiye gidiyorum, sabah erken yol alacağız. Allah’a ısmarladık.” cevabını almış. “Görüşemez miyiz?” diye sorduğunda da oğlan “Eğer yerin varsa haydi gidelim.” demiş. Adam böyle bir fırsat her zaman ele geçmez, hazır karım hamamda evde de kimse yok çocuğu götüreyim diye düşünmüş ve beraber eve gitmişler. Zevk anında karşı komşuları olan kocakarı olanları görmüş ve çocuk gittikten sonra adamın yanına gelerek “Ey ağa, ben arabozucu birisi değilim; ancak şimdi karın gelip bu olanları duyduğunda ne yapacaksın?” demiş. Adam da çıkarıp beş on kuruş verip kadını susturacak olmuş ama kadının iki günde bir yanına gelip karın

duyacak dediği gibi sürekli beş on kuruş isteyeceği ve bu durumu adeta bir kazanç kapısı haline getireceğini düşünüp vazgeçmiş. Ben bunu en iyisi saray hekimlerinden tanıdığım olan Mahmut Efendi'ye sorayım düşüncesiyle gidip durumu hekime anlatmış. Mahmut Efendi de “Kardeşim, bu hekimlik bir iş değildir. Ben buna ne yapabilirim?” deyince herif de “Canım sende kuvvet macunu yok mu hiç? Bana ondan ver.” deyince hekim de macunu çıkarıp “Bundan iki kaşık yiyebilirsin.” demiş. Adam hırsıyla on iki kaşık yemiş ve eve dönerken yolda ayakları yerden kesilmiş. Eve gelip karısını beklemeye başlamış. Kadın hamamdan dönüp kapıyı açar açmaz adam kadını avluda yakalayıp odaya geçene kadar defalarca onunla birlikte olmuş. Yorgunluk gelip tütün içmek için otururlarken kadına demiş ki “İlginçtir, zengin insanların haremelerinde beş on odalıkları varken selamlıklarında da birkaç delikanlıları olurdu bunların hepsini nasıl idare ederler diye hep hayret ederdim. Meğer marifet delikanlıdaymış, bugün anladım.” demiş. Kadın da “Nerden anladın?” diye sorunca “Baksana, hiç benim bugünkü gibi bir şey yaptığımı görmüş müydün?” demiş. Kadın da “Hayır, bunun sebebi nedir?” diye sorunca adam da “Ben bugün eve bir çocuk aldım tüm bunlar ondan oldu.” diye cevap vermiş. Bunu duyan kadın da “İyi, öyleyse bir çocuk al.” demiş. Adam da “Benim de niyetimde var, dur hele güzel bir çocuk bulup alacağım.” demiş ve kahvesini içip hamama gitmiş. Kadın da gusül abdesti almak için su ısıtmaya başladığı sırada yanına bugün olanları gören komşu kocakarı gelmiş ve “Kızım ben ara bozmayı sevmem. O yüzden sana bir şey söylemem; ama senin o kocan olacak herifin bugün yaptığı işleri elbet duyarsın.” deyince kadın da “Komşu nine, sen o işin aslını bilersen şaşarsın.” demiş ve durumu aktarınca ihtiyar kadının ağzının suları akmış. “Hemen gidip benim herife de anlatayım da o da gidip bir çocuk alsın zira otuz yıldır öyle bir iş yaptığı yoktur.” deyip doğru koşup kocasına “Bizim komşu hanımın kocası böyle böyle bir iş etmiş. İki saatin içinde karısıyla defalarca kez birlikte olmuş. Be adam sen ne duruyorsun! Sen de bir çocuk bul al.” dediğinde tiryaki henüz afyonu atmış keyif yaparken böyle saçma şeyleri işitince “Behey karı vazgeç öyle şey olmaz.” demiş Karısı da “Niçin olmazmış? İşte olmuş bitmiş. Komşu hanım yalan mı söylüyor?” deyince tiryaki de “Be canım benim otuz yıldır hiç böyle bir şey yaptığım mı var?” demiş. Karısı da “Ben onu bunu bilmem. İşte, ilacı meydanda duruyor. Sen

de adam isen yaparsın.” deyince tiryaki “Hay Allah belasını versin, Şu herifin kırk yılda bir oğlancılık yapacağı tuttu. İŞin sonunda da mahallenin erkeğini karısını birbirine kattı. İnsanların başını derde soktu.” demiş. Bu olayın mahallede bolca yaşandığı etrafta duyulduğu gibi o mahalledeki yüz kuruŐluk evlerin kiralari beş yüz kuruŐa ve yüz kese değerindeki evlerin değerı de beş yüz keseye çıkmış.

[43.] (Fıkra)

Adamın biri bir maymun alıp ona satranç oynamayı öğretilmiş ve üstad yapmış. Bir gün başka bir adam maymunu alıp satranç oynamaya götürmüş. Maymun adamı yenince adamın canı sıkılıp satranç taşının birini maymunun başına vurmuş. Tekrar oynamışlar. Yine maymun yenmiş, adam da yine taşın birini maymunun başına vurmuş, maymunun başı acımış. Tekrar oyuna başlamışlar. Maymun tam yeneceği sırada ortada duran kül tablasını alıp başına geçirmiş ve ondan sonra herifi yenip başındaki kül tablasını göstermiş.

[44.] (Fıkra)

Cafer Bermeki, Şattü’l Arab nehri taŐtığı için sokağa çıkılmadığı bir gün, sarayında oturmuş ve pencereden etrafı seyrederken bir adamın, aldığı bir tepsi fasulye piyazını boğazına kadar çamurlara batmış halde satmaya çalışıldığını görmüş. Cafer Bermeki bu duruma çok Şaşırıp adamı yanına çağirtmiş ve “Böyle bir günde sokakta kim olur ki senden fasulye alsın?” diye sormuş. Adam da “Falan diyarın seçkin kişilerindendim. Fakir düŐtüm. Üç çocukla eşimi alıp Bağdat’a geldim. Güç bela beş kuruş sermaye bulabildim onunla fasulye aldık. EŐim piŐirir, ben de satarım. Bir iki kuruş kazanıp onunla geçiniriz. Nehrin çok fazla taŐmasından dolayı dün piŐirdiđi fasulyeyi satamadım eğer bunu bugün de satamazsak çok kötü olacak, tüm sermayem yok olacak. EŐim ‘Ne yaparsan yap muhakkak bu fasulyeyi sat.’ diye sıkı sıkı tembihledi. Ben de baktım bugün de satamazsam fasulye bozulacak sonra beş kuruş sermayem de elimden gidecek. Çaresiz, satmak için sokaklara düŐtüm, uğraŐıp duruyorum.” deyince Cafer adamın haline çok acımış ve hizmetkarlarına bir tabak takımı getirtmiş, kendi eliyle her birinin içine bir miktar fasulye piyazı koyup bunları hizmetkarları ile devlet büyüklerine hediye olarak göndermiş ve tabakların hediye gittiği her

yerden tabağın içi altın dolu olarak gelmiş. Kendisi on bin altın ve aynı zamanda Harun Reşid'in kız kardeşi olan eşi de on bin altın vermiş. Adam bir saatte kırk elli bin altın sahibi olmuş ve o saat Bağdat'tan çıkıp Basra'ya giderek orada büyük bir tüccar olmuş. Horasan'da yaşayan bir adam da pek yoksulluk çekiyormuş. Cafer Bermeki'den yardım istemek amacıyla Bağdat'a gelmiş. Meğer Harun Reşit Cafer Bermeki'yi öldürmüş. Adam Cafer'i sağ bulamadığından üzüntü içinde harabenin birinde uyuyakalmış ve rüyasında Cafer'i görüp durumunu ona anlatmış. Cafer de "Basra'ya git. Orada falan tüccara benden selam söyle, sana bin altın versin, al. Eğer o tüccar 'Sen Cafer'i nerede gördün? Cafer ölmüştür.' der ise 'Cafer'i ben rüyamda gördüm ve beni sana gönderdi, o yüzden geldim.' de. Eğer sana bin altını vermez ve senden bir nişan isterse benimle onun arasında olan fasulye piyazı hikâyesini anlat. 'Bu hikâye ne ise sen bilirmişsin.' de." diye söylemiş. Adam uyanıp doğruca Basra'ya gitmiş ve o tüccarı bulup Cafer'in selamını iletğinde tüccar ondan bir nişan istemiş. Adam da "Sizin aranızda bir fasulye piyazı hikâyesi varmış." deyince adam doğru söylediğini anlayıp çıkarıp bin altını vermiş ve ağlayarak Cafer'in ruhuna Fatiha okumuş. Adam da bin altını alıp Bağdat'a gelmiş. "Cafer ölmüşken bu kadar iyiliğini gördüm. Eğer sağ iken kendisini göreydim çok büyük iyiliğini görecektim." diye bahtına söylenerek Cafer'in mezarına gitmiş ve ağlamaya başlamış. Meğer Harun Reşit Cafer'in mezarına kim gelir de ağlarsa tutun bana getirin, onu öldüreceğim diye mezarın etrafına özel gözcüler koymuş. Gözcüler bu adamı tutup getirmişler. Harun Reşit bakmış ki bu adam Bağdatlıya benzemiyor, memleketin yabancısıdır "Adam sen nerelisin?" diye sormuş. Adam da "Horasanlıyım." demiş. "Buraya niçin geldin ve Cafer'i nereden tanırdın, onun mezarına gidip niçin ağladın?" demiş. Adam da durumu aynen aktarınca Harun Reşit, Basra'ya adam gönderip hemen bin altını veren tüccarı getirtmiş. "Fasulye piyazı olayı nedir?" diye sorunca tüccar da hikâyeyi anlatmış olanları duyan Harun Reşit insafa gelip Cafer'i öldürdüğüne pişman olmuş ve "Bundan sonra Cafer'i seveni ben de severim." demiş.

[45.] (Fıkra)

Adamın biri uzaktan bir adamın her bir uzvunun değişik bir şekilde hareket ettiğini görüp hayret etmiş ve yanına gittiğinde adamın başında çingirdaklı bir külâh olduğunu görmüş. Ara ara başını sallayınca çingirdak ses çıkarıyormuş. “Bu nedir?” diye sorunca “Karşiki tarlaya kuşlar gelmesin diye böyle yapıyorum, beş on kuruş alacağım, geçinme dünyası bu ya.” demiş. Eliyle de çorap örermiş. “Bunu napacaksın?” diye sorduğunda “Satacağım, Geçinme dünyası bu ya.” demiş. Kolunun birine bir ip takmış, ara ara o ipi çekiyormuş. “Bununla ne yapıyorsun?” diye sorduğunda “Komşu çocuğunun beşiğini sallıyorum. Beş on kuruş para alacağım. Geçinme dünyası bu ya.” demiş. Ayaklarıyla hamur yoğururmuş. “Bu nedir?” deyince “Ekmekçilerin hamurunu yoğuruyorum. Beş on kuruş para alacağım. Geçinme dünyası bu ya.” demiş. Ara ara belini sallarmış. “Bununla ne iş görüyorsun?” diye sorduğunda “Kalaycının körüğünü çekiyorum, beş on kuruş alacağım. Geçinme dünyası bu ya.” demiş. Adam da “Bu kadar çalışıyorsun, bari geçimin nasıldır?” diye sorunca “Eh işte, soğan ekmek ile güç bela karnımız doyuyor.” demiş. Adam dayanamayıp “İş görecek başka uzvun kalmamış, yine gözün doymuyor. Hay Allah belanı vermesin!” demiş.

[46.] (Fıkra)

Papazın biri, bir gavur ölüsüne dua ediyormuş. Ölünün karısı da yanında oturup ağlıyormuş ve ağlarken de “Beni şimdiden sonra kimler alacak?” demiş. Papaz da kalınca bir ses ile “Ben ben” demiş. “Ya benimle bundan sonra kimler yatacak?” demiş. Papaz yine kalın bir sesle “Ben ben” demiş. “Ya bundan sonra benimle kimler zevk edecek?” demiş. Papaz yine “Ben ben” demiş. “Ya senin dört yüz kese borcunu kimler verecek?” dediğindeyse papaz “İsa yardımcınız olsun.” deyip duasına devam etmiş.

[47.] (Fıkra)

Zalim adamın biri, bir adamla bahçede gezerken incir ağaçları görmüş. “Bunlar neye lazım? Kesin şu ağaçları!” diye bahçıvanı tembihlerken diğer adam da “Dursun efendim, size lazım olur.” demiş. Zalim adam da “Neye lazım

olacak?” diye sorunca “Efendim, lazım oldukça her birini bir hanedanın ocağına dikersiniz.” demiş.

[48.] (Fıkra)

Hak mezhepten sapmış adamın biri, bir adam öldürmüş. Onu da öldürmeye götürürlerken bir adam rast gelmiş ve diyetini ödeyip adamı kurtardıktan sonra onu alıp evine getirmiş. Eve geldiklerinde ölümden kurtulan adam “Sizin adınız nedir?” diye sormuş kurtaran adam da “Osman’ın oğlu Ömer’in oğlu Ebu Bekir” deyince adamın canı sıkılıp “Hamza-name mi okuyorsun hey Yezid?” demiş.

[49.] (Fıkra)

Adamın biri hırsızlık yapmış, elini kesecek olmuşlar. Bir adam onu kurtarmış; fakat her gördüğü yerde “Elini ben kurtardım.” diye söyleniyormuş. En sonunda adamın canına yetmiş ve “Al, kurtardığın el bana lazım değildir. Var başına çal!” demiş.

[50.] (Fıkra)

Taşradan gelen birkaç adam tımarhaneye gitmiş. Delinin biri bunları görünce kıyafetlerinden nereli olduklarını anlayıp orayla ilgili bunlara bazı sorular sormuş ve “Buraya niçin geldiniz?” demiş. Adamlar da “Sefere çıkacağız.” deyince, deli pisliğini bir avuç top haline getirip bunların üzerine atmış. Adamlar kaçınca “Hay korkar Türkler! Benim bir avuç pisliğimden kaçıyorlar. Sefere gidip kurşunun önünde nasıl dayanacaklar?” demiş.

[51.] (Fıkra)

Delinin biri tımarhanede Tanrı olmak için dua edermiş. Adamın biri bu durumu görüp “Tanrı şimşek çaktırır, yağmur yağdırır, deprem ettirir. Sen de bunları yapabiliyor musun?” demiş. Deli de “Hepsini yaparım; fakat bir tek depremi yapamam. Çünkü burası topraktan yapılmıştır, yıkılır diye korkarım.” demiş.

[52.] (Fıkra)

Bir tartışma esnasında sofunun biri “Cennet kapıları herkese açıktır, girebilirsiniz.” demiş. Adamın biri de “Açıktır ama önünde on iki bin sultan bekliyor. Ellerinden kurtulabilirsen kapıdan içeri girersin.” demiş.

[53.] (Fıkra)

Elçinin biri padişahının kudretini ispatlamak amacıyla “Bizim padişahımız büyük bir saray yaptırıyor, öyle yüksek ki üst katta çalışan marangozun birinin elinden geçen sene bir keser düşmüştü, hala aşağı inmedi.” demiş. Elçinin bu abartılı söyleyişine orada bulunanlardan bir adamın canı çok sıkılmış ve “Geçen sene buradan on beş menzil uzakta olan falan yere gitmiştim. Orada bir yere hıyar ektilim, çıktı ve büyüdü. Oradan kalktım on beş menzil uzak olan falan yere gittim. Hıyar uzayıp benimle beraber oraya geldi. Oradan falan yere gittim, hıyar yine benimle beraber geldi” diyerek beş on farklı yere gittiğini ve hıyarın beraber geldiğini anlatınca elçinin canı sıkılıp “Amma uzattın!” demiş. Bunun üzerine adam da “Şu keseri aşağı indir, yoksa şimdi hıyarı buraya getirir gözüne sokarım.” demiş.

[54.] (Fıkra)

Adamın biri tımarhaneye gitmiş. Orada delinin birini güzel güzel sohbet ederken görünce akıllı zannedip yanına sokulmuş. Deli de “Gel seninle satranç oynayalım.” demiş. Adam “Satranç takımın var mı?” diye sorunca da deli “İşte şu raftadır, indir.” diyerek adamı içeri alıp kapı tarafını kapamış. Adam bakmış ki pislikten yapılmış birtakım toplar var “Bunlar ile nasıl oynanılır?” diye sormuş deli de “Hay hay, pek güzel oynanır. Hem yenilen de bir taş yutmak zorunda.” demiş. Adam bakmış ki çare yok kabul etmiş ve oynamaya başlamışlar. Deli bir iki taş sürer sürmez “Yendim, yendim” deyip zorla adama taşın birini yutturmuş. Tekrar oynamaya başlamışlar. Yine çabucak “Yendim.” demiş. Bir taş daha yutturmuş ve öyle öyle adama tüm o takımı yutturmuş. Artık başka taş kalmayınca adam deliye “Sen oynamayı bilmiyorsun.” demiş. Deli de adama “Sen biliyor musun da her oyunda bir b.k yedin.” demiş.

[55.] (Fıkra)

Adamın biri Arabistan'dan gelmiş. Arkadaşları “Siz Arabistan’ı gezdiniz. Elbette ki Arapça öğrenmişsinizdir.” dediklerinde “Evet, tabi biliyorum.” demiş. “Deveye ne derler?” diye sorduklarında “O kadar büyük şeyi kim bilecek?” demiş. “Peki paraya ne derler?” diye sorduklarında “O kadar küçük şeyi kim anlayacak?” demiş. “E peki koyuna ne derler?” diye sorduklarında “Ganem derler.” demiş. “Kuzuya ne derler?” diye sorduklarında adını bilmediğinden düşünmüş, düşünmüş sonra “Kuzuya bir sene kadar bir şey demiyorlar sonra koyun oluyor o zaman ona da ganem diyorlar.” demiş.

[56.] (Fıkra)

Adamın biri hacca gidip gelmiş. Arkadaşları “Siz Arapça bilmiyordunuz. Deve kiralayıcılarının söylediklerini nasıl anladınız?” diye sormuşlar. Adam da “Pek güzel anlıyordum. Hıncır dediklerinde deveye biniyordum, merkep dediklerinde de deveden iniyordum.” demiş.

[57.] (Fıkra)

Mirasyedinin biri etrafındaki dalkavukların teşvikiyle hacca gitmeye niyetlenmiş ve tanıdıklarına ziyafet verip dua ettirmiş. Birkaç gün sonra babasının arkadaşlarından birisi yanına gelip “Canım efendim, sizin yaşınız daha gençtir. Hacca gitmenize daha vakit vardı. Neden acele ettiniz?” deyince mirasyedi de “Biz de ne halt ettiğimizi anladık ama artık çaktırma, Şam’a kadar böyle gidelim.” demiş.

[58.] (Fıkra)

Adamın birine babanın adı neydi diye sorduklarında “Yakuuuuuub” diye bir saat uzatarak cevap vermiş. Soran adamın da bu duruma canı sıkılmış ve “Bizim de babamızın adı Yakup idi ama bu kadar uzun değildi.” demiş.

[59.] (Fıkra)

Tiryakinin biri “Ramazan ne zamandır?” diye sorduğunda “Yarın değil öbür gün.” diye cevap vermişler. Tiryaki onu belleyip her gün “Yarın değil öbür

gün ramazandır.” diyormuş. Bir gün artık oruç tutmaya karar vermiş meğer o gün de arefeymiş. Tiryaki akşamı zor etmiş ve iftardan sonra “Git bak bakalım herkes bayram edecek mi?” diye oğlunu çarşıya yollamış. Oğlu gitmiş gelmiş “Yarın bayram olacakmış baba.” demiş. Bunun üzerine tiryaki de “Ederler tabi oğlum, ederler zira kimsede hal kalmadı. Bu ramazanı insanlar ancak bir gün tutabilir, daha fazla tutulmaz mübarek.” demiş.

[60.] (Fıkra)

Devlet büyüklerinden biri, bir adama her akşam camiye gelmesi için bir sarık vermiş. Adam da birkaç gece camiye gelmiş sonra gelmemeye başlamış. Devlet büyüğü, bu adamı gördüğünde “Camiye pek seyrek geliyorsunuz.” deyince adam da “Sizin verdiğiniz sarık da pek sık değildi.” demiş.

[61.] (Fıkra)

Türk’ün birine “İslam’ın şartı kaçtır?” diye sormuşlar. “Birdir.” diye cevap vermiş. “Sus! Beştir; hatta oruç, namaz, hac, zekat ve kelime-i şehâdet getirmek değil midir?” dediklerinde “Güzel ama oruçla namazı biz kaldırdık, hac ve zekatı da siz kaldırdınız. Şimdi ortalıkta tek kuruca bir kelime-i şehâdet kaldı.” demiş.

[62.] (Fıkra)

Adamın biri Arabistan’da gezermiş ancak hiç Arapça bilmezmiş. Arabistan’ın büyüklerinden biri “Niçin Arapça öğrenmiyorsun?” diye sormuş. Adam da “Ben Arapça konuşmanın bir zevkini anlamadım.” demiş. “Neden?” diye sorduğundaysa “Ben Arapların birine geçen öksürük ve osuruk arasında bir fark var mıdır?” diye sorduğumda Arap düşündü düşündü ve “Aralarında hiçbir fark yoktur, ikisi de birdir.’ diye cevap verdi. Böyle birbirine zıt iki kelimenin söylenişinde fark bulunmayan bir dili öğrenmek hoşuma gitmez.” demiş.

[63.] (Fıkra)

Hacının biri Mekke’de çarşıda gezerken dükkancının biri “Hacı elbise almaz mısın?” diye sorunca hacı da “Alırım tabi, zaten biz buraya onun için geldik.” demiş.

[64.] (Fıkra)

Adamın birinin bir yılan ile arkadaşlığı varmış. Ara ara evine göz kulak olması için yılanı öğütleyip hacca gitmiş. Yılan bir gün eve gelmiş. Hacı'nın da küçük bir oğlu varmış. Yılan deliğine girdikten sonra kuyruğunu çekip koparmış ve yılan da çocuğu sokup öldürmüştü. Hacı, hacdan geldikten sonra yılan ona hacı ziyaretine gelmiş. Hacı durumu anladığından yilandan özür dileyerek önceki gibi gelip gitmesini rica etmiş. Yılan da “Bizim bundan sonra seninle önceki muhabbetimiz olamaz; zira sende evlat acısı, bende de bu kuyruk acısı varken görüşmemiz imkansız.” demiş.

[65.] (Fıkra)

Bir kadın satmak amacıyla iplikçiye biraz ip götürmüştü. İplikçi de çok kötü olduğunu söyleyerek ve bin türlü bahane bularak ipliği zorla satın almış ve kutuya yerleştirmiş. O sırada dükkana bir başka kadın gelip iplik istemiş ve iplikçi de o ipliği kutudan çıkarıp “Özel olarak üretilmiş, şöyle güzeldir, böyle iyidir.” diyerek kadına satmış. Az önce o ipliği satan kadın da kenardan onları izliyormuş. İplik isteyen kadın ipliği satın alıp gittikten sonra ipliği zorla satan diğer kadın iplikçinin yanına gelmiş ve “Sizden bir ricam var.” demiş. İplikçi de “Nedir?” diye sorunca “O ipliği benden alırken bin türlü bahane buldun, azıcık şu kutuya koydun orda durdu, sonra giden kadına bin türlü üstünlüğünü sayarak sattın. Eğer bu iplik azıcık şu kutuda durmakla düzelmişse, beni de azıcık şu kutuya koy da biraz durayım. Belki ben de güzel bir şey olurum.” demiş.

[66.] (Fıkra)

Adamın biri bir deveciye “Yükün nedir?” diye sormuş. Deveci de “Kara kömür.” demiş, “Deven nedir?” diye sormuş. “Kara maya.” demiş. “Adın nedir?” diye sormuş. “Kara Halil.” demiş, “Memleketin neresidir?” diye sormuş. “Karaman.” demiş. Artık iyice sıkılan adam daha fazla dayanamayıp “Kapkara mı kesildin be mübarek!” demiş.

[67.] (Fıkra)

Adamın biri sıcak bir ramazan günü çarşıda gezerken, kuyumcunun birini bir yığın altını sayarken görmüş. Kuyumcunun yanında da bir kase buzlu şerbet varmış ve ara ara ondan içiyormuş. Oruçlu olan adam bu sahneyi görünce sığının da etkisiyle akli başından gitmiş; ancak bir yandan da adamın altınlarını düşününce içine bir hüzün çökmüş. Elini cebine sokup bakmış ki tek bir kuruşu var, başka da parası yok. Adamı bir anda sinir basıp o tek kuruşu da cebinden çıkarıp kuyumcunun önüne atmış ve hemen şerbet kâsesine sarılıp hoşafı alırken bir yandan da “Ey Allahım! Hoşafı buna vermişsin, altını da buna vermişsin, işte bende olan parayı da ben ona verdim; artık orucu da o tutsun.” demiş.

[68.] (Fıkra)

Acemin biri bir gemide seyahat ederken çok kötü bir fırtınaya tutulmuşlar. Gemidekilerin artık kurtulmaktan ümitleri kalmadığı anda Acemin aklına falan ayetin hep beraber okunduğu anda fırtınanın kesileceği gelmiş ve gemideki herkesi tembihlemiş. Fakat gemidekilerin kimi Türk, kimi Kürt kimi Arap kimi de başka başka memleketli olduklarından her birinin dili bir başkaymış ve bu nedenle de o ayeti bir türlü gerektiği gibi okuyamıyorlarmış. Bunu gören Acemin canı sıkılmış ve “Böyle adamların dünyada kalmalarındansa ölmeleri daha iyidir; gerçi ben de aralarındayım ama napalım yapacak bir şey yok. Ya Ali artık ölümlerden ölüm beğen.” demiş.

[69.] (Fıkra)

Adamın biri deniz yolculuğuna giderken arkadaşlarından biri “Eğer yolculukta fırtınaya yakalanırsan ve darlığa düşersen ya Mevlana diye üç kere bağır veya ya Hacı Bektaş Veli diye üç kere bağır. Hangisi aklına gelirse onun ismini anarak üç kere bağır ki mübarek ruhlarının yardımıyla darlıktan seni kurtarınlar.” demiş. Adam gemi yolculuğuna çıkmış ve fırtınaya tutulmuş. O sırada arkadaşının tembih ettiği şey aklına gelmiş ve sıkıntısının büyüklüğünden ikisini birden çağırırım diyip “Ya Mevlana! Ya Hacı Bektaş Veli!” dediği gibi ikisinin de ruhları yardıma gelmiş ve adamın biri bir kolundan diğeri de öbür

kolundan yapışarak biri batıya diğeri de doğuya çekince adam ortadan iki parçaya ayrılmış.

[70.] (Fıkra)

Kürdün biri hacca gidip dönmüş. Oğlu da “Baba, orda ne yaptın?” diye sormuş. Kürt de “Arafat dedikleri bir yere çıktık. Yetmiş iki bin adam birden lebbeyk lebbeyk dedikleri anda, adamda ne din kalıyor ne iman. Herkes bir şey azad etti. Ben de anan Fato’yu azad ettim, gitti.” demiş.

[71.] (Fıkra)

Arabın biri İstanbul’a gelmiş. Soğuktan bükülmüş. Azcık ısınmak için bir kahveye girmiş ve “Hava çok soğuktur.” demiş. Kahve halkı da “Birazcık soğuk var hacı baba.” demişler. Arabın da duydukları zoruna gidip “Soğuktan ölüyorlar ancak yine de birazcık soğuk var diyorlar.” demiş.

[72.] (Fıkra)

Adamın biri bir kış günü erkenden yola koyulmuş. Yolda giderken çok üşümüş ve açık bir manav dükânı görüp hemen içeriye girmiş. Adamın içeri girdiğini gören manav “Ne alacaksınız?” diye sorunca adam da “Aman dur hele, soğuktan büküldüm. Bir nefes alacağım.” demiş.

[73.] (Fıkra)

Adamın biri fakirlikten kurtulmak için kırk gün boyunca sabah namazını Ayasofya’da kılmaya niyetlenmiş; ancak Ayasofya evine çok uzakmış. O yüzden çok erken yola çıkması gerekiyormuş. Kırkıncı gün geldiğinde yine erkenden yola çıkıp hırsla giderken ortalık çok karanlık olduğundan bir adamla çarpışmış ve başından kavuğu düşmüş. El yordamıyla kavuğunu bulup başına takan adam Ayasofya’ya gidip namazını kılmış. Cami hademeleri yanına gelip bunun önüne bir örtü açmışlar ve orada bulunan cemaat de bu bezin üzerine bir hayli para koymuş. Adam bu duruma çok mutlu olmuş. Hademeler yanına gelip “Şükürler olsun ki artık sana İslam dini nasip olmuş. Bundan sonra şu başındaki kalpağı da çıkar.” deyince adam başındaki şeyi çıkarıp bakmış ki başında bir Ermeni kalpağı

var. O an gece çarpıştığı adamın bir Ermeni olduğunu ve kavuk diye alıp başına taktığı şeyin de Ermeni kalpağı olduğunu anlamış ve herife bir gülme gelip “Ey Allah’ım! Merhamet gösteriyorsun ama adama Ermeni kalpağını da giydiriyorsun.” demiş.

[74.] (Fıkra)

Köpeğin biri bir camiye girmiş, Cami hademesi köpeği görünce dövmeğe başlamış. Bir adam da bu durumu görmüş “Köpeği niçin dövüyorsun?” diye sormuş. Cami hademesi durumu anlatmış. Adam da “Bırak hayvanı dövmeği, zararı yok. O hayvandır bilmez zira akli olmadığından camiye girmiş. Bak benim aklım var da hiç camiye giriyor muyum?” demiş.

[75.] (Fıkra)

Adamın biri bir kıza âşık olup onunla evlenmek istediğinde kızın akrabaları “Hristiyan olmazsan olmaz!” demişler. Adam da “Peki nasıl Hristiyan olurum?” diye sorunca “Papazı getirir okuturuz, böylece Hristiyan olursun.” demişler. Adam da “Pekiyi” demiş ve papazı getirip adamı okutup Hristiyan yapmışlar, ardından da kızını vermişler. Aradan bir müddet geçtikten sonra kızın akrabalarını yemeğe çağırılmışlar. Adam da kuzu etini balık gibi hazırlatıp pişirtmiş. Tam yerlerken kızın akrabaları “Ay, bu kuzu etidir!” demişler. Adam da “Kuzu etiydi; ancak papaza okutunca balık eti oldu.” demiş. Misafirler de “Hiç kuzu eti papaza okutmakla balık olur mu?” deyince adam da “Hiç anadan doğma Müslüman papazın okumasıyla Hristiyan olur mu?” demiş.

[76.] (Fıkra)

Arabın biri bir çizmeci dükkanının önünden geçerken çizmecinin dikmiş olduğu çizmelerin içini dışarı çevirdiğini ve çevrilen çizmelerin de içlerinin kıpkırmızı olduğunu görmüş. Bu durum Arabın hoşuna gitmiş ve “Aman çizmeci benim de içimi dışıma çevir, kırmızı olsun.” demiş. Çizmeci zeki bir adammış. Eline metre ve makas alıp bir süre adamı ölçüp biçmiş sonunda da “İçin dışına döner; fakat zamanında acemi dikildiğin için ters dikilmişsin. Hayaların eline gelecektir. Kabul eder misin?” deyince Arap razı olmayıp “Aman dursun!” demiş.

[77.] (Fıkra)

Timur Akşehir'e gelince Nasrettin Hoca onu ziyarete gitmiş ve giderken de hediye olarak incir götürmüş. Timur da hocanın kavuğunu çıkarttırıp birer birer incirleri başına vurmuş. Her vuruşunda hoca şükrediyormuş. Timur dayanamayıp "Niçin şükrediyorsun?" diye sorunca Hoca da "Karının kırk sözünden birini dinlemek gerek derlerdi, demek doğruymuş; zira ben size ayva getirecektim, bizim karı 'Ayvalar daha olgunlaşmadı, incir götür.' dedi. Ben de onun sözünü dinledim; eğer onun sözünü dinlemeyip ayva getirseydim kafam yarılırdı, halim nice olurdu. Ona şükrediyorum." demiş.

[78.] (Fıkra)

Nasrettin Hocaya "Hoca, senin karın çok geziyor." demişler. Hoca da "İftiradır." demiş. "İftira olduğunu nerden anladın?" diye sorduklarındaysa "Eğer çok gezseydi elbette bir kere de bizim eve gelirdi." diye cevap vermiş.

[79.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca'nın canı ramazan günü tütün çekmiş. Şu mezarın içine ölü gibi girer tütün içerim diye düşünerek eski bir mezarın içine girip tütün içmeye başlamış. Meğer mezar da yol üzerindeymiş ve yoldan fincan yüklü katırlar geçiyormuş. Hoca katırların gürültüsünü işitip nedir bu gürültü diye mezardan başını çıkarıp bakınca katırlar hocayı görüp ürkmüş ve sırtlarındaki fincanları düşürüp kırmışlar. Bu duruma sinirlenen katırcı hocayı yakalayıp bir güzel dövmüş. Hoca oradan dönünce hocayı görenler "Hoca nereden geliyorsun?" diye sormuşlar. Hoca da "Ahirettten geliyorum." diye cevap verince "E peki ahrette ne var ne yok?" diye sormuşlar. Hoca da "Fincancı katırlarını ürkütmezsen bir sorun yok; ancak ürkütürsen bir güzel dayak var." demiş.

[80.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca kim gelirse gelsin evime misafir olarak almam diye yemin etmiş. Adamın biri de ben gider hocaya misafir olurum beni kovamaz diye düşünerek hocanın kapısını çalmış. Hoca pencereden "Sen kimsin?" diye sorunca "Allah'ın damadıyım." diye cevap vermiş. Bunun üzerine hoca "Pek güzel, dur

bekle azcık.” demiş ve aşağıya inmiş. Adama gel diyerek onu alıp camiye götürmüş ve “İşte kayınpederinin evi burasıdır, ne kadar istersen o kadar kal. Sen bilirsin.” demiş.

[81.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca'nın bir beygiri ve bir de ineği varmış; fakat beygir ihtiyarladığından artık iş göremez hale gelmiş. Hoca ineğin sütünü satarak beygiri beslemek zorunda kaldığı için bir gün beygiri kovmuş. Mahallenin çocukları da hocanın beygiri kaçmış diyerek tutup beygiri hocaya geri getirmişler. Hocanın bu duruma canı çok sıkılmış ve karısına “Gel dua edelim. Allah şu beygirin canını alsın ki biz de kurtulalım.” demiş ve dua etmişler. Hoca artık mutlaka beygir ölmüştür diye düşünüp sırıkla yük taşıyan hamalları çağırması ve onlara ahırdaki ölmüş beygiri alıp getirmelerini söylemiş. Hamallar ahıra gidince beygirin sağ olduğunu ancak ineğin ölmüş olduğunu görüp bu durumu hocaya haber verdiklerinde hoca “Ey Allah'ım! Sırık hamalları gibi sana hayvan mı dayanmıyor? Ben sana beygiri öldür demiştim, inekten ne istedin?” demiş.

[82.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca bir gün büyükçe bir sepet alıp bostana soğan koparmaya gitmiş. Biraz koparıp sepete koyduktan sonra bostan sahibi gelip Hocayı iki eliyle soğana sarılmış durumda görünce vaziyeti sormuş. Hoca “Şu karşıki dağda iki arkadaş idik. Bir rüzgar çıktı beni buraya attı. Soğanın köklerine sarılıp kurtuldum; fakat arkadaşıma ne olduğunu hiç bilmiyorum.” demiş. Bostancı da sepete bakıp içindeki soğanlar için “Ya bunlar nedir?” diye sorunca Hoca da “Ona sen de şaş, ben de şaşayım.” demiş.

[83.] (Fıkra)

Nasrettin bir gün evinde otururken “Yarabbi, bana bin altın ver; ancak dokuz yüz doksan olursa kabul etmem.” demiş. Komşusu bir Yahudi de bu duayı duyunca hocayı denemek için bir kâğıda dokuz yüz doksan altını sarıp bacadan hocanın evine atmış. Hoca altınları görünce saymış ve bunu veren Allah birini de verir deyip hepsini cebine atmış. Ertesi gün Yahudi gelip durumu anlatınca Hoca

mahkemeye gitmeyi teklif etmiş. Yahudi de kabul etmiş; ancak Hoca benim sırtıma giymeye bir cüppem yoktur deyince Yahudi de çıkarıp ona bir cüppe vermiş ve beraber mahkemeye gitmişler. Yahudi durumu anlatıp altınların kendisinin olduğunu iddia etmeye kalkınca Hoca “Doğru değil, bu Yahudi yalancıdır! Şimdi benim sırtımdaki cüppeye bile sahip çıkmaya kalkar.” demiş. Yahudi de “E zaten cüppe benim değil mi?” deyince Hoca kadıya ‘İşte gördünüz mü efendim?’ deyince kadı da Yahudiyi kovmuş.

[84.] (Fıkra)

Nasrettin sardığı sarığın iki ucunu denk getiremediği için pazara götürüp açık arttırma ile satmaya kalkmış. Adamın biri alacak olunca Hoca “Bu sarığın bir kabahati vardır; iki ucu bir yere gelmez.” demiş. Adam da “Ben de ucu nereye gelirse oraya sokarım.” deyince Hoca da “Madem öyle oluyor niçin satayım, ben de ucu nereye gelirse oraya sokarım.” deyip sarığını alıp gitmiş.

[85.] (Fıkra)

Nasrettin bir gün imam olmuş; fakat sırtındaki kürkü ters giymiş. Cemaat “Niçin kürkü ters giydin?” diye sorunca da “Yüzüne mundarlık bulaşmıştı. O kısmı içeride kalsın, görmeyim diye ters giydim.” demiş.

[86.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca uzun zamandır karısıyla birlikte olmuyormuş. Karısı sebebini sorduğunda “Ben birlikte olacağımız zamanları bilemiyorum. O zamanlar geldiğinde sen kavuğumu yastığın üzerine koy, ben anlarım.” demiş. Karısı da her gece kavuğu yastığın üzerine koymaya başlamış. Hocanın artık dermanının kalmadığı bir gün karısına “Ya birlikte olacağımız geceler bitsin, ya da ben biteceğim.” demiş.

[87.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca bir gün oğluyla yemek yerken oğlu eti çok yemesin diye eline bir kemik alıp “Al ey oğul, şu kemiği ye, cinsel organın büyük olur.” demiş.

Karısı da bunu duyunca “E Hoca, madem böyle bir etkisi var, niçin sen yemeyip oğlana veriyorsun?” demiş.

[88.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca “Bir lira gelirim olsaydı onunla geçinirdim.” demiş. Bunu duyanlar da “Hoca, hiç bir lira kazanç ile geçinilir mi?” deyince Hoca da “E şimdi bir lira kazancım bile yok geçiniyorum ya.” demiş.

[89.] (Fıkra)

Nasrettin hocaya “Hoca cenaze götürülürken tabutun ne tarafında bulunulmalıdır?” diye sorduklarında Hoca da “Tabutun içinde bulunmayın da ne tarafında bulunursanız bulunun.” demiş.

[90.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca bir gece karısıyla döşekte yatarken kavga edip kalkmış ve çocuğun beşiğinin ön tarafına geçip yatmış. Aradan bir süre geçtikten sonra da “Hey gidi gurbet hey, çok zahmetliymişsin.” demiş.

[91.] (Fıkra)

Nasrettin Hocanın öküzü karpuz kabuğu yerken başını küpün içine sokmuş ve çıkaramamış. Karısı hocaya haber verince gelip bakmış ve öküzü kesmek gerektiğini söylemiş ve öküzü kesmiş; fakat öküzün başı yine küpün içindeymiş. Bu defa da küpü kırmış. Karısı da “Hoca, madem küpü kıracaktın niçin öküzü kestik?” deyince Hoca da “Yaşamadan bunun böyle olacağını nerden bilebilirdim?” demiş.

[92.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca doktorluk yapıyormuş. Bir gün onu alıp bir hastaya götürmüşler. Hastanın nabzına bakıp “Taze yumurta var mı?” diye sormuş. Bulunur dediklerinde getirmelerini söylemiş. Sonra hastanın öbür kolundan nabzına bakıp “Tereyağı var mı?” diye sormuş. Vardır cevabını alınca da getirmelerini ve öbür odaya da bir mangal koymalarını istemiş. İstedikleri getirilip

mangal da kurulunca Hoca oturmuş ve bir güzel yumurtayı pişirip yemeye başlamış. O sırada içeriden hasta öldü diye haber verilince Hoca da “Eğer bu yumurtayı pişirip yemeseydim açlıktan ben de ölürdüm.” demiş.

[93.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca dağa doğru gidiyormuş. Bir yandan da türkü çağırıyormuş. Hocayı görenler “Nereye gidiyorsun?” diye sorduklarında Hoca da “Öküzümü kaybettim. Onu aramaya gidiyorum.” diye cevap vermiş. Adamlar “E Hoca, hiç üzgün değilsin; hatta türkü söylüyorsun.” deyince Hoca da “Şu dağın ardında bir umudum var; eğer öküz orda da yoksa bak sen bendeki ağlamaya.” demiş.

[94.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca Akşehir’de yaşıyormuş. Birkaç adam da hacdan dönerken gidip Hoca ile görüşelim ve duyulmamış bir fıkrasını dinleyip İstanbul’a dönünce anlatalım diye düşünerek hocanın evine gitmişler. Giderken de hediye olarak hocaya tespih ve bazı küçük süs eşyaları götürmüşler. Hoca “Siz kimsiniz?” diye sorunca “Defterdar Efendi’nin köleleriyiz. Bizleri hacca gönderdi, biz de gittik.” demişler. Hoca da “Peh peh! Defterdar Efendi ne güzel adammış. Sizin gibi köleler almış, terbiye etmiş ve hacca göndermiş.” demiş. Fakat adamların duymak istediği türden tuhaf bir şey söylememiş. Adamlar dönüp kalacakları yere gelmişler ve yarın gidip Hocayı biraz kızdıralım elbet bir şey söyletiriz diye düşünmüşler. Ertesi gün Hocaya gidip “Çabuk bize çorba getir, yumurta pişir eşeklik etme!” diyerek sabrını denemişler. Neyse Hoca bunların dediklerini yapmış sonra da “Siz kimsiniz?” diye sormuş. Adamlar da “Allah’ın köleleriyiz.” deyince Hocanın sabrı taşıp “Ey Allah’ım! Madem canın istemiş, köle almaya karar vermişsin, niçin bir kere olsun Defterdar Efendi ile sohbet etmedin? Bak işte, o adam iyi köle bulup almasını biliyor sen bilmiyorsun. Bari ona ısmarlasaydın ve sana güzel köleler bulsaydı. Niçin böyle kendi başına işlere kalkışıyorsun?” demiş.

[95.] (Fıkra)

Tatar'ın biri hacca gittiğini söyleyince "Hacer'ül Esved'i gördün mü peki?" diye sormuşlar. Tatar da "Evet gördüm, sarı sakallı bir kişiydi." demiş. Soruyu soran kişi "Canım, o bir taştı." deyince "Ben gördüğümde yanlış işler yapıyordu; zaten ben onun taş olacağını anlamıştım. Demek benden sonra taş olmuş." demiş.

[96.] (Fıkra)

Hamamın ve resmin asıl Türkçesinin ne olduğunu padişahın biri merak etmiş ve sıradan bir Türk'ü getirip tek başına hamamın içine koymuşlar. Hamamın kapısının üstüne de bir resim asmışlar. Türk hamamda otura otura sıkılmış. Sıcaktan da bunalınca dışarıya çıkmış. O sırada kapının üstündeki resmi görünce de "Hele bak kılığa, ısıtam sahibi cızığım bızıktı." demiş. Meğer resmin Türkçesi kılık, hamamın Türkçesi ısıtam, cızığın anlamı canım ve bızıkdı da sıkıldı demekmiş.

[97.] (Fıkra)

Adamın biri hamama gitmiş. Tellakla birlikte olduğu sırada bir başka adam yer ararken onların olduğu odanın kapısından içeri bakmış ve durumu görünce "Amm kendini beğenmişlik." demiş. İçerdeki adam da "Evet, kendimizi çok beğendiğimizden oturacak yer bulamadık, biz de birbirimizin üstüne çıktık." demiş.

[98.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca'ya "Ney çalar mısınız?" demişler. Hoca da "Çalarım ama şimdi çalamam." demiş. "Niçin?" diye sorduklarıdaysa "Üzerimdeki elbisenin etekleri kısadır, olmaz." demiş.

[99.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca karısını kaybetmiş. Belki suya düşmüştür diye düşünerek suda arıyormuş; fakat ararken akıntının tersine doğru gidiyormuş. Hocayı görenler

“Hoca, nereye gidiyorsun?” demişler. O da “Karımı kaybettim, suya düşmüştür diye ona bakıyorum.” demiş. “Ya ama sen tersine gidiyorsun. Efendi hiç suya düşen şey tersine gider mi?” dediklerindeyse “Benim karım terstir. Tersine gider siz bilmezsiniz.” demiş.

[100.] (Fıkra)

Nasrettin Hoca’ya “Kıyamet ne zaman kopacak?” diye karısı sormuş. Hoca da “Hangi kıyameti soruyorsun?” demiş. Karısı da “Kıyamet kaçtır?” demiş. Hoca “İkidir. Birisi büyük kıyamettir, birisi de küçük kıyamettir.” demiş. “İyi peki, onlar ne zaman kopacak?” diye karısı sorunca Hoca da “Büyük kıyamet ben öldüğüm zaman, küçük kıyametse sen öldüğün zaman kopacak.” demiş.

[101.] (Fıkra)

Güvercin yavrusunu yuvadan uçururken nasihat olarak “Sen bir yerde otururken bir adam eğilirse o an durma kaç; zira eğilip yerden taş almıştır ve sana atacaktır.” demiş. Yavrusu da “Ya taş koynunda olur da çıkarıp atarsa?” deyince anne güvercin “E sen nasihati zaten almışsın.” demiş.

[102.] (Fıkra)

Şahinin biri akbabaya “Kaç yıl yaşarsın?” diye sormuş. Akbaba da “İki yüz sene yaşarım.” demiş. Bunun üzerine akbaba da şahine “Sen kaç sene yaşarsın?” diye sormuş. Şahin de “İki sene kadar yaşarım.” deyince akbaba ona “Ne çok yaşıyorsun.” diye cevap vermiş. Bunun üzerine şahin “Sen iki yüz yıl yaşarım deyince ben çok demedim de sen niçin benim iki yıl yaşamamı çok görüyorsun?” demiş. Bunu işiten akbaba “Ben iki yüz yıl yaşarım ama kimseyi incitmem hiç kan dökmem sen iki yıl yaşıyorsun ama çok hayvanın canını yakarsın.” deyince şahin “Ne yapayım? Benim rızkım öyle verilmiş.” demiş. Bunu duyan akbaba “Benim rızkımsa ayağıma gelir.” demiş. Şahinse tam “Öyle şey olmaz!” dediği anda önünden bir kekliğin geçtiğini görmüş ve onu gördüğü gibi yakalayım diye süzülünce o hızla kendini durduramayıp bir kayaya çarpmış ve yamyassı olup kalmış. O anda akbaba da başına gelip “İşte gördün mü hırs

adama neler yaptırır ve yine gördün mü adamın kısmeti ayağına nasıl gelir?” demiş ve akbabayı yemeye başlamış.

İşte bunlar büyük bir dikkatle okunacak şeyler ve ders çıkarılacak fıkralar olduğundan dostlara bir hatıra olsun ve bu vesileyle dünyada adımız anılsın diye bir araya getirilip düzenlenmiş ve bu tuhaf fıkralar kitabının ve işitilmemiş hikâyelerin basımı ve örnekleme Rebiülevvel ayının ilk on gününde sona ermiştir. (1841)

SONUÇ

XIX. yüzyıla ait mensur bir eser olan *Dürrü'l-Letâ'if* isimli müellifi meçhul latîfe mecmuasını günümüz alfabesine çevirerek incelemeye çalıştığımız bu çalışmamızın neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Yapılmış olan literatür taraması neticesinde eserin yazarı, yazıldığı yere dair bilgilere ulaşamamıştır. Eser hakkında elde edilen tüm bilgiler eserde bulunan bilgilerden yola çıkarak çalışmaya dâhil edilmiştir. Buna göre, mecmuanın basma nüshasında eserin derlenme/ basılma tarihi olan 1257 h. /1841 m. tarihi vardır.
2. Eserin şahıs kadrosuna bakıldığında 8. yüzyıldan 14. yüzyıla, 14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar birçok şahsiyete rastlanmıştır. Bu da bize bu eserin kaynaklarının çok daha eskilere dayandığını göstermektedir. (Örnek: Harun Reşit, Timur, Nasreddin Hoca)
3. Diğer mizahi eserlerden ve bu mecmuadan da anlaşılacağı üzere Osmanlı insanı toplumsal aksaklıkların eleştirisinde, diğer milletlerle olan münasebetlerde, tarihî-edebî bir misyon oluşturmada latîfelere sık sık başvurmuştur. Bunun neticesinde bir latîfe literatürü oluşmuştur.
4. Latîfelere en dikkate değer hususlardan biri yaşadıkları zaman dilimi olarak yan yana olması mümkün olmayan bazı şahısların fıkralarda aynı dönemde yaşamışlar gibi anlatılmış olmasıdır. (Örnek; Nasreddin Hoca ve Timur)
5. Klasik edebiyatımızın nesir sahasında sanat kaygısı ikinci planda olan eserlerinin dili genel olarak sade olduğu bilinmektedir. İşte çalışma konumuz olan söz konusu latîfe mecmuasında kullanılan dilin de oldukça sade olduğunu söylemek mümkündür.
6. Eserde yeri geldikçe müstehcen ifadeler de kullanıldığı tespit edilmiştir. Ancak bu kullanımların kötü bir maksadı beyân etmek için değil, meramı anlatmak ve ifadeyi kolaylaştırmak için kullanıldığı görülmüştür.
7. Latîfeler birçok mevzuu kapsadıkları için sosyal ve ictimâî hayata dair birçok malzemeyi de bünyelerinde barındırırlar. Çalışmamıza

konu olan bu eserde de döneme ait bolca maddi kültür unsuruna ulaşılmış ve bu unsurlar incelemeye dâhil edilmiştir.

8. Eserde Türkçe fiil çekimlerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Örneğin bazı latîfelerde geçen “gidiyor” kelimesinin, başka latîfelerde “gidiyor” olarak kullanıldığı görülmüştür. Eser okunurken bu kullanımlar ünlü daralması kuralına uygun şekilde verilmiştir.
9. Yapılan bu çalışmanın latîfe, letâif, letâif-nâme çalışmalarına bir kaynaklık edeceği ümidindeyiz.

EKLER

EK 1-ÖZEL İSİMLER DİZİNİ

A

Abdürrezzak Kāşāni, 14
Acem, 37, 94, 128, 180
Ahmed Fehmi, 22
Ahmed-i Dāi, 22
Ahmedi, 39
Akşehir, 38, 80, 81, 82, 93, 143, 167,
171
Anadolu, 4, 39, 75, 79, 81, 82, 88, 99,
137, 187, 188
Arabistan, 38, 93, 161, 162
Arap, 18, 37, 129, 162, 164, 167, 180
Aristophanes, 20
Arzuhāl-i Dārendeli Kadı, 22
Arzuhāl-i Şikāri, 22
Avanzāde Mehmed Süleyman, 23
Ayaşofya, 38, 57, 130, 165
Azerbaycan Türkçesi, 15
Azmī, 23

B

Baba İlyās-ı Horasāni, 75
Bağdat, 38, 75, 93, 156
Bağdatlı Rūhī, 22
Bahri, 23
Basra, 38, 92, 93, 120, 157
Bedāyiu'l-āsār, 23
Behiştī, 22
Bekri Mustafa, 33
Bursalı Cināni, 23

C

Cafer Bermekī, 47, 58, 120

Cerrename, 22

D

Dede Korkut Hikāyeleri, 20
Derename, 22
Dilek Batislam, 14, 15, 22, 23, 24, 25,
185
Divan edebiyatı, 4
Dīvānu Lugāti't Türk, 15, 20
Dursun Yıldırım, 33
Dürrü'l-Letāif, 2, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 27,
28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39,
69, 96, 99

E

Emeviler, 92
Enveri, 27, 31
Ermeni, 37, 94, 166
Erzurum Atatürk Üniversitesi, 27, 28
Erzurum Seyfettin Özege Kütüphanesi,
10
Evliyā Çelebi, 81

F

Faik Reşad, 23, 24, 187
Fatih Sultan Mehmet, 62
Fehīm-i Kadīm, 23, 26, 186
Ferezdak, 27, 34, 92, 145
Ferit Devellioğlu, 14, 40
Fütuhī, 22

G

Gazalî Deli Birâder, 22
Gencine-i Letâif, 23
Gentile Bellini, 62

H

Ḥamzâ-nâme, 73, 122
Hekîm Maḥmûd Efendi, 52, 118
Habeşistan, 51
Hacı Bektâş-ı Velî, 75, 76
Hādî, 77
Harname, 22
Harnâme, 23
Harun Reşit, 4, 27, 29, 34, 45, 47, 56,
71, 76, 77, 78, 79, 92, 102, 105, 107,
120, 140, 142, 157, 175
Hayâtî, 35, 106
Hayzuran, 76
Hazine-i Letâif, 23
Heşt Behişt, 22
Hıdırellez, 94, 148
Ḥıristiyân, 48, 131
Hızır ve İlyas, 95
Hirrename, 22
Horasan, 38, 93, 157
Hüsâm Şahraviyyü'l-Gülûgi', 23
Hz. Ebû Bekir, 73
Hz. Âdem, 74
Hz. İsa, 37, 73, 74, 114
Hz. Musa, 74

İ

İbrahim Altunel, 15, 20
İbrahim Kemal, 23
İncili Çavuş, 33
İskender Pala, 21

İsmail Parlatır, 14
İstanbul, 14, 16, 22, 24, 25, 38, 39, 56,
73, 75, 77, 82, 86, 87, 88, 91, 93, 94,
99, 118, 129, 136, 154, 165, 171,
183, 185, 186, 187, 188
İstihza, 17
İzzet Ali Paşa, 22

K

Kâmûs-ı Türkî, 14
Kânî, 22
Kânî'nin Mensur Letâifnâmesi ve
Hezliyyâtı, 14, 15
Kanuni Sultan Süleyman, 51
Kaplıcaname, 22
Karabet Palamutyan, 23
Karagöz, 21
Karaman, 93, 164
Kaside Berây-ı Letâif Güfte, 22
Kaşgarlı Mahmud, 15
Kaşgarlı Mahmut, 20
Kazakça, 15
Kazan, 15
Kemine, 33
Kırgızca, 15
Kırım, 15
Kur'an-ı Kerîm, 74
Kuran, 4, 146
Kutadgu Bilig, 20
Külliyat-ı Letâif, 23, 24, 187
Kürtler, 94

L

Lamiî Çelebi, 23
Latîfe, 6, 11, 14, 15, 19, 20, 21, 22, 23,
24, 25, 26, 185, 188
Letâif Cüzdanı, 23

Letāif Hazinesi, 23
Letāif, 5, 10, 11, 22, 23, 24, 25, 26, 29,
80, 185, 186, 187, 188
Letāif-i Fıkarāt, 22
Letāif-i Hoca Nasreddin Efendi, 23
Letāif-i Kemal, 23
Letāifnāme, 23, 25, 26, 185, 186

M

Me'mūn, 29, 78, 105
Mecmau'l-Letāif, 23
Meddah, 21
Mehdī, 76, 77
Mekke, 53, 73, 75, 93, 127, 163
Memātī, 35, 106
Meryem Ana, 37, 68, 73, 114, 151
Mevlānā Celāleddin-i Rūmī, 75
Mevlānā, 75, 76, 129
Mevlevī, 61, 75
Milli Eğitim Bakanlığı, 12
Mizah Teorileri ve Mizah Teorilerine
Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının
Tahlili, 16, 17, 34, 185
Molla Lutfi, 22
Muhammed Emīn, 29, 78, 105
Mustafa Çağrıcı, 17
Mutayebāt, 22, 23
Mükemmel Hazine-i Letāif, 23
Müneccimbaşı Derviş Ahmet Dede, 23
Müslümān, 37, 48, 94, 104, 131
Müslüman, 94, 142, 146, 166

N

Nasreddin Hoca, 4, 16, 17, 24, 27, 30,
31, 33, 34, 38, 39, 41, 43, 44, 48, 49,
51, 53, 57, 58, 60, 62, 76, 80, 81, 82,
83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93,

103, 106, 134, 135, 136, 138, 141,
143, 175, 185, 186, 187, 188
Nasuhi, 23
Nef'ī, 22
Nigārname, 22
Nişabur, 75

O

Ortaoyunu, 21
Osman, 73, 159
Osmanlı Devleti, 70, 94
Osmanlı müellifleri, 4
Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, 14
Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat,
14, 40
Osmanzāde Taip, 22

Ö

Ömer Seyfettin, 95
Ömer, 73, 74, 95, 122, 159
Özbekçe, 15
Özbekistan, 15

P

Pirename, 22
Pūsetī, 35, 106

R

Rāfız, 71, 73, 183
Raznāme, 23
Rey, 76

S

Sābit, 22

Savran, 20, 25, 187
Seyīde Zübeyde, 29, 56, 78, 105
Seyahatnāme, 81
Sihām-ı Kazā, 18
Sultān Sencer, 27, 64, 93, 102
Süleyman Uludağ, 14

Ş

Şattü'l Arab, 38, 156
Şattü'l-ʿArab, 47, 58, 120
Şemsettin Sami, 14, 23
Şems-i Tebrizī, 75
Şeyhī, 22
Şeyhülislam Yahya, 22

T

Tīmūr, 30, 39, 41, 44, 45, 49, 54, 62,
63, 67, 71, 72, 80, 81, 82, 83, 86,
105, 106, 109, 131
Tatarca, 15
Tercüme-i Letāyif-i Kibār-ı Kümmelīn,
23
Timur, 4, 27, 29, 30, 34, 38, 39, 41, 45,
48, 54, 62, 76, 79, 80, 81, 83, 143,
147, 167, 175, 185
Tokatlı Ebubekir Kāni, 23
Toptaşı Bimarhanesi, 56
Türk Ansiklopedisi, 16
Türk Dil Kurumu, 12, 15, 17
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,
16, 23, 188
Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 12
Türk, 2, 6, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 19,
20, 22, 23, 24, 25, 33, 37, 39, 51, 56,
67, 75, 79, 87, 94, 99, 126, 128, 137,
162, 164, 172, 186, 187, 188

Türkiye Diyanet Vakfı İslām
Ansiklopedisi, 12, 15, 17, 19, 74, 76,
79, 82, 92, 93, 188
Türkmençe, 15
Türkmenistan, 15

U

Uygur Türkçesi, 15
Uygur, 15
Uzunçarşılı, 93, 145

Y

Yahūdī, 37, 42, 47, 53, 68, 94, 104, 133
Yahudi, 90, 94, 142, 169, 180
Yeniçeri Ocağı, 75
Yezīd, 73, 122

Z

Zātī, 23, 25, 185
Zülfikar Bayraktar, 16, 17, 34, 39, 185

SÖZLÜK

A

Aba: yünden yapılmış, bol giyimli bir elbise

Acem: Arap olmayan, İranlı

Acîbe: şaşılacak, hayret edilecek, tuhaf karşılanacak şey veya kimse

Ağyâr: yabancılar, tanıdık olmayanlar

Akkâm: deve kiralayıcısı, deve ile ücret karşılığında eşya taşıyan adam

Akrân: 1.mevki, rütbe ve durumları birbirine uygun olanlar, emsal 2.denk, eş

Arifâne: esnafın yaptığı şekilde masrafi bölüşülerek ortaklaşa yapılan ziyafet, eğlence

Attâr: güzel koku veya iğne, iplik gibi şeyler satan kimse

A'za: bedeninin her bir uzvu

Azamet: büyüklük, ululuk

B

Bâde'l-iftâr: iftardan sonra

Bârekallâh: 'maşallah, aferin, ne güzel' anlamında övgü sözü

Be-gâyet: son derece

Beher-hâl: her durumda, mutlaka

Berây: için, maksadıyla

Bergüzâr: 1.hediye, armağan 2.hatıra

Bî-çâre: çaresiz, zavallı

Bilbedâhe: uzun uzun düşünmeden, birdenbire, irticalen

Biniş: çok bol ve geniş cüppe, ferâce

C

Cebâbire: zalimler

Celp: getirtme, çağirtma, davet

Cem': toplanma, bir araya gelme, getirilme

Cihângîr: dünyayı hükmü altına almış

Ç

Çıfıt: Yahudi

D

Debdebe: Göz alıcı gösteriş, şatafat, ihtişam

Der-akab: hemen, derhal, çabuk, akabinde

Dibâgat: deriyi terbiye etme sanatı, tabaklık

Dülger: marangoz

E

Ehibbâ: dostlar, sevgililer

Emvâl: mallar, mülkler, satın alınan şeyler

Encâm: işin sonu, son

Endâze: bez, kumaş gibi şeyleri ölçmekte kullanılan ve çarşı arşını da denilen 65 santim uzunluğunda ölçü

Eren: ermiş, veli, yatır, evliya

Esnâ: bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an

Esvâp: giyecek, elbise

Eş'âr: vezinli ve kafiyeli sözler

Evâil: Arabî ayların ilk on gününe verilen ad

F

Fıkarât: fıkralar, kıssalar

G

Galat: yanlış, hata

Galebe: yenme, üstün gelme

Garîbe: işitilmemiş, görülmemiş, hayret edilecek şey veya durum

Garîb-üd diyâr: memleketin yabancı

Gulâmpâre: oğlanc, kulampara

H

Halvet: içinde hiç kimsenin olmadığı تنها ve kapalı yer

Harc-ı râh: yol masrafı

Hâvi: ihtivâ eden, içine alan, kaplayan

Haya: erkeklik bezi, er bezi, testis

Hazf: ortadan kaldırma, çıkarma, silme

Herze yemek: münasebetsiz bir şey söylemek ya da yapmak

Hezâr: bin

Hezeyân: saçma sapan konuşma, saçmalama.

Himmet: lütuf, yardım

Hisse almak: ders almak, ibret verecek bir sonuç çıkarmak

Hitâm: son, nihayet, bitim

Hulk: huy, tabiat, ahlak

İ

İbrâm: ısrar etme, zorlama

İhsân: iyilik, lütuf, bağışlamak

İktizâ: gerekme, gereklilik

İmân-ı nazar: bir işi dikkatle düşünmek, inceden inceye bakmak ve tetkik etmek

İmtinâ: çekinme, kaçınma

İnkıbâz: kabızlık, peklik

İrad: gelir, vâridat

İstinkâf: kabul etmeme, kaçınma, çekinme

İtizâr: kusurunu bilerek özür dilemek

İttisâl: bitişik

K

Kadîr: güçlü

Kayyum: camilerde temizlik, eşyayı korumak, eskiden kandilleri yakmak vb.işler yapan cami hademesi

Kelb: köpek

Keyfe mettefâk: nasıl rastgeldiyse

Kınakına: sıtma ilacı

Kibâr: büyükler

Konak: yol, menzil

L

Lafz: söz

Lakırdı: laf, söz

Latîfe: güldürmek, eğlendirmek amacıyla söylenen güzel ve nükteli söz veya hikâye, şaka

Levm: çekiştirmek, kınamak, kötü söz söylemek

M

Mâadâ: -den başka, -den gayri

Madde: iş, mesele

Mahall: yer

Mâhâzâ: bununla birlikte, bununla beraber

Mahbûb: sevilen kimse, sevgili

Mahbûbe: sevgili, maşuka

Makdem: gelme, geliş

Mâlûmat: bilgi

Maslahat: iş, husus, mesele

Masârif: harcanan para, gider, harcama

Mebnî: -den dolayı, -den ötürü

Mecmua: içinde şiirler, seçilmiş söz ve yazılar bulunan el yazması kitap

Memşâ: ayakyolu, helâ

Menâkıb: menkıbeler, din büyükleri, kahramanlar, tarihi şahsiyetler gibi kimselerin üstün yaşayışlarıyla ilgili fıkralar, hikâyeler

Merâm: istek, niyet

Merkûm: adı geçmiş

Mesel: ders ve ibret alınacak küçük hikâye, fikra, kıssa

Mezâd: artırma ile yapılan satış

Mezkîr: adı geçmiş, anılmış

Muhassenât: üstünlük sebepleri

Mukaddem: önceki, evvelki

Musavvir: resim yapan kimse, ressam

Mushaf: Kur'an-ı Kerim

Muztarib: ıztırâbı, sıkıntısı olan

Mübâlağa: abartma

Mücâmaat: cinsi münâsebette bulunma

Müdâhene: dalkavukluk

Müflis: iflas eden, malını mülkünü batıran kimse

Münâfık: ikiyüzlü, arabozucu kimse

Mütâlaa: düşünce

Mütevaffâ: vefat etmiş, ölmüş

Müzâyaka: darlık, yokluk

Müzevvir: yalancı, arabozucu

N

Nazîr: benzer, eş
Necâset: pislik, murdarlık
Nevbet: nöbet
Nişan: iz, alâmet, işâret
Noksan: eksik
Nüdemâ: arkadaş olan kimseler

R

Râfız: Hak mezhepten ayrılmış, namazsız, itikadı bozuk kimse
Resîde: erişmiş, yetişmiş, ulaşmış, olgunlaşmış
Rûhâniyet: ölen insanın devam eden ruh kuvveti

S

Sahîh: doğru, sağlam
Salât: namaz
Sarraf: cevherci, kuyumcu
Savm: oruç
Seğirtmek: koşmak
Ser-keş: itaatsiz kimse, isyankar
Seyyibe: dul kadın
Sezâ: yaraşır, uygun, layık
Sıklet: ağırlık, manevi sıkıntı
Soğukluk: hamamların yıkanılmayan giriş kısmı
Suhte: medrese talebesi

Ş

Şevk: şiddetli arzu, istek, aşırı heves
Şuarâ: şairler

T

Taaccüp: şaşma, hayret etme
Taahhüd: bir işin yapılması için söz verme
Tab’: huy, mizaç, karakter, yaratılış
Takatuka: odanın ortasına yerleştirilen, uzun tütün çubuklarının külünün döküldüğü çanak, kül tablası
Tashîh: düzeltme, yanlışlığı doğru hâle getirme
Tasvîr: resmini yapma, resmi yapılma
Taşra: İstanbul harici olan memleket
Tecemmül: süslenme, süs
Tedbîr: çare
Teessüf: üzülmek, kederlenmek
Tefârik: kıymeti az olan ufak tefek şeyler, küçük hediyelik eşya
Tehniyet: tebrik etme, kutlama
Tekdîr: azarlama, paylama
Tekellüm: söz söyleme, konuşma
Tekerrüm: saygı görmek, merhametli olmak
Tertîp: düzenleme, hazırlama
Teşbîh: benzetme

Ü

Ülfet: dostluk, muhabbet, ahbablık

Ünsiyet etmek: yakınlık kurup ahbablık etmek

V

Vâiz: ibâdethânelerde dinî konuşma yapan, nasihât veren kimse

Vâlih: keder ve hüznle aklı gitmiş, şaşırılmış, hayrette kalmış

Vech: 1.üslup, tarz 2. sebep, vesile

Velfî: Cenâb-ı Hakk'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allâh'ın dostu ve sevgili kulu

Virane: harabe, yıkılmaya yüz tutmuş yapı

Zenbil: içine öteberi konulup elde taşımaya mahsus, sazdan örülmüş ve üst tarafında yine sazdan kulpları olan, ağız geniş kap

Vüzerâ: vezirler

Y

Yâdigâr: bir kimseyi veya bir olayı hatırlatmak üzere verilen şey

Yaran: dostlar

Yügrük: hızlı

Z

Zâbit: eskiden orduda rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan subay

Zâhir: 1. meydanda olan, görünen, açık ve belli olan şey 2. bir şeyin görünen tarafı, dış yüzü

KAYNAKLAR

- Abik, A. Deniz. “Ali Şir Nevâyî'nin Eserlerinde “Latîfe” Kavramı”. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı 2/5* (2016).
- Akyalçın, Necmi. *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimler*. Ankara: Ertem Yayınları, 2012.
- Arkın, Mehmet. “Feyzullah Efendi'nin 'Letaifnâme'si (Metin-dil incelemesi-sözlük)”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2015.
- Başgöz, İlhan. *Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca*. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2005.
- Batislam, H. Dilek. “Divan Edebiyatında Latîfe ve Hezl”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1* (2013).
- Batislam, H. Dilek. “Kani'nin Mensur Letaifnamesi ve Hezliyyatı”. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1997.
- Batislam, H. Dilek. “Tokatlı Ebubekir Kânî Efendi'nin Mensur Letâifnâme ve Hezliyyâtındaki Şerhler”. *Turkish Studies 2/3* (2007).
- Batur, Zekeriya, Ayşe Nur Sır ve Hafız Bek. “Nasreddin Hoca Fıkralarında Değer Yargıları ve Eğitim”. *Turkish Studies 7/3* (2012).
- Bayraktar, Zülfikar. “Mizah Teorileri ve Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Tahlili”. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, 2010.
- Bayraktar, Zülfikar. “Nasreddin Hoca ve Timur Konulu Fıkraların Gülmede Üstünlük Kuramı Açısından Değerlendirilmesi”. *Uluslar arası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi 1/1* (2012).
- Boratav, Pertev Naili. *Nasreddin Hoca*. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2006.
- Çalışkan, Yaşar. *Letâif-i Lâmi 'i*, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2015.
- Çavuşoğlu, Mehmed. “Zâtî'nin Letâyifi I”, *İstanbul Üniversitesi TDED 17* (1970).
- Çavuşoğlu, Mehmed. “Zâtî'nin Letâyifi II”. *İstanbul Üniversitesi TDED 22* (1977).

- Çetin, Abdülbaki. “Ahmet Abdlcebbaroğlu Tuhfetü'l-Letayif (giriş-inceleme-metin-dizin)”. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2002.
- Çıraklı, Durmuş Ali. “Kani'nin manzum Letaifnamesi (inceleme ve metin)”. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1998.
- Demir, Tufan. *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Kurmay Yayınevi, 2006.
- Demirel, şener. “Eski Türk Edebiyatında Letâifnâmeler ve Bir Yazma Eserin Der-Kenarındaki Latîfeler”. *Adıyaman Üniversitesi Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu, (15-16 Mayıs 2009), Adıyaman Üniversitesi Yayınları 3* (2010).
- Demirel, şener. “Letâifnâme Adlı Eserin Roman Tekniği Açışından İncelenmesi”. *Turkish Studies 6/3* (2011).
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2013.
- Ekinci, Ramazan. “Fehîm-i Kadîm'in Latîfeleri: Tercüme-i Letâ-yif-i Kibâr-ı Kümmelîn”. *Turkish Studies 8/4* (2013).
- Gümüş, Nevin. “Abdurrahman Sâmi Paşa'ya Ait Mensur Bir Letâif-nâme”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (2012).
- Gürbüz, İcinur Atik. “Mecmua-i Letaif”. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2011.
- Kabacalı, Alpay. *Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca*. İstanbul: Özgür Yayınları, 2000.
- Kabaklı, Ahmet. *Türk Edebiyatı*. 5 cilt. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2006.
- Karaatlı, Recep. “Leta'if'l-Kudsiyye (giriş-transkripsiyonlu metin-gramatikal dizin)”. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1999.
- Kavruk, Hasan. *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, İstanbul: MEB Yayınları, 1998.
- Koçer, İbrahim. “Kitabu'l Leta'if (transkripsiyon-notlar ve dizin)”. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 2002
- Koz, M. Sabri. *Letâif/Nasreddin Hoca Fıkralarının İlk Baskısı*, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2015.
- Köprülü, M. Fuad. *Nasreddin Hoca*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.

- Kurgan, Şükrü. *Nasrettin Hoca*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Küçük, Serhat. “Faik Reşad Külliyyat-ı Letaif (giriş, metin, sözlük)”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2004.
- Levend, Agah Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.
- Ögüt Eker, Gülin. *İnsan-Kültür-Mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2009.
- Özalp, N. Ahmet. *Külliyyat-ı Letâif*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1998.
- Özel, Birgül “Letayif-Name”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1995.
- Özkırımlı, Atilla. *Türk Dili/ Dil ve Anlatım/ Yaşayan Türkçe Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Pala, İskender. *Güldeste*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2004.
- Sakaoğlu, Saim ve Ali Berat Alptekin. *Nasreddin Hoca*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009.
- Sakaoğlu, Saim. “Geleneksel Fıkra- Modern Fıkra”. *Milli Folklor Dergisi*, 97 (2013).
- Sakaoğlu, Saim. *Nasreddin Hoca Üzerine Yazılar*. Konya: Kömen Yayınları, 2013.
- Savran, Nurdoğan. “Bursalı Lamii Çelebi'nin Letaifi'nin Erzurum Nüshasının Halk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1989.
- Sevinçli, Veysi. “Letayifname (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)”. Doktora Tezi, 100. Yıl Üniversitesi, 1996.
- Şahin, Hatice. *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2003.
- Şanlı, İsmet. “Nasreddin Hoca Fıkralarında Kültürel Unsurlar”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10/1 (2013).
- Şener, Sedat. “Fâik Reşad Külliyyât-ı Letâif (1-240) (giriş-metin-sözlük)”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2004.
- Şimşek, Selami. *Nasreddin Hoca ve Tasavvuf*. İstanbul: Buhara Yayınları, 2011.
- Tuğluk, Halil İbrahim. “Bir Mecmuada Bâkî, Nevî (Yahya) ve Nefî İle İlgili Bazı Latîfeler”. *Turkish Studies* 4/2 (2009).

- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. 8 cilt. İstanbul: Dergah Yayınları, 1979.
- *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları, 2005.
- *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44 cilt. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Türkmen, Fikret. *Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi)*, İzmir: Akademi Kitabevi Yayınları, 1999.
- Türkoğlu, Mustafa Bülent. “Faik Reşat, Külliyyat-ı Letâif, 721-960.sayfalar-metin-sözlük”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2007.
- Ulukoz, Cansu. “M. Cemil’in Hande Adlı Letâif Kitabının Gülme Teorilerine Göre İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, 2014.
- Ün, Cumhuri. “Nâbî’nin Bir Latîfesi”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 1* (2008).
- Vural, Hanifi. “Letayif-Name (giriş-transkripsiyonlu metin-gramatikal dizin)”. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1999.
- Yağcı, Öner. *Nasreddin Hoca*. İstanbul: Engin Yayıncılık, 1994.
- Yağcı, Öner. *Nasreddin Hoca-Yaşamı ve Fıkraları*. İstanbul: İleri Yayıncılık, 2006.
- Yüksel, Hasan Avni. “Latîfe Üzerine”. *Milli Folklor Dergisi 27* (2012).
- Zelyut, Rıza. *Alevi-Bektaşilerde Mizah*. İstanbul: Anadolu Kültürü Yayınları, 1991.

817.219
K 3073



(در لطائف بوز فخره لطیفه بی جاویدر)

(فقره) سلطان سنجرک عصری شعر استند و کندی ندماستند
مشهور شاعر انوری به برآت بغشلا مش انوری دخی آئی آوب
اویته کوندرمش کیف ما تفق اول کیجه آت اولس ایرنسی
کون انوری سلطان سنجرک حضور بنه کلدکده آت ایچون
تسکر ایتمش سلطان سنجرک بو کا جانی صقیلوب سکا دون
بغشلا دیغ آت پک یو کر کدروز یاده چابقندردیو مدحه باشلدقده
انوری دخی اوت افندم پک یو کرک و چابقین ایتمش حتی بزه کلدیکی
کیجه طورمدی آخرته قدر کندی دیمش (فقره) کریم اولو
بر پادشاه و ارامش پسر ای بابدیر ایتمش بر کون سرانی کر مکه
کلس و بریره و طوروب عمله بی سبر ایدرمش و پادشاه کندی دیو
معتدل دخی عمله بی زیاده صفتدیروب ایشلدر لرمش تصادف
کریم اولوارغادک بری ارقه سنده طاش بو کلو اوله رق پادشاهک

او کندن

او کندن چکر کن کولش پادشاهه عراق اولوب ارغادی چاغروب
بنه کولکد یو صورمش ارغاده حقل اسمی کر مدسر سزک اسمک
کر مد در بنم اسم دخی کر مددر لیکن حقل عظیمنه باق سزک
سلطنت کره باق بنم شو حال فلا کینه باق اکا نجیب ایدوب کولدم
دیمش (فقره) هارون الرشید بر کون اسیر بازار بنه وارمش بر
اسیر جیده ایکی جار به کورمش برنی بکتمش اسیر جیدن صور دقده
اوشبه در بریکی باکره در لیکن بنده نک اشبه حسن غایت کوزل
و خلیفه بک اعلا در دیو مدح ایند کده هارون الرشیده این
اما نه فایده بنه ایتمش دیند کده اسیر جی دخی افندم قرلیق دیند کوری
شی قدر کیجه سی کی بر کیجه لک ماده در دیند کده باکره اولان
جاریه یونی ایستید بجه جانی صقیلوب لیمه القدر خیر من الف
شهر دیمش (فقره) وزرادن بر لیمی شعره هوس ایدرمش لیکن
بر استادی اولد بغمسندن سو بلدیکی اشعار پک فنا اولسینه
بر محله فن شعره بغایت ماهر بر شاعر خبر آلوب مخصوص
مکتوب و خراج کوندروب انی یا نسه جلب و مستقل او طه
تخصیص ایدرک اصول شعری اندن تعلم ایدرمش وزیر مد کور
بر کون بر غزل سو بلیوب استاد مر قومه عرض ایتمش و اولد دخی
مداهنه ایتمد رک بو غزلک هیچ بر بننده وزن و معنایو قدر دیمسینه
وزیر مر قوم حدته کلوب ذکر اولنان شاعری جنبه کوندرمش
بر ازابام مروندن صکره تکرار بر غزل سو بلیوب زعجه تحسین
ایلدیکندن بقلم بو غزله دخی بر بهانه بو لوری دیو استاد
مرفوقی مجسندن حضوره کنوروب غزل مذکور ایله ایلد کده
شاعر بافتور بر صکره اوقودندن صکره کاغدی وز بک باند

باکره

باور اوله
آت

کریم

براغوب هجج برسی دیمکسز بن کری قبو دن طشره چقمش
 وز بر یونی کورنجه کلسنه زبه کیده یورسن دبد کده شاعر مذکور
 معلوم به حبسخانه به کیده یورم دیمش (فقره) نصرالدین
 خواجه برکون بر محمدن کچر ایکن بر طاقم خلق بر اناجک دینه
 یبعلمش کورمش اولسبله بو جمعیتک سببی نه در دیو سوال
 ابلد کده شو یولک اغاجده نصل ایش ایش بر آدم چقمش
 لکن شمعی اشاعی به اینده مدیکندن اکار تدبیر مطالعه سیچون
 یو محله جمع اولدق دینکارنده خواجه قهقهه ابله کولوب به به
 شائقین ادملر سکر بو کوج شیددر وارک شوندن براب و بر
 چنکال کتورک دیمش انلردخی بقلم نه معرفت کوسره جک دیو
 در حال کتوروب خواجه به و بر دکلرنده خواجه در حال چنکالی
 اینه باغلوب اغاجه آتمش اول اغاجده اولان آدمه شو چنکالی
 قوشانکله ابلشدر دیمش اول بیچاره دخی ایشک نه به واره جفنی
 بیلبهرک چنکال ابلشدر دیک آده خواجه ایچی چکوب
 بی چاره حریف اول حیر ابله به دوشدیک آده بیک پاره اولمش
 حاضر بولنان کپسه لر بهی خواجه بو نصل شیدر دید کلرنده
 خواجه جواننده اجله چاره نه در بن شمیدیه قدر تاج آدمی
 قبودن بو چنکال لاله قور تاردم هجج برسی بویه اولدی لکن
 بونی چاره تک اجلی گلش ارتق بنم المدن نه کلور بن بونی فقط
 اشاعی به ایندرمه که نعهد ابلدم دیمش (فقره) تریا کینک برسی
 ذوقافسده کیدر ایکن صحنی یاقه لیب در حال خائک بریسنده
 بر خلابولوب اورا به کرمش وافیونک حال داتما تریا کیده انقباض
 و بر مسبله بی چاره تریاکی بو نیمه چسالبوب بر دورلو دفع نقلت

ایده من

ایده من ایش ارتق درجه سز مضطرب اولدیغندن آجفت
 نیچون چیمساز سن محمل قالمدی امان جفت چیق دیو
 باغیر ایش مکر اتصالنده اولان ممشایه دخی بر یهودی کرمش
 اولسبله تریا کینک بو وجهله جفت چیق دیو فریادنی اینده کجه
 بو خطابی کندوسنه قیاس ایدوب امان مسلمان طوقمه بکا
 باشک ایچون بن دهاشمدی کیردم دیمش (فقره) نصرالدین
 خواجه هر هفتیه بر پرردکانه واروب آده تراش اولولوش
 برکون بنه اول وجهله تراش اولوب آینه به باقر ایکن کندو
 عکسن کوردکده بر به جاتم برادر بو آدمی هر هفتیه بن یودکانه
 کورورم حالا بر انسبت ایده مملک بو آدم کیمدر دیمش (فقره)
 هارون الرشید اهلی سیده زینده ابله برکون شطرنج اونامش
 و کیم کچی بکرایسه کک وکلنده اولان مر افی اجرا اینسون
 دیو قول ایش وقتا که هارون الرشید سیده زینده بن بکمش
 جرجیلاق اولدیغی حالده کندو ابله جمع اولوق مر ای اولدیغی
 تکلیف ایندکده سیده زینده هر نفر امتناع ورجا ایندیه مده
 دکله مامش سیده زینده دخی ضروری هارون الرشیدک مر افی
 اجرا ایش ایسده کوچنه گلش ائک اوسننه تکرار شطرنج
 اویناد قلزنده تصادف سیده زینده هارون الرشیدی بکمش
 اولوکی دفعده اولان انتقامنی آلق ایچون هارون الرشیده
 زینجی جابه لک بریله جمع اولسنی تکلیف ایش هارون الرشید
 هر نفسدر اسنکاف ایش ایسه ده سیده زینده تک ابرامنه منی
 چاره سز اجرا ایند کده حکمت خدا چاره به حامله قلوب
 مأمون خلیفه اندن وجوده گلش سیده زینده تک اوغلو هارون

الرشيدك ولي عهدى اولان محمد امين هواسنه اويون حكومتده
 نسيبه هني مأمون اعدام ايدوب بريته خليفه اولدغي سنده
 زيبده خبروردكلندن سنده بنم اوغرمحمد امين قتل ايدن
 مأمون دكلسر ليكه مأمونك وجودينه سلب اولان بنم
 هارون الرشيد ابله او سادبع شرط نجد ديمش (فقره)
 تيمورك بركوني كور و براوموزي قابور و برقولي جولاق و باباغلي
 طوبال ايمش بركون براسند مصور چاغروب كستدوبك
 صورتى نامسى امر ايمش مصور دوشمشكه اكر اولدغي كبي
 رسم ايلدرايسمه البته تيمور طار بلور بو كابرظرافت لاندردوب
 تيمورى آورده تفنك اتار شكتنده بركوني قبالي و براوموزي
 قابور ايمش وقولنك بري كورو و اباغينك بري بوكلش اولق اوزره
 چله غلبني اوزره لك رسمنى ايلوپ تقديم ايشد كده تيمور بنم
 رسمى نيچون به يله آورده تفنك اتار كي يابلك ديد كده مصور
 دخي افنديم هر كسك رسمي كندى شان وشهرته ياقندحق
 كبي ياللق لازمدر ائندم جهما نكبر اولوب ديناك سر كسكلى
 اولدغيكه اشارت اولسون و اوليا بده اولان شان وشهرت كره
 دلالت ايلسون ايچون بورسمه ايلدم ديوب تيمورك اللدن قور ايمش
 (فقره) تيمور بركون جهامه كيرمش ياننده بولسا لردن بريته
 بن نه دكرم بره ايج بقم ديد كده حر بفته نيك آتون ديمش
 تيمورده قوشانديم بشمال نيك آتون ايلدراين برشي دكر ديم
 ديمش حر ياف دخي بنده كرده بشماله نيك آتونه بهسا ايجدم
 بو خسه سيز برشي ايمسكرديمش (فقره) تيمور اقشهره وارد قده
 نصر الدين خواجه بر خادرده اوطورر ايمش تيمور يانته واروب

سن

سن كچسنى ديمش خواجه ده بن برنكر يسيم ديمش تيمورده
 برسوكو كوله سى وارمش بركوني از ايجق كو جلك ايمش
 خواجه به چونكه سن برنكر يسى ايمش سن شو كوله ك
 بركوني از ايجق ببولت ديد كده خواجه ده بن برنكر يسى بم
 بلندن اشاغسینه فاريسورم اكر بلندن اشاغى براسنديك
 پرور ايسه يولده يم ديمش (فقره) بروفته جياتى و بماتى
 و بوسنى نام اوج شاعر وارمش لکن بوسينك ككونزي
 اعمى ايمش بركون جياتى و بماتى جهامه كتمش بوسنى
 كوك طاشنده اوطورر كور مشر كندليرى بلدر ميه رك
 ذوقنه مر ايله يانته واروب بوسنى به سزدن برشي سسؤال
 ايله جكر ديمش بوسينه بيورك ديد كده خيز بوسنى دباعت
 قبول ايلدى ديوسور دفرنده بوسنى مر ادراين اكلوبوب
 دباعت قبول ايتير جياتيه منداردر بماتيه منداردر ديمش
 (فقره) بر آدم شعر سو بلكه يلبوب سو بلديكي هذيانى
 كسوروب دئم براسنده كوستر مش بركون بر يت سو يلبوب
 ينه كسوروب كوستر مش اوزات بمشكه يلك مصرع يانسته
 قافيه اولان كهك بك براق حرفى نقصا ندر ديو بى صور دقه
 وزنه صغمدبغى چون حذف ايتدم ديمش كوزل اما ايتسك
 مصرع اولنك قافيه سى دال ابكن مصرع نايستك را اولور
 بونصل اولور ديد كده چلينك جاني صقبوب بن وزن ايچون
 برايكى حرف حذف ايتدم ديورم سن هارل هارل بر تقطه
 از ايلور سن به به ايجق آدمسنى ديمش (فقره) بر آدم غزل
 سو يلبوب بر شاعره كوستر ايمش شاعره اكاره ايله در ايمش

حریف کر چک صا نوب بر شی عرایش بر کونینه غزل کنوروب
 کوسرتد که بر هین ایله دیمش جاتم افندم بنده کر بر شی
 بدیکم یوقدر دیند که شاعرده چونکه سن بر شی بمورسن بابو
 هرزه لری کیم یور دیمش (فقره) هارون الرشیدک عیسی
 کریمه سی متوفیه اولمش هارون الرشید کمال خزله مزارک
 باشنده او طوروب جنازهک گسی بگر ایکن زمانی شعر استندن
 فرزدق گش هارون الرشید یورایه نه حاضر ایتمده دیو مزاری
 کوسرتوب فرزدقن صور دقده بالدا هه خلیفهک عیسی
 کریمه سی حاضر لدم دیمش (فقره) کبارک بری اولمز ایس
 پدردن قالما آباعسنک بری سوبله سوبله عقلی جلوب
 اولدیر مش وقتا که بر جوجعی اولمش بشک مشک طافعی
 زده صارتزدیو اواباعسنندن صور مش اوده اوزون چارشوده
 صتارزدید که ای هاید بر بر کیده لده الالم دیوب آتیه نبوب
 اوزون چارشوبه واروب بشک مشک المش مجملاتک جمله سی
 بشیکک ایچنه قوریده بکا و زوموزمه کنوره جبکم دیمش
 آتبعسی هر تقدر اولمز دیمش ایسه ده سوز دکلده مش اوزات
 بشیککی اوموزینه آوب دبدبه سبله کیدر ایکن اواباعی افندم
 باری طریق عامدن کیمه لم عیدر طریق خاصدن کیده لم
 یتنه کیمسه کورمز دیند که اوزاتده همی احق چونکم طریق عامک
 قنا اولدینغی بیلورسن بکا طریق خاصه کیمک دیرسن بن اول
 طریق خاصده کر یور ایدم بی نیچون طریق عامه چصار دک
 دیمش (فقره) حریفک بری اولمش لیکن زمدن مجامعته
 مقننر اوله مش بر کون کندیسته قدرت کلوب نشبت ایتمده

طریق

طریق خاصه طوغرو کمش قاری اشاعی کندی دبد که حر بقده
 عرییده فاعله در که بر ساکن شی حر که ندیکی وقت کسره ایله
 یعنی اشاعیدن حر که نور دیمش (فقره) بر آدم جاره سبله
 جماعده طریق عامی راقوب طریق خاصه طوغرو یور دکه
 جاره نیچون ایده یور سکر کما هدر دیمش حر بقده مالکسن
 مالکک قویلی بیلورسن دبد که جاره دخی حق سنی مالکک
 اندن قورتارسون دیمش (فقره) حریفک بری قنغی ولیدر
 او که قزنی بمن جولر زده قیلانلر یاره لمشیدی دیو بر آمدن
 صور دقده او آمده برادر اوزات ولی دکل بی ایدی وقری دکل
 اوغلو ایدی و بمن جولر زده دکل کنعان الریزه ایدی وقیلان
 دکل قورد ایدی بوسو بلدبکک شی باشند باشه بکشدن بونک
 قنغیسی طوغر لده دیمش (فقره) بر آدمک کوزل یاروسی
 وارایمش لیکن هره بازار اسه عقلیه غلطی تصحیحه قالقار مش
 بردات بونی چاغروب بکا بر مصحف باز لیکن الهی سور ایسن
 غلط تصحیح ایده بم دیمه بولدینغک کبی یاز دیمش حریف
 بک ایود یوب مصحفی یازوب کنور دکه انشا الله بر غلط تصحیح
 ایتمد بکن دیو صور مش حر بقده خیر تیه کز اوزره چوقده
 ایلمشدم فقط بکی برینه طبا نه مقدم تصحیح ایتمد دیمش الریزر
 دبد که بر برده عصی آدم ره وار ایدی حالبو که عصا آدمک
 دکدر موسا نکدر اتی عصی موسی ره یازدم و بر برده دخی
 و خر موسی صعفا کلدی خر دخی عیسا نکدر اورا سبلده و خر
 عیسی صعفا یایدم یازدیرن ذات به بارک الله شو دفتکره ده جک
 یوقی همی برادر عیسی سین ایله حرف جردر عصی صا دایله دکنک

معناست و فارسیه خراشك معناست ایسه عریده و معناد کلدلر
 حالو که قرآن کریم عربی سزله اولاسین ایله صادی بلماک
 صکره عربی لفظیه فارسی لفظی فرق ایده مامکر میدانده ایکن
 بو تک اوسنه عقلکر چه غلط ایکنجه فالقما کره نه دیه یوردیده کده
 حریف سز تلپور سز عربی بسقه فارسی بسقه دکلدلر ایکنسی
 براندلر فقط برکله بی تکلم ایکن اغز بیکی اکره سو بلرایسک
 عربی اولور یوق حزلی و اما هالی تکلم ایکنسک فارسی اولور
 ایسه ذات کله بردر فقط تکلمنده فرق بولنور سمدی سزله باشکره
 قاقو کیدر سز مسلمان دیر قلیق کیدر سز کاوردیرل مع هذا سز
 یینه آدمسز ایچق کورنیشکره اعتبار ایکنر دیکده اوژانده افریق
 یادکار بئسکا علم تعلیم ایده یورسن ایسه بزی کاه کاور کاه مسلمان
 ایده یورسن عربی معلوما تک تشبیها نکدن فسادر بو بابده
 سکا شده ایجه اشک و غلواشک دیمک سزادر دیمش (فقره)
 تجور و غلنی اولدرد کده کال شو قندن و عشرت کبفندن مجلسده
 قاقوب او نامس و مجلسده بولنانه دیمشکه سزله سمدی نیم
 او بنادیمه عجب ایدر سز و بر باد شاهر او طامدن بو قدر خلق
 باینده قاقوب او بنایور دیر سز لیکن بر باد شاهمه ک بدن بولک
 بر باد شاه بو قدر او طامق دید کله شی قران اراننده اولور
 نیم قرانم یوقه اندن او طاه بدمش (فقره) حاکمک بزی
 برملکته کیش اول آی مصر فی جهماس بولصل اوله جوق دیو
 محضر باشیدن صور دقه شوراده بر کرد بی واردر چوماردلر
 بر کوبکی وارادی کیده اولش کفتلیوب کومش انی واروب
 چاغره ی سز بران کیدر ایله اندن برانشی او یاردیمش حاکمه

کوره ی

کوره ی سنی دید کده محضر واروب کرد بکنی چاغرمش کلجه
 حاکم بونی تکدیره فالقمش کرد بکیده افندم سزله بوقت بولوب
 کله دم یوقسه اولن چومار بنده کره او جیک قیون واردر
 وثلث مالنی سزله وصبت ایتمسدر دید کده اول ساعت حاکم
 یومش یوب استغفر الله مر حوم کندی فرلدا شمدر دیمش
 (فقره) بر فاج حریف بر حریفه هایده سیره کیده لم دیو
 کنور مشلر و کسند کله یی زده یوب ایچمشلر و فنا که عودت
 وقتی کیش مکر سیرلی عارنا نه ایمش نه مصارف کندی
 و آدم باشنه نه دوشدی دیو حساب قاقوب آدم باشنه بکرمی بشر
 پاره دن حساب ایتمسدر مصارفی چهماس اونوز ر پاره دن
 حساب ایده لمدر ایکن عارفانه اولدیفنی بلیه رک کدن آدم
 انی جنبه صوقش بتمشکه بش یاره واردر چاره سز به چا تم برده
 بشردن حساب ایکن بلکه مصارف چقر دیمش (فقره)
 سر خوشک بزی کیدر ایکن بر مزاره راست کلوب بو بایهک
 مزاد بدر شوکا بریس او قود بیره ییم دیو قورمش او رانق
 بر سوخته بکرامش کل خواجه دیو چاغرمش سوخته ظاهر
 بایاسنک چایچون باره و بره بکدر دیو کیش سر خوش شو بایه
 الله ایچون بریس او قود بید کده سوخته ماده بی اکلوب
 سر خوشک اندن قورنق ایچون طور ایست الیم دیو امش
 یوروه ورمش سر خوش بتمشکه خواجه کیده یورزه کل او قو
 سکا دید کده خواجه بن او قودق بلم دیمش سر خوش بایاشکه
 قاقو کیورسن دید کده فاوغی بن کیم اما او قومغی قورنداشم
 او قور دیمش (فقره) حریف بزی بر واعظندن صور مشکه

برکاه و بس ثواب ایشیورم اولساری دیدکده واعظده
 ایشیدیک گاه ندر و ثواب ندر سو به بقم دیدکده حر بقمده
 بر او کوز حارم اشته او برکاهدر لکن درت باغله باشی فقراه
 و بریم بوده بس ثوابدر دیمش واعظده بر دخی به او برکاهمی
 ایشه و نه دخی او بس ثوابی قران لازم کلدردیمش (فقره)
 حر بقل بری روز خضرده بر محکمک او کسندن کیرا بکن قوزی
 کوزمدک دیوعوغا ایدوب برقار بک قوجا سندن یوسا بدیعنی
 کورمش احسام اوینه واروب چوقدنبرو ایشیدر ایدم اما
 کورماشیم بو کون کوزمه کوردم ماده بی قاریسنه نقل ایدجه
 قاریده اگر بو به کبدرا اسه اوغوغا یقینده بزم اوده دخی
 اوله جقدر دیمش (فقره) تر یا کسک بری اوئمش بر باغی
 قزی امش هر احسام او کلدکده افیونی یوطر او یوقلعه باشلر
 ارالعه اولاند چسه حاتم سن کبک قزیسن دیو صورارمش
 اوده باغی قزی م دیدکده ده اطمنلو به هله طور شو کبمی
 بشدیره مده نستهک بر ابطه سنی و برهلم درمش تمام برسنه بو به
 کمش قزک جانی صفینوب بر کون بر قومشو دلو فالنو سسبیه
 نستهک ر ابطه سنی و برمش احسام تر یا کی کلوب بته اولکی کبی
 سو بکده قره قومسول اوغلبه بو کون نستهک ر ابطه سنی
 و برکده دنجبه تر یا کسک دوقسه کیدوب یا اوز جندیده می
 قورتلدق دیمش (فقره) یاز کجه سنی تر یا کسک بری
 اکلمدن کلور ایکن محله بکچینسی فالدرم اوئسنده یامش
 و حرکته کمش کورمش تر یا کسک او به شی باشنه
 کلید بکسندن دوقسه کمش و برخیلی دوروب سیر ایش

وکوله رک

وکوله رک اوینه کلوب او طورمش اهلی قهوه پشیر کن اراق
 اراق بته کور ایش قاریسنه مرناق اولوب صورمش و بالابرام
 کبفتی سو بکش قاری مصلحنی طو بنجه ارنسی کون بکچی ابله
 بازار لغی او بدرمش و بکچی بی ایچرو آلوب بو که صفا لاش تر یا کی
 کلوب باغجه قدر بکچی او بو به فالمش روئاسنده باغین اولدیعنی
 کورمش همان عاذنی وزره صوایی فایوب محله به یاغیه چاغرمغه
 چقمش تر یا کی شکر بیار ایکن بکچیدر یوکن ایچسندن سنی
 چقد بقی قدر باغین وار دیو باغردیغی کبی تر یا کی بکدوب
 بره یوندر دنجبه قدر بکچی بته باغین وار دیو باغرد قدر تر یا کی
 فالقوب یوی آچوب بقمشکه بکچی ایچروده او سور و هارل هارل
 باغین وار دیو باغرد یور تر یا کی بونی بو به کوردکده های الله بلا
 و برسون بو باغینک قونداغنی اولکی کیکنه بن بر اقدیدم اشته
 بو کیکنه آتش آتش دیمش (فقره) نجارک بری برملکنه واروب
 برقاری ابله کورمش و اکا مائل اولوب جله مانی بدیمش نهایت
 بر باره سنی فالمدقمه مملکنه کیدیم اوراده اولان اموالی صباهیم
 دیو یوب کله بیم سنکله اولجه بوراده ذوق ایدیم دیو اذن اسندکده
 قاری بن سنک حصرنکه طبابه تم و سنسز اکنه مم باری برر کدار
 و بره سر ککجه اکنه اکنه بیدکده نجار بر دیشی چکوب چقارمش
 و قاری به بر کدار و بروب کمش و ابکی سنه دن صکره دونوب
 کلدکده محبو به سنی طرفندن هیچ التفات کور ما ماکله فالقوب
 او بته وارمش و ستم ایدکده قاری سرک کلد بککری ایشیدیک
 و واقعاسوال خاطره آدم بوللامغی دخی فورمشیم لکن اسکیدن
 الفتن اولدیعنی مینی جسارت ایدمدک دیدکده نجار دخی ابکی

سنة مقدم اولان الفارابی باد ابدوب وختی برای بادکار سزه
 بردیشمی دخی چقاروب و برمشلمد بد کده قاری جنندن بر آویج
 دیش چقاروب بافتک بو نلرک ایچنده سزک دیشکر قنغسی ایسه
 آیرک دیش مجارده بو بر آویج دیشک ایچیدن یکنندو دیشمی
 نصل آیره بدمیش اولوقت فاریده اشبو کوسز دیکم دیشلر قدر بنده
 دوست وار ایکن انلرک ایچنده سنی نصل یله بدمیش (فقره)
 حرفک بری بر حمله زیناره لکه کیدرمش و دایما کنینیک بکینلکنی
 مدح بدرمش قاری اوصانمش و بریشقه زیناره ابوب یو که صافمش
 حرفک حالنی سو بلمش و فنا که برایی حرفک کلوب بنه او کونمکه
 باشد بیگی کی یو کده کی حرفک جفوب بو فی بر اودو کوب و طشره
 فو عمش رفاح کوندن صکره حرفک بنه گلش قاری سن کندی کی
 مدح بدرک بیخون کن کون اول حرفک فاشوقو بامدک دو کاندک
 دید که حرفکده او حرفک غوغانک اصولنی بلورز بر اغوغانک
 اصولی بر اوروب برده طور ملیدر او حرفک همسان اور بور هیچ
 طور مبور که برده بن کاوردیم دیش (فقره) فارینک بری ایچرو
 بر آدم آلمش فوجاسی سر خوش کاور صبر ز ایش اولوقت سن کل
 بناعه کیدر یوقول ایش واقعا فوجاسی کلوب پاتمش صبر مش
 زیناره ده گلش ذوق بلدر ایکن فوجاسی اویانوب مصلحنی طوبعش
 وصالدر دینی کی ماده بی طومش ایسه ده یاش اولدیغندن انندن
 فایس زیناره ده بر اقوب فاجیش حرفک فوغاله مش ایسه ده
 طوبه میوب دولوب کاد کده قاریسی او بور لعه اورمش فوجاسی
 او بالدر نیجه رو با کور بور ایلم دیش نه کوردک دید که سنکله
 رفاننده ایشلر فایق نالیدی بن جبالدور ایلم سن او بالدرک دیش

حرفکده

حرفکده اوار الفده بنم ایچده بر قلفان بالغی کیدریدی اما یاش
 اولدیغندن فایدی و فاجیدی دیش (فقره) ایکی ارقداش
 آو بوروز نیک آو بنه کده جک اولمشلر بریسی آویک ایته
 کیرمک و بریسی طشره ده بکلمک اوزره قول ایشلر و فنا که
 آویک ایته وارمشلر ایچرو کیره جک اولان ایته کیرمش و بریسی
 ارقداشی اینک اغزند بکیش اوارالق اویکیش و اینه کیرمش
 طشره ده بکبان ارقداشی قو پروغندن صارمش آو قو پروغنی
 قورنار فیحون جبالدجیه ایچرو به طوز کیرمش و ایندلق کیش
 اولدیغندن هارل هارل ایچرو ده اولان ارقداشی بنیپور سن
 اورنلق قرانلق اولدی بن ایشمی کوره میورم دیرمش طشره ده
 اولان ارقداشیده اگر المده کی قورق قویار ایسه سن ایشمی
 اول وقت کور رسن دیش (فقره) بجارک بری مغلسه
 جفوب بر کلبسایه کیدوب کلکه باشلامش و کلبساینی آجوب
 قیبال آدمه دوست اولمش بر کون بالکنر کنیدی کنیدی حضرت
 عسبایه و مریم آناه یلوا ده جفم دیو کلبسایک انخترنی آلوب آجیش
 و حضرت عسبی ایله مریم آنالک اوزرنده اولان ایشیانی صومش
 ماده مملکسک ضابطنه خبر و برلده کده شماری چاغروب صورمش
 تجارده بالکنر اوله رفی حضرت عسبایه و مریم آناه حاملی
 سو بیلدم حضرت عسبی مریم آناه والده بزه هر وقتش کوروز
 کل شواوزر زده اولان ایشیانی بو آدمه و برلم وارسون ایشمی
 کورسون دیدی حضرت عسبی مریم آنالک اوزرندن و مریم انا
 دخی حضرت عسبایک اوزرندن کنندو اللریله مجوه راتی
 جفاردیلر بکار و بدیلر الدم ایته حضرت عسبایه و مریم آناده

کلیساده طور پور اینست از آنکه کن واره انزه صورت دبد کده
 انزل فریدی سوبله مزدیمک الوی میه جکندن کوزل چونکه انزل
 و برمش وار او شبا سنک اولسون لیکن بویدن صکره بر کیمسه
 بالکن واروب حضرت عسا و هم نامدن برشی استمون اگر
 اسنبه جک اولور ایسه بانبده کلیسادن بر آدم بولسون دیو تنیه
 ایلیش (فقره) بر قاری بر کمرنه او کو تمک ایچون بر از
 بغدادی کتورمش دکر منجیده سندن اول بغدادی کتور مشر
 واردر بوراده نوبته او کتور از ایچق صبر ایله تا که نوبت کلسون
 او نوکی او کوردم دیمش قاریده بکلمش دکر منجی اراق اراق
 هی نرا واه جق نرا واه جق دیرمش قاری به مرق اولوب جائم
 دکر منجی نه واه جق دیو صورت دکر منجیده شمیدی بن سنی
 آل اشاعی ایده جکم سنده باغروب چاغرب جفمن ضابطد و به جق
 کلوب ایکی زیده طوبه جقدر دید کده قاری باین باغروب
 چاغرب زایسم فصل اولور دید کده دکر منجیده اول وقت هیچ
 برشی اولر سنک همان فنا کی الوکی او کوردم الور کیدرسن دیمش
 (فقره) بر ذاک بری بر محله کیدر ایکن بر انا جلق ارا سندن
 کچرایمش بقمشکه بر انا جک دالی طور میوب صاللا نیور
 او ش قاری کوندروب بقدرمش مکر بر آدم مصلحتک باشنه
 بر اب طامش بر اوچی بر داله بغلامش اول حرکت ایندر کیمسه
 زاده انکچون صاللا نور ایمش کلوب خبر و بر مشر حرینی
 چاغروب کیشی صورت دکر منجیده اولر علامه واریدی هزار
 زحمت چکریک واجه دو کریک جلب ایندم بو کافر باشی اشاعی
 د کدی اولدی قانقدی او قدر امک هی اولدی کنندی انکچون

بوغانزیدن

بوغانزیدن اصلدم دید کده او دانه دوشونوب طوغروسی حقل
 وار او یله بر بوغانزیدن اصبیه جق کافرده بزده وار دیمش (فقره)
 انزل بری بر دلو قانلو ایله بر کیمه بر محله بو نمش هر کس باقوب
 عالم اغباردن خالی اولدقدن صکره انزل دلو قانلو به بناشیق
 اشمش دلو قانلوده انزل بری عادتاد و زنگ استور برید کده
 انزل صوص کسناخ او ظاهر صحنیدر دیمش (فقره)
 انزل بری بر دلو قانلو ایله بر کیمه بر لکده بو نمش باید قارندن
 صکره انزل اولاد دمنور بئسن یوقسه دمنله می دیمش دلو قانلو
 دمنورم انزل دیو بناشمش بر مندند صکره انزل بنه اولاد
 دمنورمش یوقسه دمنله می دیمش دلو قانلو دمنورم انزل
 دیو بنه بناشمش بو یله بر قاج دفعه اولوب دلو قانلو انزل نوبت
 کلسون دیو جاتی دیشنه اوب جاشمش تا که صباح بقلاشمش
 انزل بنه اولاد دمنور بئسن یوقسه دمنله می دید کده دلو قانلو منه
 دمنورم انزل دید کی کی انزل جانیه تیوب برده انزل دلمسوتی
 کسناخ دیمش (فقره) انزل بری قوینده بش اون پاره
 وار ظنیبه جانه کشش بیقالب جقدر نصکره بقمشکه قوینده
 بر پاره یوقدر مکر خرج ایمش ای نکریم شوندن بش اون پاره
 برات شو جامک پاره سنی و بریم شوناره ابو الله دیمدن جقدیم
 کیدهیم دیمش بر مقدار طور مش قویننه بقمشکه برشی یوقدر
 غیر ی اوزامه بش اون پاره برات لطیفه وقتی دکلد دیمش بر از
 دخی نکلمش بنه بقمشکه پاره یوق اکلدمکه و بریمه جکسک یاری
 شوراده بر کورلی جقارده او اراق بنده صاوشیم دیمش او دانه
 ایچرودن بر قاج آدم سکر دوب صفولق بقلدی والنده بر قاج

آدم قالدی دیو خیر و بردگرنده هر کس ایچرو سکر تکله از ناز
قبودن طشره چشم بولنده نجب ایلرک کیدر ایکن ایکی
آدمراست گلش بری او برینه بنم اون غروشی ورسکا دیدکده
بارم یوق دیمش ارکده اولان بنشی صان بنم باره می وبردینجه
نیمون بنشی صانه مطورالله ورسون و پریم دیمش از ناز بوسوزی
ایستدی کی کجی واروب حر یفاک یفاکده صان بلوب مطلق بنشی
صان شوادمک باره سی و پر دیمش حر یفاکده سنک به وظیفک
دینجه از ناز نصل وظیفه اولسون شمدی بن اون باره استدم
وپرددی آنکیمون برجامک صغوفلغنی یفدی یس اون آدم تلف
اولدی اگر بو اون غروشی سکا و ره جک اولور ایسه دینسانی
یصر بنده ایچنده هم البده بکاده برضری اولور غیری سن بنشی
صان اولر جکی و پر دیمش (فقره) بر سوخته برکی به نبوب
کیدر ایکن ریسنه یناشوب سن مضیق ییلور هسن دیمش ریسده
خر یلم دیدکده کندی عمر بکک بارسی دیمش ریشک بوسوزه
جان صفتش بر فاج کون صکره بر بولک فوظنه اولمش کینه اولر
امان امان چا غرغنه باشلامش ریش اول وقت سوخته به
یناشوب سن یوزمک ییلور سن دیمش سوخته حر یلم دینجه
ریسده کندی عمر بکک هسنی دیمش (فقره) حر یفاک
برنی شنه طو تارمش حکیم فنه فنه ورمش انی ایچر ایکن بعضی
احسانی بر حواجه وارد نفسی بک تأثیر لودر اکا پراوقونسکر
دیمش و ارام تمشل حر یفاکده خواجهی کتورمش اوقور ایکن
خواجه صورمش هیچ کندی بگری حکیمه کوسر دیکرمی دیمش
حر یفاکده اون حکیم فنه فنه ایچ دیدی دیدکده خواجه دده

ب

بن سیزی اوقویه پاماسر سینه فنه فنه بی ایچک دیمش (فقره)
آو جینسک بری بردلکو طومش ایغندن بغلابوب قیدانه
حاقه قویمش بر جوق ایچکده صکره در لیسنی یوزیم دیو
فار شوسنه کیمش جوق معنی ایچر ایکن دلکو اشاعی صحر امش
یوقاری صحر امش اویه امش بری امش پردر لو باغندن
قورینه مامش نهامش اولمشلکه اولمش حر یفاکده فالتمش
یوزه جکی وقت دلکو اولدی کندی باری راحت راحت یوزیم
دیو ایغندن باغی جوق دیک کی دلکو فاجش لیکن اوزاقدن
آو جی بی کوزنر امش آو جی بشفه بردلکو دخی طومش آئیده
اویه صیدانه حاجش فار شوسنده او طوروب جوق ایچر ایکن
مقدم بجان دلکو دخی فار شوزه برینه اولسندن سیر ایدر مش
بغلر اولان دلکو رواته صحر امش سیر ایدن دلکو دیمشکه
بن اویه ایتدم اولدی دیمش یه دلکو بر بری صحر امش یه
سیر ایدن دلکو بولنده ایتدم اولدی دیمش غیری بولک بشفه
چاره می یوقدر ایچق اولوبنده قور تیلدیر دیمش (فقره)
عمانلرک بری بر جوق غریب کدوب صفالی امان دقدن صکره
استانبوله گلش قاریک بری اگر غلاماره لکه تو به ایلر ایسه انی
آلورم و اومصر فی اسنم و جینک حر یفاکده دخی و پریم دیمش
حر یفاکده ناچار قائل اولوب غلاماره لکه تو به ایلمش برمدت
یورله کندی کد نصکره بر کون قدین جماعه کمش حر یفاکده قهوه دده
اوقور ایکن اسکی کورشدیکی محبوب لردن بر لیسنی بکر امش
اغورلر اولسون زویه دینجه کچی به کید یورم صباح قالقا جفر
اللهه اصهار لوق دینجه امان بکوز ریشه فرمیز دیدکده اگر رلک

واز ايسه هايده كنده ديمش حريف دوشمشكه به يله فرصت
 هر وقت اله كيرمز قادين جامده در حاضر اوده كپسه يوق
 چوجني كسوريم كيم كوره جك ديواوه امش اثنای ذوقده
 فارسوسنده قومسواولان بر قوجه قاري مصلحتي كورمش چوجق
 كندگدن صكره آي انا بن منافق دكلم اما سمدی خام كور
 بو مادي طوبار ايسه نصل اولور ديدكده حريف جفاروب
 بش اون غروش ويره جك وسكوت ايله ديه جك اولمش اما
 قوجه قاري ايكي كونده بر خام طوبه جق ديدكي كي بنه بش
 اون غروش ورملي عادتا بو بر ايراد اوله جق بونك اوسي سراي
 حكيمزدين محمد افندي بليكمدران دن بر چاره سني صور ايم ديو
 كمش واروب اكا كفتي اكلند فده حكيم محمد افنديده برادر
 بو حكيمك ايش دكل بن بو كايه يم بديجه حريفده جام سنده
 بر قوت معسوني بو قفي ويرديمش حكيمده بر معجون جفاروب
 شوندن ايكي فاشق به ديمش حريف حرسله اون ايكي فاشق
 يمش يولده كلور ايكن اياغي بدن كشمش به حال ايسه اوه كلوب
 قادي بگر ايكن قادين جامدن كلوب قيو بي آچرا چيز اولودن
 فارسو ليوب او طبه به قدر يش اون بش بر فاج جبه نامش
 بورعونلق كلوب جموق ايجوب او طور ايكن قادين ديمشكه
 عجايبدر اصحاب ثروتك حرمده بش اون او طه لغی وار ايكن
 سلامقده دخي بر فاج دلوقانلوسی اولور بوني نصل اداره ايدرلر
 ديونجی ايدر دم مكر مصلحت دلوقانلوده ايمش بوكون اكلدم
 ديمش قاديندن اكلد ديدكده بفسكه هيچ نم بوكوني كي
 برايش ايتديكم وار ميدی ديدكده قادينده خير سيني ندر ديو

صه رنجيه

صور نجه بوكون بن اوه بر جوجق آدم اشته بو ايشلر هب اندن
 اولدی دنجه قادين آي اوبله ايسه بر جوجق ال ديمش حريفده
 بنمده بنمده وار طور هله بر كوزل چوجق بولوب الاجم ديمش
 وقهوه سني ايجوب جامه كمش وقادين دخي غسل ايجون
 صوابسيدر ايكن مصلحتي كورن قوجه قاري كمش قريم بن منافق
 دكلم اما اوسنك قوجان اوله جق حريفك بوكون ايتديكي ايشلر
 هله بن سو بيلم اما البت طوبارسن ديدكده قادينده قومسوشنه
 سن اوايشك فاند سني بيلسك شاشرسن ديوب كفتي نقل ايدنجيه
 اخيار قادينك اغز بنك صوزي اقوب آي واره يم نم حريفه
 سويله يم بر جوجق السون زيرا اوتوز بيلدر اوبله برايش كوردكي
 بو قدر ديوب طوغرو قوجاسنه واروب بزق قومسوخاتمك قوجسي
 بوكون شويله برايش ايمش ايكي ساعتك ايجنده قارينه
 اون بش بش ايله اون قدر جبه كشمش حريف نه طوره بورسن
 سنده بر جوجق بول اكل ديدكده ترياكي حريف هنوز اقبون ايمش
 شكر بيار ايكن بو يله بد سوزلي ايتدكده بهي قاري واز كج
 اوله شي اولمز ديدكده قارينسي نيجون اولمز ايمش اشته اولمش
 كمش قومسوخاتم بلا تمی سويلر ديدكده ترياكي به جام بن بو نجه
 اوتوز بيلدر اوبله ايش ايتديكم واري ديمش قارينسیده بن غيري
 بو نجه موبجه بيلم اشته علاجی ميدانده طور و بورسنده آدم
 ايسك باب ديدكده ترياكي هاي الله بلا سني ورسون شو حريفك
 فرق بيلده بر غلامپاره لك ايتدی انجامنده محله نك ار كني قارينسي
 بر رينه قاندي خلقك باشي درده اوغر ايتدی ديمش بو ماده
 محله ده بو نجه اولديغي واطرافه طوبيلديغي كي غيري

او خله ده کی یوز غرو شلق کرا اولوی بشوز غرو سینه و یوز
 کپسه لک اولک بهاسی بشوز کپسه به جشمش (فقره)
 حر یقک بری بر میون آوب شطرنج او بناغنی او کرشم و استاد
 ایش بر کون میونی بر سینه آدم کتورمش شطرنج او بناغش
 میونی انی یکمش حر یقک جانی صقیلوب شطرنج طاشک برینی
 میونک باشنه اورمش تکرار او بناغش برینه میون یکمش حر یقده
 بنه طاشک برینی میونک باشنه اورمش میونک باشی اچیش تکرار
 او یون به باشلا مشتر میون تمام بکه چکی وقت اور تاده طغطوقه
 طور ایش انی آوب باشنه کیش و اندن صکره حر یق
 یکوب باشنه کی طغطوقه بی کورشمش (فقره) جعفر برمی
 شط العربک زباده طاشدیغی و صوفاعه جفلمدیغی کون سراینده
 او طور مش پنجه دن اطرافی سیر ایدر ایش بعمشکه بر آدم
 بر نسی فاصله سازی ایش یوغاز بنه قدر چاورزه بلنمش صامعه
 چالشورمش جعفر برمی بو حالنه نجب ایدوب چاغمش و یوبله
 کونده صوفاعه کیم اولور که سندن فاصله السون دیش حر یقده
 ذاتی فلان دیارک کشتی زاده زندن ایدم فقره دوشدم اوج جو جفله
 الهی آوب بغداد کلدیم کوجله ایش باره سر مایه نبارک ایدم
 فاصله آوب اهم بشیروب بن صاتم برایی باره ده قرآوب انکله
 تعیش ایدرم شطک بک طاشناسی مناسبتله دونکی بشیر دیک
 فاصله بی صامعه دم اگر بونی بو کونده صاتم ایشک فنا اولور
 صکره سر مایه ده نجب اولور نصل ایدر ایشک ایله شونی بو کون
 صانه کوردیوا اهل تنبیه ایدی بنده بدم واقعا بو کونده
 صانه ایدم فاصله یوزله حتی صکره ایش باره سر مایه ده
 پنجه کیده جک چاره سزاشنه صوفاعه دوشدم صتام دبو

چالشورم

چالشورم دیدم که جعفرک بونک حالنه جانی اچوب خلد منکار
 لرینه بر طاق کتورمش و کندو ایلله هر برنک اچینه بر معقدان
 فاصله قیوب هر برینی بر خلد منکار به کار و اندن بر سینه هدیه
 کوندرمش و هر هدیه کیدن مخلدن طباغک طولوسی اتون
 کیش و کندیمی دخی اون بیک اتون و برمش و کندینک عبالی
 و هارون الرشیدک همسیره سیده عباسه دخی اون بیک اتون و برمش
 حر یق بر ساعده فرق الی بیک اتون صاحبی اولمش و اول ساعت
 بغداد دن جقوب بصره به کیش و اوراده بر یونک تجار اولوب
 فالس خراسانده بر حجر بنده فقره وفاته بک غلبه ایش و ایدم بغداده
 جعفر برمی کیدن بر احسان اسنیم دبو کیش مکر او اراق هارون الرشید
 جعفری قنصل ایش ایش جعفری صاغ بوله مذ بعچون
 حر یق نأصف اندرک و برانه کت برنده او یون به فالس رؤیا بنده
 جعفری کورمش و حالنی عرض اینه کده بصره به کیت اوراده
 فلان تجاره بندن سلام ایله سکایک اتون و برسون ال اگر او تجار
 سن جعفری زده کوردک جعفر مر حوم ایشدر بر اینه جعفری
 بز و باده کوردم و بی سکا کوندردی کلدیم و اگر سکایک اتونی
 و برمن و نشان استرا اینه تنله ایش بنده اولان فاصله سازی
 فقره سنی سوبله او بیلور دیدی اشته او فقره به اینه سن بیلور سن
 دیو سوبله دیش حر یق اونا یوب طوغرو بصره به کیش و او تجاری
 بولوب جعفرک سلامتی بلیغ اینه کده نشانه ایش بکنکرده
 فاصله سازی فقره سنی وارمش دینجه صحیح سن اکلیم دیوب بیک
 اتونی چساروب و برمش و اعلیه رقی جعفرک روخته فالحه
 او قومش حر یق بیک اتونی الوب بغداده کیش جعفر اولمشکن

بو قدر احسانى كوردم اكر صاع ايكن كندبىنى كوره ابدم
 قدر لطفى كوره جك ابدم ديويخته لوم ابدرك جعفر ك مزارينه
 وارمش واغلامش مكر جعفر ك مزارينه كم كلورده اغلامسه
 نوظك بكاكتورك قتل ابدم ديويهارون الرشيد مخصوص
 كوز جبار قومش ايش بو حرنى طوب كنور مكارهون الرشيد
 بيم شك بغداد اهاليسنه بكر ميور بر غرب الديار آدم ر آدم سن
 ره انسن ديويصومش حريفده خراسان ديار ندم دوش بورايه
 بچون كلك و جعفرى ندى يلور ابدك مزارينه كدوب بچون
 غلك ديمش حريفده كفتى نقل ابدجه بصره به آدم كوندروب
 در عقب يك التوق ورن تجارى كنورمش واندى فاصليه پازى
 ماده سى ندر ديوي صور دقه تجارده اوقصدي نقل ابدجه
 هارون الرشيد انصافه كلوب جعفرى قتل ابدكسكه بشيمان
 اوش و بوندى صكره جعفرى سونرى بنده سورم ديمش
 (فقره) آدمك برى اوز اقدن بر حر نك هر اعضا سنك
 بدر لو حر ك ابد بكنى كوروب نجب ايش ويانسه واروب
 كورمشكه باشنده بر جعفر داقلو كلاه وارمش اراق اراق باشى
 صالادجه جعفر داقلسنورمش بو ندر ديوي صور بجه فارشوى
 تر لايه قوشار كلسون بچون ابدم بوزم بش اون پاره الاجم كيمه
 دنباسى بو ياديمش البه چوراب اورا ايش بونى نيايه جقسن
 ديد كده صناعم كيمه دنباسى بو ياديمش قولك برينه تراب
 طاقش اراق اراق اراق جكرمش بو نكله نيايوسن ديد كده
 قومشو جوجفك بشبكنى صالايورم بش اون پاره الاجم كيمه
 دنباسى بو ياديمش اباهرله خامور بو غرا ايش بو ندر ديجه

امسكيلرك

امسكيلرك خامور بى بغورى ويره بوزم بش اون پاره الاجم
 كيمه دنباسى بو ياديمش اراق اراق بلنى صالارمش
 بو نكله نه ايش كور بوزم ديد كده قلايچينك كور بكنى چكى
 وريورم بش اون پاره الاجم كيمه دنباسى بو ياديمش اوآمده
 بو قدر جالشيسورسك باري كيمك نصلدر ديد كده اى ائمه
 صوغان اتمك كوج بلا فرغز طويور ديمش بشقشه ايش
 كور بچك اعضا كالماش بيه كوزك طويومه بور
 هاسى الله بلاكى و برمسون ديمش (فقره) پاپاسك برى
 بر كا ورا ولسنك اوز رينه اوقورمش اولينك فاريسى دى
 او طور مش اغلامش واغلام اركن بنى محمد نصكره كيمه الاجم
 درمش پاپاس فالجه سس اليه بن درمش باجمله بوندى صكره
 كيمه نتاجق درمش پاپاس بنه فالن سسه بن درمش بنه باجمله
 نجب كيمه نوق ابدك جك درمش پاپاس بنه بن درمش پاپاسك
 در بوزن كيمه بور چكى كيمه ويره جك ديد كده پاپاس اصواص
 كرسوس يار دى غله ديوي قومغه باشلامش (فقره)
 جبار بدن برى برآمده باجمله كزرا بكن انجيرا تا جبارى كورمش
 بو نترينه لازم سونرى چقار ك ديوي باجمله نيه ايدر اكن او آدم
 طور سون افندم سزه لازم اولور ديمش جبار بدن ذاته بيه لازم
 اولور ديوي صور دقه افندم اقضا ايتلجكه هر برى برخانداك
 او جا غنه ديك سز ديمش (فقره) رافضك برى بر آدم
 اولدرمش اى دى اولدرمكه كنور ر اكن بزات راست كلوب
 ديشى و زوب قورنارمش وآلوب اوينه كنورمش اوه وارجه
 رافضى سرك اديكر ندر ديوي صورمش او ذاكده ابو بكر بن عمر

این عثمان دید که رافضینک جانی صفیلوب حجره نامه می
 او قیوسن هی برید دیمش (فقره) حریفسک بری
 خسرتیق ایتس التی کسه جک اولمش بر آدم فورنارمش لکن
 دامت کلدیکی برده التی بن فورناردم دیو سولرمش حریفک
 غیری جاشه تمش برکون ال فورنار دینک ال بکلانم دکلدن
 واربانکه چال دیمش (فقره) بر قاج طشره لو آدم تمار خانه به
 وارمشر دلیک بری بو تلی کورنجه قیافتارندن نه مملکتلو
 اولدق بری تمش اولنک جالیدن بعض شیر ضرورمش و یونلره
 یورابه بیخون کلدیگر دید که سفره مأمورز کیده یوزز دیمش
 او اولنک دی بیسهیلوب بر آوج یونلرک اوزر بنه ایتس یونلر
 قاجنجه های فورقارق زکر بنم بر آوج نجاستندن قاجورل سفره
 کدوب کلک فورسولک او کسه نصل طسبانه جفتر دیمش
 (فقره) دلیک بری تمار خانه ده نکر بلیق دعواسی ایدر مش
 حریفک بری سیر ایدوب نکرکی چسک جفدر بریمور باغدر
 زلزله ایدر سنده بو تلی پایه ییلور مش دیمش دلیده هیسنی بیارم
 لکن زلزله بی بیام زرا بوراسی کار کبردر ییلور دیو فورقردیمش
 (فقره) غوغانده سوخته ک بری خلفه جنت قیورلی اجفاندر
 یوزلک دیمش حریفک بریده واقعا آجق اما او کسنده اون اچی
 دیک صولطات کدور الرندن قوزتله ییلور اسک وار قیورن
 ایچرو کبر دیمش (فقره) البچینک بری پادشاهنک عظمتی
 بیان قصه یله بریم پادشاهیم بر یوزلک سرای ایدر یور ایدی غایت
 یو کسه کرحی اوست فائده ایشلیان دولکرک برینک التندن یکن
 سنه ر کسری دو شمشیدی حالا اشغی ایتدی دید که بو باغقه سنه

مجلسده

مجلسده یونان ذواتدن برینک جانی صفیلوب اولکی سنه یورادن
 اون بش قوناق اوزاق اولان فلان بره کتمشدم اوراده بر بره
 خیارا کدم جفندی و بیودی اورادن فالقندم اون بش قوناق
 ایزاق اولان فلان محله کسندم خیارا اوزابوب تمله بر اوزابه کلدی
 اورادن فلان بره کسندم خیارینه بر ابر کلدی دیو بش اون محله
 کسندیکنی و خیارک بر ابر کلدیکنی نقل ایدنججه البچینک جانی
 صفیلوب اما اوزانلک دید که شو کسری اشغی اندر بو قسنه
 شمعی خیاری یورابه کسور کوزیکه صوفارم دیمش (فقره)
 حریفک بری تمار خانه به سیر ایتکه کمش دلیک بری کوزل کوزل
 صحبت ایدر کورمش عقلو ظن ایدوب بانته صوفمش دل کل
 سنکه شطرنج او بنابه دیمش حریفه طاقک واری دید که
 دل اشته شور افنده در ایدر دیو حریفی ایچرو آلوب قیو طرفی
 کمش حریف بقمشکه نجاستندن پایش بر طام طو پلر وار
 یونلر ایله نصل او بناییلور دینجه دل های های پک اعلا او بناییلور
 هم بکیلان برطاش یونملیدر دیو قول ایتس حریف بقمشکه چاره
 یوق پک اعلا دیو او بنامغه باشلا مشلر دی برانکی طاش سورر
 سورمز بکدم بکدم دیو ظور یله حریفه طاشک بری بو طدر مش
 نکرار او بنامغه باشلا مشلرینه چالو حاق بکدم دیمش برطاش دخی
 بو طدر مش حاصلی اویله اویله حریفه اوظافی هب بو طدر مش
 غیری طاش فالنججه حریف دل بیه سن او یون ییلور مش دیمش
 دلیده حریفه سن ییلور مشن هرا و یونده بر یوق بدک دیمش
 (فقره) حریفک بری عر بستلندن کس اجاسی سز عر بستانی
 کر دیکر البنده عر بجه او کر مش سکر دید کلرنده اون پک اعلا

یلورم دیمش دوه به نه درل دیو صور قدده او قدر بولک شیء کیم
 به جگ دیمش ای پوه به ندرل دینکگرنده او قدر کوچک شیء کیم
 اکیه جگ دیمش ای قیونه ندرل دینجه غم درل دیمش قوزی به
 ندرل دیو صور بجه آدی بلدی کسندن دوشمش دوشمش صکره
 کرچک قوزی به برسنه قدر رش دیمورل صکره قیون او لور
 اول وقت اکاده غم دیورل دیمش (فقره) حریفک بری
 بجه کیدوب کیش احباسی سز عریجه بلر بیکر عکامیرک سوز بی
 نصل اکر دیکر دیو صور دقارنده یک اعلا اکلار ایدم حتی
 خیز درل دوه دن ایز ایدم مرکب درل دوه به یز ایدم دیمش
 (فقره) عبرت یندیک بری دال قاقولرک نشو لقبه بجه نیت
 ایش و ملک خلقه ضیافت ایدوب دعا ایتدیش بر فاج
 کوندن صکره هدری احبایندن بریسی کلوب جام افندم سزکدها
 باشک کچدر بجه کیمکه ده وقت وار ایدی بیچون بجه ایتدیکر
 دید که بزه به خلط ایتدیکر می اکلوق اما غیری طوقه شامه
 قدر یو به کسسون دیمش (فقره) حریفک بریه بزرگ آدی
 نه ایدی صور دقارنده یعقوب یو بر ساعت قدر اوز اتمش صوران
 آدمک جانی صقیلوب بزدرک آیده یعقوب ایدی اما یو قدر
 اوزون دکل ایدی دیمش (فقره) تر باکینک بری رمضان
 کلد که رمضان نه کوندر دیو صور مش یارین دکل او بر کوندر
 دیمش تر باکی ائی بلایوب هر کون یارین دکل او بر کون رمضان
 دیو برمش بر کون غیری بو کون اوج طوبه دیمش مکر او کونده
 عرفه اتمش تر باکی ککوجه اخشام اتمش بعد الافطار
 وار چاشویه باقی هر کس برام ایده حکمی دیو او غنی کوندر مش

انچه

او غلو کتمش کمش یازین برام اوه جشمش با بادید که ایدر ل آئی
 او غل ایدر ل ز بر اهر کسده حاله فالمدی بو رمضان خلق بر کون
 انچه طوبه ییلور ز ناده طوبه مبارک دیمش (فقره) کبارک
 بری بر آده هر اخشام جامعه ملک ایچون بر صار یق و بر مش
 حریف بر فاج کبجه کیش صکره کسلس کبار حریفی کو روب
 جامعه سیرک کلبور سکر دید که حریفده سزک و بر دیکر
 صار بقده یک صبق دکل ایدی ایدمش (فقره) ترک بینه
 اسلامک شریطی فاجدر دیو صور مشل بر دیمش خصوص
 بشدر حتی صوم صلاه حج و زکوة کله شهادت دیکلر دیدکرنده
 کوزل اما صوم صلاتی بر فالدرق حج و زکوة سز فالدر دیکر
 شمعی اوز نالنده دوزن قور بجه برکله شهادت دیمش (فقره)
 حریفک بری عربستانده کر مش لیکن هیچ عرب بجه بلر اتمش
 عربستانک بیوکک بری بیچون عرب بجه او کر مشور سن دیمش
 بر عرب بجه تکلیک بروفنی اکیه مدم دیمش ندن دیو سوال ایتد که
 حریفده بری عرب بلر برندن سکنده مالفرق بین الاوکسورک
 و الاصورق دیو صور دم عرب دوشندی دوشندی مش فرق
 اینهما ککل واحد دیو جواب غیری بو یله برینه ضد
 ایکی کلامک تکلمنده فرق بولغیمان اسبابک لعیندن خط اتم
 دیمش (فقره) حاجینک بری مکه ده چار شوده کرز ایاکن
 دکا بچینک بری حاجی آتانی المرمن دیمش حاجبده یاز بورابه
 نه کلدک دیمش (فقره) حریفک برینک بر بلان ایلده دوسلغی
 وار مش بجه کتمش اراق اراق اوبنه کلوب بو فملس بلانه تنیه
 اتمش بلان بر کون اوه کمش حاجینک او غلو کوچک اتمش بلان

کیدر ایکن دلیکه کرد کدن صکره قور یغندن طوئوب قور بارمش
 بلانده چوجعی صوقوب اولدوش حاجی جندن ککمد کدن
 صکره بلان نهینه کیش حاجی کفینه واقف اولوب اعتدایتمش
 وینه اولکی کبی کلوب کنسی رحایتمش بلان غیری بزم سنکله
 اولکی محبت اولمز زرا سنده اولاد آجیسی بنده قور برف آجیسی
 وارا ایکن کورشمه من او بزم دیمش (فقره) برفازی بر مقدار
 اپلک کتور وب عطاره صناعت عطار فنادر دبه رک وینک
 درلو بهانه بولورق کوجله امش قوطوبه قویتمش اوارالق بر اشته
 فادین کلوب اپلک استمش عطار اولکی قوطودن حصاروب
 مخصوص قویتمش واصمارله بانیش شوبله اعلادر بوبله اعلادر
 دبه رک فادینه صناعت بلکی صندان قاری دخی کفینی کورر امش
 اپلک استبان فادین اپلکی آلوب کتد ککدن صکره اپلکی
 صندان قاری عطارک بانسه ککمش وسنزدن برجام وار دیمش
 عطار ندر دبد کده شوبلکی بندن آورا ایکن بیک درلو بهانه
 بولک از یجی قوطوبه قوبدلک طوردی صکره بوقادینه بیک درلو
 محسنای بان ایدرک صاندله ظاهر بوباپلک از یجی شوقوطوده
 طور معله ابی اولمشه بکنز استرکه بنسده از یجی شوقوطوبه
 قویاسن بر بارجه طور ایم بلکه بنسده براغلاشی اولورم دیمش
 (فقره) بر ذلک بری برده جبه بوسکک ندر دیو صورمش
 قره کور دیمش دوهک ندر دیو صورمش قره مایه دیمش ادک ندر دیو
 صورمش قره خلیل دیمش مملکتک ره سیدر دیو صورمش
 قرمان دیمش حریفک جانی صقیلوب فاب قره می کسدلک
 هی حریف دیمش (فقره) حریفک بری بر صیغاق رمضان

کونی

کونی چارشوده کیدر ایکن کورمشکه بر صرافک بری یغین ابله
 التونی قویتمش صایور و برکاسه دخی اعلابوزاوسر بت قویتمش
 اراق اراق ایجه بور حریفک حرارته شربی کورد بکی کبی عقلی
 باشندن کیش و بر یغین التونی دخی کورنجه وله کیش البی جنبه
 صوقوش بقمشکه بر تک غروش وار اشته بر باره یوقدر غیری
 حربغه بر حال کلوب اونک غروشی حصاروب صرافک اوکنه
 آتمش وهمان شربت کاسه سنه صابابوب تکرم خوشابی بوکا
 و برمش سن التوبنده بوکا و برمش سن اشته بنده اولان غروشده
 بن بوکا و برمش غیری اورجیده بوطوتسون دیمش (فقره)
 بجمک بری بر کیده بولتمش بک فنا فور طنه به طولتمش کیده
 اولنرک امیدری ککشل اوارالق بجمک خاطر بنه ککسکه فلان
 آبت بالانفاق اوقونسه فورطنه دفع اولور جمله اهالی کبی به
 تعلیم ایلمش لکن کبی ترک کبی کرد کبی عرب کبی ساژمیت
 اولقی حسینله هر برینک اسانی بر درلو اولوب آبی بر کوزنجه
 اوقیه مدقلمی بجم کورد کده جانی صقیلوب بوبله حر بفرار ناده
 صاع فایلدن ایسه اولمیری اولادر کرچه بنده ایچلرنده بولندم
 ایسده ضرری بوق باعلی عرف بکن دیمش (فقره) بر آدم
 دکر سفرته کیدر ایکن احباسندن بری اگر بر فورطنه به تصادق
 ایدر و بر مضایقه جکر ایسک یا مولانا دیو اوج کره چاغر
 و باخود یا حاجی بکاش ولی دیو اوج کره چاغر هر قنغیسی
 خاطر بکه کلور ایسه الک اسمنی یاد ایدرک اوج ندا ابله الک همت
 روحانی حاضر اولور و مضایقه دن سفی قورر دیمش وقتا که
 حریف کیده بر فنا فورطنه به طولتمش اوارالق احبابتک تنبیه

ابتدای شای خاطر بنده کمال نقل شدن اینکسنی برین چاغزیم
دیوب یا مولانا حاجی بکاس وی دیدیگی کی اینکسنگ دخی هیت
روحانینتری حاضر اولوب خریفک بری برقولندن و برینسی
برقولندن یا یسوب بری غریه و دیبکری شرفه حکمکله خریف
اورنه دن ایکی پارچه اولمش قالمش (فقره) کردله بری
جده کیش عودت ایدوب کلدکنه اوغلو باباه یا بلد دیو صورس
کرد دخی عرفات دیورل بریره جفندق یتیم ایکی بیک آدم
لیک لیک دیدل کبری وقت آدیده نه دین قالیورنه ایمان دیمش
هر کس برشی ازاد ایتدی بنده انلک فاطون ازاد ایتدم کتدی
دیمش (فقره) عربک بری استانبوله کیش صوغوقدن
بوکیش ازینجوق اصمق ایچون برقموه به کبروب صوغوق چوق
دید که قهوه خلقی بر ازحق صوغوق و راجحی بلادیمش عربک
کوچکنه کلوب بموتون عن البرد فیقول بر ازحق صوغوق وار
دیمش (فقره) خریفک بری قیش کون صباح ارکن اوندن جفمش
بولده کیدر ایکن صوغوقدن بوکیش بهمشکه بر سبزه و اچی
دکانی اچفدر همان ایچنه کبرمش سبزه و البجیده به الاجفسکر
دیو صورمش خریفده امان طور صوغوقدن بوکلدیم برنمش
الاجف دیمش (فقره) خریفک بری ذوکر نلک دفعه ایچون
قرق کون صباح نمازینی ایصوفیده طوب قنبدیل الشده قلعه
نبت ایتمش وری اوزاق اولدیفندن قرقچی کونی کال خرفندن
ارکشدن اوندن جقوب کلور ایکن قرانلقده بولده بر آدم ایله
چاریمش و باشمندن قاوغی دوشمش قرانلقده قاوغنی
بولوب آلوب باشنه کیش و کلوب نه طوب قنبدیلک الشده نمازینی

غبری

قیش وقوملر کیش بونک اوکنسه برقمومه اچشار و بولسان
جاعت خیلی اچیه و برمشل خریف نمون اولمش صکره قیوملر
غبری وارانسه کت لکن شکر اولسون غبری اسلام نصبت
اولمش شو باشنده کی قلمانی چقاردیدلکر نده خریف باشنده کی
شی چخسار مش بهمشکه برارمنی قلنه غیدر اگمشکه کیجه
چار بشدنی آدم ارضی امش و قافوق دیو آلوب کیدیکی انک
قلمانی امش خریفه بر حال کلوب همی تکرم و برورسن اما آدده
ارمننک قلمانی کیدر برورسن دیمش (فقره) کلک بری
برجامعه کبروب سیمش قیوم کوروب کلجی دوکر ایکن از اولک بری
کورمش بوکلجی نیچون دو کورسن دیدکده قیومده کیفیتی نقل
ایتمش از نلرده ضرری یوق او حیوانلر نلر زراعتلی اولدیفندن
جامعه کبرمش بق نم عقلم وارده جامعه کبریم دیمش
(فقره) خریفک بری برقره علاقه ایدوب المق استدکده
اقر بالری خرسنیا ن اولنجه اولر دیمش خریفده خرسنیا ن
نصل اولورم دیمش پاپاسی کسور یز او قور خرسنیا ن اولورسن
کیدر دیمش خریفک ایو دیمش پاپاسه کسور مشلر او قومس
خریف خرسنیا ن اولمش قزی و برمشلر امش برمدتد نصره قرک
اقر بالری چاغزمش و برهر ایچنده ایتمش قوزی اتی بالق کی
کباب ایتدرمش یمکه بر ایکن خریفلر بلشله آتی بو قوزی
ایتدر دیمش خریفده واقعا قوزی اتی ایدی اما پاپاسه او قوندم
بالق اولدی ضرری یوقدر دیمش خریفلر هیچ قوزی اتی پاپاسه
او قومهله بالق اولورمی دیدلکر نده خریفده هیچ اتان طوعمه
مسلمان پاپاسک او قومسبله خرسنیا ن اولورمی دیمش (فقره)

میاه عربی بر جرمه جی دکانی او کندن کچراکن بمشکه
 جرمه جی دکدیکی جرمه لک ایچی طیشارو چو بریور و ایچیری
 قرقری چقبور عرب بوندن حنہ ایدوب امان جرمه جی بنده
 ایچی طیشمه چو قرقری اولسون دیمش جرمه جیده برعقل
 آدم دیمش النہ اندازه مقص اکوب رمدت اولمش پچمش نہایت
 ایچک طیشارودو کر اما وقتیه استاد قلسر ترس پچمش اولد یغندن
 چاہلک النکہ کاور قائل اولور مسن دیدکده عرب راضی اولوب
 امان طور سن دیمش (فقره) نصرالدین خواجه تیمور
 آقشهره کلدکده هدیه انجیر کتورمش تیمورده خواجه تک باشی
 اجدریوب ایچیری بر بر باشنه اورمش خواجه شکر ایدرمش
 تیمور پچون شکر ایدر سن دیو صورتش خوجه فرق سوزده بر
 قارینک سوزنی دکلمد درل کر چک ایش زبانی سره آیوا
 کتوره چک ایدم بزم قاری آیوا ردخی آیوا اولدی انجیر کتور
 دیدی ائک سوزنی دکلمد انجیر کتوردم اگر سوزنی دکلیوب
 آیوا کتورمش اولسم باشم باریلوردی حالم نیجه اولوردی اکا
 شکر ایدر یورم دیمش (فقره) نصرالدین خواجه به
 خواجه سنک قارک چوق کز یوردیمش خواجه ده اصل یوقدر
 دیمش ندن بلبلک خواجه دیدکرنده بزم قاری اگر چوق کز سیدی
 التبه بر کرده بزم اوه کلوردی دیمش (فقره) نصرالدین
 خواجه تک رمضان کونی حانی چوق استمش شوهر لک ایچنه
 کیررم اولدم بزم بر چوق ایچرم دیمش براسکی مرارک ایچنه
 کدوب چوق ایچر ایش مکر مرار بول اوزرنده اولد یغندن
 فلجان یو کیه فاطر لک کچر مش خواجه فاطر لک کورلیمشی

ایشیدوب

ایشیدوب ندر شو بقمه یوم دیوب مرار دن باشی چقار نیجه فاطر لک
 کوروب اور کشلر و صبر نلنده اولان فلجان یو کینی دو یروب
 قرمش فاطر جی کلوب خواجه بن طومش و ایدو کمش خواجه
 اورادن کیش کورنلر خواجه نردن کلبور سن دیو صورت قدر نده
 آخر ندن کلبورم درمش ای آخر نده نوار نه یوق دینره اگر
 فلجان یو فاطر بنی اور کتور ایشک هیچ برشی یوقدر لکن اگر
 اور کور ایشک ایلو طابق واردیمش (فقره) نصرالدین
 خواجه کیم کلور ایشه کلسون اوه مسافر آلم دیو مین ایش
 برآمده بن التبه کیدرم و خواجه به مسافر اولورم بنی قوغده مر
 دیو کیش خواجه سن کیمک نسی سن دیو صورت قدره اللهمک
 دامادیم دیمش خواجه ده تک کورنل دور ایشیق دیوب اشاعی
 ایش وکل دیوب حر بنی اکوب جامعہ کتورمش ایشه قاین
 بدرینک اوی بودر جان نقدر استر ایش اولقدر او طور
 سن سلور سن دیمش (فقره) نصرالدین خواجه تک
 بر بار کیری و برده ایشکی وارمش لکن بار کیر اختیار لیش ایشه
 بر ایش ایش ایشک سوتی صاقوب بار کیری بسارمش بر کون بار کیری
 قوغمش ای خواجه تک بار کیری فاجش دیر لک چو جعفر طوقوب
 کتورمش خواجه تک جانی صقبوب قاریسه کل دعا ایدم
 الله شوبار کیرک جاتی السون قور تلام دیمش خواجه دعا ایش
 قاریسی آمین دیمش خواجه غیری بهر حال بار کیر اولمش در دیوب
 صبرق جالری کتورمش و آخوره کیرک بر اولمش بار کیر وارد
 آلن کتورک دیمش جالری بمشکه بر بار کیر وار اما صافدر
 و بر اینک وار اولمش یا طور خواجه به جبر و دکلرنده بهی تکرم

غیری صبری جی الی قدر حیوان طایر می اولدک بن سکا بار کیری
اولدردیدم اینکدن نه استرایلدک دیمش (فقره) نصرالدین
برکون بز نیل کوب بر بوستانه صوغان یولغه کیش بر از یولوب
زندیله قومش اوارالق بوستان صاحبی کیش ایکی الریله صوغانه
صازمش بولدیفندن شوقار شوکی طاغده ایکی ارقداش ایلدک
بروز کار حقدی بی بورابه آندی صوغانک کوکلر بنه صار یلوب
قورندم لکن ارقداشم بلم نصل اولدی دیمش بوستان
صاحبیده زندیله باقوب ایچنده اولان صوغانلر ایچون باوراندز
دیدکده خواجه اوکاسنده شاش بنده شاشیم دیمش (فقره)
نصرالدین برکون اوئده او طور مش یاری بیک اتون ویرلکن
طفوز یوز طفسان طفوز اولسه الیم دیمش قومسوسی بر یهودی
وارمش بونی استمش خواجه بی بجر به ایچون طفوز یوز طفسان
طفوز اتونی بر کاغده صاروب باجهدن خواجه تک اوکسنتمش
خواجه کوروب المش وصایوب بونی ورن الله بر بی دخی ویر
دیوجسه قومش ارنسی کونی یهودی کلوب کیفیتی اکتدقده
خواجه محکمه به کیده دیمش یهودی بک کوزل دیجه خواجه
دیمشکه نم بنشم یوقدر دیمش یهودی چفاروب بر بنش
ویرمش خواجه کیوب محکمه به وارمش یهودی دعوانی ضبط
ایتدیروب اتونی ادعا به قانقجه خواجه اصلی یوقدر یو یهودی
مزور در شمدی ارقده کی بنشه دخی صاحب چفار دیمش
یهودیده یابنش نم دگلی دیجه خواجه قاضی به اشته کوردیکری
افندم دیدکده قاضی یهودی بی قومش (فقره) نصرالدین
صار دبعی صار یغک ایکی اوچی برره گنوره مدیکچون بازاره

کوروب

کوروب مراده ویرمش بر آدم الاچی اولمش خواجه بو صار یغک
بر قیاحتی وارد ایکی اوچی برره کلمر دیدکده الاچی حر یفسده
اوچی ز به کلور ایسه اورابه صوقارم دیجه خواجه ده چونکیم اوله
اولور ایسه نیچون صنایم بنده اوچی ز به کلور ایسه اورابه صوقارم
دیوب صار یغی المش کیش (فقره) نصرالدین برکون امام اولمش
لکن ارقه سنده کی کورکی ترس کیش جماعت نیچون کورکی ترس
کیدکده بو صور دقارنده یوز بنه مند اراق بولش شیدی اینکیچون
ایچروکسون دیوترس کیدم دیمش (فقره) نصرالدین خواجه
بر جوقی وقت فار ایسپله ایس کورماش برکون فار ایسی سینی
صور دقده جعه کیچکلر بی بلورم جعه کیچه سی اولجه سن
قاونعی بناغک باش بصدبعی اوئنده قوی اندن بن کارم دیمش
فار ایسپده هر کیچه قومعه باشلامش خواجه تک درماتی قالیوب
بر کیچه فار ایسپه باجعه کیچه سی طور سون باین طوره به دیمش (فقره)
نصرالدین خواجه برکون اوغلبه یملک بر اینکن او غلوانی جوقی
یمسون ایچون الله بر یکک الوال ای اوغل شوکیکی به ذکرک ببولک
اولور دیمش فار ایسی بونی اشیدنجه ای خواجه اوله شی سن
یموب نیچون چو جوغه ویر یورسن دیمش (فقره) نصرالدین
خواجه بر باره ابرادم اولسه کچوردم دیمش اشیدنلر خواجه هیچ
بر باره ابراد بله کچورلری دیدکارتنده باشمدی بر باره دخی ابرادم بوق
کچو یورم یا دیمش (فقره) نصرالدین خواجه به خواجه جنازه
کسور ایکن نابونک نه طرفنده بولمیلدر دیمش خواجه ده نابونک
ایچنیده بولنماده طرفنده بولنور ایسک بولن دیمش (فقره)
نصرالدین خواجه بر کیچه فار ایسپله بر دوشکده یاترکن غوغا ایلوب

بالفهش و جو خفك بشيكك اون طره فنه كجوب باتمش برمدت
 لجنجههای كدی غربت های جوق زجلی امیش دیمش (فقره)
 نصر الدین خواجهدك او كوزی قاز بوز بوغنی براكن باشی كوك
 ایچنه صوقش و چقاره ماش قاز ایسی خواجده به خبر و پردكده
 دیوبنه ماش او كوزی كه میلدردیمش و كشمش لکن او كوزك باشی
 بنه كوك ایچنه فالش بودفه كوی قوش چقارش قاز ایسیده
 چونكیم خواجده كوی قوش ایچن او كوزی كسدك دبدكده
 ی قاری كیم بیلور ایس ایس اجردیمش (فقره) نصر الدین
 خواجده حكیمك ایلدش رخسته به كسور مشل نه صنك برسته
 باش تازه بورد طره واری دیمش بولور دبدكده كوزك دیمش
 و خسته مك او بر نه صنه باقوب تره باغی واری دیمش وارد دینجه
 كوزك او بر او طبه بر مغیل قوبك دیمش و اناری كسور و ب
 و منفلی دخی قو بجه خواجده او طور و ب نظیر بورد طبه بشیروب
 بكم باشلاش او اراقی حسته اولدی دیو خبر و پردكده خواجده
 اكر بن بورد طبه بشیروب بمسیدم اچلقدن بنده اولور دم دیمش
 (فقره) نصر الدین خواجده طاعنه غرو بكدش وری چاغرد
 مش راست كلسل تریه كیده بوردن دیو صور دفتر بنده او كوزی
 غیب ایتمد انا ارامعه كید بوردیمش باخواجده زکی چاغرد بوردن
 هیچ ناسف ایتمور سن بدكدر بنده شو طاعنك ارقه سنده بر كام وارد
 اكر لولما ایسه بق بنده اغلامه دیمش (فقره) نصر الدین خواجده
 اقشهرده او طور ایكن بر قاج آدم جسدن كلور زمش واره لم
 خواجده ایله كور یسه لم و بر تحف فقره سنی ایسیدوب استانبوله
 وارد فله نقل ایده لم دیو خواجهدك او بنه وار مشل و بران تسلیخ

وتقاریق

وتقاریق كی هدیه كسور مشل خواجده سز كیم یسز دیو
 صور دفتر دار افندیك كوله لر بر بزلری حجه كوندردی
 كندك دیمش خواجده به په دفتر دار افندی نه كوزك آدم دیمش
 سزك كی كوله لر امش و تریسه ایتمش و حج ایتمش دیمش هاعدا
 بر تحف سنی سو بلامش حر یغیر دوتمش بر ایندك مشل و یارین
 خواجده به كیده لم لکن براز قز بر لم البتده برشی سو بلد بر دیمش
 و ارنسی كونی خواجده به واروب چاقوق چور با كسور و بورد طه
 بشیر امش كلك ایتمه دیو صبر ایتمش نه ایسه خواجده بولورك
 استنكدری بیلمش صكره سز كیم یسز دیو صور مش بولورده
 اللهك كوله لر بر دبدكدر بنده خواجهدك جاننه شوب لهی بكرم
 چونكه جانك استمش كوله الاجق اولمش سن نیچون بر كره
 دفتر دار افندی ایله صحبت ایتمك اشنه او آدم ابی كوله بولوب
 امش بیلور سن بیلور سن باری اكا اصهار ایله ایلك اوسكا كوزك
 كوله لر بولور اولور ایدی نیچون بولله كندی باشنه امش كور رسن
 دیمش (فقره) تانارك بری حجه كندم دیمش حجر الاسودی
 كوردكی دبدكدر بنده اوت كوردم بر صاری صفالو كشی ایدی
 دیمش سوال ایدن جانم او بر طاشدر دبدكده بن كوردكده عملی
 ازوب طو بلور ایدی بن انك طاش اوله جغنی اكلشیدم ظاهر بدن
 صكره طاش اولمشدر دیمش (فقره) جامك و تصورك
 اصل زبكه ادی نه اولدیغك اكلشی پادشاهك بری عراق ایتمش
 و بر قبارتی كسور و ب بالكر حه بر جامك ایچنه قو مشل و جامك
 قیوسنك اوستنه دخی بر صورت اصمشر ترك جامده او طوره
 او طوره اوصامش و صیحا قدن بو كمش طشره به چقوب

الا می تا

و صورتی کورنجه هله بق قلیغه دیمش واسی طام صاحبی
 جزیم بزیندی دیمش مکر تصویرک ترکیه سی قلیق وجامک
 آدی اسی طام وجزیم جانم و بزیندی صفندی دیمک ایش (فقره)
 حریفک بری جامه کیش خلوتده دلاکله او یوشدرمش اوارالق
 بر بشقه حریف بر یوله مد یغیچون خلوتک فپوشیدن ایچرو باقوب
 اوراده آدم کورنجه اما غلبه لک دیمش ایچروده کی حریفده اوت
 غلبه لکدن او طوره جتی بر یوقده بقسکه بز بری اوسنه بیلک
 دیمش (فقره) نصرالدین خواجه به نای چار مسن
 دیمش خواجه ده چارم اما شدی چاهم دیمش نیچون دیو
 صورت قلزیده اوزرمده کی انا البرک انگری قبضه در اولر دیمش
 (فقره) نصرالدین خواجه فارسی غیب ایش بلسکه
 صوبه دو شمشدر دیو ارامش لیکن اقدی به یوقارو طوغرو
 کدرمش راست کلنر خواجه زبه کیده یورسن دیمش قاری به
 غیب ایشدم صوبه دو شمشدر دیو بشورم دیمش یاسن ترسنه
 کیده یورسن هیچ اقدی به یوقاری به شی کدرمی دید کلر نده
 بز قاری ترسن ترسنه کدر سن بلز سن دیمش (فقره)
 نصرالدین خواجه به قیامت نوقت قو یار دیو فارسی صورتش
 خواجه قنغی قیامت صور رسن دیمش فارسی قیامت فاجدر
 دیمش خواجه ایکی دیو برسی بولک قیامتدر برسی کوچک
 قیامتدر دیمش ای اثر نوقت قو یار دیو فارسی صورتنجه
 خواجه ده بولک قیامت بن اولدیکم وقت قو یار کوچک قیامت
 سن اولدی بولک وقت قو یار دیمش (فقره) کوکر جین
 یورینی یوه دن او حورر ایکن نصیحت و یروب سن بزیده

اوتور

سید احمد

اوتورر ایکن بر آدم اکیلور ایسه اولساعت طوره قاج زبرا
 او اکیلوب بر دن طاش المشر سکا آه جقدر دیمش یور بسیده
 باطاش قو بنده اولورده چقاروب آرسه دیدکده کوکر جین
 ای سن نصیحتکی المشر سن دیمش (فقره) شاهنک بری
 اق بابایه قاج سنه یاشرسن دیو صور مش اق باباده ایکیوز سنه
 یاشرم دیمش اق باباده شاهنه سن قاج سنه یاشرسن دیمش
 شاهنده ایکی سنه قدر یاشرم دیمش اق بابا کانه چوق باشور سن
 دیمش شاهین یاسن ایکیوز سنه یاشرم دیدک بن چوق دیمش سن
 نیچون بنم ایکی سنه باشه دیمش چوق کوره یورسن دیدکده اق بابا
 بن ایکیوز سنه یاشرم اما کیمه بی انجیم هیچ فان دوکم سن ایکی
 سنه یاشرسن اما نقدر حیوانک جاتی یاقرسن دیدکده شاهین
 نصل ایدیم بنم رزق اوله و ریش دیمش اق بابا بنم رزق ایاغمه
 کور دیمش شاهین اوله شی اولر دیر ایکن او کندن بر کسکک
 فاقس شاهین اقی کور دیک کی ایم دیو سوزونجه حزه کدونی
 اله سیوب رقیابه چار بلش و یام بصی اولوب فالش اول ساعت اق بابا
 باشی او حنه واروب کوردکی حرص آدمه نه ییاردیمش و آدمک
 قسمتی اشته بق نصل ایاشنه کور دیوب بیکه باشمش اشته بونلر
 امعان نظر ایله اوقیا جتی شبر و حصه الاجق منلر اولغله
 بارانه بر یاد کار اولسون و یوسنبله دنبا ده آدیمر
 اکسون ایچون جمع و ترتیب اولمشدر
 واشبو مجموعه فقرات عجیبه و مناقب غریبه بک طبع و تمثیلی
 شهر ریع الاولک اوائلنده ختامه
 رسیده اولمشدر (۱۲۵۷)

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Sibel SOYKAN		
Doğum Yeri ve Yılı	Rize-1987		
Medeni Durumu	Bekar		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce.		
Öğrenim Durumu	Başlama-Bitirme Yılı	Kurum Adı	
Lisans	2004	2008	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Yüksek Lisans	2015		Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Doktora			
Çalıştığı Kurum(/lar)	Başlama-Ayrılma Yılı		
1. Milli Eğitim Bakanlığı	2010		
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel Mesleki ve Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayımlar			
Aldığı Ödüller			
Diğer			
İletişim	sibel_soykan53@mynet.com		